

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА  
—  
СРПСКИ ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ ЗБОРНИК  
КЊИГА IX

---

---

# РАСПРАВЕ И ГРАЂА

---



18 Издање Задужбине Каменка и Павла браће Јовановић 18

БЕОГРАД 1940

**СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА**

---

AS  
346  
B447  
v.9

**Српски дијалектолошки зборник**

**КЊИГА IX**

---

---

**ШТАМПАРИЈА „МЛАДА СРБИЈА“ — БЕОГРАД**  
**УСКОЧКА 4 — ТЕЛЕФОН 21-352**

Slavic Language  
Perlstein  
7. 22. 54  
88678

## САДРЖАЈ

	СТРАНА
1. <i>Josip Ribarić</i> , Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri . . . . .	1
2. <i>Д-р Бранко Милешић</i> , Црмнички говор . . . . .	209

---



# S A D R Ž A J

## U V O D

	Strana
<i>Službeni popisi pučanstva prema jeziku „općenja“</i> . . . . .	1
<i>Romanski i južnoslovenski dijalekti:</i> . . . . .	5
Mletački . . . . .	6
„Istrianski“ („Istroromanski“) dialekat „Latina“ . . . . .	6
Istrorimunjski dialekat . . . . .	6
Kajkavski dialekat istarskih „Slovenaca“ . . . . .	7
Kajkavsko-čakavski . . . . .	9
Sjevernočakavski dijalekat . . . . .	23
Pretežno ikavski čakavski dijalekat na kraskoj visoravni . . . . .	28
Ikavsko-južnočakavski dijalekat . . . . .	42
Štokavsko-čakavski prelazni dialekat „Slovenaca“ . . . . .	46
Crnogorski jekavsko-štokavski dijalekat perojski . . . . .	50
<b>DIJALEKAT VODICA</b> . . . . .	52
<b>I. Nauka o glasovima</b> . . . . .	63
a) Vokalizam . . . . .	63
b) Konsonantizam . . . . .	73
1. Dentali <i>d</i> i <i>t</i> . . . . .	76
2. Guturali <i>k</i> , <i>g</i> , <i>h</i> . . . . .	79
3. Labijalni <i>q</i> , <i>b</i> , <i>v</i> , <i>f</i> , <i>m</i> . . . . .	81
4. Sibilanti <i>c</i> , <i>z</i> , <i>s</i> . . . . .	81
5. Palatalni <i>č</i> , <i>ž</i> , <i>š</i> , <i>j</i> ; <i>ć</i> , <i>dj</i> . . . . .	82
6. Likvidi <i>r</i> , <i>l</i> i nazali <i>n</i> ( <i>m</i> ) . . . . .	83
<i>Asimilacija i disimilacija, metateza</i> . . . . .	84
<b>II. Akcentuacija i oblici</b> . . . . .	84
1. Akcenat riječi . . . . .	84
Akcenat u složenim riječima . . . . .	91
a) Složenice dvaju imena (nomina) . . . . .	91
b) Složenice od prepozicije i imena . . . . .	93
Akcentuacija složenica od prijedloga i padeža, . . . . .	93
Čestice. Proklitika i enklitika . . . . .	95
2. Rečenički akcenat . . . . .	96
3. Oblici . . . . .	97
Osnove na <i>o</i> . . . . .	98
Konsonantske osnove . . . . .	103

	Strana
Osnove na -a . . . . .	104
Osnove na -i . . . . .	106
Osnove na -r . . . . .	107
Zamjenice . . . . .	107
1. Lične samjenice . . . . .	107
2. Pokazne zamjenice . . . . .	108
3. Upitne, neodredjene i odnosne zamjenice . . . . .	109
4. Posvojne samjenice . . . . .	111
5. Druge riječi, <i>lzuzevši</i> brojeve, koje se sklanjaju poput zamjenica . . . . .	112
Pridjevi . . . . .	112
Brojevi . . . . .	114
Prilozi . . . . .	116
Glagoli . . . . .	117
A. Glagoli s tematskim vokalom . . . . .	117
B. Glagoli bez tematskog vokala . . . . .	121
Imperativ . . . . .	122
<b>III. Sintaksa</b> . . . . .	<b>123</b>
<b>IV. Tekstovi</b> . . . . .	<b>125</b>
Iz Vodića	
1. Ut-palčiča . . . . .	125
2. Zaruke i-pir . . . . .	116
Iz Brežaca . . . . .	127
<b>IV. Rječnik</b> . . . . .	<b>128</b>

**RAZMJEŠTAJ JUŽNOSLOVENSКИH  
DIJALEKATA NA POLUOTOKU ISTRI**





# U V O D

## § 1.

### **Službeni popisi pučanstva prema jeziku „općenja“**

Ko istražuje dijalekte na poluotoku Istri, ne može i ne smije pustiti s vida raznoliko naseljenje južnoslavenskoga žiteljstva u zemlji. Ako se ne pazi na to, lako je doći do krivih zaključaka. Jednako je težak, a možda i jalov posao također historičaru i etnografu bez filologijske spreme. Da su slavenski i neslavenski (pristrani i nepristrani) istraživači istarske etnografije imali bar nešto filologijskoga znanja o strukturi južnoslavenskih dijalekata, ne bi njihovi sudovi o etnografijskim prilikama poluotoka bili tako daleko od istine. Dijalekti nam ukazuju siguran put da upoznamo raznolikost naseljenja. U tome je filologija pozitivnija, jasnija, jer navodi živu riječ za svjedoka, premda je dakako istina da i filologija postiže rezultate samo do neke granice. Sa gledišta raznolikog naseljenja prvi je osvijetlio južnoslavenske dijalekte na poluotoku Istri Milan Rešetar u svojoj raspravi „Die čakavština und deren einstige und jetzige Grenzen“ (ASPh. XIII. p. 166-176). Premda se više ne drži zaključnih rezultata svoga tadašnjega naučnoga osvjedočenja, njegova će radnja s fino cizeliranim odsjecima o čakavštini zadržati trajnu vrijednost, i nijedan južnoslavenski dijalektolog neće je moći mimoići.

Što se tiče broja južnoslavenskoga žiteljstva u zemlji, nikako nije moguće pouzdati se u službene popise pučanstva prema jeziku „općenja“, nego se u punoj mjeri može još uvijek ponoviti prikor što ga je učinio Milan Rešetar vjerodostojnosti službenih popisa. Službeni podaci o rasprostranjenju Talijana u Istri

su takovi, da je i Norbert Krebs, koji pokazuje respekt i simpatije „für die infolge höherer Bildung zur Führung berufene Nation“ (scil. Talijani), bio prisiljen napisati: „Kein Wunder, daß besonders die älteren Volkszählungsergebnisse viele und grobe Fehler aufweisen; aber der von italienischer Seite gerne vorgebrachte Vorwurf, Österreich schwinde in den statistischen Ergebnissen zugunsten der Slaven, läßt sich nicht aufrecht erhalten... Stichproben, die wir dort und da gemacht haben, haben uns eher gezeigt, daß eine sorgfältigere Zählung die Zahl der Italiener etwas vermindern dürfte (Dr. Norbert Krebs: Die Halbinsel Istrien. Landeskundliche Studie in Pencks „Geographischen Abhandlungen“, Bd. IX. Heft 2, Leipzig 1907, p. 126). Tako se izražava vrijedni geograf, ali zatvara oči kod fakta da je seosko žiteljstvo jugoslovenskoga govora u mnogim „talijanskim“ općinama, napose po zapadnoj Istri, izneseno u svim popisima pučanstva kao „talijansko“, a neće da uvidi, da je talijanstvo Istre s izuzetkom istroromanskoga kompaktnoga područja od Vodnjana, Galežana, Fažane, Rovinja i Bala do mora ograničeno na nekoliko gradova i varošica životareći rasijano kao rijetko otočje u jugoslovenskom moru. Ove su stalne talijanske tačke mogle zadržati svoj privilegovani položaj i svoju neograničenu moć nad jugoslovenskim seoskim žiteljstvom jedino s pomoću i potporom austrijskoga načina vladanja u primorskim zemljama „aus höheren Rücksichten“ prema saveznicu Italiji. Treba naglasiti, da su neka jugoslovenska naselja na poluotoku Istri i na Kvarnerskim otocima potalijančena od česti ili sasvim tek za vrijeme austrijskoga gospodstva — poslije austrijskoga preuzeća cijele (mletačke i austrijske) Istre u godini 1815. i poslije ujedinjenja obadvaju dijelova u jednu pokrajinu u godini 1825. —, jer su tek u toku XIX. vijeka ušle u akciju moderne metode raznarodivanja pomoću nikada nevidenih sredstava. Mletačkoj se republici može doduše s pravom prebaciti da je Istru potpuno zanemarila kulturno i ekonomski, no ona nije denacionalizovala jugoslovenski elemenat. To su radili Talijani u vrijeme austrijske vladavine osobito u drugoj polovini XIX. vijeka. Na taj je način potalijančen od česti ili posve:

1) u lošinjskom kotaru: *Lošinj Mali* ili Malo Selo, gdje sada manjina govori hrvatski. Ovamo ne ubrajamo Lošinj Veli ili Velo Selo, Čunski, Susak, Unije, Punta Križa, Nerezine i Sv.

Jakov, jer su ta naselja od česti ili sasvim „talijanska“ po jeziku „općenja“ uistini samo u „Gemeindelexikon-u für das österreichisch-illyrische Küstenland, herausgegeben von der k. k. statistischen Zentralkommission,“ Beč 1906, p. 62, ali de facto ne-taknuto sačuvaše lijepi sjevernočakavski petrefaktni dijalekat.

2) u koparskom kotaru: *Sovinjak* u općini Buzet. „Talijanska“ je većina — dakako samo u „Popisu općina“ (Gemeindelexikon) — Brtoki u općini Kopar, od česti Hribi u općini Milje, Draguč u općini Buzet; Izola-Okolica u općini Izola; Piran-Okolica, Kaštel, „Portorose“ sa svojim slavenskim naseljima, Savudrija u općini Piran, a uistini je jezik domaćega saobraćaja s malim izuzecima jugoslovenski.

3) u pazinskom kotaru: grad *Pazin* s izuzetkom okolnih naselja, *Pičan* u općini Pazin (sama lokaliteta), gdje još u prvoj polovini XIX. vijeka nije bilo traga talijanskom jeziku, što još mogu potvrditi živi svjedoci. Ovamo ne idu ona mjesta, koja su prema „Popisu općina“ pretežno ili posve „talijanska“, kao Labin—Predmjesto (naime naselja Brdo, Blato, Krapan, Cimolići, Frata, Glaubolnici, Podvinje, Rogočana Mala, Sv. Duh i Vines) u općini Labin, jer govore čisto čakavski.

4) u porečkom kotaru: *Brda*, *Momjan*, *Triban* u općini Buje, gdje se danas govori gotovo isključivo talijanski; mjesto *Labinci*, u općini Vižinada, gdje je italijanizacija znatno napredovala; *Tar* u općini Poreč, gdje stariji ljudi još uvijek vrlo dobro govore štokavsko-čakavski; *Brtonigla* (takodjer Črni Vrh) u općini istoga imena, gdje ljudi u uzrastu od preko 30 godina izvorno govore štokavsko-čakavski dijalekt izmiješan s kajkavskim elementima, a mlađa se generacija stidi svoga maternjega jezika. U ovom su kotaru „talijanske“ općine najviše zloupotrebile „jezik općenja“. Tamo se kao „talijanska“ pojavljuju ova mjesta jugoslovenskoga govora: Briz, sva okolna naselja gradića Buje, Karšete, Krasica, Merišće, Oskorušica, Srbar, sve u općini Buje; nadalje u općini Grožnjan: dijelovi sela Kostanjica, Kubertun, svi dijelovi gradića Grožnjana, svi dijelovi sela Završja i Šterne; u općini Umag: Materada sa svim naseljima, Selo (takoder zvano Petrinje Selo), Lovrečica, svi dijelovi gradića Umaga; u općini Brtonigla: varošica Brtonigla sa svim svojim

naseljima, Novaščina (također Nova Vas); u općini Motovun: Brkač, gdje ima također talijanskih seljaka pored slavenskih, Kaldir, neki dijelovi gradića Motovuna, Sovinščina i Zamask; u općini Oprtalj: Gradina, Zrenj, od česti Topolovac; u općini Višnjana: svi dijelovi gradića Višnjana (Benčani, Brezac, Črnjeka, Kolombera, Korlevići, Deklevi, Farini, Legovići, Markovac, Mileši, Milići, Radoši, Strpačići, Zvanini), Bačva, od česti Sv. Ivan od Šterne, polovinom Sv. Vital; u općini Vižinada: djelomice Kaštelir, svi dijelovi koji pripadaju Labincima (Brnasi, Devići, Labinac i dr.), svi dijelovi gradića Vižinade (Bajkini, Baldasi, Vranići, Batac, Brdo, Bošket, Bucor, Crklada, Danac, Ferenci, Grubiša, Majka Božja u Polju, Maštelići, Mekiš, Zabregi, Paljar, Pastorčić, Pišće, Piskovica, Staniša, Pekovica, Trombal, Vrbani, Vranja Sela, Žudetići); u općini Vrsar: Fontane, od česti Gradina, Lim, od česti Svetlovreč Pazenatički; u općini Poreč: Vabriga, od česti Dračevac, Fuškulin, Frata, Maj, Mongeb, Musalež, Vrvari i Nova Vas.

5) u puljskom kotaru: *Svet Vinčenat* u općini istoga imena, od česti Šišan. Samo po „Popisu općina“ su „talijanska“ ova naselja: Barban (po većini stanovnika) u općini istoga imena i Kanfanar (po manjini stanovnika) u općini istoga imena.

6) u voloskom kotaru: *Louvan*, gdje danas većina stanovnika doista govori talijanski, a pred 50—60 godina samo su pomorci posve dobro govorili talijanski, ali se u obitelji nijesu tuđim jezikom služili.

Prema službenom popisu žitelja na osnovi „općevnoga jezika“ od godine 1910. bilo je na poluotoku Istri zajedno s Kvarnerskim otocima Krkom, Cresom, Lošinjem i Suskom 386.260 stanovnika, od toga 373.381 austrijski državljani. Od ovih bijahu prema jeziku „općenja“ 162.963 Hrvata ili Srba, 55.755 Slovenaca, 145.525 Talijana, 7.466 Nijemaca i 883 Rumuna pa još nešto drugih. U glavnom je kod ovoga posljednjeg popisa pučanstva ostalo sve pri staroj nepravdi, a neznatni su ispravci na korist maternjega jezika vrlo rijetki. Na pr.:

	1900			1910		
	Tal.	Slov.	Hrvata	Tal.	Slov.	Hrvata
Izola-Okolica . . . . .	455	730	—	296	1.237	—
Sv. Kancijan . . . . .	434	9	—	434	141	—
Sermin (općina Kopar) .	103	16	—	101	61	—
Draguč (općina Bnzet) .	125	61	35	47	—	201
Oslíci " " . . . . .	36	50	44	—	—	157
Zajerce " " . . . . .	23	54	35	—	—	116
Lošinj Mali . . . . .	3.904	23	509	3.569	55	1.106
Čunski (općina Loš.) . .	451	—	85	377	—	199
Susak " " . . . . .	924	—	503	550	—	971
Lošinji Veliki . . . . .	1.174	—	473	865	—	710
Punta Križa . . . . .	132	—	95	90	—	135
Labin Predmjesto . . .	876 (!)	46	26 (!)	238 (!)	26	783 (!)
Dubrova . . . . .	148	78	412	42	63	616
Ripenda . . . . .	214	—	680	99	—	969
Sv. Nedelja . . . . .	340	—	510	180	—	791
Vižinada . . . . .	2.138 (!)	2	89	1.653 (!)	—	705 (!)
Sv. Vital . . . . .	425	41	454	243	—	799
Bačva . . . . .	484	3	111	383	—	261
Oprtalj . . . . .	2.443	627	18	2.314	85	965
Zrenj . . . . .	663	242	1	547	297	152
Zamask . . . . .	433	—	228	211	498	30
Krašica . . . . .	849 (!)	17 (!)	35 (!)	487 (!)	—	469 (!)
Grožnjan . . . . .	1.561 (!)	11	— (!)	1.353 (!)	11	268 (!)
Lovrečica . . . . .	1.005	1	22	828	—	248

Skretanje na bolje opaža se slabo. Tako je grad Cres imao godine 1900: 1.936 Talijana i 2.269 Hrvata, a godine 1910: 2.255 Talijana i 1.796 Hrvata, Sv. Jakov u općini Osor godine 1900: 48 Hrvata i 167 Talijana, a godine 1910: 16 Hrvata i 228 Talijana (koji su dakako Hrvati). No ovo skretanje na bolje iščezava pred činjenicom, da su u austrijskom „Popisu pučanstva“ još uvijek „talijanska“ ne samo pojedina sela, nego čitavi sudbeni kotari jugoslovenskoga žiteljstva i jezika. To najdrastičnije pokazuje popis pučanstva od godine 1900., po kojemu ima sudbeni kotar Buje 98% i Poreč 71.4% Talijana. Kad sve to držimo na pameti, imao bi se broj Talijana u Istri po savjesnom računanju smanjiti po prilici za 30—35.000 duša, a ne samo „um etwas“, kako Krebs obzirno kaže.

## § 2.

### Romanski i južnoslavenski dijalekti

Dijalekti na poluotoku Istri dijele se u romanske i južnoslavenske. Romanski su dijalekti:

1.) **Mletački** u rasijanim stalnim tačkama. To nije istarski romanski dijalekat Istre od davnine, nego je importiran nakon toga, što su Mleci na početku 15. vijeka osvojili jedan dio poluotoka, a možda je importiran još nešto prije kao posljedica živoga trgovačkoga saobraćaja Istre sa susjednom mletačkom obalom. On je u krajnjem sjeverozapadu poluotoka „wahrscheinlich bis zum Risano“ potisnuo nekadašnji furlanski govor i na jugozapadu „istrijski“ („istoromanski“) govor (cf. Bartoli: *Das Dalmatische I.*, p. 220.), no na mnogim mjestima je tek u najnovije doba, kako je već istaknuto u uvodu, proširen italijanizacijom čistih jugoslovenskih naselja.

2.) **„Istrijski“ („istoromanski“) dijalekt „Latina“**, kako Jugosloveni zovu stanovnike Rovinja, Bala, Galežana, Fažane i Vodnjana. Prišivaju im također nadimak „Bumbari“. Tragovi ovoga dijalekta nalaze se također u Vrsaru (cf. A. Ive: *Saggio di dialetto rovignese*, Trieste 1888, isti: *I dialetti ladino-veneti dell'Istria*, Strassburg 1900). I ovo je inače kompaktno talijansko područje razbito za posljednjih 20—30 godina tihom kolonizacijom jugoslovenskih seljaka u neposrednoj okolini grada Rovinja, jer baš „signori“ u gradu kao veliki posjednici ne vole da se bave gospodarstvom i radije prodaju ili daju u zakup dio za dijelom svojih posjeda seljacima iz hinterlanda, koji su Slaveni. Na taj se je način preko 120 porodica iz jugoslovenske unutrašnjosti bez ikakvog poticaja i plana neselilo duž obale među Valle Covi i Punto Vestre, a to se događa gotovo duž cijele obale, gdje propadaju talijanski veliki posjednici, dok jugoslovenski seljaci iz siromašnijega hinterlanda — osobito s kraske visoravni — traže i nalaze stalna naselja. Usred ovoga istoromanskoga područja stoji štokavsko-jekavsko selo Peroj.

3.) **Istrorumunjski dijalekat** pravih čičkih selâ: Žejane u općini Podgrad, Sušnjeвица u općini Boljun, Nova Vas ili Noselo, Jesenovik i Brdo u općini Plomin, o kojima ima opsežna literatura, no *raznoliki* slavenski elementi ovoga dijalekta nisu dovoljno istraženi, a osobito bi trebalo riješiti pitanje, je li rinezam (crkv.-slav. ѣ, а) u ovom narječju, što ga je najprije opazio starina Miklošić (cf. *Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und den Karpaten*, Beč, 1879., str. 2.), bez

svake sumnje staroslavenskoga podrijetla ili se uvukao iz srpsko-hrvatskoga jezika *u davnini* — dakako još u staroj domovini ovih doseljenika — i do danas sačuvao kao petrefakt. Nastojanje, da se odnos istarskih Rumunja i Bugara — pored rinezma — utvrdi također još i bugarskim leksičkim elementima, ne može uspjeti, jer takovih elemenata po mojem mišljenju nema u istorumunjskom jeziku, a Miklošić je neke srpskohrvatske riječi napako shvatio kao bugarske. Na svaki način pokazuje leksikon istorumunjskoga jezika, da su istarski Rumunji prije doseobe u Istru morali dugo vremena živjeti među štokavsko-ikavskim Hrvatima u srednjoj Dalmaciji i da se u Istri nisu mogli pojaviti prije druge polovine 15. vijeka. No ostavimo potankosti toga pitanja.

Ka južnošlavenskim dijalektima u Istri spadaju prije svega tri dijalekta starosjedilačkog žiteljstva:

1.) **Kajkavski dijalekat istarskih „Slovenaca“**, kojima daju razne nadimke: Brkini, Kraševci i Šavrini. Brkini su stanovnici pješčenjačkoga područja na staroj granici Istre i Kranjske, a tako ih zovu i u Kranjskoj na drugoj strani „brdâ“. Kraševci (susjedi Brkina) stanuju na kraskom tlu. Šavrini ili Brežani žive pod istarskom visoravni u pješčenjačkom području sudbenoga kotara koparskoga i piranskoga. Pojmovi ovih dvaju nadimaka se dakako ne pokrivaju uvijek. Dijalektički bi trebalo kajkavski dijalekat Brkina i Kraševaca s jedne strane i Šavrina s druge strane zasebno ispitivati, jer nisu jedinstveni. Dijalekat Brkina i Kraševaca je tako reći nastavak goričkoga dijalekta Srednjega Krasa (Štrekelj: *Morphologie des Görzer Mittelkarst-dialektes*, Beč 1887, posebni otisak iz *Berichte der Wiener Akademie der Wissenschaften*), a dijalekat Šavrina pokazuje zajedničke karakteristike s dijalektima Bezjaka i Fučaka pa time pravi most ka čakavskom dijalektu srednje Istre. Ne samo Šavrini nego i Brkini i Kraševci izgovaraju primarni spoj t-j vrlo meko (kao f). Uopće se ovaj mekani izgovor ne ograničava samo na Slovence u Istri, nego obuhvaća također desnu obalu rijeke Reke i jugoistočni izbojak Notranjske, okolicu Trsta, cijeli Tršćanski Kras i gorički Srednji Kras. Ove granice idu još dalje (cf. Oblak: *ASPh X. p. 618*). Nekadašnje poluvokale u kratkim slogovima izgovaraju Brkini i Kraševci kao mutne vokale (ɤ), sad kao e sad kao o; u *Ilirskoj Bistrici* (pučki izgovor: Bɨstɤc) — dakle već na kranjskom tlu —

izgovara se ovaj tamni vokal izravno kao o, na pr.: lōhko, lōht, tōnk, stōza, dōska, dōns itd., pri čemu je " nešto dulji nego u srpskohrvatskom jeziku. U *Javorju* u općini Podgrad: kōđg, dōska, stōza, dōns, lōht, mōgla, stōbŕ i t. d. U Podpeći u župi Predloka: dōska, stōza, lōht, tōnko, lōhko s jasnom težnjom poluvokala ɔ u e. Ova pojava je obična i u nekim šavrinskim selima, koja graniče sa kraševskima, ali većina njih izgovara nekadašnje poluvokale kao a i u *dugim* i u *kratkim* slogovima. Iz *Trseka* u općini Marezige spominjem ove primjere: cvātejo, lāyak, māyla, stāza, tāma, tāšće, sāmiļ (štok. sajam), dāska, dānas, māk, lān, lāht itd.

Slogotvorno l pretvara se kod Brkina i Kraševaca redovito u o, kadgod u u, kod Šavrina — izuzevši sela blizu kraševskih — uvijek u u. Iz *Javorja*: sōwza, bōwha, vōwna, pōwž, kōwnen, pōwna i t. d., ali sūnce, sūčen, obūčen i nedāžno (α = reducirani glas). U *Podpeći*: vōwna, sōwza, kōwnen, ali sūnce. U *Trseku*: sūza, vūna, vūk, kūnen, sūnce, pūš, pūn, mūze, mučl, žūt, žuč, pri čemu je silazni akcenat kraći nego u srpskohrvatskom jeziku, tako da se jedva opaža razlika među dugim i kratkim slogovima. Nazal ą zastupa vrlo zatvoreno o kod Brkina i Kraševaca, pa i kod Šavrina, no i ovdje ima slučajeva, da ga zastupa u. U *Trseku* opazih mūdar, rūka, ɣolup; ę se izgovara kao e. Izgovor ę nije svuda jednak. Iz *Javorja* spominjem: leīpo, smējh, meīsca, trējh, meīsta, beīlih, beīlme, dveī; pored: viērvow, zapoviēdow, driēwjen; u nenaglašenom položaju pred akcentom: sediēla plešivo. Iz *Ilirske Bistrice*: meīstu, mējh, koleīnu, sneīɣ, leīpu, beīlu, beīžat, pored miēra, viēra, vriēme. Čini se da Šavrini nemaju refleksa ej mesto ę, nego izgovaraju vrlo zatvoreno e (é) ili ie. Kratko i nenaglašeno i u kajkavskom dijalektu istarskih Slovenaca pretvara se u ę kao u dijalektu goričkoga Srednjega Krasa. I „vokalna harmonija“ ima važnu ulogu. Osobitost sviju istarskih kajkavaca je mutni izgovor (Trübung) stsl. u kao ū ili kao o, a taj izgovor mora da je vrlo star, jer se ne proteže na l i ą. Pojava je obična i kod Bezjaka ili Fučaka, a kod novijih naselja na visoravni, koja su se zabila kao klin u kajkavsko područje, nepoznata je. Stoga nije posve isključeno da je ta pojava nastala vrlo davno, možda pod utjecajem romanskoga izgovora glasa u kao ū ili o. Pored toga ima kod Šavrina također prijelaz dugoga a u ā, a to se isto opaža također kod Bezjaka i novih



hrvatskih naselja na Bujskom Krasu među Savudrijom i rijekom Mirnom. Palatalno r' je kod kajkavaca istarskih Slovenaca sačuvano; g se pretvorilo iz velarnoga zapornoga glasa u velarni spirant γ, no ne čuje se svuda čisti γ, nego se jasno opaža prelazni glas među izrazitim čistim g i čistim γ, g s labavim zaporom — „g mit lockerem Verschluss“ (cf. Broch: Slavische Phonetik, Heidelberg 1911, p. 94.), kakav se opaža i inače u slovenskim dijalektima. Ovaj se prelazni glas γ mjesto čistoga γ i g čuje također u Liburniji kod starosjedilačkih čakavaca, a njegovo područje zaprema — čini se — cijelo Hrvatsko Primorje, tako da se ovaj glas može pribrojiti k onim dijalektičkim pojavama, koje tvore prijelaz od kajkavskoga dijalekta ka sjevernočakavskomu. Belić je zamijetio ovaj glas posve pravo u Novom, Vrbniku i Cresu (Belić: Замѣтки по чакавскимъ говорамъ и Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности имп. ак. наукъ, 1909., p. 192.). Novija južnoslavenska naselja u Istri ne poznaju ovoga glasa. Kao značajna razlika među kajkavskim i sjevernočakavskim narječjem može se pomenuti karakteristična osebina kajkavskoga dijalekta, po kojoj se svi e- glasovi koji odgovaraju stsl. e, ě ili ę, zamjenjuju s iě, ako su naglašeni, a s ε (reduciranim e), ako su nenaglašeni. Izuzetak čini samo ě u nekim brkinskim selima, gdje je njegov refleks — kako smo vidjeli — u naglašenim slogovima ei, a pred r iě (mĭera, vĭera). Redukcije kratkoga ili nenaglašenoga i u ε nema ni kod starosjedilačkih sjevernih čakavaca ni kod novih naselaca. Prije nego zaključimo ove letimične napomene o kajkavskome dijalektu istarskih Slovenaca, treba još pomenuti, da u mnogo sela duž rijeke Dragonje počevši od Trseka pa do njezina ušća (Trsek, Boršt, Labor, Koštabona, Planjave, Krkavce, Sv. Petar na desnoj obali Dragonje i Oskoruš, Merišće, i osobito Kaštel na lijevoj obali) ima utjecaja novijih jugoslovenskih naseljenika, kao što se obratno jasno zamjećuju jaki kajkavski utjecaji na štokavsko-čakavska naselja cijelog Bujskog Krasa sve do Mirne. Dobro bi došla potanja istraživanja o postanku ovih uzajamnih utjecaja.

2.) **Kajkavsko-čakavski** prelazni dijalekat pretežno kajkavskih osebina. Ovo je dijalekat, koji ćemo samo s praktičnih razloga nazvati dijalektom Bezjaka ili Fućaka, premda ni jedan ni drugi nadimak ne pokriva granice dijalekta, jer

se pod Bezjacima vrlo često misle i Šavrini, a s druge strane su u dijalektičnom smislu Bezjaci također svi seoski stanovnici na visoravni — Lanišće, Podgaće, Praproće, Račja Vas, Klenovščak, Brljavci, Brest i Slum — sama sela, kojima stanovnici buzetskoga zavalja i drugi Istrani nadijevaju nadimak Čići, a u istinu govore u glavnom isti dijalekat kao svi ostali Bezjaci. Zbog njihova jezika nazivlju ih stanovnici štokavsko-čakavske oaze na visoravni također Bezjacima, premda se u načinu življenja ne razlikuju od ostalih geografskih Čića. Po mojem mišljenju pripadaju stanovnici pomenutih sela k najstarijim jugoslovenskim naseljima na visoravni, premda su se među njima bez svake sumnje naselili također štokavsko-čakavski i možda također istrorumunjski došljaci, koji su u starom žiteljstvu većinom iščezli. Upravo dijalekat ovih sela pruža nam mogućnost da se s nekom vjerojatnošću ustvrdi da je na visoravni prije novih doseljenja pretežno vladao kajkavski dijalekat i da je nekadašnjom granicom kajkavskoga dijalekta bila po prilici crta Lisac, Žejane, Lanišće, a istočno od ove crte govorilo se sjevernočakavski. Da su današnja sela na visoravni, gdje su sada nastanjeni noviji jugoslovenski došljaci, postojala također prije dolaska ovih došljaka, može se dokazati historijski. Pri tome pretpostavljamo da prije turskih nevolja — dakle prije provale Turaka u Bosnu, Dalmaciju i Hrvatsku — nije bilo novih doseljenika prije druge polovine 15. vijeka. Od ovih se sela prije onoga vremena — koliko je meni poznato — spominju: *Starad* kao „Staregrad“ g. 1368. (Cod. W. 594., f. 122. u bečkom državnom arhivu), kao „Starograd“ g. 1403. (Cod. W. 718., f. 41. u bečkom državnom arhivu), kao „Stargrad“ g. 1472. (Cod. B. 534., f. 61'. u bečkom državnom arhivu), kao „Starograd“ g. 1365.) Cod. B. 534., f. 109'. u bečkom državnom arhivu). *Jelšane* u obliku „Elsach“ oko g. 1325. (Cod. W. 594. f. 126., u bečkom drž. arh.). *Mune* u obliku „Mun“ oko g. 1330. (Cf. s. v. Muna u Rječniku). *Jelovice* u obliku „ge-loiz“ oko g. 1320. (Cf. Rutar: Newhaus-Castelnouvo am Karste, Mit. Musealver. Ljubljana 1890.). *Žejane* u obliku „Seach“ oko g. 1325. (Cod. W. 594. f. 123 u bečkom drž. arh.), u obliku „Seyach“ g. 1347. (Cod. W. 594. f. 51.). *Vodice* u obliku „Wodicz“ g. 1285. (Cod. B. 534. f. 142. u bečkom drž. arh.), oko g. 1330. i istom obliku (Cod. W. 594. f. 123.), u obliku „Boditz“ g. 1358. (Cod. W. 594. f. 54. u bečkom drž. arh.). *Lanišće* u nje-

mačkom prijevodu „Harlandt g. 1358. (Cod. W. 594. f. 54. u bečkom drž. arh.). *Raspor* u obliku „Raspurch“ g. 1274. (Kandler: Cod. dipl. istr. I.), 1275. (Kandler ibidem), u obliku „Raspurg“ oko g. 1325. (Cod. W. 594. f. 123. u bečkom drž. arh.), u obliku „Ratspurch“ g. 1358. (Cod. W. 594. f. 54.). *Klenovščak* u obliku „Glunischach“ g. 1358. (Cod. W. f. 54.). *Hrušica* u njemačkom prijevodu „Pierpauwm“ g. 1363. (God. B. 139. f. 14. u bečkom drž. arh.). *Brgudac* u obliku „Bergodicz“ g. 1358. (Cod. W. 594. f. 54. u bečkom drž. arh.). *Slum* u obliku „Slum“ oko g. 1330. (Cod. W. 594. f. 123. u bečkom drž. arh.). Dijalekat Bezjaka nazivljemo kajkavsko-čakavskim prelaznim dijalektom, jer je u mnogim selima za razliku od dijalekta Brkina i Šavrina i sjevernočakavskoga dijalekta u Liburniji i središnjoj Istri sačuvao stariji položaj naglaska u specijalnim slučajevima i jer imade više zajedničkih crta sa sjevernočakavskim dijalektom središnje Istre također inače. Nadimak Fučki daje se malom dijelu onih, koji govore ovim prelaznim dijalektom, jer samo u *nekim* selima (Vrh, Medveja, Koseriga) izgovaraju konsonante š, ž i s, z jednako kao š, ž, zbog čega dobiše stanovnici ovih sela nadimak „fučki“. Među kajkavskim dijalektom istarskih Slovenaca (osobito Šavrina) i ovim prelaznim dijalektom nikako se ne može povući granica, premda obično smatraju Bezjake Hrvatima, a Šavrine Slovencima, jer Bezjaci imadu slučajno hrvatske pučke škole, hrvatske propovijedi u crkvi, u najnovije vrijeme također hrvatsku općinsku upravu u Buzetu i Roču, a Šavrini imadu slučajno slovenske pučke škole, slovenske propovijedi u crkvi i slovenske općinske uprave, i tako su utjecajem odgoja u školi i crkvi i općinske uprave podijeljeni u Hrvate i Slovence, premda su i jedni drugi u prošlosti mnogo stoljeća bili pod utjecajem stare crkvenoslavenske liturgije hrvatske redakcije i ovaj je utjecaj posve prestao tek u 19. vijeku. Na poluotoku Istri učestvuju naime svi Južni Slaveni — čakavci i kajkavci — jednako na ovoj jugoslovenskoj sredovječnoj kulturi vjerskoga i svjetovnoga sadržaja. Spominjem samo Petra Fraščića iz Lindara kod Pazina, koji je g. 1463. — kako sam kaže na ivici — napisao glagolski psaltir za „plovana“ u Kubeđu (Kukuljević: Pov. spom. I. 94.: „i spisah e gospodinu pre mati kubedskomu plovanu v to vrême“). Selo Kubeđ je pak usred šavrinskoga područja nasuprot župi u Predloki. U nekim župama istarskoga kajkavskoga područja pisane su matice sve do početka

19. vijeka glagolicom (Dolina), u drugima prestade glagolica još prije. Glagolske potvrde za bezjačko područje imamo iz Nugle kod Roča iz g. 1405, i iz Roča iz g. 1523., a one dokazuju da je ondašnji konvencionalni književni jezik upotrebljavao čakavsku formu, ali ne dokazuju da su domaći ljudi govorili tako. Samo zbog crkvenog i kulturnog utjecaja na osnovi konvencionalnoga književnog jezika prošlih vremena došlo je do toga da Bezjaci dobivaju hrvatsko obrazovanje u osnovnoj školi, a kod kuće govore pretežno kajkavski. To je dokaz da priznati književni jezik i jezični odgoj tvore čudesa; narod prihvaća onaj jugoslovenski književni jezik koji mu se daje, i pri tome se pokazuje pametniji od politika i filologa. Između istroromanskoga i mletačkoga dijalekta u Istri — a da ne govorimo o furlanskom dijalektu u Goričkoj — takove su dijalekatske razlike da porečki ili puljski stanovnici mletačkoga dijalekta ne razumiju svojih istroromanskih sunarodnjaka, na pr. iz Vodnjana ili Bala, pa se na rovinjskom sudu češće moraju služiti tumačem za istroromanske stranke; uza sve to se u talijanskim školama u Istri poučava na jedinstvenom lijepom toskanskom književnom jeziku, a nikome ne pada na um da istroromanski i mletački proglašeni posebnim jezicima i za njih zahtijeva poseban književni jezik. Južni Slaveni (Slovinci, Hrvati, Srbi i Bugari) daleko su još od toga da se ravnaju po svojim velikim i jakim susjedima, a ovi veliki i jaki susjedi nikada ne ispoređuju jezične prilike Južnih Slavena sa svojim vlastitima.

Pomenimo sada nekoliko dijalekatskih osobina **bezjačkoga dijalekta**, i to iz sela *Sluma* i *Drašćića* u buzetskoj općini.

*Slum* je zatvoreno selo u kraskom polju iznad ruba Čičarije nedaleko od željezničke stanice buzetske, ima prema posljednjem popisu pučanstva od g. 1910. 364 stanovnika, po Prospektu tršćanske biskupije od g. 1909. 416 (zajedno s neprisutnima), do nedavna dio župe Lanišće, zatim samostalna kapelanija, a od g. 1906. posebna župa, u selu ima i hrvatska pučka škola. Od 64 obitelji 30 ih je u g. 1911. imalo obiteljsko ime Božić, 16 Posedel, 7 Zlatić, 5 Finderle, 2 Žuletić, 2 Krbavac i 2 Tomažić. Stanovnici buzetskoga zavalja smatraju ovo selo čičkim.

O kvantiteti vokala u slumskom dijalektu može se općenito reći da se vrlo teško opaža razlika među dugim i kratkim slogovima, jer se i dužina i kratkoća vokala izgovora gotovo jednako kao silazna srednja dužina. Samo u posljednjem naglašenom

slogu i kod *ɣ* može se kratkoća kadgod lako razabrati. No zato vrlo jasno iskače vanredno fino nijansiranje u izgovoru uskih (zastvorenih) i širokih (otvorenih), naglašenih i nenaglašenih vokala. U tom pogledu je slumski dijalekat pravi brat kajkavskoga (slovenskoga) dijalekta. Ima i muklosti i reduciranja vokala.

Evo o vokalima: a.

1. praslav. a. Primjeri: u korjenitim slogovima, *ǣ*: brēt (ǣ = vrlo otvoreno e), gen. brāta, čēs, gen. čāsa, dēt (štok. dāti), jāma, jāvor, kāmēn, (samo u značenju drāge kāmēn, inače = oblāk kao kod sviju Bezjaka), kāšol, nēš (štok. nāš), pēs (štok. pāsti), plākēt (štok. plākati), rāk, rāna, slāva, stēr (štok. stār), stāra, stēt (štok. stāti), znēt (štok. znāti), žāba. — *ā*: dār, jājē, jārom, jāvēt (ǣ zatvoreno kratko ō za nenaglašeno reducirano i), kēdēt, (štok. kāditi), nāγ (štok. nag), plēšč (štok. plāšt), pās, sān (štok. sām), sāma, stān, strādēt, vādēt;

u formantima, primjeri: *ǣ*, na pr. brēt (štok. brāti), slēt (štok. slāti), klīčēt (štok. zvāti), mǎžēt; dγžēt, bēžēt (ǣ = vrlo zatvoreno e za stsl. ě), bāt se (štok. bōjati se), krīčēt; bogēt, bogāta; *ā*: krvāw, jɣ<sup>u</sup>nēk (ɣ<sup>u</sup> mutan glas za reducirano praslav. u) pored jɣnāk.

2. a mjesto praslav. o u spojevima or, ol: kratko *ǎ*: blāto, dlāka, dlēn, gen. dlāna, drāga (štok. drāga), grāh, klēt (štok. klāti), krāva, hrāsta (štok. krāsta), mrēs, mrāžēt, plāh, plāmen, plāzēt, plēša, (ravna čistina na ravnjaku, štok. plāsa), prāća, slēdok (štok. slādak), slāma, srāka, vrāna, zdrēw, zdrāva;

dugo *ā*: glāt (štok. glād), glās, hlāt (štok. hlād), mlēs (na pr. mlēs vōde, štok. mlaz); bravīnoc (mr) br; mrav); prāh, prāse, slās (štok. slāst), smrāt (štok. smrād), srām; brāda, brāna; brāzda, glāva, brānēt, glāvna, hrāna, klānoc, plātno, slāna, vlādēt, vlāčēt, rāboc (štok. vrābac); oblāk (štok. ōblāk), prāpot (štok. pāprāt); a mjesto or, ol na početku riječi: lāčon, mlāk, lākot, lāne (štok. lāni), rās (štok. rāsti), rāvon, rāžon; u tuđicama premetanje ar, al u ra, la: krāl, Labīn, rākva. — Kako se iz ovih primjera vidi, mijenja se a u slumskom dijalektu sad u ǣ sad u ā. Mogli smo opaziti, da ima malo slučajeva ǣ mjesto a prema običnom a. a se izgovara kao ā redovno pred m, n ili iza njih, u jednom slučaju poslije ml i mr. Slučajevi kao nēš — nāša, stēr — stāra, mrēs, pēs, stēt, znēt, dlēn — dlāna čini se da govore za to, da se mućenje

19. vijeka glagolicom (Dolina), u drugima prestade glagolica još prije. Glagolske potvrde za bezjačko područje imamo iz Nugle kod Roča iz g. 1405, i iz Roča iz g. 1523., a one dokazuju da je ondašnji konvencionalni književni jezik upotrebljavao čakavsku formu, ali ne dokazuju da su domaći ljudi govorili tako. Samo zbog crkvenog i kulturnog utjecaja na osnovi konvencionalnoga književnog jezika prošlih vremena došlo je do toga da Bezjaci dobivaju hrvatsko obrazovanje u osnovnoj školi, a kod kuće govore pretežno kajkavski. To je dokaz da priznati književni jezik i jezični odgoj tvore čudesa; narod prihvaća onaj jugoslovenski književni jezik koji mu se daje, i pri tome se pokazuje pametniji od politika i filologa. Između istroromanskoga i mletačkoga dijalekta u Istri — a da ne govorimo o furlanskom dijalektu u Goričkoj — takove su dijalekatske razlike da porečki ili puljski stanovnici mletačkoga dijalekta ne razumiju svojih istroromanskih sunarodnjaka, na pr. iz Vodnjana ili Bala, pa se na rovinjskom sudu češće moraju služiti tumačem za istroromanske stranke; uza sve to se u talijanskim školama u Istri poučava na jedinstvenom lijepom toskanskom književnom jeziku, a nikome ne pada na um da istroromanski i mletački proglasi posebnim jezicima i za njih zahtijeva poseban književni jezik. Južni Slaveni (Slovenci, Hrvati, Srbi i Bugari) daleko su još od toga da se ravnaju po svojim velikim i jakim susjedima, a ovi veliki i jaki susjedi nikada ne ispoređuju jezične prilike Južnih Slavena sa svojim vlastitima.

Pomenimo sada nekoliko dijalekatskih osobina **bezjačkoga dijalekta**, i to iz sela *Sluma* i *Drašćića* u buzetskoj općini.

*Slum* je zatvoreno selo u kraskom polju iznad ruba Čićarije nedaleko od željezničke stanice buzetske, ima prema posljednjem popisu pučanstva od g. 1910. 364 stanovnika, po Prospektu tršćanske biskupije od g. 1909. 416 (zajedno s neprisutnima), do nedavna dio župe Lanišće, zatim samostalna kapelanija, a od g. 1906. posebna župa, u selu ima i hrvatska pučka škola. Od 64 obitelji 30 ih je u g. 1911. imalo obiteljsko ime Božić, 16 Posedel, 7 Zlatić, 5 Finderle, 2 Žuletić, 2 Krbavac i 2 Tomažić. Stanovnici buzetskoga zavalja smatraju ovo selo ćičkim.

O kvantiteti vokala u slumskom dijalektu može se općenito reći da se vrlo teško opaža razlika među dugim i kratkim slogovima, jer se i dužina i kratkoća vokala izgovora gotovo jednako kao silazna srednja dužina. Samo u posljednjem naglašenom

slogu i kod *ɣ* može se kratkoća kadgod lako razabrati. No zato vrlo jasno iskače vanredno fino nijansiranje u izgovoru uskih (zativorenih) i širokih (otvorenih), naglašanih i nenaglašanih vokala. U tom pogledu je slumski dijalekat pravi brat kajkavskoga (slovenskoga) dijalekta. Ima i muklosti i reduciranja vokala.

Evo o vokalima: a.

1. praslav. a. Primjeri: u korjenitim slogovima, *ǣ*: brēt (ɛ = vrlo otvoreno e), gen. brāta, čēs, gen. čāsa, dēt (štok. dāti), jāma, jāvor, kāmēn, (samo u značenju drāgē kāmēn, inače = oblāk kao kod sviju Bezjaka), kāšoļ, nēš (štok. nāš), pēs (štok. pāsti), plākēt (štok. plākati), rāk, rāna, slāva, stēr (štok. stār), stāra, stēt (štok. stāti), znēt (štok. znāti), žāba. — *ā*: dār, jājē, jārom, jāvēt (é zatvoreno kratko ō za nenaglašeno reducirano i), kēdēt, (štok. kāditi), nāγ (štok. nag), plēšć (štok. plāšt), pās, sān (štok. sām), sāma, stān, strādēt, vābēt;

u formantima, primjeri: *ǣ*, na pr. brēt (štok. brāti), slēt (štok. slāti), klīčēt (štok. zvāti), māzēt; dγžēt, bēžēt (é = vrlo zatvoreno e za stsl. ě), bāt se (štok. bōjati se), krīčēt; bogēt, bogāta; *ā*: krvāw, j̄n̄nēk (ɾ<sup>u</sup> mutan glas za reducirano praslav. u) pored j̄n̄nāk.

2. a mjesto praslav. o u spojevima or, ol: kratko *ǣ*: blāto, dlāka, dlēn, gen. dlāna, drāga (štok. drāga), grāh, klēt (štok. klāti), krāva, hrāsta (štok. krāsta), mrēs, mrāzēt, plāh, plāmen, plāzēt, plēša, (ravna čistina na ravnjaku, štok. plāsa), prāča, slēdok (štok. slādak), slāma, srāka, vrāna, zdrēw, zdrāva;

dugo *ā*: glāt (štok. glād), glās, hlāt (štok. hlād), mlēs (na pr. mlēs vōde, štok. mlaz); bravīnoc (mr) br; mrav); prāh, prāse, slās (štok. slāst), smrāt (štok. smrād), srām; brāda, brāna; brāzda, glāva, brānēt, glāvnia, hrāna, klānoc, plātno, slāna, vlādēt, vlāčēt, rāboc (štok. vrābac); oblāk (štok. ōblāk), prāpot (štok. pāprāt); a mjesto or, ol na početku riječi: lāčon, mlāk, lākot, lāne (štok. lāni), rās (štok. rāsti), rāvon, rāzoñ; u tudicama premetanje ar, al u ra, la: krāl, Labīn, rākva. — Kako se iz ovih primjera vidi, mijenja se a u slumskom dijalektu sad u ɛ sad u ā. Mogli smo opaziti, da ima malo slučajeva ɛ mjesto a prema običnom a. a se izgovara kao ā redovno pred m, n ili iza njih, u jednom slučaju poslije ml i mr. Slučajevi kao nēš — nāša, stēr — stāra, mrēs, pēs, stēt, znēt, dlēn — dlāna čini se da govore za to, da se mućenje

pojavljuje naročito u jednosložnim oblicima te je možda utjecalo na to odražavanje negdašnjih poluvokala glasom ę u tome govoru.

Zamjena nekadašnjih poluvokala;

za ъ :

1. u korjenitim slogovima:

będor, będra będro, bęcva, dęhnęt, dęcka, kębo (ętok. kębao), kęcno, męknęt, nęcveę, usęcnnęt, sęcń, sęcę, tęcnnęt (ętok. tęcnnuti), tęcęęę (ętok. tęcęęę), vęcń, lęcęę, lęcę (ętok. lęcę);

2. u formantima i drugim nekorjenitim slogovima:

ъкъ; izъ-; podъ-: poęcętok, kręcęk, lęcęok, lęcok, pęcok, izęcęnęt, podęcń;

za ь :

1. u korjenitim slogovima:

cvęc (ętok. cvęcsti): cvęcęn, cęcębor, cęc (ętok. cęcst.) dęcń, męcęla, męcńi, męcęga, pęcęko (ętok. pęcękao), pęcń (ętok. pęcń), ęcęcńok (ętok. ęcęcńak), stęcęza, stęcęblo (u značenju cęškoga stęcęblo, stęcęblo), stęcęklo, tęcńęk (ali tęcńęka), žęcńęn; lęcń (ętok. lęcń), Lenięcęęę (slumski oblik za selo Lanięcęęę).

2. u formantima: -ъсъ; -ъкъ i t.d.;

slęcęoc (u značenju varalica), ali gen. pl. od ęcęc (gen. sing. ęcęcę), ętok. ęcęcę, glasi ęcęcęc; gęcęcok, gęcęcęka, tęcęcęk, tęcęcęęka, kęcęcę (ętok. kęcęcę), svęcęto (ętok. svęcęcętao), vęcęcńon (ętok. vęcęcńęran), jęcęcńom, ęcęcęoc vęcęcęda (ętok. vęcęcęda);

u tuđicama: męcęcęša, tęcęcęmęcęn, pęcęcępor, kao umetak: męcęcędor, ęcęcęson, męcęcęńso. Vidi se, da je odražavanje nekadašnjih poluvokala u ovom dijalektu vanredno zanimljivo. Preteže odražavanje pomoću vrlo širokog ę, neki slućajevi pokazuju refleks a, u nekim formantima takoder o. Ovu pojavu nijesam mogao dalje pratiti u bezjaćkom dijalektu, samo mogu kazati da su na pr. u Draęcęćicama (slużbeno se to selo zove Sv. Martin), dakle odmah pod željeznićkom stanicom buzetskom, ovi refleksu drugaćiji (u korjenitim slogovima a, u formantima vrlo široko ę), u Mlunu barem u formantima o, a preko rijeke Mirne u Klarićima je a redovni refleks poluvokala.

o. praslav. o reproducira se:

1.) glasom ęc (kratko otvoreno o): bęcęc (ętok. bęcęcę), otręcęc, ubęcęc (ętok. ubęcęcęsti), svęcęcęcęk.



2.) glasom *ô* (otvoreno *ô* srednje dužine): *kôsoc, kônoc, ôkno, ôtrôka, rôsa, vôda, gospôda, gôrêt.*

3.) glasom *ô* (zatvoreno *ô* srednje dužine): *pôkôra, gôvor, bôsa, člôvêk.* Broch označuje ovaj glas s *ô* (cf. Broch: Slav. Phonetik p. 135).

4.) glasom *û*: *bûs, (štok. bôs), — ali bôsa —, dûm, gen. dûma, zgûro, (izgorio), ali inf. zgôrêt, part. praet. II. fem. zgôrêla, pûle, mûs (štok. most), rûh (štok. rôg) — gen. rûya, ûni, kûlo, kokûš, mûre (štok. mûre), dobrûta, kûs (štok. kôst);* ali kod ovoga se izgovora razlikuju dvije nijanse, jedna otvorena, nenapeta, a druga zatvorena, napeta. Otvoreno, nenapeto je u u *bûs, mûs,* zatvoreno i napeto je u *pûle, mûre.* U položaju pred naglašenim slogom opažaju se također nijanse u izgovoru vokala o; o u slogu pred naglašenim je obično otvoreno, ali nerijetko je zatvoreno. U slogu poslije naglasaka je o otvoreno. No dosta o tome ovdje. Pretvorba *ą* u *ô* doći će kasnije.

e. Praslav. e zamjenjuje se:

1. *ě* (kratko otvoreno *ę*): *pěć, tjeć;*

2. *ê* (otvoreno *ę* srednje dužine): *plêten, bêdro, čêlo, lêtêt, zêlen, žêna;* što se tiče širine, ovo je *ę* jednako *ę* u *stêza.*

3. *ê* (zatvoreno e srednje dužine): *dêvet, dêset, šês, mêt.*

4. e (slabo otvoreno *ê*).

U slogu pred naglašenim je e sad otvoreno, sad zatvoreno, a u slogu poslije naglasaka ponajviše reducirano u *ε.*

ê. Refleks nekadašnjega *ě* je s posve neznatnim izuzecima vrlo zatvoreno e, koje označujemo *è,* no ipak se razlikuje zatvoreno *è* mjesto *ě* od zatvorenoga *è* u *mêt (štok. mêt) ili rêt (stara slav. rědъ)* time što se poslije glasa e čuje vrlo kratko i. Ova druga komponenta i od *ě* nije ipak ni izdaleka razvita tako kao u brkiskom dijalektu gdje se jasno govori *sneijŕ, mejh.*

Primjeri: *brêh, brês, drêw m. (štok. stáblo),* za razliku od *dŕvo, žrêboc (štok. ždrijebe), žlêp; brêja, brême, brêza, mlêt, mrêza, plêt, plêva, smrêkva (borovica), črêšna, vrêca; črêvo, dlêto, drêt, mlêko, srêda, trêzon, vrêdon, vrême; ômrêt (štok. umrijeti), zaprêt, zavrêt, požrêt; bêžet, bêw, bêla, bêlo, bešêda, cêdêt, cêw, cêla, cêna, cêp, cêsta, dêl (štok. dio), dêlo, dêlet (štok,*

rāditi), neđêlja, nadêt, dêveř, drêmeť, gnêzdo, hlêp, grêh, jês, grêt (štok. grijati), praes. grêjeŋ - grêjejo; obêt, klêšće, krêpok, krês, lêha, lêk (= 1. lijek, 2. malo), lêp, lêpêt, lês (građevno drvo), lêska, lêšnek, lêto, lêv (štok. lijevi), medvêt, mêh, promênêt, mênêt, mêsoc, mêsêt, mêsto, Nêmoc, nêm, nevêsta, pêna, pêsok, plêson, rêdek, rêka, rêpa, rêšet, rêzet, sêjat, praes. sêjeŋ, sême, sêveř, slêt, slêp, slês (slêzъ), smêh, smêjeŋ (praes. od smejať), smên (praes. od smêt), snêh, gen. snêya, snêt f. (gen. sneti), srêtet, stêna, strêha, strêla, svêt, têšet, têlo, tême, têson, têsto, trêska, obêsêt, vênoc, vêtor, zvêzda; kolêno, kôdêlja; dê (štok. gdje), dvê, dvên, obê, obên, têh, s tême (štok. s tima).

U slogu pred naglaskom: vrêtêno, dêvica (i zatvorena napeta nijansa vokala i za razliku od otvorenog, nenapetoga i u drugim dijalektima), svêtlîc (krijesnica), dêvôjka, lêpôta, svêdôk, zênica, zvérâčena. Treba samo pomenuti da se komponenta i staroga ê u slogu pred naglašenim ne čuje, a taj se glas i kod ê u slogu poslije naglasaka može zamijetiti, na pr. spôvêt, člôvêk, vîdêt.

Izuzetak čine dva slučaja s refleksom i u naglašenom položaju: sîč (štok. sjeći), praes. sîčeŋ, rasîč, posîko (štok. posjekao), posîkla (posjekla) i kosîr (štok. kôsijer pored kôsîr). Dva slučaja s i u slogu pred naglaskom: sikîra i sidîŋ (praes. sêdêt, štok. sje-diti), gdje u oba slučaja dolazi i sa ê pred glasom i u idućem slogu, ali se kaže sêdêŋ (praes. od sês), štok. sjêdêm, sêdêla, sêdo (štok. sjedio), sêw (štok. sîo pored sjêo), sêla (štok. sjêla). Štok. nijesam pored nîsam kaže se u Slunu nîson. Pored toga refleks glasa ê je također jedan glas e koji ne mogu nikako smatrati zatvorenim ê, ali ni otvorenim kao ę (e = nešto kao Bernerov æ prednjega reda, niske visine (Zungenhöhe), niskoga položaja jezika u o. c., p. 137.), nego ga smatram „normalnim otvorenim“ e koje je identično sa srpskohrvatskim e prednjega reda, srednjega položaja jezika. Ovaj glas e koustatiran je u slučajevima: mêra, pêgeš (štok. pjegast), slêzeŋ f., vêra, pêtêh.

Posve otvoreno ê (= æ) mjesto ê čuje se u sês (sjesti), sêw (štok. sîo). Drugačija je reprodukcija glasa ê u dijalektu sela Drašćići.

i. Praslav. i i praslav. y u naglašenom položaju zamjenjuje zatvoreno i srednje dužine: bîstor, šîre, dîhêt, dîmle, zgîbnêt, grîs (štok. gristi), hîža, skîdêt, kîsew, kîta, ponîr (rupa kojom voda ponire u zemlju), ponîreť, sipêt; matîka, korîto; pišêŋ, sîla. Otvo-

reno je i u krajnjim slogovima kratkoga naglaska: šit. Izuzetno čuo sam u riječi dymъ glas i, koji je po svom karakteru jednak ruskom glasu y; taj glas označujem s y: dŷm, dŷmé se (đimi se).

U položaju poslije naglaska pojavljuje se i reducirano u ε: gósēnēca, zvéračēna, hōde it.d.

u. Praslav. u izgovara se kao mutno, natrag povučeno ŷi, a označit ćemo ga ŷ<sup>u</sup>. Primjeri bŷ<sup>u</sup>dēt, dŷ<sup>u</sup>ša, gŷ<sup>u</sup>bēt, hŷ<sup>u</sup>do, kŷ<sup>u</sup>pēt, ŷ<sup>u</sup>dē (štok. ljudi), sŷ<sup>u</sup>h, mŷ<sup>u</sup>ha, razŷ<sup>u</sup>mon; kragŷ<sup>u</sup>l (štok. kráguj); izgovor imena sela Slum glasi Slŷ<sup>u</sup>m; jŷ<sup>u</sup>tro, jŷ<sup>u</sup>nāk. Ova pojava mora da je vrlo stara, jer se u postalo iz l ništa ne muti, ali ipak nalazimo ovaj glas u dva slučaja kao refleks staroslav. ǰ mjesto običnoga refleksa ō. Također u iz početnoga izvornoga vъ ne mijenja se pri tom nimalo, na pr. unŷ<sup>u</sup>k (štok. ŷnuk), utōrok, ōdōvīca (mj. udovica s akomodacijom nenaglašēnoga u na slijedeće ō), ō pōmūc (štok. u pomoć), ni u za staroslav. ѡ ne mijenja se: umīt, ali vŷ<sup>u</sup>š za štok ŷš s pokrićem početnoga ŷ<sup>u</sup> sa v.

ǰ. Refleks staroga ǰ je u slumskom dijalektu redovno vrlo zatvoreno o, koje označujemo s ō. Izgovor ovoga glasa poput dvoglasa ʷo nije se mogao opaziti.

Primjeri:

blōdet, bōn (štok. bŷdēm), bōš, bō, bōmo, bōste, bōjō, gōlōp, gōba (štok. gljiva), gōboc (štok. gubica), gōdēt, gōsle, gōsēnēca, gōs (štok. gŷst), gōsta, okrōŷ, kōt, kōdor (štok. kuda), kōdēla, kōpēt (štok. kŷpati), kōs (štok. komad, čak. kŷs), razlōčēt, mōka (štok. mŷka, brašno), mōš, ōrōžje, pāvōk (štok. pāŷk), prōt, prōga, sprōžēt, pōdēt (otjerati), pōčēt, pōpōk, pōt, rōbēt, rōka, pōrōčēt (poručiti), za razliku od porōčēt (vjenčati), strōčje (mahune), stōpēt, sōsēt, sōt (štok. sud), posōda (posuda), potrōsēt, trōbļa, tōča, potōžēt se, ōtrōba, nōtra, zōp, želōt, želōdoc.

U formantima i nekorjenitim slogovima: kantājōc (= pjeva-jući), žēnō (ak. od žena), stvarjō (instr. od stvar), čōn (starosl. choštǰ) sa sekundarnim n < m prema analogiji ostalih završetaka na -m.

Kao izuzetak dolazi u mjesto o u ovim slučajevima: mūdor, rūŷ, vŷzoŷ (uzao) s pokrićem početnoga u sa v. U slučajevima kao: mŷ<sup>u</sup>ka (štok. mŷka, bol) za razliku od mōka (brašno),

sm<sup>u</sup>đét (štok. smúđiti), tr<sup>u</sup>đt (štok. trút), tr<sup>u</sup>đbét, mislim da je došlo do refleksa <sup>u</sup> preko u.

ę. Nekadašnje ę izgovara se dijelom kao zatvoreno è, dijelom kao otvoreno ę.

Primjeri:

ê: počêť, glêđet, govêdo, grêda, klêť, kolêda, kolêdvet, lêca, pêt, rêť (štok. rêđ), sêgnêť, sêknêť, svêť, (sanctus), žêja, žêjon, žêťva, jêtra.

ê: dêsna (meso kraj zuba), gen. dêson, loc. dêsneh, instr. dêsna, mêhok, mêhka, prês, zês (štok zépsti), žêť; u nekorjenitim slogovima: gen. sing. đ<sup>u</sup>šę; oráče (ak. pl.), ali u naglašenom položaju: ócê (gen. sing. od ócã — štok. óvca), ócê (nom. i ak. pl.) dat. ócě, ak. ócô, lok. ócě, instr. ócô; ...pl.: ócê, óvác, ócęn, ócęh, ócãmi). Ovaj ê mjesto ę nema sporednoga glasa i kao è mjesto ę.

ĭ. Mjesto ĭ nalazimo pravilno u. Primjeri: bûha, gûťet, kûnem, pût, sûza; dÿγ (s otvorenom, nenapetom nijansom glasa u — štok. dÿg) za razliku od dÿγ (s uskom, napetom nijansom glasa u — štok. dÿg), Hûm (ime sela, koje se već g. 1102. spominje kao Cholm, tal. Colmo), kûk, mûcêť, mûnen, omûnen (besvijestan), mûs, mûžen, pûh, pûn, pûš, sûnce, tûc, tûs (štok. tûst), vûc, vûna, žûc, žût.

Izuzetak je jâbôka s o u položaju poslije akcenta. Izgovorom staroga ĭ kao u stoji slumski dijalekat kao uopće govor tzv. Bezjaka bliže čakavskomu središnje Istre nego kajkavskomu dijalektu Brkina i Kraševaca u sjevernoj Istri.

ŕ. Zastupnik ŕ je redovno r, ali ipak — nasuprot štok. brvno — kaže se brêw, brêva, trêb<sup>u</sup>h (nasuprot štok. tŕbuh), rîja (štok. rda).

Iz konsonantizma slumskoga dijalekta treba istaknuti samo to, da se palatalni konsonant r', koji je tako karakterističan za brkinski dijalekat i dr., ne čuje. Govori se dakle: mûre, zvêračena, cesâra, pisâra i t.d. ĭ na kraju riječi i na kraju sloga nije u svim slučajevima jednako: dâw, plêw, prejâtew; dôlca, tobôlca, kôlca, Gôlca, pâlca, tkâlca; grlêco, zâva; hvâlq (štok. hvalio), kêbo, pêkó, (štok. pakao); vûzoĭ (štok. uzao). Kako i u malom zatvorenom

naselju kao što je Slum može da bude malih dijalektičkih razlika, vidi se najbolje po tome, što na pr. obitelji Posedêli s nadimkom „Rimlâni“, koje sačinjavaju jedan dio sela, strogo čuvaju starinski kolorit slumskoga narječja, a obitelji Božići s nadimkom Grândi pokazuju već neke novine u svom izgovoru, premda stanuju jedni od drugih tek 20 koraka razdaleko i od pamtivijeka su u selu nastanjeni. Obitelji Grândi ismjehuju, da ne znaju „pravilno“ govoriti, jer kažu mâtê mjesto mâte, kâdić mjesto kêdić (štok. kaca), mřva mjesto mř<sup>u</sup>rva (štok. dud, murva) (mřva izgovaraju baš kao mřva kad znači na pr. mrva kruha), Břšić mjestv Bř<sup>u</sup>ršić (nadimak), mlêka (s ponešto otvorenim e bez priglasa i) mjesto mlêka (s finim izgovorom ě). Baš ove razlike kao da pokazuju, da su obitelji Posedêl u Slumu odavna naseljene čuvajući strogo staru jezičnu baštinu, a novi došljaci (Mâtê = Matej, Mête = Matijal) kao da se tokom stoljeća do današnjega dana nisu mogli posve prilagoditi dijalektu starosjedilačkoga kajkavskoga kraškoga žiteljstva.

**Drašćići** (službeno Sv. Martin) je selo ispod sadašnje željezničke stanice Buzet. U pučkom govoru stanica se zove Počekâj po ondašnjem seocu Počekaju, jer je gradić Buzet udaljen od stanice oko 2 km zračne linije. Draščići imaju po posljednjem popisu pučanstva od g. 1910. 677 stanovnika. Gotovo polovina sela ima obiteljsko ime Draščić, a osim toga ima u selu obitelji Cerôvac, Fînderle, Vîvoda (8 obitelji; Vivoda se spominje i u „Razvodu istrijskom“; obitelji ovoga imena ima također u Sovinjaku i Mlunu, u okolici Motovuna Vojvoda; cf. češki vývoda, vévoda, vojvoda), Pavlêtić, Čřnêka (6 obitelji); djeca polaze hrvatsku školu u Buzetu.

Premda je selo Draščići udaljeno od sela Slûma (prema izgovoru i naglasku u Vodicama) jedva 2 km (po kraćem putu!) i premda su Slumci u tijesnoj vezi s Draščićima, jer često silaze po poslu u buzetsko zavalje dotičući najprije Draščice, — ipak ima u njihovim dijalektima znatnih razlika.

U slumskom se dijalektu naglasak s malim izuzecima povlači natrag, a u Draščićima ima mnogo slučajeva, gdje naglasak čuva svoj stariji položaj. Za Draščice navodim ove primjere: sestrâ, ženâ, čelb, selb (znači samo štok. krčevina, „gerodetes Ackerstück“, u Slumu za ovo značenje zaseban oblik: sêlo), oknđ, kosâ, rosâ; mokâ

(brašno), hranä, brazdä, sridä, rikä, mlikô, vinô; smihä, platnô, vlaknô; stablô, staklô; ocët (gen. ostä), člověk, papër, lonč (gen. loncä); pisëk, vrabëc (gen. vrapcä), slipëc (varalica); jarëm (gen. jarmä), javit, vabit; bižät, kričät, plazit, držät, pasëñ (praes. od päs, štok. pasti); jinakä (gen. od jinôk), sirotä, dobrotä, kokošä (štok. kokoš) i.t.d., no ima slučajeva, gdje se naglasak ne povlači u svim oblicima, na pr. vôda, gen. vodë, dat. vodë, ak. vôda, lok. vodë, instr. vodôn; glôva, gen. glavë, dat. i lok. glavë, instr. glavôn, pl. glôve, gen. glôv, dat. glôvan, ak. glôve, lok. glôvah, inst. glôvami; nôga, gen. nogë i.t.d. dôbar, dobrä, dobrô; bogät, bogôta, bogôto; u ovome se ovo narječje približuje sjevernočakavskom, premda su velike razlike u akcentuaciji oba dijalekta. Iz nauke o glasovima navešću ove osobitosti prema slumskomu dijalektu.

Nekadašnji poluvokali reproduciraju se pravilno sa a, samo ih u različnim formantima zamjenjuje široko ę: čabër, ocët, papër, gôreķ, krôtek (kratak), pisëk, svëtëw, jarëm i.t.d. Prema reprodukciji nekadašnjih poluvokala širokim e (u crnogorskim dijalektima, u perojskom u Istri, u dijalektu Sluma i donekle Drašćića) sudeći moglo bi se možda zaključiti, da je upravo ovo široko ę činilo u prošlim vremenima prijelaz ka današnjemu a u cijelom srpsko-hrvatskom i slovenskom jezičnom području.

O vokalu a može se reći, da u naglašenom položaju sa srednjom dužinom (˘) prelazi u zatvoreno o, koje nije nazaliranjem nimalo pomučeno: blôto, dlôka, dlôna (gen. od dlän), krôva, mrôza (gen. od mräs), ali omraziť, plôha (ali pläh), slôma, srôka, vrôna, zdrôva (ali ždräv), blôgu (štok. blägo), glôt (štok. gläd), glôs, srôn (štok. sram; s n u nom. i u supstantivnom i u adverbalskom značenju), trôh (träg), strôna (ali u gen. stranë; samo za oznaku kraja s crkvom i par kuća), lôčen, mlôka (ali mläk), lôket, gen. lôhta, ali dat. i lok. lahtë, instr. lahtën, dôn (štok. dän) i.t.d. Začudo su neki, izvorno dugi vokali a u jednosložnim oblicima kratki: mläk, räs (rästi), čas (štok. čäst), gen. čôsti.

Zanimljiva je također zamjena ë. Pod akcentom je refleks ë vrlo zatvoreno ê (bez priglasa i), u položaju pred naglasak prelazi ovaj ê u čisti i: slêp — ali slipëc, grêh ali grišit, smêh — gen. smihä, svëtëw, svëtla, svëtlo, — ali svitlô (u zna-

čenju zvijezda), sridä, mlikö, rikä; dêlo, brês, lês, mêsto, lêto, hlêp (štok. hljeb), ali hlipčič.

Praslav. u izražava se muklim, natrag povučeni glasom, koji se približuje glasu ö, a ne glasu ü kao u slumskom dijalektu. No kad se ovaj glas nalazi u slogu pred naglaskom, pretvara se u čisti i. Ovaj glas u naglašenom položaju označujemo ѣ<sup>ö</sup>. Primjeri: dѣ<sup>ö</sup>ša, vѣ<sup>ö</sup>ho (štok. üho), u Štrpedu jѣ<sup>ö</sup>ho, kragъ<sup>ö</sup>j, Jѣ<sup>ö</sup>čka (Učka), jѣ<sup>ö</sup>de (štok. ljudi), ali gen. jidi, kъ<sup>ö</sup>pen (štok. kupim), inf. kipit, bidit (buditi), gišit (gušiti), zgibit, mihä (čak. müha) s naglaskom na posljednjem slogu! — gen. pl. mѣ<sup>ö</sup>h, jѣ<sup>ö</sup>š (uš).

ǰ daje pravilno u: büha, süza, Hüm, jöbuka, күnen itd., ali sönce.

r' se kao u Slumu pretvara u r; ǰ u j. Primjeri oblika: ple-tëni, pröni, döni (češki nadëeni), spöni, Ceröwje, zêje (zelje), öii (štok. ulje), vesêje, möri i t.d. protumačeni su po sličnim pojavama kod Belića o. c., p. 192-193.

Iz sintakse treba spomenuti pojavu vrlo značajnu za bezački dijalekat buzetskoga zavalja, jer dosada nije bila nigdje konstatovana u srpskohrvatskoj dijalektološkoj literaturi. U Drašćićima i cijelom buzetskom zavalju izražava se stari ak. sing. genitivom nesamo kod oznake živih bića muškoga roda nego također *ženskoga* roda. Od kröva glasi gen. i ak. kröve, jednako od kokošä gen. i ak. kokošë, od ženä gen. i ak. ženë i td.

Paralelno s ovom pojavom ide i to, da u Drašćićima i u buzetskom zavalju jednako glasi nom. i ak. sg. neživih bića nesamo muškoga nego također *ženskoga* roda. Dakako isto vrijedi i za adjektive uz imenicu, na pr. nom. i ak. dobrä kosä, löhka mëtla i t.d.

U oba slučaja morala je biti odlučna samo analogija, jer je to inače posve izolirana pojava. Seljani, koji tako dekliniraju, izvrnuti su posmjehu svojih susjeda.

Ovdje možemo mimogred spomenuti, da se među selima, u kojima se govori ovaj kajkavsko-čakavski prelazni dijalekat, nalazi također selo Nugla (Gornja i Donja) u župi Roč. Njezin „župan Ivan Pirih, sin dobra muža Črnka“ i „župan Marin pri-

devkom Mišulin<sup>1</sup> kupiše bogato ilustrovani Misal<sup>1</sup>) kneza Novaka od sina kneza Novaka iz Krbave godine 1405. za crkvu sv. Jelene i sv. Petra. Sv. Jelena je još uvijek crkveni patron u crkvi Gornje Nugle, a sv. Petar je patron u crkvi Dolnje Nugle. Čisto čakavska bilješka u misalu, koja se odnosi na ovaj nakup (cf. Broz: Crtice iz hrv. književnosti, Zagreb 1888, sveska druga p. 100-101), ne može nikako biti refleks ondašnjega dijalekta u Nugli, nego jedino — kako je već spomenuto — dokaz za to, da su pisari onoga vremena pisali konvencionalnim čakavskim književnim jezikom također u pretežno kajkavskim krajevima Istre. Isto se može reći također o jeziku Simona Grblo (također Grbljić, Greblo, Grebljić) iz Roča (vjerovatno iz *okolice* Roča, jer se u Roču od starine govorilo talijanski, a prije Mlečana možda istočnofurlanski). Grblo je g. 1493. napisao „Kvadrigu“ i g. 1486. ili 1497. propovijedi „Kvarezimal.“<sup>2</sup>) Obitelji Greblo postoje još danas u Nugli i u selima oko Roča. Stoga mislimo, da se kajkavski dijalekt u Istri ne širi na štetu čakavskoga i da se nije širio, nego baš protivno: prije novijih južnoslavenskih naseljenja prostirao se šire nego danas i na kraskoj visoravni i u pješčenjačkom kraju (preko rijeke Dragonje, preko potoka Botonigle i preko srednjega toka Mirne), pa i sada u cijelom buzetskom, a djelomice i motovunskom i bujskom sudbenom kotaru više spada u hrvatsku kulturnu sferu — u koliko se uopće može govoriti o nacionalnom kulturnom radu u posebnom hrvatskom smislu. Stoga nema Belić pravo, kad misli, da je kajkavština u Istri potisnula čakavštinu. (Cf. Belić: Zum heutigen Stande der skr. Dialektologie, Rocznik slaw. T. III. Krakow 1910. p. 84). Upravo protivno je istina. Pače možemo reći, da je kajkavsko narječje t. zv. ćićkih sela Sluma, Brljavaca (službeno Kropinjaka), Bresta, Klenovščaka, Račje Vasi, Praproća, Podgaća i Lanišća ograničeno na samo domaće ognjište, te se upotrebljava ponajviše u unutrašnjem saobraćaju sela, a inače govore odrasli ljudi (muškarci bolje nego žene) ikavsko-štokavskim dijalektom u saobraćaju s „boljim“ ljudima (svećenicima, učiteljima i dr.) i sa stanovnicima susjedne štokavsko-ča-

<sup>1</sup>) Sada sub slav. 8 u dvorskoj biblioteci u Beču. Cf. Jagić-Vodnik: Povijest hrv. književnosti, Zagreb 1913, p. 26.; cf. Milčetić: Hrv. glag. bibliografija (Starine XXXIII.) p. 28—29.

<sup>2</sup>) Cf. Jagić-Vodnik o. c., p. 32.



kavske oaze, a taj su ikavsko-štokavski dijalekat naučili od česti u saobraćaju s ovim svojim susjedima, a od česti periodičkim godišnjim pastirskim življenjem u zapadnoj i južnoj Istri među „Slovincima“. Pastiri kraske visoke ravni bili su naime prisiljeni oštrom zimom i nestašicom krme, da od početka decembra do polovine maja zimuju sa svojim stadima po t. zv. stancijama (posjedi talijanskih velikih posjednika u zapadnoj i južnoj Istri). Uostalom jednako su do nedavna tražili blažu klimu zapadne Istre također brkinski pastiri i čak pastiri iz kranjskih sela Notranjske (iz sela na Pivki: Knežaka, Bača, Koritnica), zbog čega su zapadnoistarski „Slovinci“ sve te pastire nazivali „Kranjcima“.

3.) **sjevernočakavski dijalekat** starosjedilačkih Hrvata u Liburniji i u srednjoj Istri. On nastavlja sjevernočakavsko narječje u Hrvatskom Primorju i na Kvarnerskim Otocima. O njemu još nema pregledne radnje. Iz radnje Nemanićeve (Čakavischkroatische Dialektstudien, I. i II., Sitzungsberichte der Wiener Akademie, phil.-hist. Kl., Beč 1883./4.) ne dobivamo pravu sliku o akcentu, jer Nemanić nije čuo pravoga akcenta i jer ne navodi, na koja se sela odnosi njegov materijal. Iz radnje Zgrabličeve (Čakavski dijalekat u Sv. Ivanu i Pavlu te Žminju u Istri, Pula 1905.-7.) možemo se jasno uvjeriti, da su u nekim selima srednje Istre (u ovom slučaju u Žminju i njegovoj okolini) dva čakavska dijalekta: arhaistični (petrefaktni) sjevernočakavski starosjedilačkog žiteljstva (tip žminjski) i mlađi južnočakavski, pretežno ikavski bez specifičkih „štokavskih“ osobina (št, žd), a to je tip Sv. Ivana i Pavla. Pogrješka je Zgrabličeva, što nije opazio, da se dijalekat Sv. Ivana i Pavla po cijelom svom habitusu nije mogao razviti na istarskom tlu, nego da ga treba pribrojiti južnočakavskom tipu dalmatinskoga kopna. Da se u 16. vijeku naselilo bjegunaca iz Dalmacije („Klissische Priwegen“) također u okolini Žminja, kazuje nam Bidermannova radnja „Neuere slavische Siedlungen“, p. 368., Stuttgart 1888. Prikazujući ova dva dijalekta Zgrablič govori o dijalektološkim pojavama, a da ne ističe, da ovo ili ono vrijedi samo za Sv. Ivan i Pavao ili samo za Žminj. On na pr. kaže: „U riječima krēs(t) i rēs(t) imamo e umjesto etimološkoga a u našim dijalektima“ (Zgrablič o. c., p. 6.) (tj. u Sv. Ivanu i Pavlu i u Žminju), a u istinu se ovi oblici pojavljuju samo u sv. Ivanu i Pavlu, dok u Žminju kao i u *svim* sjevernočakavskim selima

devkom Mišulin“ kupiše bogato ilustrovani Misal<sup>1)</sup>) kneza Novaka od sina kneza Novaka iz Krbave godine 1405. za crkvu sv. Jelene i sv. Petra. Sv. Jelena je još uvijek crkveni patron u crkvi Gornje Nugle, a sv. Petar je patron u crkvi Dolnje Nugle. Čisto čakavska bilješka u misalu, koja se odnosi na ovaj nakup (cf. Broz: Crtice iz hrv. književnosti, Zagreb 1888, sveska druga p. 100-101), ne može nikako biti refleks ondašnjega dijalekta u Nugli, nego jedino — kako je već spomenuto — dokaz za to, da su pisari onoga vremena pisali konvencionalnim čakavskim književnim jezikom također u pretežno kajkavskim krajevima Istre. Isto se može reći također o jeziku Simona Grblo (također Grbljić, Greblo, Grebljić) iz Roča (vjerovatno iz *okolice* Roča, jer se u Roču od starine govorilo talijanski, a prije Mlečana možda istočnofurlanski). Grblo je g. 1493. napisao „Kvadrigu“ i g. 1486. ili 1497. propovijedi „Kvarezial.“<sup>2)</sup> Obitelji Greblo postoje još danas u Nugli i u selima oko Roča. Stoga mislimo, da se kajkavski dijalekt u Istri ne širi na štetu čakavskoga i da se nije širio, nego baš protivno: prije novijih južnoslavenskih naseljenja prostirao se šire nego danas i na kraskoj visoravni i u pješčenjačkom kraju (preko rijeke Dragonje, preko potoka Botonigle i preko srednjega toka Mirne), pa i sada u cijelom buzetskom, a djelomice i motovunskom i bujskom sudbenom kotaru više spada u hrvatsku kulturnu sferu — u koliko se uopće može govoriti o nacionalnom kulturnom radu u posebnom hrvatskom smislu. Stoga nema Belić pravo, kad misli, da je kajkavština u Istri potisnula čakavštinu. (Cf. Belić: Zum heutigen Stande der skr. Dialektologie, Rocznik slaw. T. III. Krakow 1910. p. 84). Upravo protivno je istina. Pače možemo reći, da je kajkavsko narječje t. zv. čičkih sela Sluma, Brljavaca (službeno Kropinjaka), Bresta, Klenovščaka, Račje Vasi, Praproća, Podgaća i Lanišća ograničeno na samo domaće ognjište, te se upotrebljava ponajviše u unutrašnjem saobraćaju sela, a inače govore odrasli ljudi (muškarci bolje nego žene) ikavsko-štokavskim dijalektom u saobraćaju s „boljim“ ljudima (svećenicima, učiteljima i dr.) i sa stanovnicima susjedne štokavsko-ča-

1) Sada sub slav. 8 u dvorskoj biblioteci u Beču. Cf. Jagić-Vodnik: Povijest hrv. književnosti, Zagreb 1913, p. 26.; cf. Milčetić: Hrv. glag. bibliografija (Starine XXXIII.) p. 28—29.

2) Cf. Jagić-Vodnik o. c., p. 32.

kavske oaze, a taj su ikavsko-štokavski dijalekat naučili od česti u saobraćaju s ovim svojim susjedima, a od česti periodičkim godišnjim pastirskim življenjem u zapadnoj i južnoj Istri među „Slovincima“. Pastiri kraske visoke ravni bili su naime prisiljeni oštrom zimom i nestašicom krme, da od početka decembra do polovine maja zimuju sa svojim stadima po t. zv. stancijama (posjedi talijanskih velikih posjednika u zapadnoj i južnoj Istri). Uostalom jednako su do nedavna tražili blažu klimu zapadne Istre također brkinski pastiri i čak pastiri iz kranjskih sela Notranjske (iz sela na Pivki: Knežaka, Bača, Koritnica), zbog čega su zapadnoistarski „Slovinci“ sve te pastire nazivali „Kranjcima“.

3.) **sjevernočakavski dijalekat** starosjedilačkih Hrvata u Liburniji i u srednjoj Istri. On nastavlja sjevernočakavsko narječje u Hrvatskom Primorju i na Kvarnerskim Otocima. O njemu još nema pregledne radnje. Iz radnje Nemanićeve (Čakavischkroatische Dialektstudien, I. i II., Sitzungsberichte der Wiener Akademie, phil.-hist. Kl., Beč 1883./4.) ne dobivamo pravu sliku o akcentu, jer Nemanić nije čuo pravoga akcenta i jer ne navodi, na koja se sela odnosi njegov materijal. Iz radnje Zgrablićeve (Čakavski dijalekat u Sv. Ivanu i Pavlu te Žminju u Istri, Pula 1905.-7.) možemo se jasno uvjeriti, da su u nekim selima srednje Istre (u ovom slučaju u Žminju i njegovoj okolini) dva čakavska dijalekta: arhaistični (petrefaktni) sjevernočakavski starosjedilačkog žiteljstva (tip žminjski) i mlađi južnočakavski, pretežno ikavski bez specifičkih „štokavskih“ osobina (št, žd), a to je tip Sv. Ivana i Pavla. Pogrješka je Zgrablićeva, što nije opazio, da se dijalekat Sv. Ivana i Pavla po cijelom svom habitusu nije mogao razviti na istarskom tlu, nego da ga treba pribrojiti južnočakavskom tipu dalmatinskoga kopna. Da se u 16. vijeku naselilo bjegunaca iz Dalmacije („Klissische Priwegen“) također u okolini Žminja, kazuje nam Bidermannova radnja „Neuere slavische Siedlungen“, p. 368., Stuttgart 1888. Prikazujući ova dva dijalekta Zgrablić govori o dijalektološkim pojavama, a da ne ističe, da ovo ili ono vrijedi samo za Sv. Ivan i Pavao ili samo za Žminj. On na pr. kaže: „U riječima krês(t) i rês(t) imamo e umjesto etimološkoga a u našim dijalektima“ (Zgrablić o. c., p. 6.) (tj. u Sv. Ivanu i Pavlu i u Žminju), a u istinu se ovi oblici pojavljuju samo u sv. Ivanu i Pavlu, dok u Žminju kao i u *svim* sjevernočakavskim selima

Liburnije i središnje Istre glase *kräst* (u Žminju *kräs*) i *räst* (u Žminju *räs*). Oblici *kresti* i *resti* su vrlo tipični za sva sela štokavsko-čakavske oaze na kraskoj visoravni i za cijelo područje, gdje ima novijih jugoslavenskih naselja u zapadnoj i južnoj Istri („Slovinci“), a u kajkavskim dijalektima i u arhaističkom sjeverno-čakavskom dijalektu Liburnije i srednje Istre potpuno su nepoznati. Peroj ima dakako također *kräst(i)* i *räst(i)*.

Arhaistički dijalekat Liburnije i srednje Istre nije posve jedinstven. I u samoj Liburniji ima malih nijansa u nauci o glasovima i u oblicima i u akcentuaciji. Sjevernočakavski dijalekat Liburnije smatra se ekavskim. To je istina samo djelomično, jer je u Klani i u Kukuljanima i u Trnovici (pa dalje na tlu Hrvatske kod Grobnika) ikavizam zastupan vrlo jako, a čisti (s izuzetkom *divojka*, *šmrika* i *vira* u frazi *pasja vira*) ekavski pojas ide samo do Lovrana po prilici, gdje se pojavljuju ikavski primjeri i u susjednim selima sve do mora po bočini Učke. O tom sam se uvjerio na licu mjesta. Ispravno je, da ima ikavskih primjera u selima *duž obale* od Novoga u Hrvatskom Primorju prema Rijeci (čak. ekav. *Rĕkã*) sve manje; od Rijeke do po prilici Lovrana vlada u selima općine kastavske, veprinačke i vološčanske čisti ekavski tip, kakav se inače ne javlja nigdje.

Uza sve to možemo također o sjevernočakavskom dijalektu srednje Istre govoriti kao o pretežno ekavskome (djelomice iekavskom) dijalektu, jer su u selima novijih naselja (južnočakavskoga i štokavsko-čakavskoga prelaznog tipa) ekavski slučajevi *vrlo* rijetki, ovdje ondje sačuvani samo sporadički (seno u svim selima Slovinaca, sused, telo pored tilo, kolino pored koleno i još nekoliko slučajeva), što vrijedi također za južnočakavske dijalekte dalmatinskoga kopna, a donekle se pokazuje i u ikavsko-štokavskim narječjima.

Čakavština Liburnije — pod Liburnijom razumije se kraj od gorskoga lanca Lisina—Učka—Sisol i od Kastavskoga Krasa (istočna granica je dolina Rječine, zapadna je uvala kod Vološkoga) sve do mora — smatra se u pogledu akcentuacije pravim biser-vrelom. Ovdje je sačuvana ona osobita akcentuacija, kakovu je Belić tako majstorski opisao u dijalektu Novoga Vinodolskoga (Belić op. c. ), a liburnijski čakavski dijalekat je u tom pogledu ponosni brat svoga susjeda u Hrvatskom Primorju. U koliko se akcentuacija sjevernočakavskoga dijalekta srednjeistarskoga

razlikuje od liburnijskoga, trebalo bi još napose istraživati. No jedno je stalno: kvantitativna dužina poslije naglašenog sloga nije u sjevernočakavskom dijalektu srednje Istre sačuvana (barem ne u okolici Pazina, pa ni u Žminju). Sjevernočakavski dijalekat srednje Istre nema ni onoga osobitog rečeničnog akcenta, što ga je Belić fiksirao za Novi i što je posve jednak i u liburnijskom dijalektu.

Slijedeće su karakteristične oznake sjevernočakavskom dijalektu Liburnije i srednje Istre:

a) pretežno odražavanje glasa ě glasom e u pomenutom već smislu;

b) čuvanje glasa l na kraju sloga i riječi (na kraju riječi izgovara se l na kraju sloga i u Liburniji i u nekim sjevernim dijelovima srednje Istre, a oko Pazina i istočno od njega pa u Žminju gubi se produžujući pređašnji vokal);

c) odraz prijedloga vъ kao va;

d) odraz prijedloga izъ, sъ kao zi, si (katkad kao zvi, ziz) (cf. posve ispravno tumačenje Belićevo „zi - vi“ u Južnoslovenskom filologu I., 1—2, p. 110—113, Beograd 1913);

e) djelomično čuvanje prijedloga vi-;

f) čuvanje nekih arhaističkih završetaka u deklinaciji, kojih nema nigdje kod novijih južnoslovenskih naselja ni kod kajkavskih dijalekata u Istri (na pr. završetak gen. fem. osnova na i, dat. i lok. fem. osnova a na e, čuvanje oblika bez nastavka kod osnova ъ/o u gen. pl.);

g) odražavanje zvučnih konsonanata na kraju riječi bezvučnim (ova osebina kao da ne vlada svagdje; tako na pr. ostaju zvučni konsonanti sačuvani kao zvučni na kraju riječi u Jurdanima, Permanima, Mučićevoj Ravni, Breščima, Zvonečoj, dakle u najčistijim selima čakavskim u krajnjem sjeveroistočnom kutu Liburnije);

h) riječi, koje pokazuju susjedstvo kajkavskih dijalekata i kojih nema u novijim naseljima južnočakavskim i štokavsko-čakavskim pretežno ikavskoga tipa, na pr. jas (štokavski ja), otrok, mavrica, prit, storit p̄nest i sl.;

i) nema glagolskih formi kresti, resti;

j) zastupnik  $\xi$  iza palatala u korjenitim slogovima jedini je slučaj zaik (ili zajik) kao met. od jazik;

k) čuvanje stare akcentuacije (staroga mjesta sa glavnim tonom) na cijelom području, a u koliko se u srednjoj Istri pojavljuje specifično čakavski uzlazni akcentat ['], trebalo bi potanje ispitati. Tragove ove akcentuacije pokazuje također „talijanski“ govor na Rijeci.

Ovdje nećemo da poblize ističemo druge pojave, nego samo upućujemo na uzorke tekstova iz sela Brešca, iz kojih se može dobiti približna slika o lijepom liburnijskom dijalektu.

S time bi prikaz dijalekata starosjedilačkih Južnih Slavena na poluotoku Istri bio gotov. Kada su Južni Slaveni — kajkavski i čakavski elemenat — stalno naselili poluotok Istru, ne može se tačno odrediti. Godine 600. spominju se u sjevernoj Istri (Cf. Kos: Gradivo za zgodovino Slovencev I. Ljubljana). Ovdje je onomastika gorja i sela gotovo isključivo slavenska. Bez sumnje se Južni Slaveni nisu zadovoljili naseljima jedino onih šumovitih pa i golih kraskih ploha, nego su se polagano spuštali u plodne krajeve pješčenjačke u nizini. Rižanski sabor (god. 804.) hoće da ih otpremi na kraski plato, no zaključak nije koristio. Svakako se čini, da je kraski plato nad bužetskim zavaljem i dalje zapadnije odatle postavljao manje otpora prodiranju kajkavskoga žiteljstva nego visoki gorski lanac Lisina—Učka—Sisol prodiranju sjevernočakavskoga elementa. S toga je razloga po mojem mišljenju kajkavsko-čakavski prelazni dijalekat bužetskoga zavalja (Bezjaki) pretežno kajkavski. Talijanski naučenjaci, koji bi htjeli spasiti barem talijanstvo srednje Istre, a pred faktima sakrivaju glavu u pijesak, idu tako daleko, da naseljenje Južnih Slavena (dakako samo na kraskom platou) postavljaju u vrijeme oko god. 1000. U red takovih naučenjaka ide također Bartoli, koji je inače savjestan i vrijedan filolog (cf. Bartoli: Das Dalmatische I. p. 220). No upravo su u samom jeziku Južnih Slavena u Istri sačuvani dokazi, koji potvrđuju barem to, da je starosjedilačko južnoslavensko žiteljstvo bilo naseljeno u Istri već u predmletačko doba. Samo južnoslavenski govor Istre, a ne talijanski pokazuje ove oblike *Kopǣ*, *Kopęr*, *Kopar* za najstarije ime toga grada prema

predmletačkom imenu Capri(s) (također Capritana insula, Capraria insula) (Kos: Gradivo I. p. 167) s prijelazom rom. a u o, čuvanjem predmet. p i tvorbom sekundarnoga poluvokala među p i r, koji glasi u bezjačkom dijalektu e a u hrvatskom a; Motovun za Montona, Matavun (selo kod Divače), Mile za Muggia, Nugla (prema izgovoru u Draščićima N<sup>u</sup>gla, isto tako u izgovoru stanovnika u Nugli) iz rom. nucula „orah“, Bottonigla (iz voto) boto + nigla (nucūla?), M<sup>u</sup>ččenigla (iz marče <mačer mačera + nigla <nucūla = orahovo brdo; cf. Bartoli: Vor. Berichte Wien 1900, p. 77., vgl. mačera za mačërie montičëllu) — (selo u bužetskoj općini), B<sup>u</sup>tonigla za Verteneglio, Kršikla i sl.

Vrlo su rano morali nastati također ovi oblici: Sutomore (stara crkva Majke Božje kod Žminja, Socerb za Sant + Servulus iznad Doline (proštenište, tal. San Servolo) s kajkavskim refleksom o za rom an, c (t + s, b iz rom. v; Sočerga za nekadašnji S. Quiricus, ili Sutivānac (ime za Sv. Ivanac kod Žminja), Supetarar (stanovnik Sv. Petra u Šumi), ali selo se zove samo Sv. Petar), Stomđrina (ime u Liburniji za blagdan Marijina Uzačašća na nebo); Porčč za staro Parenti(um) sa o mj. a, e kao refleks rom. en, č za t + i, Sutlovrčč za hrvatsko selo, koje Talijani zovu San Lorenzo del Pasenatico, iz Sant + Laurenti(us). Naš nekadašnji nazal sačuvan je u tal. imenu Lonche za Loka (Predloka), a taj se nazal nalazi i u jednoj ispravi od g. 1067 u formi Lovnca (Kos: Gradivo I. p. 1). Stariji južnoslavenski oblik za nekadašnje Holm (sadašnji Hum), premda s prijelazom ĩ u u u novije vrijeme, sačuvan je u srednjelat. Culmum (tal. Colmo).

Razlog, što se Južni Slaveni u malobrojno sačuvanim listinama onoga vremena slabo spominju, treba tražiti u tome, što se bave poljodjelstvom, dakle u njihovoj socijalnoj podređenosti. Ipak je vrlo zanimljivo, da su u jednom ugovoru grada Trsta sa Mlecima od g. 1202. potpisani kao „cives“ Južni Slaveni: Jō Sclauo, Triebez, Dragongno, Niexco, Pisez, W. Scoda, W. Sclauo, Stanco Crabre, Stojanus Sclauo, Walter Sclauo, Blagosit, Neruinus, Ripaldus de Domodrac, D. Miriz (Romanin: Storia documentata di Venezia, II. p. 423; Kandler: Codice; Fontes rerum austriacarum diplomata B 12; Liber Albus, Liber Pactorum u Mlecima).

Ka južnoslavenskim dijalektima na istarskom poluotoku pripadaju još četiri dijalekta novijih južnoslavenskih naselja:

1.) **pretežno ikavski čakavski dijalekat na kraskoj visoravni**, kojega je predašna domovina mogla da bude vjerovatno nekadašnje čakavsko područje sjeverne Dalmacije, Krbava, ili nekadašnji čakavski sjeverozapadni ugao Bosne. Sela, koja pripadaju ovom dijalektu, nalaze se na priloženoj dijalektološkoj karti označena zatvorenom plavom crtom. Veće i manje nijanse pojavljuju se naizmjenice od sela do sela, kajkavskih utjecaja zbog neposredne blizine s Brkinima ima dosta, no ipak ih sve ujedinjuje izvjesna suma osebina, koje nas ovlašćuju, da predašnju domovinu stanovnika ovih sela tražimo u krajevima prije spomenutim. Ova sela spadaju i ka tzv. čičkim selima, koja se po nošnji i načinu života sve do nedavna nijesu mnogo razlikovala od ostalih geografskih Čića. Dijalekat ovih stanovnika obara jednim mahom tvrdnju, koju Talijani vrlo rado ponavljaju, da su stanovnici današnje geografske Čićarije Rumuni, koji su u Istri slavizirani. Može se doduše dopustiti, da je među novim došljacima bilo štogod Rumuna. Kako su se otporno držali i čuvali, dobro svjedoči fra Ireneo della Croce (zapravo: Giovanni Maria Manarutta: *Istoria della città di Trieste, Venetia 1698. p. 355*), no ludo je proglasiti nekadašnjim rumunskim selima pomenuta sela s nadimkom Čića ili Čiča (cf. s. v. Čič u rječniku). Istina je po svoj prilici ovo: Pravi Čići (Rumuni), koji su bježali istodobno s Južnim Slavenima, naselili su se zajedno s njima u sjevernoj Istri. Gdje su se nastanili kompaktno, sačuvali su svoj jezik do danas, a inače ih je na drugim mjestima apsorbirala nadmoćna većina ostalih došljaka u sjevernoj Istri. Gdje su došljaci došli kao manjina među nekadašnje slovensko žiteljstvo, izgubili su svoj jezik potpuno. Ni u kojem selu na kraskoj visoravni nije sačuvana ni najbljede predanje, da su ikada govorili drugačije nego danas, pa ni u Munama Velikim i Malim, koja su sela isto tako izolirana i zabitno smještena kao istrorumunsko susjedno selo Žejane. Ja sam se mnogo trudio, da u Munama Velim i Malim otkrijem tragove rumunskoga dijalekta, ali uzalud. Čak sam došao do zaključka, da su stanovnici Žejana poradi svojih specifično štokavskih utjecaja (natruha), kojih nema nimalo u čakavskom dijalektu Muna, morali živjeti u predašnjoj domovini neda-leko od ljudi ikavskoga štokavsko-čakavskoga prelaznoga dijalekta. Sva sela ovoga tipa narječja (izuzevši Brgud Veli i Mali) nalaze se u sudbenom kotaru podgradskom (Podgrad, također pod Novi-



grad, jer se Novigrad (Niwenburg 1067., Newhaus ca 1280., 1313., Castrum novum 1281., Castelnuovo) zvao nekadašnji sredovječni kaštel iznad sadašnjega sela; cf. Rutar Simon: „Newhaus-Castelnuovo am Karste“ u *Mitteilungen des Musealvereines für Krain*; III. godina, Ljubljana 1890. p. 191-203) i izuzevši Skandanjščinu u jelšanskom dekanatu. Nije mi nakana, da ovdje slijedim način doseljenja novijih naseljenika. U tom pogledu upozoravam na Bidermanna (*Die Romauen und ihre Verbreitung in Österreich*, Graz 1877), De Franceschi Carlo (*L' Istria*, Parenzo 1879.), Lechnera (*Die Rumunen in Istrien*, Petermanns Mitteilungen, 29. sv. 1883. VIII.), Urbasa (*Die Tschitscherei und die Tschitschen*, posebni otisak iz *Zeitschrift des deutschen und österr. Alpenvereines* 1884.), Rutara (o. c.) i Schiavuzzi (*Cenni storici itd. u Atti e memorie*, XVII-XX. Poreč), koji donose pozitivne historijske podatke o etnografskom sastavu novih naselja, samo se ne smijemo pouzdati u njihove zaključke i sudove.

Ja ću sada navesti današnja obiteljska imena u većini sela ove grupe, jer se po njima — barem po mnogima — može zaključiti, da nosioci tih imena ne potječu iz Istre, ili se barem može utvrditi, da se mnoga od ovih imena nikako ne nalaze kod starosjedilačkih kajkavskih i sjevernočakavskih stanovnika na polotoku. Postotni razmjer obiteljskih imena u istarskim selima, gdje se bračni parovi ne traže nadaleko — većinom samo u najbližem selu, — razjasnilo bi više etnografskih pitanja.

U jelšanskoj župi su ova sela:

a) Lipa (465 stanovnika, 76 kuća): Simčić 24, Kalčić 11, Smajila 7, Slosar 5, Iskra 5, Juričić 4, Afrić 3, Valenčić 2, Tomšić 2, Ujčić 2.

b) Rupa (314 st., 56 kuća): Surina 13, Smajila 9, Valenčić 5, Bratović 5, Grlj (Gerl) 3, Klarić 3, Afrić 3, Simčić 2, Brosina 2, Kalčić 1, Rutar 1, Čekada 1.

c) Šapjane (308 st., 52 kuće): Šuštar 11, Simčić 9, Turković 8, Maljavac 6, Požar 5, Juričić 3, Zgomba (Sgomba) 2, Kalčić 2.

d) Pasjak (327 st., 59 kuća): Surina 19, Bratović 7, San-ković 5, Klarić 4, Kalčić 3, Udović 2, Iskra 2, Simčić 2, Smajila 2, Afrić 2, Zgomba (Sgomba) 2, Turković 1, Hrvatini 1.

e) Brce (Brdce, 175 st.): Turković 6, Sanković 5, Udović 4, Komeu 3, Ujčić 1, Sašlić 1, Hrvatinić 1.

Druga sela ovoga tipa jesu:

f) Mune Vele (714 st., 121 kuća): Pelozza 35, Zatković (Zadković) 27, Juračić 10, Burlović 6, Ujčić 5, Bučković 4 (Bučković nastalo iz Butković, Butsković kao Macko mjesto Matko, Pecko mjesto Petko, Lacko mjesto Latko), Dujmović 4, Tudor 4, Stambulić (iz Žejana!) 3, Marmilić (iz Žejana) 2, Ribarić (iz Vodica) 2, Janša (brkinske obitelji) 2, Tozon (krnjelske obitelji novijega vremena) 2.

g) Mune Male (467 st., 82 kuće): Valetić 14, Ovčarić 10, Grubiša 15, Samsa (iz Ilirske Bistrice) 10, Mihačić 8, Staver (također u okolici Žminja!) 4, Ujčić 3, Bučković 2, Fabjančić 7, Pelozza (iz Muna Velih!) 2, Janša 1, Juračić 1, Dukić (iz Liburnije) 1.

Istrorumunsko selo Žejane, koje pripada župi Mune, ima ove obitelji: Sanković 32, Marmilić 11, Stambulić 9, Doričić 13, Turković 9, Rogutić 4, Pelozza (iz Muna Velih!) 3, Vuković 1. U posljednjih 80 godina udalo se šest djevojaka iz Muna u Žejane, koje su u najkraće vrijeme naučile istrorumunski, tako da govore istrorumunski i sa svojom djecom. Žejanska djeca nauče hrvatski tek u osnovnoj školi u Munama.

h) Starad (285 st., 51 kuća): najviše ima obitelji Krešević, Zidarić i Hrvatinić, Ladić, Ujčić, Burlović i Bubnić.

i) Podgrad (599 st., 100 kuća): Stanić 13, Butinar 8, Šajina 7, Dekleva 6 (stara krnjelska obitelj raširena u brkinskim selima i u Notranjskoj), Mihalić 4, Benulić (također u Materadi) 4, Jagodnik (brkinska obitelj) 4, Gombač (brkinska obitelj) 4, Demojzes (stara krnjelska obitelj) 3, Uković (mjesto Vuković) 3, Maurić (iz Mavrić Mavrić; u Liburniji ima Mavar, u brkinskim selima Maurić vrlo mnogo, na Cresu Mavričić; zar u vezi s grčkim μαυρος? I obiteljsko ime Vlah je u okolici Kastva obično), Gvardijančić (brkinska obitelj) 2, Ladić (iz Vladić, iz Račica!) 2, Segulin (brkinska obitelj) 2, Dodić (iz Obrova) 1, Bostjančić (brkinska obitelj) 1, Zidarić 1, Bukovnik (brkinska obitelj) 1, Kovačić 1, Jakšetić (iz Podgraja?) 1, Vičić 1, Pirc 1, Sluga 1, Jenko (iz Trnova) 1 i više prezimena činovnika;

j) Račice (407 st., 85 kuća): Krešević 26, Burlović (cf. Mune Vele; Burul je obiteljsko prezime i dio sela u župi Kršanu, Buruli su selo na bujskom krasu; bez sumnje rumunskog podrijetla) 11, Ladić 9, Jelenić 9, Ilijaš 8, Lovrečić 5, Stupar (kod Brkina u obliku Stopar) 5, Sluga 3, Zidarić 2, Grlj (Gerl) 1, Ujčić 1, Jurčić (vrlo mnogo u okolici Kastva) 1, Zatković 1, Hrvatinić 1, Valenčić (vrlo mnogo u Ilirskoj Bistrici) 1, Plešivac 1;

k) Podbiže (tako u ikavsko-čakavskom izgovoru, a po brkinskom izgovoru Podbeže, 250 st., 39 kuća): obiteljska imena: Barba, Čuš, Lakota, Šajina, Možina, Škrap, Mavrić;

l) Obrov (399 st., 61 kuća): najčešća obiteljska imena su Mavrić, Dodić, Valenčić;

m) Poljane (362 st., 59 kuća): najčešća imena Bubnić, Mršnik;

n) Skadanjščina (po popisu pučanstva od god. 1900. st. 119 i 17 kuća): Grdević, Hrvatinić, Škrjanc, Bolis;

o) Brgud Veli (741 st., 150 kuća): najobičnija obiteljska imena: Afrić, Stambul (cf. u Žejanama Stambulić!), Filipović, Prodan, Kalčić;

p) Brgud Mali (149 st., 25 kuća): obitelji Kalčić, Ružić i dr. Vidi napomenu sub<sup>1)</sup>

---

<sup>1)</sup> *Napomena.* Bez sumnje je već na kraju 15. vijeka bilo raštrkanih Uskoka po Tršćanskom Krasu (Krebs, Morpholog.-geolog. Übersichtskärtchen o. c. p. 13.), koji su prodrli sve do Soče. Još danas ima i u kraševskim i u brkinskim selima mnogo vrlo starih obiteljskih imena, koja ne zvuče „kajkavski“, no bilo bi posve krivo, kad bi se svi došljaci, kojih ima po Krasu pod imenom Čića ili Morlaka, smatrali i proglasili Rumunima, kako je to učinio Miklošić (cf. njegovo djelo: Die slav. Elemente im Rumunischen. Denkschriften der philos.-histor. Cl. XII. Bd. Beč 1860. Anhang. Die istrischen Rumänen, p. 56.). Da je ovaj veliki učenjak imao prilike, da proputuje Čičarijom, ne bi kao slavista mogao napisati ovo: „dass die Čičen überhaupt (pod tim misli sve nove došljake) slavisierte Rumunen sind“. Ova vrlo obična obiteljska imena dolaze u čistim kajkavskim (slovenskim) selima: Lakević (jamačno mjesto Vlahović) u Doberdobu; Okretić u Kostanjevici, Grobiša, Stepančić u Temnici, Radetić, Stepančić, Pernarčić u Devinu; Frandolić, Semolić, Radetić u Jamljama; Radović u Zgoniku i Nabrežini; Milić u Zgoniku, Malom Repenu i Proseku; Šišković u Materiji; Resinović u Hrpelju. Pored toga ima u ovom kajkavskom kraju mnoštvo obitelji prezime Hrvatinić (jamačno na-

Svih ovih 16 sela zbijenoga tipa naseljenja (kakva su sva naselja na visoravni i u Brkinima) i razasuta po prostranom kraju Čićkih brda (u smislu Krebsa o. c. p. 13.), ili tačnije po istočnom dijelu materijske uleknine duž južnoga ruba pješčenjačkog područja Brkina i po najzapadnijem dijelu voloske uleknine. Pokraj sela Obrova, Podgrada, Račica, Pasjaka i Šapjana vodi državna cesta Trst—Rijeka, a ostala sela leže na strani desno i lijevo, ali su u malim dolinama tako sakrita, da sva nisu sa ceste ni vidljiva. Podbiže leži posve na pješčenjačkom tlu, Mune Vele i Male s istrorumunskim selom Žejane leže dobar sat hoda daleko od državne ceste u šumi Čićkih brda. Iz triju posljednjih sela vodi kukavan općinski put ka državnoj cesti, gdje je groblje Sv. Pavla sela Starada.

Na sva ova sela (izuzevši Veli i Mali Brgud, koja su u neprestanom kontaktu s hrvatskom Liburnijom) nije u prošlosti

dimak za došljake iz stare Hrvatske). Možda i ime sela Katinara kod Trsta (u pučkom izgovoru Četnar <K'etnar s redukcijom a u e pred naglaskom) upućuje na onamošnje doseljenike. Kod Komna ima selo Bate i obiteljsko ime Batić, a stanovnici se razlikuju od drugih po tipu i karakteru, kako ćujem. Možda je ime u vezi s balta, Baltić (cf. s. v. bata u rječniku). Evo još ovdje obiteljska imena u tzv. čićkim selima s dijalektom bezjačkoga tipa na kraskom ravnjaku iznad Buzeta (prema indeksu prije 36 godina, po obavijesti Josipa Vrbke, župnika u Lanišću):

Lanišće: 31 Grbac, 8 Puhalj, 6 Poropat (cf. sub Poropat u rječniku), 10 Žmak, 4 Ivančić, 3 Krizmančić, 2 Kraljić, 2 Šajina, 2 Šverko, 1 Sošić (iz Brigidca), 1 Solaro (krnjelska obitelj), 1 Spinotti (krnjelska obitej), 1 Scala (iz Roča);

Podgaće: 9 Mejak, 16 Šveiko, 6 Kraljić, 6 Medica, 5 Vratović, 3 Penko, 1 Grbac;

Prapoće: 29 Šverko, 9 Sinčić, 4 Žudić (u starijim maticama Žudih), 3 Pičok, 1 Grbac, 1 Rabak (iz Klenovščaka), 2 Zlatić (iz Sluma);

Račja Vas: 31 Črnac (nadimak Jakiš, Ivuliš, Birba, Grgan, Harapin, Bariša i t.d.), 12 Cerin, 13 Klobas, 4 Grbac, 6 Božić, 6 Jurišević, 6 Medica, 4 Strologo, 1 Rupena (iz Vodica);

Klenovščak: 9 Bradetić, 6 Zlatić, 5 Rabak, 3 Šverko, 2 Sinčić, 1 Posedel, 1 Poropat;

Slum (već istaknuto);

Brljavci (službeno Kropinjak za Brljavce i Črnjeke): 8 Brljavac i 1 Hlaj;

Brest: 20 Mikac, 12 Ivančić, 9 Hlaj, 15 Božić, 1 Brljavac, 1 Milović (iz Vodica), 1 Čendak (iz Jelovića);

Sela Skalnica i Studena kod Klane govore doduše čakavski, no čini se, da ne pripadaju sasvim sjevernočakavskom (liburnijskom) tipu.

vršen nikakav osobiti kulturni utjecaj s hrvatske strane. Hrvatske osnovne škole u Velom Brgudu, Lipi i Velim Munama postoje po prilici 3 decenija, a sva ostala sela imaju isključivo slovensku osnovnu nastavu već od prije (kao na pr. Podgrad sa Račicama ili Obrov i Podbiže u predašnjem školskom okružju Hrušica, Skadanjščina pod Materijom, Poljane djelomice u predašnjoj slovenskoj pomoćnoj školi u Gocu) ili od posljednjega vremena (Starad ima još uvijek pomoćnu školu, Pasjak ima slovensku osnovnu školu za Brce i Šapjane). Administrativno pripada Skadanjščina ka „slovenskoj“ općini materijskoj; Obrov, Poljane, Podgrad, Podbiže, Račice, Starad, Mune Vele i Mune Male ka „slovenskoj“ općini podgradskoj; Brce, Pasjak, Šapjane, Rupa, Lipa ka „slovenskoj“ općini jelšanskoj; Veli Brgud i Mali Brgud ka „hrvatskoj“ općini kastavskoj. Izuzevši Lipu (gdje je slučajno sagrađena hrvatska škola po izričitom zahtjevu tamošnjega pukovnijskoga liječnika Kalčića, koji je namr'o novaca za gradnju) pa Mune i Brgud figuriraju sva ostala sela kao „slovenska“. Takova su i kod popisa pučanstva, pred crkvenom vlasti i sudbenom. Ime „Slovenac“ ima u ovom dijelu sjeverne Istre ugodniji zvuk nego ime „Hrvat“. Narodni preporod prodr'o je ovamo pretežno preko slovenske inteligencije (svećenici, učitelji, činovnici, trgovci). Stoga su ovi ovdje ikavsko-čakavski „Slovinci“, a obratno Bezzjaci su pretežno kajkavski „Hrvati“. Eto novi dokaz, da narod u svom kulturnom razvijanju ide onim putem, kojim ga njegovi obrazovani ljudi vode.

Kad ljudi ovih sela hoće da izraze dijalekatsku razliku svoga vlastitoga čakavskoga govoga i kajkavskoga govora Brkina, onda vele, da Brkini govore „po brkinsku“ (tj. kajkavski), a oni sami „po našu“ (tj. čakavski). Brkini im se ismjevuju, da govore „po čičko“, pa se za to na Brkine ljute, jer ih vrijeđaju. Sami stanovnici ovih sela neće nikada reći, da govore „po čičko“ ni da su „Čiči“. Narodno ime nije poznato starijoj generaciji, a mlada je naučila u školi, da spada ka Slovincima. Žalostan je to jedan primjer više, kako je narodno hrvatsko ime propalo također kod ljudi iz čisto hrvatskih krajeva ili je još u starom zavičaju misera contribuens plebs na nj zaboravila poslije propasti hrvatske narodne dinastije. U posve hrvatskoj Liburniji je barem adjektiv „hrvatski“ za jezik posve dobro sačuvan — također kod starijega pokoljenja, premda ime „Hrvat“ nije ni ovdje priljubljeno,

pa se svijet opire imenu „Hrvat“, a tu su činjenicu Talijani do nedavna zloupotrebljavali u nekim onamošnjim općinama (Veprinac, Mošćenice i Lovran, djelomice i u Voloskom i Kastvu) nažalost s uspjehom.

Da li je u ovom, po našem mišljenju — prije dolaska novih naselaca — kajkavskom području nekada u crkvi upotrebljavana glagoljica (napose u vrlo staroj župi jelšanskoj i hrušičkoj), ne može se kazati sa stalnošću. Anton Nedved, rodom Čeh, dugogodišnji župnik u Šterni kod Oprtlja, koji sada kao penzionirani župnik vrši službu kapelana u Staradu, uvjeravao me, da je u kapeli na groblju Sv. Pavla pod Staradom pročitao na kamenu jednu glagoljicom pisanu godinu iz druge polovine 14. vijeka. (Nedved je poznat kao okretan poznavalac glagoljice u čitanju i pisanju. Prema njegovu saopćenju iz god. 1911. ističem, da je god. 1909. vidio glagoljski misal u obitelji Markovac (Marcovaz) u Petrinjem Selu (tal. Petrovia) kod Umaga, a posjeduje također zbirku bilješki o glagoljskim zapisima u maticama crkava po zapadnoj Istri).

Sva su ova sela bila u prošlosti zavisna od feudalnih gospodara, koji su sjedili u kaštelima Newhaus (Novigrad), Gute-negg (Rutar o. c. p. 186.-190.), Raspurch (nad Rasporom) i Carsperch (nad Gocem).

Niko se dosada nije upuštao u analizu dijalekata na istarskoj visoravni. Možda bi i Miklošić prema stanju ondašnjega nedovoljnog znanja o južnoslavenskim dijalektima bio mogao dobro riješiti pitanje o podrijetlu ovoga neistarskoga hrvatskoga dijalekta. U šezdesetim godinama prošloga stoljeća malo je bilo početnih radnja na polju dijalektologije. Iz jednoga pisma velikoga slaviste Baudouin de Courtenay, pisana u Gorici dne 10. IX. 1877. bivšemu zemaljskomu poslaniku Slavuju Jenku u Podgrad (Jenko bijaše tada došao kao mlad slušalac tehnike iz Ilirske Bistrice ka svojim rođacima u Podgrad, gdje se stalno nastanio i gdje je kasnije postao načelnikom) saznajem, da je on posve dobro znao, da „Čiči“ ne govore slovenski nego hrvatski, i to čakavski. (U pismu stoji od riječi do riječi: „Od Žejan in njih rumunskih prebivalcev vedel sem že nekaj popreje; toda o Munah, kakor tudi o vsi primitivnosti običajev, nošnje, govora i t. d. prebivalcev tistih krajev poizvedel sem še le od Vas... Mislim, da v Munah in v Podgradu, kakor vsi Čiči, govoré ne slovensko, ampak srbsko-

hrvaško, in sicer čakavsko. Čakavsko pa narečje je za mene posebno zanimivo.“ O štokavskočakavskoj oazi nije znao ništa, isto tako ništa ni o čićkim selima slumskoga tipa, koja su po dijalektu kajkavska. Samo općenito i nejasno izražava se također Slovenac Urbas, bivši profesor slovenskoga jezika na državnoj realci u Trstu, u već spomenutoj radnji; „Kastavci („Castuaner“) u Velom i Malom Brgudu i okolo njih su mješanci; u istočnim selima Lipa, Klana, Studena, pa i u južnim selima Brgudac, Lanišće i u unutrašnjosti stanuju gotovo isključivo Hrvati; no ovi se dijele u dvije skupine, naime u čakavce i štokavce, prema tome da li pitaju sa ča ili što. Oni su na sjeveroistoku, a ovi na jugozapadu. Najljepši hrvatski dijalekat govore stanovnici Trstenika i Brguca“. Kako se vidi, Urbas ima neki pojam o štokavskočakavskoj oazi na Krasu, premda navodi krivo, da se na jugozapadu pita sa što. Rešetarova je slutnja posve ispravna za štokavskočakavsku oazu, da bi se naime u čićkom govoru eventualno moglo naći štokavskih elemenata. (Archiv f. sl. Ph. XIII. p. 175.). U smislu mojih izvoda poslužio se mojim podacima Nikola Žic u svojoj dobroj „Antropogeografiji Istre“. (Izišlo kao nastavak njegova „Prirodnog opisa Istre“ u časopisu „Narodna Prosvjeta“, Pula 1909, 1910, 1911).

Koje su dakle značajke, po kojima razlikujemo niz spomenutih sela od susjednih dijalekata? Značajke razlikovanja prema kajkavskom lako je odrediti, pa nećemo ni da ih spominjemo, jer bismo morali navesti sve, što rastavlja čakavštinu od kajkavštine. Još treba samo to kazati, da se čakavština ovih sela više udaljuje od kajkavštine Brkina nego od sjeverne čakavštine u Liburniji, što je i posve prirodno, jer baš ova čakavština nije organički nastavak u valovitom nizu južnoslovenskih dijalekata. Jednako je lako navesti značajke njegove prema štokavskočakavskoj oazi. Sva ova sela nemaju specifički štokavskih značajki (št, žd) ni onih tolikih drugih, koje karakterizuju nekadašnje štokavskočakavsko prelazno područje srednje Dalmacije. Samo bi još trebalo utvrditi one značajke, po kojima se ovo narječje odvaja od sjevernočakavskoga u Liburniji. Oba su narječja čakavska, ali samo novim naseljenicima pripadaju ove zajedničke značajke:

- 1.) pretežni ikavizam (ali ne tako jak kao kod štokavsko-

čakavske oaze; u Liburniji do Lovrana gotovo isključivo eka-vizam);

2.) zamjena ě iza palatalnih konsonanata u korjenitim slogovima sa a u primjerima: žaja, žajan, jadro, jatra (ali jezik u Liburniji samo zaik); u Račicama također zajac mjesto zec;

3.) pojačavanje vokala i na početku riječi sa j: Jistra, jime, jigra, Jive, jigla i t. d. (u Liburniji nikada tako!);

4.) potpuni nedostatak prepozicije vi- (ali za to ima zi); zi mjesto iz govorili su nekada bosanski čakavci, cf. Rešetar o. c., p. 188.—189.; kod doseljenika južnočakavskoga ikavskoga tipa u srednjem dijelu dalmatinskoga kopna ne dolazi nikada zi mjesto iz;

5.) nedostatak arhaističnih završetaka u deklinaciji, koji su karakteristični za liburnijsko narječje (dakle gen. fem. a-osnova ne na -i nego na -e, dat. i lok. sg. fem. a-osnova i masc. њ/o-osnova i neutr. osnove ne na -e nego fem. sg. na -i, masc. i neutra na -u). Završetak instr. sg. fem. ne na -un nego na -u. (-un je dandanas završetak instr. sg. fem. nesamo u Liburniji nego i u cijelom Hrvatskom Primorju. U čakavskim dijelovima Bosne bijaše nekada -u (Cf. Rešetar o. c., p. 189.); južnočakavski i štokavsko-čakavski doseljenici imaju -on;

6.) pojava arhaističnoga instrumentalnoga završetka mǎnu (štok. mnom), tǎbu, sǎbu (u Liburniji i u cijelom Hrvatskom Primorju mǎnūn ili nǎmūn, tǎbūn, sǎbūn); moju, tvoju, svoju, njihovu, vašu, našu itd.;

7.) u nekim selima (Obrov, Podgrad, Račice, Poljane) sačuvani su sekundarni spojevi: t + j, d + j, na pr. cvitje, vorudje, kostju, vrstju, redju, spovedju;

8.) pojava izvjesnih riječi, koje su vrlo karakteristične za čakavske dijalekte stare Hrvatske (pod tim mislim također današnju Krjavu i sjeverozapadne dijelove Bosne); tih riječi nemaju ili imaju u drugom obliku čakavci u Liburniji: crikva, hiža (u Liburniji crékāv(f), u središnjoj Istri i u Liburniji samo kŭća, u brkinskim selima hiša ili šiša), γrabac (Račice) ili vrābac (Mune), u Liburniji orēbāc ili urēbāc (Bréšca);



9.) drugačija akcentuacija nego u sjevernočakovskom dijalektu Liburnije, napose potpuni nedostatak kvantitetske dužine pred naglašenim slogom i za njim (u okolici Kastva čuje se kvantitetska dužina također u slučajevima kao *dājemō*, *kūjemō*, kako je to Belić dobro opazio u novljanskom dijalektu). No onoga rečeničnoga načina akcentuiranja u tekućem govoru nema nimalo u ovom kraju, kakav postoji u cijeloj Liburniji, gdje se riječi rečenice nesamo bez prekidanja izgovaraju, nego se također spajaju u duge mnogosložne riječi, u kojima se pojedini kompleksi slogova grupiraju potpuno nezavisno od pojedinih leksičkih riječi. Zbog toga načina akcentuacije gube u cijeloj Liburniji mnoge riječi u toku govora svoj prvotni akcent i postaju enklitički sandhi, kako je to za Novi u Hrvatskom Primorju lijepo konstatovao i ispravno rastumačio Belić u o. c., p. 207.

Što se tiče naglašenoga sloga, nije jednako u svim selima ni s obzirom na položaj naglasaka ni s obzirom na dužinu i kratkoću pa ni s obzirom na silaznu i uzlaznu intonaciju. Trebalo bi potanko istraživati selo po selo. U Poljanama na pr. nema razlike među dugim i kratkim slogovima, jer su svi naglašeni slogovi kratki kao u ruskom jeziku (*zlāto*, *měso*, *blāgo*, *pīšen*, *līp*, *grīh*, *prāvda* kao *rība*, *blāto*, *krāva* i td.), premda Poljanci imaju jak saobraćaj sa štokavsko-čakavskim selom Gocem (nom. *Golāc*), gdje im je zajednička župska crkva, a u Gocu se vanredno jasno izgovaraju štokavski silazni i uzlazni slogovi (*měso*, *zlāto*, *vīno*; *pītati*, *pīsati*, ali *pītan*, *pīšen*). Poljane i Golac su najbolji primjer, kako narod konservativno čuva svoj dijalekat. Oba su sela u kulturnom pogledu podređena utjecaju slovenskom (crkva, škola, općina, sud), žitelji su službeno Slovenci, u Gocu slušaju slovenske propovijedi u crkvi, uče slovenske molitve, prije su imali slovensku pomoćnu školu, a sada imaju dvorazrednu slovensku osnovnu školu, ali kod kuće govore Poljanci kao ostala čakavska sela ovoga tipa, a Golac kao sela u štokavsko-čakavskoj oazi i kao Slovinci u zapadnoj i južnoj Istri. I u Obrovu, Podgradu i Račicama mala je razlika među dugim i kratkim slogovima.

U pogledu naglasaka posve samostalno mjesto pripada *Velim Munama* i *Malim Munama*. Ponajprije se ističe u ovim selima šire namještenje u izgovoru sviju naglašenih vokala. Razlika među dužinom i kratkoćom slogova sačuvana je vrlo dobro, a razlika si-

lazne i stare uzlazne intonacije u dugim naglašenim slogovima čuje se izvrsno. Položaj akcenta (mjesto glavnoga tona) je ponajviše sačuvan također na kratkim otvorenim završnim slogovima (sestrā, vodā, selđ, čelđ, svilā, vinđ) kao u drugim selima ove grupe. Stara uzlazna intonacija i također sekundarna uzlazna intonacija pojavljuje se u onim slučajevima, gdje se pojavljuje također u sjevernočakavskom dijalektu, ali također u slučajevima, gdje je *nema* u sjevernočakavskom dijalektu i gdje nije konstatovana ni u kojem proučenom jugoslavenskom dijalektu. (Pojava, koju je konstatovao prof. Rešetar na Visu, Dolu i Nerezišću, — c. f. *Alter steigender Akzent im Serbischen* u Archivu f. slav. Phil. XIII. p. 196., nije s ovom identična).

Bio sam vrlo iznenađen, kad sam u Velim i Malim Munama čuo ovo naglašivanje: brāt (gen. brāta), dēd (gen. dēda), jezik (gen. jezika), šlovik, medvid, otāc (gen. ocā), dolāc, tobolāc, danās ili na preposljednjem slogu: jīgla, mīsec (trabant), séga (mjesto svega), ditěšce, grīšnik, nevěsta, rékla, krěšu i t.d., ali također klīšće, póč, vān, samāń, zēt (štok. uzeti), prīt, sést (štok. sjesti), jist, hčerú, krást, póstelj, óblak. Kadgod je akcenat povučen na nekadašnji preposljednji nenaglašeni slog i onda je silazni: rŭka, rŭke, rŭki, rŭku (i štok. rŭku), z rŭku; pl. rŭke, rŭk, rŭkan, rŭke, ali na rukáh, z rukámi; zanimljiva je također akcentuacija riječi selđ: selđ, selā, selŭ, selđ, vok. sělo, selŭ, selón; pl. séla, sél, selón, séla, u séli, séli; hčí (štok. kći) se sklanja ovako: sg. hcé, hčeré, hčerí, hčēr, hčí, hčeré, hčerú; pl. hčēre, hčér, hčerán, hčēre, hčeráh, hčerámi.

O svojstvu ovoga uzlaznog akcenta mogu reći, da interval uzlaza dosiže kadgod jednu kvintu, da se glas ne diže — čini se — u skoku, nego se jednoliko penje od početka do svršetka sloga, a snaga ekspiracije raste prema svršetku izgovora dotičnoga sloga. Takova je po prilici priroda staroga uzlaznoga i sekundarnoga uzlaznog akcenta također u Liburniji, zbog čega bi trebalo obzirnije postupati u identifikaciji „čakavskoga“, i „posavskoga“, (kako ga Ivšić opisuje u Radu 187.) ili bi barem trebalo čekati, dok se složi više pozvanih istraživača o karakteru „posavskoga“ i „čakavskoga“ (staroga) uzlaznoga akcenta. Pitanje je ovo načelne važnosti za tumačenje mnogih pojava. Ja se ne usudujem da postavim pravilo za tumačenje uzlaznoga ak-

centa u Munama, nego postavljam samo jedno pitanje: Nije li moguće, da je u slučajevima kao brát, déd, jezik, šlovik, nevésta i t. d. sačuvana prvobitna uzlazno intonirana dužina glavnoga naglašenog sloga, (Haupttonsilbe), dok je u sadašnjim čakavskim i štokavskim dijalektima, djelomice i u slovenskim (brát = brät, gen. bráta, ali déd, gen. déda) skraćena? Još spominjem, da nema govora o utjecaju izokolnih slovenskih dijalekata na akcentuaciju u Munama, jer brkinska sela ne poznaju uzlazne intonacije. Ako je tako, onda su Vele i Male Mune spasle ostatak prastaroga načina intonacije u čakavskom dijalektu, ali dakako o tom se može govoriti samo onda, ako se ova pojava u Munama nije razvila sekundarno. Potanji studij mnskoga akcenta mogao bi ovo pitanje osvijetliti.

A sada da spomenemo posve letimično neke dijalektične pojave iz nekih sela ove grupe, a pri tome će se više paziti na oblik riječi nego na njezin akcenat, jer se u brzini nije mogao fiksirati naglasak, a nije se mogao fiksirati osobito zato, jer je na pr. u Račicama, Podgradu, Obrovu, Skadanjšćini razlika među dugim i kratkim naglašenim slogovima vrlo malena. Za Račice ćemo upotrebiti jedinstvenu oznaku  $\wedge$ , koja označuje kratko silazno pomicanje tona, svakako kraće nego što je ona srednja dužina, koja je ovim znakom označena za slumsko narječje.

Vokal a se u ovoj grupi sela izgovara posve čisto. Izuzetak čini selo Račice. Kako je poznato, vokal se a, kad je dug, izgovara jednim glasom između a i o gotovo na svim otocima Dalmacije i kadgod na kopnu (na pr. u Dubrovniku); na Lumbardi se ovaj glas izgovara između a i e (Kušar: Lumbardsko narječje, Nastavni Vjesnik III. od 4. sv. p. 324.). Kušar označuje ovaj vokal s e, pa ćemo i mi tako označiti ovaj glas između a i e u Račicama. No pored ovoga ima u Račicama također mućenje vokala a u á (među a i o). Obje pojave dolaze samo u naglašenim slogovima. Čuje se dakle: (mâjka, kâmiñe, Křâñac, tãmo, zãmem (štok. uzmem; završni m ne prelazi u n!), odnãmem, mãlin, požãñem, podã ñ, mãnu. Kako se vidi, a se pretvara u a samo pred konzonantima m, n i ñ i za njima.

Glas ę zabilježen je u ovim slučajevima: mêt (mati), jêrak, dêt, prêprot, lêtstovica, têko, uvêko, unêko, nêš, ukrêst (ali ukrála), oprêt, jedêñ, sêd (sad), nêm (nama), vogêñi, konêc, otêc, rukêv,

kêd (ali nenaglašeno kadī), vêje (štok. odmah), užgêt, kêko, sê-  
 řew, kotêw (kotao), pakêw (pakao), nêgaw (nagao), žêw (žao),  
 lêgak, lahêt, nohêt, kêvran, sêgdar, vên, tobolêc i t.d. Ovaj vokal a  
 se pretvara u a bez obzira na njegovo etimologijsko podrijetlo,  
 i za to se ne može navesti osobito tumačenje.

Čisti glasovi a u naglašenim slogovima: zrâsaw, mâceha,  
 zgorâni, kâwcow, žâjan, jâdro, zâjac, mrtâw, jâbuka, zidârom,  
 kravârom, gospodârom, mlâji, slâji, sa pored saz mjesto s u slu-  
 čajevima kao sa sestra, saz ruku, saz glavu, sa ženu (ali s hčerjû,  
 s kostjû, z rêdju), sa šibu, sa zidârom, vâvik, očâtovstvo,  
 grâbac i td.

Račićanima se rugaju susjedi zbog ovakoga izgovora vo-  
 kala a, i oni se stide svoga vlastitoga govora.

Glas se e u naglašenim slogovima često prejetira. To je  
 specifično kajkavska pojava susjednih brkinskih sela. Možda je  
 odavle prodrila i u čakavska sela tipa Žmiñ u centralnoj Istri.  
 Kako je prodrila u Račice, može se pokazati na ovim primjerima:  
 zêt, čêra, čekât, šêst, têtac, vêrvat, kuntênat, mêsto, zvêzda,  
 řeto, kolêno, mêra, nevêsta, zelêenje, pêrje, rêdak, vriêca, bêw  
 (bijel), sêdom, dêvet, dêset. Isto se opaža i u Skadanjšćini,  
 Obrovu, Podgradu, Podbižama. Pored toga govori se također:  
 počêtak, popêw, susêd, kudîļa, dîver, grîh, hlîp, klîšća, lîp, mîh,  
 mîsec, vrîme, srîca, lîtina, človêk, vêra.

ě je u Račicama nedosljedan. Ipak je ikavizam jači nego  
 ekavizam, a jednako u svim ostalim selima ovoga tipa. U Pod-  
 gradu i Račicama zabilježio sam nadra, ali ųnezdo, u Poljanama  
 i Munama nâdra i gñezdo. Štokavsko-čakavska oaza pozna samo  
 nîdro ili nîdra i gñizdo (prema naglasku u Vodicama).

Vokal o se sužuje u primjerima kao p<sup>u</sup>ostelj, r<sup>u</sup>oy; početno  
 o pokriva v: v<sup>u</sup>orek, (štok. orah), v<sup>u</sup>ogêñ, v<sup>u</sup>okno, v<sup>u</sup>on. I jedno  
 i drugo je nastalo ovdje pod utjecajem Brkina. U Munama nema  
 ni jedne ni druge od tih pojava. U svim selima kaže se teplo,  
 toplina mjesto štok. toplo; teplo, teplit govore u svim štokavsko-  
 čakavskim selima.

l na kraju sloga pretvara se u Skadanjšćini, Obrovu, Pod-  
 bižama, Podgradu, Račicama i Staradu u bilabijalno w, a u Po-  
 ljanama, Velim i Malim Munama, u Pasjaku i Šapjanama u la-

biodentalno v. Možda je i ovaj razvitak nastao na istarskom tlu pod utjecajem susjednih kajkavskih sela. U Liburniji je l na kraju sloga sačuvano, premda mu fiziologijska svojstva nijesu svuda jednaka (u Marčeljima i u Sv. Mateju ovaj je l jasno guturalan, a možda je jednak onome „grubom“ l, što ga je opisao prof. Rešetar (Der štokavische Dialekt, p. 126.).).

Prijedlog vъ pretvara se u Skadanjšćini, Obrovu, Podgradu, Račicama u u, u Munama, Pasjaku, Brgudu i dr. glasi va. No čini se, da se u mjesto va u pomenutim selima razvilo pod utjecajem brkinskih sela, jer sam u Račicama zabilježio sačuvano va u vāč (štok. u što), a tako se kaže samo u spoju s u, dakle u vāč (!). Inače vapit, Vazām, vavik, a sve su to primjeri, kakovih imade također kod sviju ostalih novijih naseljenika po cijeloj Istri izuzevši Peroj.

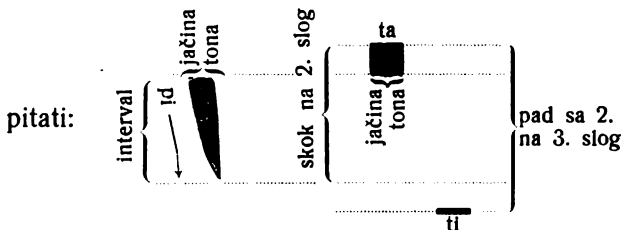
Još želim upozoriti na nestalnost odražavanja ě u Munama. Zabilježio sam: cvet-cviće, leto-litina, seno-sinokoša; mera, beseda, ded, len, nevesta, vetar, belo, tesno, zrelo, presan, celi, retko, zvezda, telo, vera, koleno, dren, venac, brest, delo. sused; bičva, brig, crikva, čripnja, črišnja, črivo, dite, dica, diver, divojka, grih, drivo, (štok. stablo), dvisto, klišće, kudilja, medvid, lip, livo, misec, lik, posić, sijat (u Liburniji set!), slip, srića, obisit, vavik, zapovid, snig, zadiven i t. d. Za Mune Vele i Male i za Žejane znamo pouzdano, da je *sve* stanovnike tih triju sela ovdje naselio u godinama 1510.—1525. kao „vertriebene Unterthanen aus Crabathen“ Krsto Frankopan kao zakupnik podgradskoga feudalnoga kaštela. (Cf. Bidermann, Neuere slav. Siedlungen p. 367., gdje se spominju i naseljene porodice. Mnogo je imena tih porodica sačuvano do danas u spomenuta tri sela. Bidermann se vara, kad naselje „Seyach“ u listini smatra brkinskim selom Zajevše. „Seyach“ su bez sumnje Žejane, jer u ovom selu živu još i danas porodice prezimena Sanković). Iz kojih su to dijelova Hrvatske doseljeni, ne znamo, jer ih listina poblže ne navodi, ali po narječju možemo suditi, da je njihova predašnja domovina bila čisto čakavska, i to smještena negdje sjevernije nego onaj kraj, iz koga su došli ikavsko-južnočakavski i štokavsko-čakavski doseljenici u Istru. Moglo bi se reći: dijelakat ovih sela čini prijelaz od sjevernočakovskoga dijalekta Hrvatskoga Primorja ka južnočakovskomu dijalektu dalmatinskog kopna. U staroj Krbavi i u sjeverozapadnoj Bosni treba po prilici tražiti staru domovinu ovih stanovnika. Nikako

ne možemo odobriti Bidermannu, kad piše: „... in der That sind die Tschitschen nicht mit den Istrianer Rumänen za verwechseln, wenn schon ihr Name auf die letzteren übergegangen und zum Ausdruck eines Kollektivbegriffes geworden ist, der auch letztere in sich begreift“ (o. c. p. 363.). Bidermann tumači posve krivo ime čič od čiča (stric) — jer je to riječ u svim južnoslavenskim dijalektima Istre nepoznata. Bidermann ne prihvaća identifikaciju De Franceschija Čiča s Morlacima i smatra Čiče mješavinom Slavena i Romana, u kojoj je slavenski elemenat pretežniji. Uistinu znači Čič balkanskoga stanovnika rumunjskoga govora, a ime Čić je isprva identično s pojmom Morlak i prelazi kao nadimak na sve novije naseljenike na kraskoj visoravni u Istri (cf. sub v. čič u rječniku).

2.) **Ikavsko-južnočakavski dijalekat** jednoga niza sela u središnjoj Istri, kojima bismo pradomovinu mogli tražiti u sjevernijim dijelovima dalmatinskoga kopna, ali ne ondje, gdje bijaše središte refleksa a mjesto e iza palatala u korjenitim slogovima. Taj se dijalekat govori u *Sv. Petru u Šumi* (Jukini, Turčinovići, Pariži ili Dragovanci, Banovci, Ivaki, Lovrini, Hlombari, Grgani, Pamići), u *Svetom Ivanu*, u selu — ili bolje reći u onom skupu sela, što ga je analizirao Zgrablić (o. c.) — *Sv. Ivanu i Pavlu* (Gajmovići, Maretići, Zabrežani, Kaščergani, Šajini, Zgrabljići), u *Krajcar-brigu*, (Slutim, da se u imenu Krajcar-brig krije kontaminacija porodičnoga imena Krajač ili Krajac „Mathias Crajatsch“ bijaše vođa kliških pribjega (der Klisischen Priwegen), koji su bili naseljeni na pustošima u blizini Žminja (Schwingkha) u godini 1585. (Bidermann o. c. p. 368.)) pa u grupi sela, koja leže kao oaza : *Grdo Selo* (porodice : Mogorović, Opašić, Banišić, Belić, Drndić), *Katun*, *Butonigla* ili Tončići (porodice : Šajković, Glavanović, Bašić, Drndić), *Kršikla* (porodice : Kišić, Petrović, Blašković, Dušković), *Kaščerga* (porodice : Ukotić — jamačno mjesto Vukotić, Dodić, Belušić), *Jukani*, *Ukotići*, djelomice također *Novaki* (Motovunski) i *Trviž*. Ovim se selima dijalektnički najviše približuje također *Brgudac* na kraskoj visoravni (porodice : 21 Ivančić, 15 Brajković, 13 Turković (iz Žejana), 12 Klobas, 7 Radak, 6 Sanković, 1 Grbac (iz Lanišća), 1 Ribarić (iz Semića) 1 Kalčić, 3 Mauša; prema već navedenom indeksu iz Lanišća). Ni ovaj dijalekat nije jedinstven, no nedostaju mu sve one karakteristične oso-

bine, koje smo naveli za sjevernočakavski dijalekat središnje Istre, a suma osobina spaja ga s druge strane s dijalektom štokavsko-čakavskih „Slovinaca“. Od „Slovinaca“ se razlikuju prije svega time, što nemaju specifično „štokavskih“ osobina št, žd ni akcenta noga, sestra. Akcentuaciju bi trebalo pobliže proučiti. U Sv. Petru u Šumi čini se da postoji dvostruki akcentat u riječima kao: jûhâ, dûšâ, vîñð. Osobenost ovoga akcenta mogli bismo izraziti ovako: snaga ekspiracije na početku je prvoga sloga jednako jaka kao na početku drugoga sloga; pomicanje tona na prvom slogu je *silazno*, a ne ravno ili uzlazno kao inače u različnim drugim dijalektima; početna visina ovog silaznog pomicanja tona je jednaka visini tona na drugom slogu; među prvim i drugim slogom postoji posve mala pauza, ali bez prekida disanja. Takovo akcentovanje pričinja mi se mostom, koji nas vodi k akcentuaciji svîla, glâva, jûha i možda još prije nego ka svîla, glâva — prema sêstra, žêna, kao što se naglašuje na pr. u Kašćergi. Samo treba još reći, da spomenuti most ne bijaše neposredno posljednji, preko kojega je došlo do akcentuacije svîla, glâva. U *Melnici* kod Barbana opazio sam posve jasno, da je snaga ekspiracije na prvom slogu kod silaznog pomicanja tona bila veća nego kod drugoga sloga, dok drugi slog bijaše tiše i *više* izgovoren. Netom prijeđe snaga tona na prvi slog, nastaje pogibao, da visina tona spadne; kad ova tiša visina tona na drugom slogu spadne ispod visine tona na prvom slogu, nema prirodno starome položaju glavnoga tona spasa. Ipak moram ovdje istaknuti, da pomicanje tona kvantitetske dužine u slučajevima rûkâ, glâvâ nije dovoljno proučavano ni zapaženo. Prije svega nije ispravno, da ova dužina pred najvišim tonom i pritiskom (Nachdruck) idućega sloga *mora* imati *uzlazno* pomicanje; *može* ga imati, ali ga uvijek ne mora imati. Pomicanje tona ovoga dugog sloga može biti također *ravno i uzlazno*. Vrlo sam se čudio, kad na pr. u dijalektu Medulina, Krnice („slovinška sela“) pa i u čisto sjeverno-čakavskim (liburnijskim) selima (Jankovići kod Matulja, Draga Mošćenička i u mnogim drugim mjestima Liburnije) nijesam čuo uzlazno nego za cijelu kvartu i više silazno pomicanje tona kod ovoga dugog sloga, a pri tomu je glavni ton i pritisak ostao na idućem slogu, čak sam ostao pod dojmom, kao da se govornik silaznim pomicanjem tona (kod čega je i jakost polako popuštala) upravo sprema, da prebaci svom snagom viši ton i pritisak (Nachdruck)

na idući slog. Grafički bi se ovaj način akcentuacije mogao označiti ovako:



Muzički bi se ovako izrazilo: Glas počinje s *mf*, pada decrescendo po prilici za kvartu, skoči za sekstu na drugi slog, koji se u opreci s prvim slogom izgovara forte i staccato. *Prvi* slog traje jednu polunotu (♩), drugi šesnaestinku (♫). Treći slog pada za jednu oktavu i izgovara se *pp*. Treći slog traje kao ♩.

U Ruscima („slovinsko“ selo u župi Beram, 2 km daleko od Berma) našao sam kvantitetsku dužinu pred naglašenim slogom ne silaznu nego ravnu, koja se grafički može prikazati ovako: ▶

U okolici Kastva je ona dijelom ravna dijelom uzlazna; kada je uzlazna, onda ne pada ni snaga tona nego raste, dakle grafički: ▶

Mislim, da ravni i osobito silazni izgovor ove dužine nije prvobitan, nego da je prije toga bio uzlazan. To zaključujem po akcentuaciji Medulina, Marčane itd., gdje se u zatvorenim slogovima izgovara cvitāk,<sup>1)</sup> pětāk, četītāk, ali u otvorenim cvitka, pětka, četřtka, kao gláva, rúka, rúke (gen. od rúka, pored rúkě), ak. je rúku, vok. rúko, nom. pl. rúke, gen. pl. rúk, dat. pl. rúkän. Da je naime silazno pomicanje kvantitetske dužine pred naglašenim slogom starije nego uzlazno, ne bismo imali akcentuaciju cvitka, pětka, četřtka, gláva, rúka i td., nego cvitka, pětka, četřtka, gláva, rúka. Svakako treba za svĭla, rúka pretpostaviti silazno pomicanje nenaglašene kvantitetske dužine. To se isto mora učiniti također za sĕstra, čĕlo, gdje je jamačno poslije nekadašnjeg vrlo blagog uzlaznog pomicanja tona nenaglašenog sloga (stoga imamo danas štok. sĕstra, sĕlo) ovdje ondje ono blago uzlazno

<sup>1)</sup> Pod > razumije se ovdje tek silazno pomicanje tona dugoga sloga, dok se glavni ton [visina tona i pritisak (Nachdruck)] nalazi na zadnjem slogu.



pomicanje tona promijenjeno u silazno pa je napokon postalo sēstra, žēna. Da je lakše nastalo sēstra, žēna nego svīla, rūka, vidi se iz dijalekata, koje spominje prof. Rešetar u svom djelu: „Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten“ (p. 23).

Što se tiče ikavizma tih sela, može se reći, da u tome ne zaostaju za „slovinskim“ selima. Ekavskih primjera ima samo kod nekih riječi. Ovi posve određeni ekavski primjeri pojavljuju se kao petrefakti, ali ne svi u svim selima. Ovi primjeri pojavljuju se i u tim i u slovenskim selima *uvijek* samo u ekavskom obliku: *čēsta*, *celīvati*, *dēkla* (sluškinja), *dēlo*, *dēlati* (no u mnogim selima *dīlati*, *dīlkati* znači štok. *djeljati*, *rezbariti*), *ōbe* (štok. *obje*), *pēteh* (štok. *pjetao*), *pēga* (Sommersprosse), *pēgast* (fleckig), *sēno*. *Vrlo često* dolaze i ove ekavske riječi: *susēd*, *vēnac*, *tēlo*, *kōren*, *korēne*, *starešina*, *lēs* (građevno drvo), *lēsa* (ljesa), *kolēno*, *trēska* (štok. *trēska*), *vēra*; u *nekim* selima se botanička imena pojavljuju rado u ekavskom obliku: *brēst*, *brēza*, *klēn* (štok. *klījen*), *slēz*, *hrēn*, *sprēž*. Adverbi mjesta sa starim završnim *ē* imadu *vrlo često* ekavski oblik: *ovde*, *onde*, *tote* (ili *tute* u Pomeru, Premanturi), ali *svuda samo* kadi ili di ⟨ *gdi* ⟩ *kādē*.

Kad se ovako promatra glas *ē* i kad se uoči masa drugih ikavskih primjera, mora se za sva sela, gdje se ovako govori, zaključiti, da ovaj proces nije nastao na istarskom tlu, nego se njegov izvor mora tražiti izvan Istre u staroj domovini doseljenika.

U svima se ovim selima javljaju oblici *krest(i)*, *rest(i)*, mjesto kuća govori se *hiža*, ništo za *aliquid*, nič pored niš za nihil, u mjesto *va*, a kod *sviju* starosjedilačkih čakavaca u Istri kaže se samo *krast*, *rast*, kuća, *nēč* za *aliquid* (ili *nēš*), niš za nihil. U nekim selima upotrebljavaju se naizmjenice pored oblika *nāč*, *pōč*, *zāč*, *ūč* (nikako *vač*! *vač* govore samo starosjedjelački čakavci i stanovnici pretežno ikavskoga čakavskoga dijalekta na kraskoj visoravni, koje smatramo prijelazom od sjevernočakavskoga dijalekta ka južnočakavskome) i t. d. *nāšto*, *pōšto*, *ūšto*, a to upravo dokazuje, da je u Dalmaciji i Bosni bilo „čakavskih“ dijalekata, u kojima je još *prije turske pogibije* pored *ča* u samostalnom položaju moglo postojati što u vezi s prijedlogom pored oblika na *-č*, i da moramo i ovu pojavu pribrajati ka prelaznim osobinama čakavštine prema štokavštini. Ne vjerujem dakle na akomodaciju novih doseljenika na stare ekavske dijalekte Istre, jer znadem, kako su ljudi konservativni u svom na-

rječju. Ipak će o ovoj mogućnosti prilagođivanja biti više govora kod opisa narječja „Slovinaca“.

### 3.) Štokavsko-čakavski prelazni dijalekat „Slovinaca“.

Ponajprije valja razjasniti naziv ovoga stanovništva, koje zaprema dobru trećinu čitavoga poluotoka. Taj naziv nije izmišljen, nego je svuda u narodu poznat, gdje se to narječje govori. Stanovnike ovoga novonaseljenoga dijela poluotoka starosjedilački Hrvati i Slovenci zovu Vlahi, njihov kraj Vlašija, njihov jezik vlaški jezik ili zaik, premda nije svakomu često puta jasno, gdje zapravo počinju sela tih Vlaha. No taj nadimak, koji sami stanovnici za sebe ne upotrebljavaju, sam po sebi nije dovoljan. Istina je, da se ovi ljudi, koje je mletačka vlada preseljavala iz Dalmacije u Istru od god. 1449. do god. 1651. i koje je zvala samo „morlacchi“, sami ne nazivaju Vlahi nego „Slovinci“, a svoj jezik „slovinski jezik“. To naročito vrijedi za stariju generaciju, koja nije polazila školu, a mladi su ljudi u školi čuli i prigrlili ime Hrvat i hrvatski mjesto starijega naziva. Nazivi „Slovinac“ i „slovinski“ upotrebljavaju se u istom smislu i na kraskoj visoravni u štokavsko-čakavskoj oazi.

(U mojem rodnom mjestu Vodicama jezik se nazivlje „slovinski jezik“ ili „po našu“, ljudi se zovu „Slavinci“ (a je postalo od o radi položaja pred naglaskom), a kajkavci su ili „Brkinci“ (na sjeveru) ili „Běžjaki“ (na zapadu i jugu), njihov jezik „brkinski“ ili „bežjčki jezik“. Svijest, da si „Slovinac“ i da govoriš „slovinskim jezikom“, tako je jaka, da je na pr. hrvatska narodna stranka prigodom izbora za carevinsko vijeće u Beču bila prisiljena upotrebiti na svojim proglasima izbornicima u zapadnoj i južnoj Istri oznaku „Slovinac“ i „slovinski“, jer je ove izraze također nepismen čovjek shvatao i upotrebljavao kao opreku nazivima „Talijan“, „talijanski“, (ili „Latin“, „latinski“ kao oznaku za Istro-romane). Ljudi ovdje ne poznaju *političko* ime Hrvat ili Srbin. Tek u najnovije vrijeme prodiere utjecajem crkve i škole oznaka Hrvat i hrvatski. Tako je Jagić imao potpuno pravo, kad je u „Einige Bedenken“ (Archiv XIII, p. 397.) bio sklon, da oznake „Slovinac“ i „slovinski“ ne smatra više produktom naučnih kombinacija historičara i arheologa nego preostatom stare predaje narodne. Etničko ime sviju južnih Slavena pred osnutkom političkih država bijaše Sloveninъ i k tomu adjektiv slovenъskъ. Ime „Slovi-

nac“ donijeli su novi doseljenici u zapadnoj i južnoj Istri iz svoje stare domovine, a to je dokaz, da je negdje još živjelo staro etničko ime.

A sada ćemo objasniti, kako shvatamo pojam „štokavsko-čakavski prelazni dijalekat“. „Štokavskim“ zovemo taj dijalekat, jer u njemu ima po svim selima nekih osobina, koje su vlastite samo „štokavskim“ dijalektima, a „čakavskim“, jer pokazuje „čakavske“ elemente. Ipak se mora napose naglasiti, da se „čakavski“ elementi ne mogu protumačiti time, što ljudi ovoga dijalekta stanuju pored starosjedilačkih čakavaca, jer baš *ovih* čakavskih oznaka nema *sjevernočakavsko* narječje u Istri. Prema tome se mora otkloniti misao o kompromisnom prilagođenju ovoga narječja na arhaističko sjevernočakavsko narječje. Naprotiv mislimo, da je u ovom dijalektu spasen refleks onoga štokavsko-čakavskog narječja, kojim se govorilo na dalmatinskom kopnu na kraju XV., tokom XVI. i u prvoj polovini XVII. vijeka. Dijalekat nije svuda jednako „štokavski“ ni svuda jednako „čakavski“; niz sela voljeli bismo nazvati „čakavsko-štokavskim“, jer nema nikakvih „štokavskih“ oznaka (primarne grupe t + j, d + j glase u ovim selima č = t', j) izuzevši spojeve ništo, pošto, našto, zašto i t. d. To vrijedi naročito za mnoga sela u sjeverozapadnom kutu poluotoka i za neka sela u okolici Barbana (Melnica, Pornjana, Pontera). I inače ima sela ovdje ondje (Karojba, Rakotole), koja se slabo razlikuju narječjem od ikavsko-južnočakavskih sela (tip. Sv. Petar u Šumi, Grdoselo i t. d.), a to pokazuje, da se prelazne osobine nijesu pojavljivale sve na jedamput u pređašnjoj domovini, nego je od sjeverne Dalmacije do Neretve vodila prelazna zona od ikavsko-južnočakavskoga narječja do ikavsko-štokavskoga. Ovaj prelazni pojas bio je možda izrazitiji dalje od mora nego u primorju. Nama se dakle pričinja narječje „Slovinaca“ pravom slikom dijalekatskih prilika na dalmatinskom kopnu, a ne mješavinom južnočakavskoga narječja s nekim štokavskim osobinama. Time još dakako nije rečeno, da se ovo narječje u novoj domovini nije dalje razvijalo.

Vrlo sumnjamo, da je među ovim došljacima bio znatniji broj jekavaca (dakle čistih južnih štokavaca), jer bi oni bili ostavili jekavskih tragova po naseljenim pustošima. Među 200 do 250 većih i manjih naselja, u kojima stanuju ovi noviji došljaci, nema ni jednog jedinog jekavskog naselja. Ipak treba pretpostaviti, da

su eventualne male jekavske naseobine iščezle u masi ostalih stanovnika. Pređašnjom domovinom silnoga mnoštva naših naseljenika ne možemo smatrati čiste ikavsko-čakavske krajeve — po prilici onakova tipa, kakva je bila pređašnja domovina srpskohrvatskih kolonija u južnoj Italiji (M. Rešetar: Die serbokroatischen Kolonien Südtaliens, Schriften der Balkankommission der Akademie der Wissenschaften, Beč 1911., p. 88.). Jamačno bi se goroviti kraj sjeverno od rijeke Cetine imao smatrati vrelištem selilačke struje „Slovinaca“. Ali pređašnja domovina srpskohrvatskih kolonista južne Italije ne bijaše daleko od pređašnje domovine naših „Slovinaca“. To zaključujem po nekim riječima, koje i kod jednih i kod drugih imaju isto značenje (na pr. bādnuti, bičve, brōc, cĕk, cĕkiti, dāžd, dimbōk, drīvo (u Istri stablo), hāļa, hīp, hiža, jezĕrina (u Vodicama: jezerina u istom značenju), krĕsti, krūh, krūnica, kūs, lāčan, laskītati, lāza (u Istri lāz f.), lūg, mālin, miljar (u Istri miļār), mūlica (u Istri mūlica), mūka, mūtiti, nābuhnuti (u Istri nabūhnuti), nāš (u Istri slovīnski), nāzad (u Istri nāzad; natrag je nepoznato), ōbabitī se (u Istri ōbābitī se), ōbedvi, ōcat (u Istri ocāt ili ōcat), ōrih (u Istri oriĥ), ōtka, pās babin (također u nekim istarskim selima pored bōjži pasič u drugima), pāsti se, pĕrje, piļuh (u Vodicama piļug), piplje, plāšt, plĕska, plōčka, pōdveza, pĕč, pišega, pūca, pūč, rālica, répac (u Istri pored rābac ili rābac također rébac, brēbac, vrēbac ili s naglaskom na kraju rābāc, rĕbāc i td.), résti, rūho (u Vodicama rūha f., plahta za krevet, rūšce odijelo za djecu, u narodnoj pjesmi ženske haljine), sĕkar (u Istri svĕkar), sĕkarva (u Istri svĕkarva), sĕstrić, sīmo, sīrište (u Istri sirište), škrīnja, slīva, smācen (u Istri zmācan), spīta, stēpliti (u Istri steplīti), sūh, sūr, škāre, škōda, škōditi, škūr, štĕkati, štōkniti, šūma, šūrļa, tĕpal i tĕpa (u Istri tĕpa), tić (u Istri samo u značenju ptice, preneseno također „vragolan“), tōte, trlicati (u Istri trličāti), ūlica, ūzgati (prez. ūzgem, u Istri ūzgāti - ūzgen), vāñ (u Istri vāļe), vēčernja (u Istri vēčĕrņa), vihor, vitica (u Istri vitīca samo vjenčani prsten), vlāsi, vōñati (u Vodicama vōñāti = zaudarati kao u Mundimitru), zābiti - zābim (u Istri zābiti - zābin ili (u Vodicama) zābiti - zābin), zāva, zbāban, zgūliti, zīpka, žūk (Rešetar: o. c. Wortschatz p. 323-390).

Rumunske riječi u Rešetarevu Rječniku upućuju nas na odnose ovoga stanovništva s rumunskim selilačkim pastirima. Uostalom pokazuje i rumunjska riječ puca („penis“, cf. rječnik sub

puca), da su i srpskohrvatske kolonije južne Italije imale dodira s rumunjskim selilačkim pastirima. Poblize u rječniku! Mišljenja, da je na narječje „Slovinaca“ moglo utjecati sjevernočakavsko narječje središnje Istre, pobijaju naročito dvije okolnosti. Prije svega nije bilo sjevernočakavskih stanovnika na onom području, na kojem su se u vrijeme svoga dolaska naselili „Slovinci“. Pregled priložene dijalektološke karte poluotoka uvjerava nas, kako daleko ide kajkavski dijalekat „Bezjaka“. Tvrdo sam uvjeren, da su njegove granice prije onih strašnih godina kužnih pošasti na početku XVI. vijeka (Schiavuzzi o. c. p. 89. sq.) išle još dalje na zapad, svakako do crte, koja spaja sela Grimaldu i Trviž u smjeru prema Poreču. Time ne mislim reći, da je sav Bujski i Porečki Kras prije dolaska „Slovinaca“ bio naseljen južnim Slavenima, ali čini se, da neki kajkavski utjecaji (osobito u dijalektu „Slovinaca“ na Bujskom Krasu) otkrivaju stare kajkavske tragove. Tako se na pr. u Brtonigli — u samom mjestu — pored svega dosta čistoga „slovinškoga“ dijaleka čuje kaj, a okolica (Krasica, Karšete, Baredine, Buruli i t. d.) govori ča, zašto, pošto, našto i t. d. Na ovaj sjeverni dio „Slovinaca“ utjecao je dijalekat „Bezjaka“ osobito u selima na granici, a to su Žrnovac, Topolovac, Kupči Brig (nekada Cupaz Breg, a od opstanka osnovne škole Lege nazionale „Cuciani“, kao što su prekršteni Dolinci kod Lovrečice u Bassanello ili Kmeti kod Sv. Marije na Krasu u „Metti“), Kubertun, Šterna, Gamboči, Martinčići, ali uza sav kajkavski utjecaj opaža se južnočakavski tip dijalekta, a ne sjevernočakavski, koji je raširen u središnjoj Istri. O području južno i zapadno od crte Poreč—Trviž preko Tinjana—Kanfanar—Sanvinčenat—Barban ne može se uopće ništa reći, da li 'je prije dolaska „Slovinaca“ igdje bio kompaktno naseljen južnim Slavenima, što više se čini, da je ovaj dio Istre bio naseljen Istroromanima prije teških godina kužne pošasti.

Kako je kuga harala i prije XV. vijeka, može se suditi po izvještaju, koji je god. 1375. poslan u Mletke (u dijalektu „Slovinaca“ Benëce, fem. pl. tant., gen. Benëc): „L Istria tutta può dirsi deserta.“ Najgore pak bijaše u prvoj polovini XVI. vijeka. Onda su u Novigradu i Umagu bile nastanjene samo nekoliko kuće, Poreč je god. 1580. imao samo 300 stanovnika, mnoga naselja iščezoše za uvijek, a u drugima se naseljuju „Slovinci“, a propadaju i manji gradovi sasvim (Moncastello kod Kanfanara),

Pula ima na početku XVII. vijeka 300 stanovnika, Poreč 100 (cf. Krebs prema Benussi-ju o. c. p. 117.—118.). Već god. 1371. izginu u okolici Pule 61 selo od sviju 72. Kraj, na kojemu se „Slovinci“ naseliše, bijaše prije njihova dolaska pustoš.

Tu su isprva naseljavani seljaci iz Italije, no oni nisu bili otporni i propadoše. I tako dođoše na red „Slovinci“, koji kao novi kolonisti dadoše Istri drugo lice, kakvo ima još danas. Talijani su danas u neprilici, kad govore o etnografiji novijih kolonista, pa govore o Morlacima, Južnim Dalmaticima, Boke-ljima, Crnogorcima, Albancima, Grcima i Cipranima, samo da ne moraju jasno reći, da je 99% južnih Slavena i 1% ostalih narodnosti sa Balkana. Struktura narječja na području „Slovinaca“ nesumnjivo pokazuje, da silna masa novih doseljenika potječe iz štokavsko-čakavske prelazne zone dalmatinskoga kopna. Očito je, da su ovi južni Slaveni u kulturnom pogledu zaostajali za starosjedilačkim južnim Slavenima u Istri — dakako bez *svoje* krivnje — ali je njihovoj prirodnoj energiji i njihovu žilavom zdravlju uspjelo, da ustraju u ovom okuženom kraju i oni ga polagano preporodiše. Druga okolnost, koja govori protiv pretpostavke miješanog dijalekta „Slovinaca“, jest ta, da je „magistrato dei beni inculti“ neprestano pazio i zahtijevao, da se došljaci nasele *kompaktno*, samo da ih mogu lakše nadzirati i kontrolirati. Tako nastadoše posve nova sela na mjestima, gdje prije nije bilo naselja. (De Franceschi o. c. p. 357—370). Stoga se dijalekat „Slovinaca“ može smatrati vezom među čakavštinom i štokavštinom, kako je njegov opstanak slutio i pretpostavljao Jagić (Archiv XIII. p. 165.—166.)

O dijalekatskim pojavama slovinskoga narječja bit će govora u opisu narječja Vodica, jer se štokavsko-čakavska oaza na krasnoj visoravni ne može odijeliti od narječja „Slovinaca“, šta više je moguće, da oni „Slovinci“ u oazi na visoravni potječu od doseljenika, koji su isprva živjeli na Porečkom Krasu, pa su se kasnije, svakako samo malo kasnije po svom dolasku u Istru preselili u više i hladnije, zdravije i bujnije pašnjačke krajeve na krasnoj visoravni.

4.) **Crnogorski jekavsko-štokavski dijalekat perojski.** (Stanovnici zovu svoje selo Pěroja (fem. gen.), a „Slovinci“ kažu Perđj.).

Stanovnici sela su Crnogorci. 10 je porodica došlo u Istru pod voćstvom Miše Brajkovića. (Danas nema Brajkovića u Peroju, ali ima Drakovića i Brajića. Možda je ime Brajković loše pročitano u listini?), a 3 pod voćstvom Miše Ljubotine u julu 1657 iz kotara Crmnice (Schiavuzzi o. c. p. 242). Sada su u Peroju ove porodice: Maričević, Draković, Pšpović, Vūčetić, Vūčerić, Brájić, Radđlović, Skđko (jamačno mjesto Uskoko s gubitkom nenaglašenoga u — nadimak!). Selo broji po prilici 350 stanovnika, koji su svi pravoslavni s izuzetkom nekoliko porodica „Slovinaca“, koje su pred malo godina kupile zemlje u Peroju. Ne ćemo se zadržati kod ovoga narječja. Dovoljno je da se konstatuje ovo: perojski dijalekat je posve odijeljen od Slovinaca, jer Peroj leži kao oaza u području istroromanskoga jezika, a jedina na zapadu dopire do mora, ali ipak dolaze Perojci u više prigoda u kontakt sa „Slovincima“ (koje Perojci zovu „Bunjevci“) cf. tumačenje Bunjevac od Bonifac kod Ivana Antunovicha (Rasprava o Bunjevcih i Šokcih, Beč 1882., p. 57.), no struktura perojskoga narječja je *potpuno* crnogorska. Ovdje nema ni traga tako znamim južnočakavskim osobinama. I vokalizam i konsonantizam, i morfologija i sintaksa, i rječnik i akcent — sve je crnogorsko. Mnogo je toga u ovom narječju propalo (aorist i imperfekt), mnogo sintaktičkih obrta stoji pod utjecajem talijanskoga jezika, ali je ovo narječje ipak dragocjen ostatak crnogorskoga govora iz polovine XVII. vijeka. Ponajviše odskače u ovom narječju reprodukcija nekadašnjega poluvokala. U naglašenom položaju izražava se kao vrlo široko ě (Rešetarevo a<sup>e</sup>), a u nenaglašenom položaju kao normalno e. *l* na kraju sloga ne prelazi u o, nego u jedan glas, koji uz pasivan položaj usana nije ni a ni o, nego je *ponešto* reduciran, a smatramo ga za onaj glas, iz koga se zaokruženjem usana mogao razviti glas o, a daljim otvaranjem usana fiziološkim putem glas a. Zaokruženje usana je vrlo rašireno na cijelom području našeg jezika (t)o), a raširivanje usana zaprema vrlo malen prostor (t)a). Poblize o tomu u opisu dijalekta vodičkoga.

## DIJALEKAT VODICA

Među kraskim lancima Ćičarije nalazi se u većim razmacima šest sela: Golac, Vodice, Jelovice Dane, Trstenik i Rašpor. Osim toga su posve blizu Goca oko nekadašnjega kaštela „Carsperch-a“ još tri seoca: Brdo, Gojaki i Zagrad i blizu sela Klenovščaka seoce Črnjehi. Ovih deset naselja sačinjavaju među stanovništvom kraske visoravni jednu dijalektičku oazu, koja uglavnom pokazuje iste oznake kao naselja „Slovinaca“ na Porečkom Krasu. Stanovnike ovih sela zovu starosjedilački južni Slaveni podrugljivim imenom „Ćići“, a sami sebe zovu „Slovinci“ ili „Slavinci“, svoj jezik „slovinski“ ili „slavinski“ jezik. U prošlosti je među Vodicama i Jelovicama bilo selo Novaki. Prema narodnoj predaji preselili su se njegovi stanovnici zbog požara dijelom u Dane, dijelom u Vodice (porodica Pliško imala je nekad nadimak Nováčani). Samo tri sela ove oaze spaja pokrajinska cesta, koja vodi iz Obrova preko Ćičarije u Buzetsko zavalje, a to su sela Golac Vodice i Dane.

U nedavnoj prošlosti pripadahu Golac (s Brdom, Gojakima i Zagradom), Vodice i Jelovice Austriji, a Dane, Trstenik, Črnjehi i Rašpor Mletačkoj republici. U starom gradu Rašporu nad današnjim selom Rašporom bijaše nekada sjedište vojnoga gugenera za mletačku Istru. I danas još pripadaju nekadašnja austrijska sela političkom kotaru u Voloskom, a nekadašnja mletačka političkom kotaru u Koprui. Golac, Brdo, Gojaki, Zagrad, Vodice i Jelovice su dijelovi „slovenske“ općine u Materiji, a Dane, Trstenik, Rašpor i Črnjehi dijelovi „hrvatske“ općine u Buzetu. U Gocu je „slovenska“ župa i „slovenska“ škola; u Vodicama<sup>1)</sup> je

<sup>1)</sup> Stjepan Pavelić u novinskom članku „Bunjevačkih i šokačkih novina“ 1870, str. 35, smatra stanovnike „župe“ Vodice (onda zapravo kuracija) Bunjevacima: „Eno bunjevacah sa onu stranu istrijsanske Učke u župi Vodicam, pa i u više istrijskih župah do rieke Raše; eno jih u Liču, Mrkoplju, Vrbovskom, Fužinama...“



sada „hrvatska“ župa, kojoj pripadaju također sela Dane i Jelovice; u Vodicama je također dvorazredna hrvatska osnovna škola, koju su polazila i djeca iz Dana, dok nije ondje osnovana zasebna škola; Jelovice još nemaju škole; Trstenik i Črnjehi spadaju pod mladu župu u Brestu; u Trsteniku je pred par godina otvorena „hrvatska“ osnovna škola, a Rašpor spada ka župi Lanišće i nema škole.

Evo porodičnih imena u pojedinom selu:

1. Golac (385 stanovnika, 74 kuće — oboje prema popisu pučanstva od god. 1910; prema „Prospektu“ tršćanske biskupije od god. 1909. 549 st.) Grdčević<sup>1)</sup> Ivānčić, Jurišević, Maglića, Mamišević (nadimci: Jadrinovi, Pálačkovi, Šafarovi, Krājnovi, Vjřpčovi, Stipanovi, Jūrkinī, Rěpčovi, Jěckovi, Bucinovi, Brgāntovi, Mīnje-tovi, Bělčovi, Repēndini, Kěršovi, Pavěšini, Hěričovi i td.)

2. Břdo (prema pomenutom Prospektu 52 stanovnika): 8 Juršević (nadimci: Mārkovī, Marūnac, Dřndić, Rějac, Blāžīnka).

3. Gđjaki (prema prospektu 49 st.): 7 Gđjak (nadimci: Lūcini, Fržičovi, Pěšakovi, Paliskáčovi, Špīkarovi, Lakotičovi, Gāčarovī, Rōkīni).

4. Zāgrad (prema Prospektu 63 st.): Mamišević, Jurišević, Maglića (nadimci: Pětrovi, Frākulovi, Polājsini, Pōlini, Blāžovi, Jīkīni, Mrčānovi).

5. Dāne (prema popisu pučanstva od 1900. 403 stanovnika i 83 kuće, od 1910. 382 stanovnika — manjak zbog iseljavanja; prema Prospektu 1909. 578 stanovnika zajedno s odsutnima): porodice prema maticama od 1911.: 33 Poropāt<sup>2)</sup> 20 Brājkovič, 8 Sānkovič, 5 Floridān (krnjelska porodica), 2 Rībarič (iz Vodica), 2 Defār (krnjelska porodica), 1 Būbnjič (iz Vodica).

6. Jelōvice (prema popisu pučanstva 1910. 289 stanovnika i 50 kuća; prema Prospektu 1909. 332 st.): porodice prema ma-

<sup>1)</sup> Naglasak imena iz Goca, Brda, Gojaka i Zagrada je udaren prema onomašnjem izgovoru.

<sup>2)</sup> cf. Poropat u rječniku, gdje se daje nesigurno tumačenje toga imena. Sada sam sklon mišljenju da je ime složeno iz rumunjskoga prijedloga „fāra“ (= bez) i rumunjske imenice „pat“ (= postelja). Fārapat („čovjek bez postelje“ — nadimak za selilačke pastire!), odakle je u našem jeziku nastalo Parapat i konačno (a>o) Poropāt).

ticama 1911.: 35 Čendäk, 6 Jurišević, 4 Mamilović, 4 Poropät, 3 Ivānčić, 2 Delfār (krnjelska porodica), 1 Segulfn.

7. Trstenik (prema popisu pučanstva 1900. 216 st. i 54 kuće; 1910. 207 st.; prema prospektu 1909. 281 st.): porodice prema maticama 1911.: 33 Poropät, 4 Rđtar (iz Vodica) (Rovtar (cf. slov. Rovtar, Rutar iz njem. Geräute = gorski predjel), 1 Bradčtić, 1 Brājković, 1 Maglīca, 1 Floridān, 1 Valčtić (nadimci porodica Poropat: Pavlěš, Požarić (u Trsteniku je č vrlo mekano), Stipurina, Bošļeta, Tičar, Bīlinovi, Hrļjini, Šure, Klāpić, Mļlini i td.)

8. Črněhi (prema Prospektu od 1909. 50 stanovnika): porodice prema maticama 1911.: 8 Črněha, 1 Bđzić (iz Bresta), 1 Ivānčić (iz Bresta).

9. Rašpor (prema popisu pučanstva 1900. 205 st. i 39 kuća, 1910. 167 st. — manjak zbog porasta u iseljavanju radnih sila u Ameriku i zbog preseljenja nekih porodica u okolicu Rovinja; prema Prospektu 1909. 242 st.; stanje porodica pred 36 godina prema indeksu u Lanišću: 26 Božić, 6 Poropät (sada stalno iseljeni u okolini Rovinja i Poreča), 1 Šverko (iseljena u okolinu Kastva). Nadimci: Čele, Picko, Ivše, Purin, Mišer, Čuk, Lukić i t. d.

10. Vodice (prema popisu pučanstva 1900. 611 st. i 90 kuća; 1910. 503 st.; prema Prospektu 1909. 693 st. Manjak u posljednjem popisu pučanstva potječe od privremene odsutnosti radnih sila i zbog trajnog preseljenja nekih porodica). Stanje porodica prema maticama 1911.: 32 Rībariç, 14 Poropät, 11 Rupěna, 7 Kđsiç (no ime porodičnog rejona; Kosiçi), 4 Jurišević, 4 Miļević, 3 Rđtar, 3 Pliško, 1 Urbān (krnjelska porodica), 2 Būbnjiç (iz Poljana), 2 Prēgel (iz Vipavske doline u Kranjskoj), 2 Ujçiç (iz Malih Muna), 1 Sānkoviç (iz Dana), 1 Šverko (iz Klenovščaka), 1 Ivančić (iz Bresta). Nadimci, koji su zanimljivi s bilo kojeg razloga nalaze se u rječniku.

Vidjeli smo, da se Jelovice, Vodice i kaštel Raspurch pominju prije 14. vijeka. U listini ca 1330. (Cod. W. 594. f. 123., drž. arhiv u Beču) pored Muna i Vodica pominje se ime sela „Pradem“, a god. 1358. (Cod. W. 594. f. 122., drž. arhiv u Beču) u obliku „Padem“. Nije moguće reći, koje bi to mjesto imalo biti. Jamačno se može pretpostaviti, da je pored Vodica postojalo također drugih sela prije dolaska novih naseljenika. God. 1414.

(24 maja) općenito se govori o selima pod jurisdikcijom Raspora ovako: „Ad istanza degli abitanti delle ville sottoposte alla giurisdizione di Raspo, che soffrirono grandissimi danni dagli Ungheresi nell'ultima guerra, le ville stesse sono fatte esenti per 5 anni dalle corrisponsioni di grano, di agnelli, dalla decima di agnelli e dalla contribuzione pel gastaldo, restando in vigore tutte le altre imposte e gravezze solite. Sono eccetuate da tale esenzione Muna maior (Velike Mune), Muna minor (Male Mune) e Seyanum (Žejane), che non mantennero integram fidelitatem al tempo della guerra (cf. Atti e mem., vol VI. p. 7, Senato misti vol. L., Poreč 1890.). God. 1419. (2. oktobra) spominju se sela „Mellonizza“ (jamačno Jelovica), „Novach“ (jamačno Novaki među Vodicama i Jelovicama), „Crestenich“ (jamačno Trstenik) i Vodizze ovim riječima: „Essendo state bruciate dagli Ungheresi, nell'ultima guerra al fine della tregua, le ville di Crestenich e Vodizze, i loro abitanti, così consigliando anche il capitano di Raspo, sono esonerati per tre anni dal pagamento delle decime dovute allo Stato. Trovandosi poi disabitate doppo l'incendio di vari anni addietro le ville di Melonizza e di Novach si dichiarano esenti per cinque anni da decima tutti quelli che si recheranno ad abitarvi, quando sieno o antichi abitanti delle stesse o persone non suddite di Venezia (Senato misti vol. LIII. u Atti e mem. vol. VI p. 16. Poreč 1890<sup>1</sup>). Kako se vidi, to je dragocjena vijest, jer se po njoj može suditi, da su ta sela bila ostala posve nenaseljena. Nije moguće vjerovati, da su mogla biti nanovo naseljena već u toku 15. vijeka, jer se baš od god. 1469. spominju česte turske navale (1469., 1470., 1471., 1472., 1476., 1477., 1478., 1482., 1493., 1498., 1499.), pa su zbog toga mnogo trpjeli sjeverni dijelovi polutoka — osobito kraska visoravan. (Schiavuzzi, o. c. p. 84.). God. 1490. spominju se na austrijskom i mletačkom Krasu bosanski bjegunci sa svojim stadima. Držim, da *ovi* bjegunci nisu naselili spomenutih 10 sela, nego su se oni vjerovatno smjestili u selima, gdje se govori čisti čakavski dijalekat (tip Poljane, Podgrad. Račice i t. d.), Premda nema izravnih vijesti, kojima bi se poduprlo nagađanje, mislim, da ne griješim, ako nagađam, da

<sup>1</sup>) Schiavuzzi o. c. p. 84. je pogriješio. kad za ovu vijest sub 4, pod crtom citira „per descensionem Rother“ Senato misti u Atti e mem. cit. VI. 23., jer se u istinu vijest o ovim selima nalazi na str. 16, pod god. 1419., dne 2. oktobra).

su predi današnjih stanovnika u štokavsko-čakavskoj oazi došli ovamo tek u početku 16. vijeka. Baš pred svršetak XV. vijeka utvrđuje koparski načelnik Domenico Malipiero Golac („Golani“, 1499.), a u septembru 1499. javlja rasporski kapetan, da su Turci već pred Modrušem i da kane provaliti na Kras i u Furlansku. Dne 26. septembra već su na kraskoj visoravni, haraju i pljačkaju (cf. M. Sanudo, *Rapporti della republica Veneta coi Slavi meridionali*, Arkiv za povjesnicu jugoslavensku, VI. p. 90. Zagreb). Dne 11. jula 1501. spominju se Turci u Podgradu.

Poslije početka prvoga mletačkoga rata u god. 1508. osvaja Krsto Frankopan Podgrad, zatim Rašpor i Pazin. Rat se nastavlja. Damjan Tarsia, zakupnik sela „Dobillane“ (Rutar misli, da su to Dane), a možda su Poljane, kako ja mislim računajući, da je pisanje u listini nejasno) osvaja 1511. Podgrad, no 1512. opet ga drži Frankopan i ostaje zakupnikom do god. 1525.; god. 1520. Austrija ga imenova rašporskim kapetanom, generalnim kapetanom Gradiške i Marana. Obrana cijele granice prema Mlecima je u njegovim rukama (Rutar o. c.). On uništava kaštel Raspor i naseljuje — kako je već rečeno — sela Mune i Žejane s protjeranim podanicima iz Hrvatske (Untertanen aus Crabathen, cf. Bidermann: *Neuere slav. Siedlungen*), pošto su pređašnji mletački podanici otišli. Moguće je doduše, da u njegovo vrijeme dođoše u ostala sela gospoštije podgradske i Rašpora i druge porodice. no za to nema izričitih potvrda, a Rutar se neispravno poziva na Bidermanna, da je Frankopan Hrvatima naselio „das Gebiet jenseits des Gebirgszuges“ — u ovom slučaju također cijelu štokavsko-čakavsku oazu. Listina kod Bidermanna govori samo o „Gross- und Klein Munach“ (Velike i Male Mune) i „Seyach“ (Žejane), a ne govori o „Gebiete jenseits des Gebirgszuges“. God 1521. je s Mlečanima sklopljen mir: Podgrad ostaje Austriji, a Rašpor Mlecima. God. 1525. naslijedi Frankopana Nikola Jurišić, general hrvatske granice. God. 1533. sud odlučuje o međašnom sporu među austrijskim i mletačkim podanicima.

Dne 7. januara 1528. kranjski staleži ističu potrebu „mit etlichen Tschitschen oder anderen, die nach Modrusch oder Bründl gelegt werden könnten, ain gegenwer wider die Martolosen aufzurichten“ (Bidermann o. c.). Želji je udovoljeno. God. 1530. bijaše zabranjeno Čićima u Istri i na Krasu kao onima, koji „ausser Lands gesessen“, kupovanje žita u Novom Mjestu,

u Notranjskoj i u Metlici (Bidermann o. c.). God. 1539. predlaže kraljevski komesar Erazmo von Thurn molbu Čića, da im se doznače pusta zemljišta na Krasu i u Istri, Kralju Ferdinandu s preporukom („Ugarski akti“ u c. i kr. drž. fin. arhivu u Beču, Bidermann o. c.). Molbi se udovoljava samo djelomično i stoga polazi jednomu turskomu emisaru za rukom, da mnoge Čiće nagovori na povratak u Tursku. Povratak je doista izvršen iduće zime (De Franceschi: L Istria, p. 405.). To su pozitivni historijski podaci, iz kojih ne saznajemo ništa *stalno* o naseljenju pojedinih sela naše dijalektičke oaze.

Da je bilo „Čića“ — eventualno i pravih, istrorumunskoga jezika — također u zapadnoj Istri, potvrđuje De Franceschi (o. C. p. 494), koji spominje (po Kandleru), da je u kriminalnim aktima god. 1500. neki optuženi, zapitan o svojoj domovini, odgovorio, da je „Ciccio da Segna“, a drugi je rekao, da je „Ciccio da S. Michele di Leme“ (selo na Limskom Kanalu u Istri). Kako su „Čići“ identificirani s „Morlacima“, lijepo pokazuje ova vijest: Ivan (Hans) Fuchs, potkapetan senjski, piše Franji Barbu, gospodaru Kožljaka (Wachsenstein), dne 19. oktobra 1568., da Turci kane namamiti Čiće (Zitschen), da se presele u Obrovac i njegovu okolinu (tada u turskoj Dalmaciji). O tome javlja Barbo svomu prijatelju mons. Andriji Gentiliniju, pazinskomu prepozitu, ovo: „Heri ho rezeuto la pnte inclusa letera del sig. vice-cap, di Segna, il quale mi scrive, qualmente li turchi fanno praticcha di levar li *morlachi* d'Istria, et meterli apreso Obrovaz... Credo che molti quali sono soto il dominio Veneto e maxime li poveri si patriano levar, per essere di quelli lochi stati (De Franceschi o. c. p. 404.). Jasno je, da sve došljake u zapadnoj i južnoj Istri kao i na kraskoj visoravni nazivlju na početku njihova preseljavanja u novu domovinu sad nadimkom „Čići“ sad nadimkom „Morlaci“, a to je dokaz, da nadimci mogu imati preširoko značenje, dotično tumačenje, koje im ne pripada.

O preseljavanju novih došljaka iz zapadne i južne Istre na krasku visoravan nema nikakove vijesti. Ipak je sigurno, da se mnoga karakteristična porodična imena, kojih ima mnogo na kraskoj visoravni (osobito u našoj dijalekatskoj oazi), javljaju baš u naseljima zapadne i južne Istre. To su napose ova porodična imena:

a) *Gradovich* (spomenuto 1526. u Rovinjskom Selu, cf. Schiavuzzi o. c. p. 93.) ili *Gardevich* (spomenut 1558. u Sutlovreću Pazenatičkom, cf. Schiavuzzi, p.), sada *Grdevič* u Gocu, Skadanjšćini (iz Goca);

b) *Brajkovič* (sada seoce sa 175 stanovnika prema Prospektu od 1909. u župi Trviž), Brajkovič dolazi često na više mjesta — čini se — u zapadnoj Istri, samo ga nema u Peroju. za koji Schiavuzzi navodi Mišu Brajkovića iz god. 1657. (o. c. p. 242.), ali ondje ima porodica Brajić (sa štokavskom dorsalnom jezičnom artikulacijom izgovora ć). Brajkovića ima sada mnogo u Danama (oko 20 porodica) i u Brgudcu (15 porodica). Možda bi se ime porodice Brankovich, kako je navodi Schiavuzzi (o. c. p. 93.), iz god. 1525., imalo ispravno čitati Brajkovič. Ovaj čas ne znam, ima li u Rovinjskom Selu Brankovića ili Brajkovića.

c) *Milovič* pored *Miljevič* i Miljovič u Vodicama. „Milibitz“ (Jure Bray Milobitz god. 1523. u Sv. Ivancu kod Žminja kao „Krabat so jetzt der Türken halber heraus zogen ist“, c. Bidermann o. c. p. 367.), Milovich da Zvonigrad (spomenut 1585. kao naseljenici u Premanturi kod Pule, cf. Schiavuzzi o. c. p. 107.). Ne mogu reći, da li ta porodica sada postoji u zapadnoj ili južnoj Istri.

d) *Poropat* (cf. sub Poropat u rječniku).

e) *Rupena* (sada 11 porodica u Vodicama), inače ima Rupena i Rupenović samo kod Baderne. Rupenovich se spominju 1558. među osnivačima Nove Vasi kod Poreča (cf. Schiavuzzi o. o. p. 98.). Prema narodnoj predaji Rupena je najstarija porodica u Vodicama.

f) *Vratovič* (5 porodica u Podgaćama); Vratovich među osnivačima Nove Vasi 1558. (Schiavuzzi o. c. p. 98.).

Sve ove porodice žive od pamtivijeka u spomenutim selima kraske visoravni, no u narodu nema ni traga uspomeni, da bi se njihovi predci bili možda preselili ovamo iz zapadne i južne Istre. Moguće jest, da su ove porodice nezavisno jedne od drugih u različito vrijeme i različitim putevima došle u Istru, no ako se pomisli, da je u XVI. vijeku po zapadnoj Istri strašno harala kuga, a da je kraska visoravan za pastire bila primamljiva, mo-

žemo s priličnom vjerovatnošću računati s time, da je nastalo preseljenje mnogih porodica iz zapadne i južne Istre na visoravan, a to dopušta — ako i ne potvrđuje — identičnost dijalekta štokavsko-čakavske oaze i „Slovinaca“.

Što se napose tiče podrijetla mnogobrojnih porodica Ribarića (32) u Vodicama, treba spomenuti, da su njihovi preci došli ovamo iz Dalmacije prema narodnoj predaji. Kada i kuda, ne znaju ni najstariji ljudi, a svi vele samo to, da su prije Ribarići bili sigurno u selu Rupene. Porodica Ribarić ima od najstarijih vremena još i u selima Lupoglav i Semić (dakle u području nekadašnje gospoštije Mahrenfels), a inače nigdje u Istri (par porodica Ribarić na Porečkom Krasu došle su onamo u XIX. vijeku iz Vodica), Među porodicama Ribarić u Lupoglavu i Semiću s jedne strane i u Vodicama s druge strane ne postoji nikakva rodbinska veza, stanovnici Vodica uopće ne znaju, da ondje ima porodica istoga prezimena. Tako je neznatna veza među ovim selima. Ipak je moguće, čak vjerovatno, da su to grane iste potodice Ribarić i da se za obje grane može pretpostaviti zajedničko podrijetlo „iz Dalmacije“. Kako su u području gospoštije Mahrenfels (sada Lupoglav) god. 1523. i nešto kasnije (god. 1527. je zakupnik gospoštije Petar Kružić, hrabri branitelj Klisa, tada kapetan u Senju) naseljeni „Tschizen aus Crabatten“, nalazi se u „Beschreibung des Gschlos Marenfels sambt allen güldt und herlichait, 2. Juni 1523; urbar u staleškom arhivu u Ljubljani (Vicedom-acten, Lit. M. 3). Danas ima porodica Ribarić u Senju (jamačno uskočke porodice!) i u Dalmaciji. Tako su uskočke porodice i Tintar, Tintor, koje su se iz Senja doselile u Cres (cf. Sladović: Poviest franjevac). Kod Sinja u Dalmaciji ima i selo Ribarić. Porodica Ribarić nadoh i u Hetzendorfu kod Beča. Oni su trgovci peradi iz Celidofa u susjednoj Ugarskoj. Govore ikavsko-čakavski.

Nećemo ovdje da govorimo o jednakoj nekadašnjoj narodnoj nošnji na kraskoj visoravni i u zapadnoj i južnoj Istri, o ostalim identičnim pojavama folklorističkim, ali svakako treba istaknuti veliko bogatstvo narodnih pjesama, koje su do pred 60—70 godina bili svakodnevní izražaj narodnoga života. To su bile „bugârštine“ „Slovinaca“, koje danas treba smatrati izumrlima, jer se sada pjevaju ovdje ondje u svečanim prigodama (u svatovima, na proštenjima i sl.) samo kao rijetkost i uspomena na „starinski“ način pjevanja (pivati po starínsku, bugâriti). To su

deseterci s cezurom iza četvrtoga sloga. Sadržaj je epski, epsko-lirski i također posve lirski. U pjevanju se *prva* četiri sloga stiha (dio stiha pred cezurom) ponavljaju kao neka vrsta refrena. *Ove* su narodne pjesme pjevane na dvije melodije, jedna za djevojke i žene i druga za muškarce, kako su ovi pjevali i „bugarštine“ („po žensku“ ili „na miło“ i „po mušku“ ili „zatêgnjeno“). Objе melodije su tužne i melanholične poput običnih junačkih naših pjesama. Za vrijeme moga boravka u rodnom mjestu Vodicama u god. 1906.—1908. nastojao sam da upoznam nekadašnje najbolje pjevače „bugarština“. Poznavao sam mnogo starijih ljudi kao pjevače „bugarština“, kao dobre „bugarčine“, ali se onda broj dobrih poznavalaca „bugarština“ ograničio na nekoliko starih žena i muževa. To su bili sami analfabeti (1. Jādre Būbrić — „Pěckin“, tada u dobi od 69 godina; 2. Gřgo Kōsić — „Vodopřija“, tada u dobi od 66 godina; 3. Jivān Rībarić — „Līk“ tada u dobi od 73 godine; 4. Jivān Rōtar — „Cěk“, tada u dobi od 53 god., sulud čovjek s izvrsnim pamćenjem pjesama, koje je naučio od neke babe Jāge Juriševičeve iz Brda kod Goca, udate u Vodicama i preminule u Vodicama pred 24 godine u starosti od 75 godina; 4. Ursa Rībarić — „Slāmarova“ (moja majka), tada u dobi od 69 godina; 6. Ursa Rōtar — „Frlānova“, tada u dobi od 68 godina; 7. Jūre Brājковиć — „Břkeš“ (iz Dana), tada u dobi od 76 godina; 8. Māte Sānković „Soldatič“ (iz Dana), tada u dobi od 58 godina (izvanredno inteligentan autodidakt); 9. Tōne Mamiłović — „Rějac“ (iz Jelovica), 78 godina; 10. Jākov Jivānčič — „Jakovina“ (iz Goca), 59 godina). Oni su spominjali još bolje „bugarčine“ ili „bugarčine“ ili „bugarčinke“ iz svoga djetinjstva i zrelijega doba, a tvrdili su o njima, da su od njih naučili „bugarštine“. Od ovih sam ljudi zabiježio oko 70 „bugarština“. Za čudo nijedan njihov stih nema više od 10 slogova, a ja sam se svakako nadao, da ću naći barem tragove dužega stiha, Mjesto toga slušao sam češće varijante iste pjesme, i to sad varijantu početka, a sad varijantu svršetka pjesme. „Bugarštine“ nisu uvijek od početka do kraja jasne, pojedine činjenice nisu uvijek logički opravdane. Ipak nam pružaju krasan primjer bogatoga duševnoga života ovog naroda. Moje je čvrsto uvjerenje, da su možda sve, a svakako premnoge ove „bugarštine“ baština iz stare domovine. Turskih riječi nema u njima osim ovih: harač, čorda i nekoliko puta delija. U njima je jezik ži-



voga sadašnjega govora, a samo *rijetko* nailazimo u ovim narodnim pjesmama na starije oblike. Tako je u njima običan imperfekt (3. lice sg.), a u živom govoru nikada. U narodnoj pjesmi: „obujala“, u živom narječju samo „obuzela“ i t. d.

Mnogi su motivi jednaki motivima u narodnoj pjesmi uopće. Bojevi s Turcima su predmet epskih pjesama. U njima se spominju ova lica: Králjeviču Márko, „junak Mate“ (jamačno Matija Korvin), „Miřre“ i „Bõsan junak“, „Jânko od Sibĩne“, „junak Rade“, „Latković Ivâne“, „dĩte Marijãno“, „Miřjate hajdũće“ u vezi s mjestom „Liño“ (očito Livno), „Sěń“ i „Biļjevo“, u istoj pjesmi, „Jũre Trgovčan“, „junak Stõjan“, „junak Bõgdan“, „junak Jĩve“. U epsko-lirskim pjesmama: „Omerka divõjka“, „mlãda Olivẽrka“, „Davida divõjka“, „Jãgica divõjka“, „divõjka Mãra“, „sěštrica Milica“, „Sěńanka divõjka“, pored „Skendar junak“, „sěle Añelija“ u vezi s „Králjeviču Márko“, „Borjan junak“, „Jerman“, „junak Stĩpan“. Pored Sěnja, Liña (također Biloliń-graduate pored bilo Lino u istoj pjesmi) i Biljeva spominju se još ova mjesta i krajevi: Šrbenĩk (očito Šibenik), Bũdim-grad, Kõsovo, Mõrava, Grãdi i Kotãri, Primõrje, Zagõrje, Dũnaj (kao rijeka). U pjesmama dolaze nazivi „Vlãhi“, „vlãški“, „vlãško mõmće“, „vlãřinka divõjka“.

Starije su generacije pjevale i druge „piřme“ osim „bugarřtina“. To su lirske pjesme pretežno erotičkog sadržaja (osmerci). Ima i šaljivih pjesama.

Karakteristično je „pjevanje“ tužaljki, za koje nema osobitog imena. U njima djevojke i žene po nekoj osobitoj melodiji plaćem i tugom izražavaju svoje osjećaje za pokojnim nabrajajući pritom njegove vrline. Ovaj glasni plać i bol pun je sadržaja i para srce slušalaca. Dakako ne zna svaka žena jednako „liřo gũditi“. U selu se dobra zna, koja je žena u tom spretnija. Ne „gũdi“ se samo, kad neko umre (u kući, na grobu), nego također na polju, u šumi, kad ima razloga za tužaljku ili naricaljku (kad je dugo odsutan muž, otac, brat, sestra, majka). Za mrtvim se nariće dugo iza smrti njegove, također i godinama. Nema govora o najmljenim narikaćama. Tužaljke su poznate također kod *sjevernih čakavaca* u Liburniji. Bio sam svjedok ovakovim scenama naricanja na groblju u Kastvu. Ovo se naricanje u Liburniji zove „narěkovat“ (řtok. naricati, narikaća, naricaljka), u Medulinu nabrájati (i u Duvnu u Bosni „nabrajati“); pored „guditi“ Vodice, Dane, Jelovice, Golac) kaže se također žaliti (u Vodi-

cama žaliti kôga, gûditi za nikîn). U brkinskim selima su ove tužaljke nepoznate. Uopće se kod južnih Slavena ne očituje plač svuda jednako. I odrasla djeca muškoga i ženskoga roda prate svoj plač riječima, koje mogu imati jednu stalnu formu.

Rješavanje sporova u selu obavlja se češće javno, a to se zove „kâranje“, „kâрати se“. Sporovi se rješavaju vrlo često živahno i nije bez interesa pratiti dramske govore, koji se pri tom razvijaju. I zato je potrebna neka vještina, pak se u selu dobro zna, tko je u prepirkama spretan, a tko je nespretno.

Još u vrijeme moga djetinstva pjevale su se u kućama moga rodnoga mjesta u korizmi od pepelnice do Uskrsa pobožne narodne pjesme (legende) različita oblika i različite stope. Te se pjesme zovu „molitve“. Cijela kuća pjeva, a u kojoj nema dosta pjevača, ne pjeva se, nego se ide u susjednu kuću. Ostatke ovih „molitava“ u Vodicama sam također zabilježio. Mnoge su bez sumnje vrlo stare. Pjevala se i „koleda“. Običaj „prporuša“ praktikuje se još uvijek (cf. rječnik sub „prporuša“). Ovaj običaj prporuša smatram vrlo značajnim za podrijetlo stanovnika štokavsko-čakavske oaze. Mislim, da ne bi bilo teško dokazati, da ovaj običaj nije sjevernočakavski, nego će biti po svoj prilici iz Dalmacije i uopće sa Balkana donesen, a ni naziv nije valjda slavenski (ako nije možda u vezi s riječju prpa = miješanje pepela i vode i s riječju prpor = isto) nego romanski. Kod starosjedilačkih južnih Slavena na poluotoku Istri prporuše su nepoznate.

Dr Ugo Vram (Su alcuni caratteri antropologici dei Cici, Boll. d. Soc. adriatica di scienze naturali, sv. 21.) ispitao je antropološki i antropometrički 56 muškaraca i 28 žena iz Muna, Žejana, Goca i Šapjana (dakle bez obzira na narječje njihovo) i došao je do ovih zaključaka:

1. Essi sono in gran numero brachicefali - cameprosopi, la forma della lora testa è prevalentemente sfenoidale o platicefalica e la faccia è prevalentemente ovoidale.

Le altre forme di testa e di faccia sono scarsamente rappresentate.

2. La statura media è di 1677 mm pei maschi e di 1566 mm per le femmine.

3. Il colorito della pelle è quello così detto di avorio vecchio, molto chiaro nelle parti coperte.

4. I capelli sono di color castagno nella maggior parte dei casi, poche volte si trovano dei biondi, pochissime dei neri. Il colore prevalente dell'iride è il castagno.

Il pello dei baffi è in generale più chiaro di quello dei capelli, 3 volte soltanto è più scuro.

Nijesam antropolog, a ipak mi se čini, da nije teško, da se u selima štokavsko-čakavske oaze i kod „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri opazi rasna razlika stanovnika. Pored snažnih viših stasova s kestenjasto-smeđim kosama i istotakovim očima blažega izražaja ima manjina stanovnika sa slabijim stasom meke i poput ugljena tamne kose sa vatrenim očima jednako kod muškoga i ženskoga spola. U rječniku spominjem još jedan tip, koji je doduše ređi, sub „Poropat“. Jače je zastupjen manji tip s posve tamnom kosom i tamnim očima — osobito kod žena — u istrorumunskim selima pod Učkom.

I ove razlike u rasnom tipu pokazuju jasno ispravnost istine, koju su davno dokazali Rački, Jiriček, Stojan Novaković, Cvijić i dr., da su u moru današnjih Južnih Slavena bili u predašnjim stoljećima tuđi elementi u neznatnoj mjeri i da se Južni Slaveni nisu morali mnogo naprezati, da ih asimiliraju i apsorbiraju. Takav je proces vrlo dobro poznat i po ostaloj Evropi.

A sada o dijalektu u Vodicama!

## I. Nauka o glasovima

(Vrlo mnogo glasovnih pojava spominje se i tumači kod pojedinih riječi u rječniku, koji je prije sastavljen).

### a) Vokalizam

1. vokal a. Mjesto a pojavljuje se e u krěsti, krěža, krědovac (dječja riječ za tat), ali krăđjivac; kaže se rěsti, zrěsti, narěsti, prerěsti pored râsti, zrâsti, narâsti, prerâsti, ali samo zrâsti (uzrâsti pl. t. (cf. rječnik), samo rât, gen. râsti f. Ne rēbac nego rābac, ali lăstovica. I u ostalim selima ove oaze na Krasu i u „slovinским“ selima u zapadnoj i južnoj Istri kaže se samo krěsti, ali rěsti pored râsti, no samo rât, gen. râsta m. Nije li u primjerima krěsti, rěsti stara harmonija vokala, po kojoj je a osnovnoga sloga prešlo u e radi prečestoga ponavljanja sloga s

i i e (kresti, resti, kredem -eš, -e, -emo, -ete, restem, -eš, -e, -emo, -ete)? Oblika kresti i resti nema *nigdje* kod starosjedilačkih sjevernih čakavaca na poluotoku, pa ni u Hrvatskom Primorju, a svuda se pojavljuju, gdje ima doseljenika južnočakavskih i štokavsko-čakavskih. Otok Cres ne poznaje kresti, resti, a sela Lič i Mrkopalj, gdje stanuju „Bunjevci“, poznaju te dvije forme. Katolici u Duvnu u Bosni kažu resti i vrebac (cf. Rešetar: Der štokavische Dialekt, p. 101; Oblak: Der Dialekt von Lastovo, Archiv f. sl. Ph. XVI. p. 430.). U donjoj Istri ima ovdje ondje rábac, ali pretežno rébac, hrébac ili rēbāc, hrēbāc, a u Peroju srabĉec (ĉ = a<sup>e</sup>). Prijedlog *raz* se kadgod mijenja u e: resiĉi pored rasiĉi, rezdrīti pored razdrīti, rezbōjnik pored razbōjnik; i -rā- u rijeĉi, ako nije naglašeno, pretvara se u -re-: greština, pored graština i grājština (Schloss), slov. grajščina; pra- postaje pre-, jamaĉno pod utjecajem pre-: predīd, prebāba, prestrīc, preūjac. Korjenito ja- pred akcentom često biva je- a ovo ji- (s *otvorenim* i) zbog stiješnjena izgovora: jalovina pored jelovina, i jilovina, a pri tom se može i o pred naglaskom izgovoriti stegnuto kao otvoreno u (s mlohavom artikulacijom usana), dakle jilovina, isto tako Jankūja pored Jenkūja i Jiukuja; Jādre, ali Jadrīnovi pored Jedrīnovi i Jidrīnovi; Jāga, ali augm. Jagĉtina pored Jegĉtina i Jigĉtina; Jagĉtin Brīg pored Jegĉtin i Jigĉtin Brīg; jasīka pored jesīka i jisīka; jāsen, ali Jesenōva i Jisenōva Glavica, jarebīca pored jerebīca itd. Ova pojava nije po svoj priici stara, jer stari ljudi gotovo od reda ĉuvaju stariji oblik. O -ra- } bit će govora kod vokalnoga r, a u papār, gen. pāpra ne pretvara se a u o, kao u mnogim sjevernočakavskim i slovenskim narjeĉjima, ali se ipak kaže dosti mjesto dosta, a *svi* starosjedilaĉki sjeverni ĉakavci imaju samo dosta, „Slovinci“ u donjoj Istri pretežno dosti, u Medulinu dosti pored dosta, „Brkinima“ pak dosti znaĉi mnogo (dosti zlata = mnogo zlata, a u Vodicama se kaže pūno zlāta) cf. Rešetar: Der štok. Dialekt, p. 101. U rijeĉi prīsed, nāsed vidi rjeĉnik!

2. Vokal e. Naglašeno se e izgovara ĉisto, e pred naglaskom rado se stješnjuje u otvoreno i: sēstra, ali sestriĉa pored sistrīca, nediĉja pored nidiĉja, ĉetīti pored ĉitīti, ĉetītak - ĉitītak, ležāti - ližāti, jezīk - jizīk, večēra - vicēra, velīk - vilīk itd. Ispor. paralelnu pojavu u izgovoru glasa o pred naglaskom: l e iza naglaska

može postati onakovim i: pǎdveza pored pǎdviza, kǎmenica pored kǎminica. To je posve lokalna pojava, koju sam još opazio samo u seocu Gojaki, zbog čega se stanovnici Goca rugaju stanovnicima Gojaka. Kaže se pepeľuga, pepeliti se, za štok. pepeo samo lûg, za štok. kĕsten kaže se kostǎri; tĕpa, tĕpla, tĕplo, teplina za štok. topao i t. d.

3. Vokal o. Analogno vokalu e može se i vokal o suziti, kad stoji pred naglaskom i za njim: otac pored utǎc, ali đca; đvca, ali z đvcon pored z uvcđn; strići - ustrići; obisiti - ubisiti; obečati - ubičati; potepiliti - putipliti; besida - bisida; urih, uvako, unako, ili uvakđ, unakđ; tuliko, uvuliko; iza naglaska: vĕruvati, lǎstuvica pored vĕrovati, lǎstovica. O pred naglaskom se uvijek može suženo izgovoriti, a o iza naglaska ne uvijek. Ista se pojava nalazi i u Gojakima. Prema Zgrabliću o. c., p. 7. ona se sporadički javlja također drugdje po Istri. Osim toga dolazi u nekim stalnim riječima a mesto o pred akcentom: pandiljak, pastđ, patđk, klabûk, bašelǎk, matika, sinakđša pored senakđša. Po primjeru sinakđša kod Zgrablića može se suditi, da se može suziti u Sv. Ivanu i Pavlu također e pred naglaskom, jer se ondje ne kaže sĭno nego sĕno, kao kod svih novijih naseljenika (dakako osim u Peroju). Slučajevi s a mjesto o pred naglaskom mislim da su stariji nego stješnjivanje o u u, jer bi inače glasilu sinukoša a ne sinakoša. I prijedlog poli( podle (štok. kod) redovno postaje pali-, a to za to, jer se proklitički naslanja na iduću riječ i gubi svoj posebni naglasak, pa prema tomu prelazi o pred naglaskom u a, kao o u riječi patđk. Jednako i s istoga razloga glasi prijedlog pod u samostalnom položaju i u složenicama pred naglaskom pad: pad-orih, pad-liĭpon, padđčnjak, ali pđdora. Kod akcentuacije ćemo vidjeti, kako u vodičkom narječju gube svoj naglasak u *rečeničnom akcentu* one riječi, koje su inače naglašene. Slabiji se glasovni stepen u Vodicama pokazuje u riječima zǎver, četver, četveriti, ali se kaže samo četvđro, petđro, šestđro i t. d. U Medulinu grobu kažu greb. Završetak -or mijenja se u ar u zǎtar, zǎpar i t. d. kao -er u riječi mǎtar (ak. sg. i gen. pl.), a ti oblici jamačno postadoše po analogiji. Običniji je oblik krez, rjedji kroz, ali uvijek skrđzi (adv.). (U „brkinskim“ selima vele skoz pored skoze.) Cf. Oblak: Der Dialekt von Lastovo, p. 433.

4. Vokal i. Kao karakteristika se ovdje može navesti konsekvantno pokriće početnoga i s j. To je posve nepoznato u sjevernoj čakavštini Liburnije. Što se tiče samoga izgovora ovoga glasa j, može se reći, da se izgovara s dosta izrazitim šumom trenja, premda može prijeći također u poluvokalno i: jīme, jīskra, Jīve, jīgla, jīver, jīstina, jimāti, jigrāti, jīščen i t. d. Ovo se j umeće u svim selima štokavsko-čakavske oaze, *vrlo često* i u donjoj istri kod „Slovinaca“. U Medulinu, Pomeru, Premanturi i u drugim mjestima je nepoznato. Govori so dakako također jīdro, jīst, jīlac, jīšt (jēšan) i t. d., ali ovdje j ne stoji pred etimologijskim i.

5. Refleks glasa ě. Sela dijalekatske oaze na visoravni su ikavska, a nemaju sva iste ekavske izuzetke. Vodice spadaju k onim selima, koja imadu nekoliko ekavskih slučajeva, gdje se na pr. u Gocu i Danama pojavljuju samo u ikavskom obliku. Među ekavskim refleksima glasa ě spomenut ćemo iz Vodica također one, koji se javljaju u ekavskoj formi također u posve štokavsko-jekavskim narječjima. Ekavski slučajevi za ě u Vodicama su ovi: celīvati, cēkiti (poljubiti), cēriti, cēk (poljubac), cēsta, dēkla (sluškinja), dēlo, dēlati, đbe, đbedvi, pēga, pēgast, pēteh, sēno. Ove su riječi, u koliko se upotrebljavaju, ekavske u svim selima „Slovinaca“. U Vodicama još ove: brēst, brēza, drēn, klēn, kolēno, lēs, lēsa, hrēn, slēz, sprēž, tēlo, trēska, vēra (fides), ali vīra (vjernost), ne samo u frazi „pasja vīra“, vīran (vjeran), vēnac; kōren, korēnje, slēzina, starišīna, susēd, ōvde, ōnde pored ovdē, ondē; tōte pored totē, ali samo kadī pored kadi i di. U Gocu i Danama govori se samo brīst, brīza, drīn, klīn, kolīno, slīz, tīlo, trīska, vīnac (u Medulinu vēnac). Ikavizam je u Gocu tako jak, da i „brkinska“ sela Brezovica i Brezovo Brdo pa i selo Brest nad Slumom zovu samo Brīzovica, Brīzovo Brdo i Brīst. Palatalno ņ se javlja u svim selima u gñīzdo (Vodice, Trstenik, Rašpor, a ostala sela oaze naglašuju gñīzdo); „nemo“ u Vodicama, Trsteniku glasi nīdan, nīna, nīno, u Gocu nīdan, nīna, nīno, u Jelovicama i Danama nēdan, nēna, nēno; ne unus quidem, niti-jedān ili ni - jedān ili niti - jēdan u Vodicama (u ostalim rodovima niti - jenā ili ni - jenā, ni - jēna, niti - jēno, ni - jēno); „aliquis“ glasi nikī ili nikojī, nikā - nikojā, nikō - nikojō i nikojē; *sva* „slovinška“ sela kažu za „aliquis“ nikī, a *svi* starosjedilački sjeverni čakavci nēki (u Liburniji i djelomice u središnjoj Istri) i nēki (u središnjoj

Istri ondje, gdje nije poznata kvantitetska dužina poslije naglašenog sloga, na pr. u Žminju). „Nemo“ kažu u Liburniji nīkī, „keiner“ nī - jedān, nī - jenā, nī - jenō, u „slovenskim“ selima donje Istre „nemo“ različito, ali *nigdje* nīkī ili nīki, nego nidan, nedan, ni - jedan ili nīko, „keiner“ nī - jedan, nidan, nedan; aliquid u Vodicama ništo, u donjoj Istri ništo ili ništo (a to pretpostavlja oblike ništō ili radije ništō), sjevernočakavski nēč. „Nihil“ u Vodicama niš, u Gocu nič (rjeđe ništar), u Jelovicama nič (rjeđe ništar) u donjoj Istri obično niš, rjeđe nič pored ništar, u sjevernoj čakavštini uvijek *samo* niš. U Duvnu u Bosni katolici kažu za aliquid ništo, za nihil ništa, ali ne bi bilo čudo, da se gdjegod kaže ništo mjesto ništo (kod štokavskih ikavaca) i nešto ili nešto mjesto nešto; oblik ništo u mnogim selima donje Istre kao sélo za štok. sélo čini to vjerovatnim. Jednako se čini stalnim, da se oblici ništo i ništo u značenju aliquid moraju dovesti u vezu sa staroslav. ně - čyto i da se ne smiju zamijeniti sa ništo = nihil nekih štokavskih dijalekata (staroslav. ni - čyto). I nīkī je dakako nastalo od staroslav. ně-kyjь, pa je očito, da se u tome razlikuju svi noviji došljaci u Istri svojim ikavskim oblicima od sjevernih čakavaca. Prijedlog přěď zadržava dakako ekavski oblik, no adverbi sprīd(a), nāprīd(a) pored napred(a) imadu ikavske oblike. Staroslav. přě- glasi pre-, a jedini je izuzetak pri- u riječima přised, prisedište, ali presāditi. Staroslav. přězde glasi kod *sviju* doseljenika prije (rjeđe prija, a kod sjevernih čakavaca na poluotoku „prěj“.

6. Refleks staroslav. ǰ. Refleks nazala ǰ svuda vokal u: Sekundarno se javlja m iza b u dumbrava, ali je značajno, da se sekundarno m pojavljuje vrlo konsekventno baš u ovom primjeru na prostranom području srpskohrvatskoga zapada. Staroslav. glābokъ kaže se dimbōk, ali glubočina pored dimbočina, štok. dubina. Dubok se u Gocu kaže dambōk, dambōka, dambōko, a dubina đambočina. U sjevernočakavskoj Liburniji kažu gubōk i gumbōk, gublīna (Kastav, Sv. Matej) — konsekventnim povlačenjem naglaska na formans -inā kao '. U Munama sam čuo zlibōk. „Slovinci“ u donjoj Istri vele redovno dimbōk. Istrorumunji dimbōk. U slučajevima gubōk radi se možda o kontaminaciji korjena đyb- i glāb, u gublīna o metatezi konsonanta l iz riječi glubīna s naknadnim umekšanjem. Nije moguće ustvrditi, da li se u dam-

bđk, kako kažu u Gocu, krije trag nekadašnjega nazala, a stalno je, da istrorumunjski jezik u mnogo slučajeva reflektira a sa њn (ăn) i un: dobađь — istrorum. dobandi, pošaditi — istrorum. pošândi, şabota — ir. sămbatę (ę = vrlo široko), şadьць-ir. săndetŕ, şaditi — ir. săndi, şmątiti — ir. zmuntŕ. Cf. Belulović: Darstellung der istrorumänischen Mundart. Dissertation, Beč 1908. U Žejanama zabilježio sam također gändi = u Vodicama guditi u istom značenju (štok. narŕicati). Belulović dovodi i istrorumunjsko dimbđk u vezu sa đabok, pa je naš dimbđk možda vraćena pozajmica iz rumunjskoga. Teškoća je samo u tomu, što se latinsko naglašeno a pred nazalom nije pretvorilo u istrorumunjsko ä (ъ) ni u ĩ kao u dakorumunjskom (na pr. canto > ir. cąntu, dakorum. cŕnt). Jedini izuzetak od ovoga pravila u istrorumunjskom jest glŕindę > lat. glanda, a ta se riječ nalazi u svim „slovinskim“ selima u obliku glindŕra, vratna žlijezda. Oblike dibok, dimbok tumače još Oblak, Archiv XVII., p. 443. i Rešetar: Der štok. Dialekt, p. 103. i Die serbokroatischen Kolonien Südtaliens p. 338.

7. Refleksi staroslav. ę. Redovno se ę zamjenjuje sa e. Bez obzira na jăta f., a to je svako mjesto, koje nije izloženo vjetru, razjătiti (cf. rječnik sub jăta) ako možda ne pripada k jęti, u Vodicama je jedini izuzetak golecăst (cf. rječnik), koji je u Gocu, Danama i Jelovicama poznat kao golačăst, a po svoj prilici se javlja i u donjoj Istri (u Medulinu sam ga čuo). No a mjesto ę u glagolu zajătı = otjerati, povesti na pašu sačuvao se u Gocu, Danama, Jelovicama i u većini „slovinskih“ sela donje Istre. U Gocu se kaže također prijătı. Prema tomu je posve ispravan nazor prof. Rešetara, da se a, koje je inače čakavsko, mjesto e dugo vremena držalo osobito kod glagola jęti u starije doba, samo se još može dodati, da ova osobina nije bila ograničena na štokavsko-jekavsko i štokavsko-ikavsko područje, nego se širila također po štokavsko-čakavskom prelaznom području. Stanje „slovinskoga“ dijalekta to mišljenje potvrđuje posvema. U Vodicama dolazi u narodnoj pjesmi također obujăla mjesto običnoga obuzêla. Mjesto prijătı kaže se u Vodicama prijęti i prejęti (zamjena pri- sa pre-); jezik u dijalektu „Slovinaca“ ne pozna metateze zaĭk ili zajĭk; kaže se samo jăčmen. Tude an- glasi ja-: Jădre.



8. Zamjena nekadašnjega poluvokala. Uvijek ga zamjenjuje a. Osobito su za naš dijalekat karakteristični ovi primjeri: zāla (samo u psovki zāla bō), inače zā pored zli, zla, zlo; kadī pored kadi, di (Golac kadi kao sēlo mjesto sēlo), žānen, mālin, tāren, šālen, nāmon zbog metateze iz mānon, māša. Prijedlog v̄b biva redovno u; va samo u ovim prefiksima; vāzda (rijetko), vālje, vājk pored vāvik, Vazān, vazmēn, vāpiti, zavāpiti pored upiti, zaupiti; vālje, vāvik i Vazān govore *svi* „Slovinci“, a gdjēgod također vapiti.

9. Vokalno ɣ. Vokalno ɣ je u Vodicama uvijek kratko, ali nije tako u Gocu, Danama, Jelovicama i u vrlo mnogim „slovinским“ selima donje Istre. U Vodicama: Třst, třd, četřtak, čřn, čřna, čřno, střm, střma, střmo i td. U Gocu: Třst, gen. Třsta, třd, třda, třdo, četřtak, čřn, čřna, čřno (ruski čeren, černa, černo), střman, střmna, střmno i td. U Medulinu, Krnici, Mrčani je silazno pomicanje tona nenaglašene kvantitetske dužine pred naglašenim slogom prešlo također na vokalno ɣ: četřtāk, mřzřti, zamřzřja i td. I početno ɣ ostaje: řvati se, řja (u mnogim selima donje Istre řža); vrlo je dobro sačuvano u slučajevima pred nekadašnjim ř, na pr.: vřja < vrř pored vrli, střja < strř, dřja < drř, umřja < umř (pored ūmra), zapřja < zapř (pored zapra), nazřja < nazř (pored nāzřā), žřja < žrt.

Devokalizaciju nalazim u kurtřna < kortřna < křtřna. Nasuprot toj pojavi češće se slogovi -ra-, -re-, -ri- na sekundarni način vokalizuju, na pr. gradřna pored gřdřna, vřtřno, sřdřna < sridřna (meki dio kruha pod korom), ōgřda < ōgrada, zāgřže < zagreže (cf. rječnik) i dr.; također pred-, pre- mogu postati přd-, př-

10. L, koje pravi slog, i l na kraju sloga. Slogotvorno l redovno se mijenja u u. Jedini primjer, gdje bi se moglo misliti, da još možda postoji starije ul mjesto l, dolazi u *narodnoj pjesmi* (u jednoj „bugārštini“, koja se recitira i pjeva): jalbuka < jabulka, što je nastalo dalekom metatezom glasa l, a u običnom govoru kaže se samo jabuka. Vidi također *dlažica* u rječniku.

Refleksi l na kraju sloga su različiti. Ponajviše je *danas* na njegovu mjestu a, *vrlo rijetko* labiodentalno v, ili ostaje l. Za prošlost moramo dakle pretpostaviti, da je mjesto sadašnjega a bio neki vokalni glas, a taj je postao nasljednikom glasa ř u

onom času, kad se više nije izgovaralo alveolarnim zatvorom pomoću vrška jezika u prednjem dijelu usne šupljine, ali je tada još uvijek ostao koncentriran nabreknuti stražnji dio jezika u srednjem ili stražnjem dijelu usne šupljine. Glasovna boja ovako izgovorenoga glasa mogla je biti različita prema položaju usana, napose je boja mogla biti kao kod vokala *a*, *o*, *u* stražnjega reda. *S toga razloga* ima na području južnoslavenskih dijalekata različitih refleksa za *l* na kraju sloga.<sup>1)</sup> Glasovna boja ovoga glasa mogla je biti također među *a* i *o*, među *o* i *u* (*a* ovo *u* je onda moglo postati bilabijalno *w* i pače labiodentalno *v* daljim zao-kruženjem usana). Ovakav glas za *l* na kraju sloga (koncentracija nabreknutoga stražnjega dijela jezika u stražnjem području usne šupljine, napuštanje zatvora pomoću vrška jezika, pasivno držanje usana, zvučna boja *a/o*) promatrao sam u izgovoru stanovnika Peroja. Iz ovakova se glasa mogao vrlo lako razviti ili *o* ili *a* prema artikulaciji usana. Mogle su djelomice nastati kontrakcije, prije nego se *a/o* razvio u čisto *a*. Glede mogućnosti fiziološkog razvitka nekadašnjega *l* upozoravam na Olafa Brocha: *Slavische Phonetik*, p. 47—48, 49. S ovoga fiziološkog gledišta može se proučavati i pojava u dijalektu „Přleka“ u donjoj Štajerskoj (Radgona Gornja, Radenci, Kapela, Ljutomer, Sv. Anton i t.d.), gdje *l* na kraju sloga u većini slučajeva glasi također *a*. Neka sjevernočakavska narječja (u Malom Lošinju: vālna, tälkal, kälk) pokazuju, da čak i slogotvorno *l* može glasiti *al*, ako je artikulacija usana pasivna.

Primjeri s *a* mjesto *l*: bīja, vīdija, pīja, plēja, žēja, krēja, ubđja, obūja, čūja, zūja; mīja (mio), bīja (bio, bijel), gñīja, ve-sēja, ohđja, gđja (go) i t.d.; pogibēja (pogiběľ), Krñēja (Cargnel), kaštēja, Mihovīja, dīja (dio), vrija (april) i t.d. U nenaglašenom položaju: mīsa (misao), kīseja, hvālija i t.d. Kontrakcije *a* + nekadašnje *a/o* u *ā*: kabā, pakā, kotā; pā, stā, nastā, rēka, dōša, tūka, sīka i t.d.; u slogu: bāta, zāva. No ima i djelomična kontrakcija *o* + *a/o* u *ō*, možda još ranija, negoli se razvio *l* u *a/o* u primjerima ubđja, gđja. Kontrakcija *o* + nekadašnje *a/o* kod supstantiva na kraju riječi i uopće na kraju sloga usred riječi obična je pojava: bō, sō, vō, pastō, fažō, kōca(kolca), Gōca, tabōca, dōca, bōna(bolna i t.d.

<sup>1)</sup> Cf. Leskien: *Grammatik der serbo-kroat. Sprache*, p. 112.

Prijelaz *l* u *a* ima i na kraju sloga usred riječi u dva slučaja: *stějana* (*a* kaže se također *stejena* — zbog harmonije vokala) i *Žbejānica*. Ova su dva slučaja vrlo važna za fiziološko tumačenje o prijelazu nekadašnjega *l* u *a*. Nije moguće pretpostaviti, da je ovdje prodr'o *a* po pukoj analogiji ostalih slučajeva, nego *stějana*<sup>1)</sup> potpuno odgovara štok. *stěona*(*stělna*, a *Žbejānica* (u kajkavskom dijalektu istarskom ovaj se 1014 m visoki brijeg prekrasnoga pogleda na Istru zove *Žbēwnica*) pretpostavlja *Žbēlnīca*(*Žbēlnica* (slov. *žbela*=štok. *pčela*, slov. *Žbelnici* bi u štok. odgovarala po prilici *Pčēōnica* prema *pčela*). Iz primjera *Žbejānica* može se zaključiti, da je *l* prešlo u *a/o* i *a*, prije nego je od uzlaznog akcenta (') nastao silazni (^), prije nego je od *svilā* preko *svīlā* nastala *svīla*, jer bi inače glasilo *Žbējānica*, a ne *Žbejānica*, posve analogno primjerima u štokavskom: *gřoće*, *kōnica*(*kōōnica*, *zāova* pored *mōba*(*moōba*, *diōba*, *seōba*, *veōma* i t.d.

No kad se bilo gdje u donjoj Istri mjesto dugog kontrahiranog konačnog sloga u naglašenom položaju pojavljuju kratki slogovi, dakle *ā* mjesto *ā(a+a/o)*, onda treba uzrok tražiti u tomu, što se *svi* otvoreni dugi vokali u konačnim slogovima u ovim narječjima (na pr. u *Medulinu*) izgovaraju kratko, pa se ondje prema tome ne može govoriti o tome, da se nekadašnje *l* na kraju sloga izgubilo. U *Medulinu* se ne kaže samo *kotā*, *kabā*, *pakā*, *pitā* (*pitao*), nego također *rūkē*,<sup>2)</sup> *Pūlē*<sup>2)</sup> i također u zatvorenim slogovima *glāvōn*, *Pērōn*, *ženōn*.

Možda nas štok. riječ *pōgibija* (iz *pogibje*+*l*+*a/o* a ne iz *pogib*+*ija* upućuje na to, da su *izuzetno* u dijalektima, u kojima se razvio o iz *l* preko *a/o* ili direktno preko *o*, također ostali tragovi slučajeva *a*.

Prelaženje *l* u *a* zahvatilo je i nekoliko slučajeva *l* na kraju sloga: *prēteļ* pored *prēteja*, *grēdeļ* pored *gredeja*, *učiteļ* pored *učiteja*.

Slučajevi, gdje *l* na kraju sloga ostaje, češći su nego u čisto štokavskim dijalektima; ovo se pak posvema podudara s pretpo-

1) *stějana* kažu i „Bunjevci“ u selu Krivom Putu. Njihovo je narječje opisao Dr Grga Tomljenović u Nastavnom Vjesniku.

2) Gen. sing od *rūka*, *Pūla*. Začudo gube u *Medulinu* neke najčešće upotrebljavane riječi s kvantitetskom dužinom ispred naglašenog konačnog sloga u gen. i instr. sing. pomenutu dužinu. Na pr.: *rūka*, gen. *rūkē*, *glāva*, gen. *glāvē*, instr. *rukōn*, *glāvōn*, ali *Pūla*, gen. *Pūlē*, instr. *Pūlōn*.

stavljenim nekadašnjim stanjem, jer je to više sačuvano i na kraju sloga, što je neki dijalekat sjeverniji i bliži čistom čakavskom dijalektu. Osobito na kraju sloga usred riječi l se rijetko mijenja: krilce, čelce, tēlce, sēlce, kōlce; Bīlca (gen. od Bīlac), Mīlca (gen. od Mīlac), kīlca (gen. od kīlac), pīlca, jīlac, gen. jīlca (štok. jelac), tēlca (gen. od telāc), kālca (gen. od kālac), mūlca (gen. od mūlac), pālca (gen. od pālac) i dr.

Pored tŕhal (štok. truo) kaže se obično tŕha, pored pŕhal obično pŕha (raspadnut u prašinu), dīl pored dīja (dio), mīsal pored mīsa, rāsol.

Labiidentalni v pojavljuje se u: kadīvnica, pŕhāvka (puhor).

O promjeni l u a poslije vokalnoga ŕ vidi primjere ondje. Zanimljivo je kod onih primjera, da ukidanje hijata među ŕ i a iščezne, netom vokalno ŕ izgubi akcent. I u našem dijalektu ima oblik ūza pored uzēja (cf. Rešetar: Der štok. Dialekt, p. 109.).

#### 11. Vokalno počinjanje riječi (Anlaut), hijat i ispadanje vokala.

O Vokalu *i* na početku sloga već je spomenuto, što je trebalo spomenuti. Pred početnim a ima kadgod j: Jāga (hip. od Agata), Jādre, jantār pored jentār (oltar), jāklo (ocjel), jaklèn pored jeklèn (iz ocjeli), a sve su to primjeri, gdje na početku stoji tuđe a. J stoji također pred *e* u riječi Jēva pored Eva, pred *o* u jōpet pored običnijega ōpet (a), pred *u* u jūžina, jūžinati, ali se ne kaže jučēr nego učēr (a). Hijat se najradije uklanja umetkom j, rijetko kada umetkom v: nāvuk pored nauk, pāvuzina pored običnijega pāvžina (štok. paučina).

Ispadanje vokala na početku riječi događa se na isti način, kako je to opisao Zgrablić za dijalekat Sv. Ivana i Pavla (Zgrablić, o. c., Pula 1905., p. 23.—24.). Usred riječi lako ispada osobito vokal *i* u 1. i 2. licu pl. imperativa: rēcmo, rēcte, bērmō, bērte, govōrmō, govōrte, pīšmō, pīšte, trēsmo, trēste, skāčmo, skāčte i t. d. Pored toga upotrebljavaju se također obični puni oblici. U glagolu dōčkati ispada vokal *e*, ali u ovom obliku i s ovim naglaskom znači doživjeti (dōčkati bōlja vŕimena), a dočēkati znači isto što štok. dōčekati. U oblicima hōmō, hōte ispada s i također konsonant *d*. Kako se vidi, vokal se usred riječi može izgubiti jedino poslije naglašenog sloga; ta je pojava značajna za vrlo mnoga narečja Bosne, a događa se u daleko većem opsegu. Treba se upravo čuditi, kako rođeni štokavci često unaka-

žuju svoj lijepi govor ovakovim izostavljanjem vokala (učint mjesto učiniti, govòrt mjesto govòriti i sl.).

Mjesto punoga oblika infinitiva čuje se u Vodicama također kraći bez *i* na kraju. No u tom pogledu ima izuzetaka u samom selu. Neke porodice ne upotrebljavaju nikada kraćih oblika, u Gocu su kraći oblici posve nepoznati, isto tako i u Danama, Jelovicama i u većini „slovinskih“ sela donje Istre. Ova konsekvantna upotreba punih infinitivnih oblika je bez sumnje t. zv. „štokavska“ osebina „slovinskoga“ narječja. Štok. išao kaže se u Vodicama šā bez *i*, koje se lako izgubilo poradi svog nena-glašenog položaja, a šā se izgovara s kratkim *a*, a to je *jedini* izuzetak za nekadašje *a + a/o*. Možda je *a* ovdje kratak po analogiji nenaglašenih slučajeva naša, dōša, pōša (u Gocu našā i t. d.), možda je nekada u prošlosti postojao oblik sa već povučenim akcentom iša, pri čemu je došlo do gubitka kvantitetske dužine poslije naglaska i onda do gubitka početnoga *i*; ova druga mogućnost je manje vjerovatna, jer se prvotno naglašeno *i* ne gubi ('stōk mjesto istok, 'sūs mjesto lsus, 'Sūkrst mjesto lsukrst, 'Līja mjesto Ilija i t. d. ali jīgra, Jīstrija, jīme), šta više gubitak početnoga *i* se zbiva i zbivao se sigurno samo u položaju pred naglaskom, prije nego se akcenat povukao. Najprije je nastalo 'šā, 'zgubīt, 'strēsti=istrēsti, 'spēči=ispēči, 'stōk=istōk, 'Sūs=Isūs, 'Sūkrst=Isūkrst i t. d. nego dōša—došā, nāspa—naspā, pōbra—pobrā, dakle prije procesa pomlađivanja u našoj akcentuaciji. Možda bi se kratko ā u šā moglo potumačiti utjecajem *rečeničnoga* akcenta, no o tomu kod rečeničnoga akcenta.

12. Kontrakcija. Pored već spomenutih kontrakcija *a + a/o* ili *a i o + a/o* u *o* ima još pojedinih kontrakcija, koje su karakteristične i za druge južnoslavenske dijalekte, na pr. prēte], nāpro (nāprao < nāpravo (cf. riječnik), nīsan, nīdan, nīna i sl.

## b) Konsonantizam

Prije svega treba istaknuti u vodičkom dijalektu osobitost zvučnih konsonanata na kraju riječi. U Vodicama ostaje zvučna kvaliteta, a ne događa se kao kod *većine* sjevernočakavskih narječja, da zvučni konsonanti na kraju riječi postaju bezvučni. No snaga ove zvučnosti nije velika, premda glasiljke jasno dolaze u

titranje. *Trajanje* i *snaga* zvučnosti ovih konsonanata na kraju može biti posve individualna. Svakako se može kazati, da se veliko mnoštvo „slovinških“ sela također u donjoj Istri razlikuje po ovom zvučnom izgovoru konačnih konsonanata b, g, d, v, ž, z od bezvučnog izgovora većine ovih konsonanata (b kao p, d kao t, v kao f, ž kao š, z kao s, g kao k ili također kao h ili γ) u sjevernočakavskim selima središnje Istre. Što se pak tiče sjeverne čakavštine u Liburniji, već je istaknuto, da čitav niz sjevernočakavskih sela u krajnjem sjeverozapadnom kutu Liburnije (Jurđani, Bréšca, Pérmani, Mūčičevā Rāvān, Zvonécā, Korēnskō, Brajani, Krivā, Gāšpāri, Pérka, Škrāpna, Sūšni) ne pozna bezvučnoga izgovora zvučnih konsonanata na kraju, a ni ostala sjevernočakavska Liburnija ne izgovara barem zvučne konsonante v i g svuda bezvučno, nego v na kraju ostaje v, a g postaje zvučno ħ (kao česko h u riječi hlava), a onda se kadgod pretvara u bezvučno h.

Kako zvučni i bezvučni izgovor zvučnih konsonanata na kraju može biti promjenljiv također i na vrlo ograničenom području, pokazuje štokavskočakavska oaza na kraskoj visoravni. Selo Goláč s Brdom, Gojacima i Zagrdom spada po mnogim značajkama više ka Danama i Jelovicama nego ka Vodicama, a ipak ondje izgovaraju zvučne konsonante d, b, ž, z, g bezvučno, dok u Vodicama, Danama, Jelovicama, Trsteniku ostaju zvučni. Za Vodice mogu još spomenuti, da labiodentalno v na kraju može prijeći u bilabijalno w i u, ali ne mora prijeći, a to se događa također usred riječi, kad slijedi konsonant. Vrlo su rijetki izuzeci u Vodicama, da zvučni konsonant na kraju postaju bezvučni ili obratno, da bezvučni postaju zvučni. Pored žřd, gen. žřdi (der Langbaum) može se čuti žřt gen. žřti, pored bōk, bōka također bōg(bōk, gen. bōka (die Flanke). Krajnje g prelazi pred bezvučnim konsonantima iduće riječi često u h: Bōh - će te; Bōh - se smīli; Bōh - te je dā, a g pred neposrednim zvučnim konsonantom biva ħ: Bōħ - znā pored Bōg - znā, Bōħ - da jě pored Bōg - da jě. Ali: Bōg - me je rīšija, bōgme; nēg - mi se smīli, no: neħ - zā me, neħ - kī (nēg<něgo nakon ispadanja o) i sl.

B, d, z, ž u grupama konsonanata, kad je drugi konsonant bezvučan, prelaze dakako u bezvučne p, t, s, š, zvučno v ostaje nepromijenjeno (ili biva kadgod w), ali nikada ne postaje f, kao u mnogim sjevernočakavskim dijalektima (ne u svima!). Zvučno v ostaje jasno zvučno također iza s i h, pa stoga mislim, da se

Leskien *ljuto vara*, kada općenito tvrdi, da štokavsko v postaje bezvučnim pred svakim nijemim glasom (Serbokroat. Grammatik, p. 101). Izvodio sam fiziološke pokuse kod čistih štokavaca iz Bosne, Hercegovine i Dalmacije, pa sam se uvjerio, da labiodentalno v ostaje zvučno, kad za njim slijedi nijemi glas, s i h, i da je prema tome Budmanijevo mišljenje ispravno. Da ima štokavskih narječja, u kojima v prelazi u f, gdje se dakle izgovara *ofca*, *ofčar*, *sfēt*, može inače biti istina. Poznata pojava, koja postoji i u Vodicama, jeste, da bezvučno p, t, k, s, š, c, č na kraju riječi pred zvučnim konsonantom iduće riječi postaje b, d, g, z, ž, z=dz (z), ž=g=dž. Obratno postaju zvučni b, d, z, ž na kraju riječi ispred idućega bezvučnog konsonanta bezvučni, zvučno g postaje u ovom slučaju ili k ili h. Zanimljiva je promjena prijedloga k sa idućim konsonantom ili vokalom:

1.) k pred bezvučnim konsonantom (p, f, t, k, s, š, c, č), pred nazalom n, m, pred likvidnim r, l postaje h (bezvučno Brochovo h);

2.) k pred zvučnim konsonantom (b, d, g, z, ž) postaje zvučnim spirantom grkljana ħ koji je u ovim slučajevima posve identičan s češkim h (Brochov h). I pred d također ħ: ħđavlu.

3.) k pred idućim h gubi se, jer se ponajprije pretvara u h: na pr. ħži (ka kući)(h+ħži)(kħži);

4.) k prei v, j i pred palatalima ŋ, ĵ, ć postaje h.

5.) k pred idućim vokalom postaje h.

Mislim, da k postaje h preko aspiriranog izgovora k (po prilici  $k^h$ ), a bezvučno h je *moralo* dati odgovarajuće zvučno ħ (češko h) pred idućim zvučnim b, d, g, z, ž i đ. Uostalom ovo se ħ čuje također i na kraju riječi pred idućim b, d, g, z, ž iduće riječi: *strāħ za nīħ*, *grīħ bōjži* i t.d.

Ovdje dodajem, da se n i ŋ pred idućim „tvrdim“ k i g izgovaraju kao *ɳ* (Brochovo velarno „ɳ“) i *ɳ*, a isto tako se m (zvučno bilabijalno m) pred idućim f ili v izgovara s labijalnodentalnim zaporom; a - n - može postati - m - pred zvučnim -b, dakle n-b a i nb postaje mb (m-b).

Prijelaz s(š) i z(ž) pred idućim č, ž, š, ņ zbiva se i u Vodicama, dakako š pretvara se pred ž, ņ u ž a ž+ž daje ž. To vrijedi također za prepoziciju s iz sъ kao i za s iz izъ: š čistin sŕcon, š čistoga sŕca; 'živin ôgrŕnon (s živin), 'živoga ôgrŕna (\*iz)'z)ž + živoga), 'Šimon (\*s Šimon), 'Šime (iz)z)sš + Šime), ž ņŕn (\*s(z)ž + ņŕn) ž ñęga (\*iz)z)ž + njega).

### 1. Dentali d i t

Vodičko narječje zaprema zasebno mjesto među svima dosada analiziranim dijalektima poradi neobične pretvorbe primarnih grupa d + j i t + j, no ta pretvorba nije takova, da se ne bi mogla rastumačiti iz historijskoga razvitka narječja. Primarna konsonantska grupa d + j daje ili ž ili j, a t + j daje č (Ovdje ću spomenuti, da romansko guturalno c, g pred e, i prelazi u č, ž u istrorumunjskom selu Žejanama; zabilježio sam: činč < lat. cinque, žerun̄k|u < genunchiū; jo sugu, tu suži, je suže, noi sužem, voi sužec, je| sugu (sišem i t. d.).

d + j = ž: žęža, kręža; gręži, tęži, riži; glđžen, hožęvati, grežęvati, zągręže („mimogred“, cf. rječnik); Brgužan (Brgud + jan), Medvižica (Medvidjica), męž (međ), mežā = među (mežā-ŕ, mežā-ŕe, među njega, među njih, nastalo po analogiji prema nadā-ŕ, predā-ŕ, podā-ŕ, nadā-ŕe, predā-ŕe, padā-ŕe, ali također mežū-ŕ, mežū-ŕe); rasonđžen (razonodęn od glag. rasonoditi, cf. rječnik).

d + j = j: pręja, męja, męjina, mlāj (mlađak), tujŕna, ŕja, graja, säje, grajan, hüji, mlāji, slāji, rđjen, posājen, süjen, otūjen.

t + j č: čütiti, čüd f., šči; mđci, pęci, striči; spęč (spavajući), hđdec, pivajuč; mđč, pđmoč, nđč, pęč, mladič, ujič, sestrič, stęnič, tetič, Riřarič, Sankovič, Juriřovič, Brąjkovič; sriča, sviča, vriča, plāča; smūčęn, nasičęn, pozlačęn, posvečęn; kręčęn, męčęn, šęčęn; vęci, krāci, krđci (komp. od krotak) i t. d.

Što se tiče područja, na kojemu ima ovih refleksa, mogu kazati, da izuzevši Trstenik, Črnjehe i Rašpor, gdje se t + j pretvara u mekano ć a d + j ponajviše u j, rjeđe u ž, sva sela djalekatske štokavsko-čakavske oaze na kraskoj visoravni imadu tu pojavu sjeđinom razlikom, da je refleks d + j kao ž u Jelovicama i Danama, naročito u Gocu, Brdu i Gojacima češći nego u Vodicama. Tako se



na pr. u Gocu kaže također prěža, grāža, sāže, sūžen, tako da su slučajevi s refleksom j prema onima s refleksom ž rjeđi. Iste prilike vladaju u *najvećem* dijelu „slovinskih“ sela u donjoj Istri. Dva puta sam dulje vremena živio u selima Porečkoga Krasa proučavajući refleks d + j kao ž, ali nisam mogao opaziti konsekventni refleks ž, pače se jasno opaža kolebanje toga refleksa pored svega toga, što je refleks ž najbrojniji. U Badêrni, Sv. Ivānu od Štêrne, Bāčvama, Vābrizi, Frāti komparativ od sladak i mlad glase slājži, mlājži možda zbog kontaminacije slāji: slāži, mlāji: mlāži. U „slovinskim“ selima Bujskoga Krasa refleks ž nije tako običan i čest, a u južnoj Istri je vrlo jako zastupan posvuda (Rovīnsko Selo, Morgāni, Sōšiči, Golāš, Křmed, Gajāna — među Balama i Vodnjanom, na karti nije označena — i dalje do Ližnjana kod Medulina (izuzevši Medulīn, Pomêr, Premantūru i Valtūru). Paralelno s refleksom ž javlja se također refleks č u zapadnoj i južnoj Istri. No fiziološko lice nesamo ovoga glasa č (t + j = č) nego i praslav. č (u plāč, čovīk) je na mnogim mjestima zapadne i južne Istre (Korlêviči, Filipān, Mrčāna, Křnica i t. d.) drugačije nego na kraskoj visoravni. Na visoravni je praslav. č' i č(t + j *koronalno*, u zapadnoj i južnoj Istri pak *dorsalno* artikulirano. Stoga je č(t + j na mnogim mjestima donje Istre nekako „mekše“, no ipak uvijek nešto „tvrđe“ nego obično štokavsko č.

Na koji je način došlo do refleksa ž i č za d + j i t + j? Ne može se misliti na utjecaj susjednih dijalekata, jer *nijedan* susjedni dijalekat nema ovih refleksa. Treba dakle pretpostaviti samostalni historijski razvitak, koji je započeo već u staroj domovini. Što se napose tiče reprodukcije refleksa d + j sad kao ž sad kao j, može se pretpostaviti, da je među južnočakavsko-ikavskim područjima bilo jedno prelazno područje, gdje se refleks primarne grupe d + j u *istom dijalektu* mogao razviti u *dva suprotna smjera*. U jednom slučaju iz d + j nastade vrlo meko đ i iz njega j, a u drugom slučaju nastade iz d + j ponajprije također đ, onda otvrđivanjem đ i postepenim prijelazima ġ = dž i konačno ž. Ako stanemo na gledište ovakova dualizma, neće biti čudnovato, zašto ima u „čakavskim“ narječjima refleksa đ a u „štokavskim“ refleksa j, zašto „čakavski“ pisci Dalmacije barem kadgod bilježe refleks đ, a „štokavski“ rekleks j. U južnočakavskim je narječjima pobijedio refleks j, a u štokavskim refleks đ,

dok su refleksi j prava rijetkost. Prvotni *vrlo meki* izgovor d + j kao đ i t + j kao t sačuvano je u selima Medulinu, Premanturi i Valturi. Medulin pozna jedan jedini izuzetak, da se d + j izgovara kao ž, a to je prijedlog mež = među.

Što se tiče glasovno-fiziološke kvalitete j u slāji, tĵji, prēja i t. d., mogu reći za Vodice, da ima ovaj j vrlo često zamjetljiv šum trenja, a identičan je s j u jĳme, jĳskra, Jĳve. Pretpostavku zajedničkoga đ i t, iz kojih se kasnije razviše štokavsko đ i čakavsko j, štokavsko ć<sup>1</sup> i čakavsko ć<sup>2</sup> (cf. Jagić: Einige Bedenken, Archiv für slav. Ph. XIII., p. 391) potpuno potvrđuje „štokavski“ dijalekat u Medulinu. Da se „čakavsko“ ć srednjega stepena mora pretpostaviti za štokavsko ć, dokazuje također dijalekat srpskohrvatskih kolonija u Južnoj Italiji, gdje postoji redovni refleks č za t + j pored rjeđega štokavskoga izgovora ć (cf. Rešetar, o. c. p. 159), gdje su dakle oni iseljenici došli po prilici do istoga konačnoga rezultata u razvitku glasa č za primarnu grupu t + j, na kojemu se nalazi većina došljaka u Istri, dok za d + j (s par izuzetak na j-, koje naše dualističko tumačenje razvitka samo potvrđuju) imadu refleks ġ = dž (rjedje d) (Rešetar, o. c. p.), i prema tomu još sada drže srednji stepen našega ž. Još upućujem na refleks d + j i t + j i njihovo tumačenje kod Oblaka: Der Dialekt von Lastovo (Archiv f. sl. Ph. XVI. p. 437—438). Za d + j i t + j ima refleks ġ, č još timočko-lužnički dijalekat (cf. Belić: Dijalekti istočne i južne Srbije, Srpski dijalektološki zbornik, I. Beograd 1905.), dakle vrlo daleko od Italije i Istre, bez ikakove međusobne veze i danas i nekada. Cf. također d + j u dijalektu u Virju (Fancev: Archiv XXIX. p. 329.).

Sekundarna grupa d + j daje ili vrlo meko d ili j: mlāde, milošđe pored milošje, ili se uvlači epentetičko l među d i j: orūdje, pōsudje.

Sekundarno t + j daje obično vrlo meko t: svaťa, brafa, nefak, fa, fedan, pamefon (instr. od pamet), pife, ili se među t i j uvlači epentetsko l: cvĳtļe, prūtļe, predvrātļe. Trēti je po mom mišljenju nastalo prije od trēiti(trētji (staroslav. трѣтнѣ) kao kōjzi(kōzji, bōjzi(bōžji nego analogijom prema četĳti, pēti, šēsti. To mi naročito potvrđuje akcenat, gdje mogaše nastati ē(ēi ili ēj. Primarna grupa stj daje šč pored št u istim primjerima(!): kĳščen pored kĳšten, zaraščen pored zareštēn, zapūščen pored zapūšten; ali samo: plāšt, prišt, 'štāp (uštāp), štāp, štāpati se i t. d. iz prim.

stj, skj s pozajmicama. Sekundarna grupa stj daje vrlo meko šć (st) ili sf: hrašfe, kršfana, milosfon ili milošfon, mladošfon pored mladofon, smrfon. Primarna grupa zdj daje žd: zagvōzden (od zagvōzditi=verkeilen). Sekundarna grupa zdj daje zj ili jzd s metatetskim j: grōjze(grōzje ili grōjzde/grōzdje.

Mjesto štok. jedna, jedno kaže se jēna ili jenā, jēno ili jenō, isto tako nīna, nīno. Čudnovat je oblik Bṛšļān ( Brest-l-jan-(in) = stanovnik sela Bresta.

U istrorumunjskom selu Žejanama (s one strane Muna Velikih) ima nekoliko hrvatskih riječi s refleksom č za prim. t + j, premda njegovih susjedi neposredni ne poznaju ovoga refleksa. Tako u Žejanama: sričę (ę=široko e), vṛhu de pečine, čače (otac, u Vodicama čačo, u Gocu čáko, cf. rječnik). Po ovome i po št u selište zaključujem, da je većina sadašnjih stanovnika Žejana dugo vremena morala živjeti u blizini „slovinskoga“ narječja već u staroj domovini.<sup>1)</sup>

## 2. Guturali k, g, h

Podoban dualizam kao kod prim. d + j kao ž i j, s + prim. t + j kao šć i št nalazimo također kod grupe s + kj, koja daje sad šć sad št: jišćen, pišćen, pjěšćen, vrišćen, vrěšćen, bišćen, daščica, ali samo: štāp (starosl. штъпъ), vaštūna (saće), taštīna (znači samo slabost, kad je želudac prazan), na tāšte, štambōčina (cf. Rječnik), tištāti, blištiti, ognište, strnište, pāsište, Lanište (ime sela Lanišće), Mārkovština (ime selu Markovščini), Klenōštak (ime sela Klenovščak, bes v), grābļište pristanište (odmaralište), toparište, crkvēnština (crkvena zemļa), Porēština (okolica Poreča), Umāština, Buzēština, Kastāvština, Pāzinština, siromāština, Rupēnština (dolina porodice Rupēna) i t. d.

Refleksi za prim. zgj: dāzda (nom. dāž, bez d na kraju), dāzditi (regnen), daždēvan, mōždani (pored novijega oblika mōžgani), rūžditi (cf. rječnik), zvīžditi (pored žvižditi uslijed dalje asimilacije z sa ž) = zvižditi pored švikati. Iz primjera křšćen pored křšten, zarāšćen pored zareštēn i t. d., nadalje iz jišćen,

<sup>1)</sup> Glede ikavskih utjecaja na istrorumunjski jezik upozoravam na uzorke tekstova u Analele Academiei Romane, tom. XXVIII., Memoriile SecŃ Literare, Bucuresti 1906. Studii Istroromāne de Sextil Pușcariu in colaborare cu d-nii M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan (p. 117—182).

pišćen (gdje se u štok. češće pojavljuje šć pored št) vidi se, da č u primarnoj grupi stj, skj odgovara nekadašnjemu mekomu t, iz kojega se s vremenom razvilo koronalno č kao u čūd, sviča i t.d.

Refleksi č za primarno t + j, djelomično ž za d + j, djelomično št za prim. stj, skj i žd za prim. zgj u većini sela dijalekatske oaze na visoravni i u velikom broju „slovinških“ sela u donjoj Istri pored drugih „čakavskih“ značajki, koje se javljaju istodobno, dali su mi opravdanog razloga, da „slovinški“ dijalekt smatram štokavsko-čakavskim prelaznim dijalektom.

Osim ovih značajki ima na Bujskom Krasu sela, koja imadu refleks št pored šf, žd pored žđ, ali samo meko č = f za primarno t + j i samo j za primarno d + j, a ipak upotrebljavaju našto, pđšto, ząšto, ũšto i t. d. pored nač, pđč, záč, ũč. Ka ovoj skupini sela spadaju također Trstenik, Rąšpor i Črnjėhi u štokavsko-čakavskoj oazi na visoravni, samo što ovdje ima i slučajeve sa ž za primarno d + j.

Asibilacije guturala u deklinaciji nom. pl. muških o-osnova gotovo i nema, istotako ni u lok. pl. o-osnova, nadalje u dat. lok. sing. a — osnova i u t-padežima pronominalne deklinacije; izuzetno se kaže hajđuci, vŭci (rjedje vuki), sŭnci, mŭmci, junáci (rjeđe junáci), Tŭrci, rjeđe siromási (obično siromahi), vráci (rede vragi). U konjugaciji imperativa I. razreda 4. grupe ostaje asibilacija, a rijetko dolazi mjesto asibilacije palatalizacija po analogiji drugih oblika: obično se kaže rěci, pěci, strizi, pomđzi — rěcite, pěcite, strizite, pomđzite, rjeđe rěci, pěci, strizi, pomđzi — rěcite, pěcite, strizite, pomđzite (ili reč'te, pěč'te, striš'te, pomđš'te pored običnijih rěc'te, pěc'te, striš'te, pomđš'te) i t. d.

Staroslav. хътѣти glasi štiti, a to ne mogu da rastumačim prijelazom h ponajprije u š i onda — poradi diferencijacije od štiti = čitati — u s, nego radije mislim, da se ovdje pred koronalno artikuliranim „tvrđim“ t nije isprva izgovarao bezvučni aspirant grkljana (h) nego velarni spirant (x) s jasnim šumom trenja, a onda se mogao razviti glas s pred t. Za Vodice mogu upravo tvrditi, da se pred vokalom i vrlo često čuje velarni jezični spirant x mjesto bezvučnoga grlenog spiranta h.: xitro pored hitro, hiža pored xiža. Ovaj s dolazi u infinitivu i u part. praet. II.: stiĵa, stiĵa, stiĵo; no u riječi šči stoji š mjesto h, ili je i ovdje šči(šči(x)či. Mjesto g pojavljuje se na početku k u

kojiti (mjesto gojiti), također u spojevima sa prepozicijom skojiti, nakojiti. Mjesto h dolazi k u kabiti, skabiti (cf. Rječnik). Nōhta, lāhta, nohāt, lahāt, pa lāhko, mēhko, mēhak pored mēkak, lāhak pored lāgak poznate su pojave iz drugih dijalekata, isto tako fāla pored običnijega hvāla.

### 3, Labijalni p, b, v, f, m

Primarne i sekundarne glasovne skupine p+j, b+j, v+j i m+j daju pļ, bļ, vļ i mļ.

Poznate su pojave: tič, šeniča mjesto ptič, pšeniča, lādati, lātnik mjesto vlādati, vlātnik (cf. rječnik), sūd - svūd, slīči (svući), ali 'zvlīči (izvući), srāka, srāb, sāki pored svāki, četrt, četrtak, četrti, tžd, sēga pored svēga, sē pored svē, sā pored svā (ali vās) i t.d., isto tako taznica, sedužnājt, osužnājt. Žbēla(šbēla(čbēla je metateza za štok. pčela(bčela (staroslav. brčela); jūgno je protumačeno u rječniku.

Govoru sviju „Slovinaca“ je kao posvuda u zapadnom području južnoslovenskih dijalekata svojstveno, da se m mijenja u n na kraju riječi u morfološki izoliranom položaju; govori se: srān me je (u adverbijalnom značenju!). Nasuprot štok. dignuti v ostaje u dvigniti, zdvigniti. Staro tuđe f postaje p, ali i u najnovijim tuđicama slavenski govor ne trpi ovoga glasa, nego ga još uvijek ovdje ondje zamjenjuje sa p. Stare tuđice: Osīp ili 'Sīp, Stīpan, Stīpe i t.d.; nove: kunīfn, finida, frīško (hladno), ofēnditi (pored uvrīditi ili ražāliti), ali potigrafāti, potogrāf. Domaćega je porijetla f u onomatopoejskim izrazima: fīčiti, fītt! fīfiliti, fīndati (cf. rječnik).

### 4. Sibilanti c, z, s

Ti se glasovi redovno izgovaraju čisto, a nijesu nimalo palatalizovani, kao u nekim gradovima u Hrvatskom Primorju, u Cresu, Voloskom (u Opatiji ne!), čak i u Kastvu kod *starije* generacije u samom gradiću pa i kod „Slovinaca“ po cijelom Bujskom Krašu, gdje se osobito z, s (i ž, š zbog popuštanja palatalizacije) izgovaraju kao ž, š, premda su kadgod š, ž iz š, ž za malu nijansu palatalniji nego š, ž iz s, z. Ovaj izgovor poznaje također Mali i Veli Lošinj, a poznato je, da seže također u Dalmaciju. Značajno je, da ove pojave nema kod Slovenaca ni u

gradu Trstu ni u njegovoj čisto slovenskoj okolici, premda se po svojoj prilici može s pravom kazati, da se kod te pojave radi o mekoćenju pod utjecajem mletačkoga govora.

Grupa glasova, koja je nastala iz đbšk, može izuzetno prijeći u sk: gospoški pored gospočki, ali samo jučki; ck iz tsk ostaje: hrvâcki, ali bogâctvo pored bogâstvo.

Grupa ct daje st u ošta(ôcta od nom. ôcat, ali se čuje i ôcta; isto tako se kaže puštiti pored pustiti. Kaže se slīva (žuta šljiva), smri̇kva (borovica i vrsta cmogorice), zbica (drvena igla), ali škri̇na, špi̇ca (šiljak i žbice), ošṫar, škri̇joci (cf. rječnik); skj̇b pored običnog škj̇b, špūž. Grupa sr dobiva e radi lakšega izgovora u serabōt.

### 5. Palatali č, ž, š, j; ć, đ

Konsonanti č, ž, š nastaju koronalnom jezičnom artikulacijom. O glasu j već je govoreno.

Grupe čr, žr. Čr ostaje: črivo, črip, čṙn, čṙtalo, čerēda (cf. rječnik) s e radi lakšega izgovora, isto tako čeri̇šna mjesto čri̇šna, čṙv i t.d. Izuzetak je cṙjen, cṙjenica, cṙjeniti, cṙjenko (staroslav. čṙvljeṅ). Isto je stanje i u ostalim selima štokavsko-čakavske oaze i u većini „slovinskih“ sela donje Istre.

žr postaje ždr: ždṙl (\*žṙal̇ mjesto žṙavl̇, staroslav. žerav̇, žerav̇), ždṙbe, ždṙḃac, oždṙbiti se, ždṙbica, ždṙilo; ali je ostalo žr u žṙiti, žeṙen, part. praet. II.: žṙija, žṙita, žṙilo.

Intervokalno ž ostaje u složenim glagolima pomōđi, zmōđi (pobijediti u rvanju), odmōđi, razmōđi, ili može prijeći u r: pomōđen, zmōđen odmōđen, razmōđen pored: pomōren, zmōren, odmōren, razmōren. Kad je glagol simplex, uvijek r: mōren, mōreš i t.d., isto tako samo morebit(i) = možda, mōrda = možda.

Čl daje čl ili šl u čṙn pored šṙn (cf. rječnik), a ostaje ili prelazi u šl u človik pored šlovik (također čovik vrlo često).

Čv ostaje: čvṙst, čvṙkniti, čvṙćak, čvṙćiti (zwitschern), čvṙluga pored švṙluga (poljska ševa).

Prema štok. skorav „runzlig“ u Vodicama oskōran (rauh od starije skōra, Rinde, ali samo kōra).

Čc usred sloga iz nekadašnjega -čbc- daje šc: ditēšce, srdāšce, ali č pred deminutivnim sufiksom prelazi gotovo uvijek u j: srdājce, telājce, okājce, sedlājce i t.d., slično nekadašnje ć u j: podgājski (pridjev od imena sela Podgāće); cf. tumačenje za slične

pojave kod Oblaka: Der Dialekt von Lastovo, Archiv XVI., p. 438.—439.; cf. Rešetar: Der štokavische Dialekt, p. 138.

-že postaje -r u: *nigdar* pored *nikada*, *samor* pored *sāmŕ* i *sāmar*, *nigderi* pored *nigdari* (nigdje), *svāgdari* (svuda), -goder pored -godar, kakokūderice (očito izobličeno mjesto kakogōderice, a znači „kako“, *ah* se rijetko upotrebljava), *vrēda*, *jūr*, *bōrme* (bože-me).

Glas *ć* dolazi u Vodicama rijetko izuzevši spominjane spojeve od sek. t+j: *ćūk*, *pića* pored *pića* *Ľ* (krma, cf. tumačenje u rječniku), Podgāce i u tudicama: *ćōrda*, *ćākula*, *ćōka* (Luster), *ćāro* (jasno), *ćōro*, *ćōra*, *ćōrast* i sl. U ovim se slučajevima *ć* izgovara vrlo meko.

Vrlo je meko *đ* u *đava* (štok. *đavao*) i vrlo rijetko po svojoj prilici u naknadnim sekundarnim tvorbama osuđen, potvrđen pored osuđen, potvrđen, ali nije isključeno, da je u ovim slučajevima sačuvan primarni meki izgovor.

## 6. Likvida r, l i nazali n (m)

Nasuprot kajkavskomu dijalektu Brkina, gdje je sačuvano j, ima u Vodicama i inače u dijalektu „Slovinaca“ samo depalatalizovano r: *mōre*, *zōra*, *žerāvica*, *ōren*, *rūha*, *nagovārati*, *zidāra* i t. d.

Primarno i sekundarno *Ľ* ostaje, a u izgovoru je jednako: *Ľūdi*, *vĽĽa*, *zĽmĽa*, *Ľūba*, *bĽĽi*, *zĽĽe*, *vesĽĽe*, *Ľūpit*, (*Ľ* za starije *l*), *grābĽe*, *zdrāvĽe*. Jednostavno j mjesto *Ľ* govori se u „slovinskim“ selima Bujskoga Krasa, dakle ondje, gdje se govori *z*, *s* (isto tako u Kastvu, Voloskom, Moščenicama, Lovranu u Liburniji). *Ľ* se javlja u *plūča* (cf. već staroslav. *плѹшѣ* pored *плѹшѣ*), *prĽkĽet*<sup>1)</sup> se javlja u izgovoru kao jedinstven glas: *žānen*, *kōń*, *piťańe*, *strādańe* (oskuđijeyanje).

Sekundarno dolazi *ń* u: *gńĽj* pored *gnĽj*, *gńŕs*, *gńŕsan*.

Poznatih sjevernočakavskih pojava s *Ľ* ili j u *gĽĽdat* — *gĽĽdat*, *kĽĽcat* — *kĽĽcat*, *kĽĽcat*, *kĽĽet* — *kĽĽet* naše narječje ne poznaje, a nepoznate su i ostalim „slovinskim“ selima.

Zanimljiva je anticipacija j iz *ń*, kad iza *ń* slijedi još jedan konsonant: *kōjński* pored *kōński*, *sīćajński* — *sīćański*, *štājńga*, *jajńći* (slično anticipaciji j u *kokōjši*, *bōjži*, *kōjzi* pored *kōjzi*:

<sup>1)</sup> part. pass. sa sačuvanim o u pro u naglašenom položaju pored *prĽkĽet*.

klājse (klāsje, pājsi pored pāsji i dr.). Staro mora da je ņ mjesto n u gñzdo, jer ņ imadu na ovom mjesto mnogi ikavski dijalekti (a također ekavski s ovim ikavskim primjerom, cf. Rešetar, Der štok. Dialekt, p. 68).

### Asimilacija i disimilacija, metateza

Različite pojave, koje spadaju ovamo, bit će spomenute i rastumačene u rječniku.

Dalja asimilacija je u šēžaŋ (pored šēžaļ), a disimilacije, poznate također iz drugih analiziranih narječja, jesu: sŭmļa pored sŭmļa mjesto sumña, sāmļa mjesto sāmña (gen. od samāŋ, što je metateza staroslav. **СЪНЬМА**, poznata i u slov. semenj pored sejm, štok. sajam), slēbro mjesto srēbro, slēbaran mjesto srēbaran (s razvitkom sekundarnoga vokala a), zlamēne mjesto znamēne, kalđnik mjesto kanđnik, kalŭn mjesto kanŭn i sl. Dalja metateza je Strtenĭk (u Danama) za ime sela Trstenĭk. Metateza cijeloga sloga: liškaŋ, gen. liškaña mjesto lišňak, gen. lišňaka (štok. lješnjak), gamazĭn mjesto magazĭn.

Asimilaciju s istodobnom metatezom pokazuje oblik zlica mjesto staroslav. lžica, štok. ožica pored žlica.

## II. Akcentuacija i oblici

### 1. Akcenat riječi

Općenito.

U vodičkom narječju razlikuju se samo dva akcenta: brzi (˘) i silazni (ˆ). Oni po svemu odgovaraju potpuno istim štokavskim akcentima bez obzira na njihovo podrijetlo. S vanrednom oštrinom i kratkoćom izgovaraju brzi akcenat (˘) u Gocu, gdje sam mogao opažati vrlo značajnu pojavu, da se naime otvoreni vokali na kraju riječi iza ovakova kratkog i oštrog akcenta izgovaraju s malom silaznom dužinom rĭbā, žābā, rĭbē, žābē (gen. sg. i nom. pl. i ak. pl.); rĭbŭ, žābŭ, ali séstra, žéna; séstru, žénu i t. d. Tumačenje ovoj posve sekundarnoj pojavi nalazim u tomu, što se ekspiratorski pritisak iza vrlo oštrog i kratkog akcenta širi također na idući slog i ondje „izdiše“. Svakako je ova sekundarna kvantiteta toliko jasna, da sam od svoga djetinjstva mogao razlikovati ljude iz Goca i Dana, premda inače oba sela



spadaju po naglasku u isti red. Ova sekundarna silazna dužina poslije " nešto je kraća nego štokavska kvantitetska dužina poslije naglašenog sloga.

Za razliku od sjevernočakavskih dijalekata Liburnije nema u Vodicama pa ni u jednom selu „Slovinaca“ u Istri t. zv. staroga uzlaznoga akcenta, koji je tako značajan za sjeverni čakavski dijalekat. Nepoznate su također kvantitetske dužine *poslije* naglašenih slogova, a u sjevernočakavskoj Liburniji su sačuvane vrlo precizno. U samim Vodicama i u ostalim selima štokavsko-čakavske oaze na visoravni je kvantitetska dužina nestala također pred naglašenim slogom, u koliko nije akcenat ili kao <sup>^</sup> ili kao ' povučen natrag: rukôn, glavôn mjesto rŭkôn, glŭvôn. U tomu, što „slovinska“ sela donje Istre imaju kvantitetsku dužinu pred naglašenim slogom, bitno se razlikuju od štokavsko-čakavske oaze na visoravni. Sela Bujskoga Krasa (Sv. Marija na Krasu, Selo, Materada, Dolinci, Lovrečica, Sv. Ivan i t. d.) i neka sela Porečkoga Krasa (Baderna, Sv. Ivan od Šterne, Korleviči, Fapci i neka druga) idu u pogledu naglaska istim putem kao sela u oazi na visoravni (zapravo kao sela Golac, Dane, Jelovice sa uzlaznim akcentom mjesto štokavskoga sporoga i uzlaznoga akcenta), no kod velike većine ostalih sela kvantitetska dužina pred naglašenim slogom, u koliko akcenat nije povučen kao ' nalazi se ili kao dužina sa *silaznim* pomicanjem tona i jačinom tona, što popušta ili kao dužina s *ravnim* pomicanjem tona i jačinom tona, što popušta, ili konačno kao dužina sa *uzlaznim* pomicanjem tona i jačinom tona, koja raste.

#### " i ^ na mjestu staroga glavnoga tona

Brzi i silazni akcenat pojavljuje se svuda, gdje akcenat nije povučen, dakle na mjestima staroga glavnoga tona rĭba, jĭstina, jĕzer pored jĕzero, dŭba, (gen. od dŭb), cvĭta (gen. od cvĭt), dĕlati, vĭditi, blĕgo, mĕso, sĕno; ovdĕ ondĕ, jezĭk, otĕc, sestře (gen. od sestra), bižĭn, junĕk, sikĭra, lopĕta, hodĭti, rastĕžen.

#### ^ u otezanju ispred nekih konsonanata i kons. grupa

U većini slučajeva javlja se silazni akcenat u onim otezanjima gdje stoji i u štokavskom narječju, dakle u otezanjima pred v, j na kraju riječi, pred — je = — ĩje, u otezanjima pred

konsonantskim spojevima n, m, r, l, v, j + konsonant i u t. zv. prenesenim otezanjima. Dalje stoji silazni akcenat u Vodicama, Trsteniku i Rašporu također u punim otezanjima, gdje danas stoji štokavski uzlazni akcenat. Ima dakako i izuzetaka od ovog pravila, a ti se mogu protumačiti ponajviše izjednačivanjem i tvorbama prema analogiji. K tomu dolaze kadgod i sekundarna otezanja (i prenesena otezanja) pred drugim konsonantskim grupama, ali sve bi se to moglo potanje ustanoviti samo u jednoj specijalnoj radnji o akcentuaciji „slovinskoga“ narječja.

### Brzi (˘) i silazni (ˆ) povučeni akcenti

Mjesto staroga glavnoga tona u vodičkom je narječju povučeno:

a) u obliku brzoga akcenta (˘) pred kratkim otvorenim slogovima na kraju riječi: žēna, čēlo, bōba, grōba, grōša, kōña, kōša, pōpa, slōga, snōpa, stōla, vōla, mēsti, nēsti, tēči, bōsti i t. d.

b) u obliku silaznoga akcenta (ˆ):

α) pred kratkim otvorenim i zatvorenim slogovima na kraju riječi sa predidućom kvantitetskom dužinom: plāšta, hrāsta, krāļa, brēsta, griha, prišta, klūča, trūda, sūda (des Gefäßes i des Gerichtes), stūpa, dvōra, nōža, črivo, dlīto, gnūzdo, klīšta, mlīko, zdrīlo, līce, vīno, mīto, ūdo, ūsta, ūže, jāje, klāto (u zvonu), vlākno, vrāta, prēlo, ōkno, būna, dūša, jūha, lūba, slūga, dīka, glīsta, svīla, svīna, vīla, zīma, gīzda, cīna, līha, līska, rīka, stīna (velika stijena), strīla, svīča, zvīzda, grāna, hvāla, plāča, snāga (čistoća), šāla, trāva, lūka, mūka, rūka, tūga, grēda, jēza, (srdžba), pēta, brāda, brāzda, brāna, glāva, hrāna, slāna, vlāda, srīda, žlīzda, mūna, (= munja), (štok. ř u ovom je narječju kratko: křma, vřba, vřsta); vrīme, dīte, klūse; jāka (štok. jáka), jāko (štok. jáko) i t. d.; rāsti, drīti, mrīti, lēči (brūten), mēsti (verrühren), trēsti, zēpsti, dosēči, skūpsti, dūpsti, tūči, vūči i t. d.; sūdac, pētak, svētac, vēnac i t. d.

β) kod mnogih unutarnjih kratko naglašanih slogova s predidućom kvantitetskom dužinom: pītati, pīsati, vīkati, namigīvati; pīšimo, pīsala, pītala, trēsimo, trēsīte itd.

γ) izuzetno na slogovima, gdje bi po pravilu morao biti brzi (˘) akcenat kao povišen, no u tim slučajevima bijaše vrlo vjerovatno uzlazni akcenat (ˆ) prethodnikom sadašnjega silaznoga

(<sup>^</sup>), kakav je (') doista još danas u Gocu, Danama i Jelovicama i u „slovinskim“ selima donje Istre, dakle mogao je postojati u *malom* dijelu riječi također u Vodicama pored redovnoga (") mjesto štokavskoga sporoga akcenta (˘) isprva uzlazni mjesto štokavskoga sporoga, iz čega se naknadno razvio silazni: tako (štok. tākō), ovāko (štok. ovākō), onāko (štok. onākō), također kāko, premda štok. kāko ima brzi akcenat, kādi(kādē) mjesto suponiranoga štok. kādi (u Gocu kádi), vĕlik, vĕlika, vĕliko (pored velĭk, velĭka, velĭko i vĕlik, vĕlika, vĕliko) mjesto štok. vĕlik; jĕdan, jĕna, jĕno (pored jedān, jenā, jenō); ōna (rijetko onā), ōno (rijetko onō), ako nije ovamo došla dužina po analogiji od ōn; isto vrijedi za mōja (rijetko mojā), mōje (rijetko mojĕ), tvōja, tvōje, svōja, svōje. U Gocu i Danama itd. govori se jĕdan, jĕna, jĕno,; ōna, ōno; mōja (u Danama mōa), mōje (u Danama mōe), tvōja, tvōje, svōja, svōje.

Bez obzira na malobrojne razlike od onoga, što je sada rečeno — neki karakteristični izuzeci će se još pomenuti, kad bude govor o oblicima — čuva vodičko narječje mjesto staroga glavnoga tona. Prema stanju vodičkoga dijalekta može se suditi, da je pomicanje staroga glavnoga tona počelo ponajprije na otvorenim kratkim krajnjim slogovima s predidućom kvantitetskom dužinom, jer ni u Vodicama ni u ostalim „slovinskim“ dijalektima ne čuje se glāvā, brādā, premda se — makar vrlo rijetko — kaže sestřā, vodā pored vōda, sĕstra (odnosno vōda, sĕstra). Jednako stanje u razvitku akcentuacije pokazuju također sela Trstenik i Rašpor, a sela Golac, Brdo, Gojaki, Zagrad, Dane i Jelovice pomiču doduše glavni ton jednako s *obzirom na mjesto*, ali svaki put u obliku *uzlaznoga* akcenta (') mjesto sekundarnoga " i sekundarnoga ^ u Vodicama. Ova sela zadržavaju također dužinu na vokalnomo f i onda, kad je ova dužina primarna kao u tĕg, tĕga, škĕb, škĕbi, a također i onda, kad je akcenat pomaknut kao u dĕži mjesto štok. dĕži, dĕšte(dĕž)te(dĕžite mjesto šlok. dĕžite i vĕsta, sĕna, vĕba sa štok. ǫ.

Za Dane treba još spomenuti, da se ondje kod nekoliko imenica u zatvorenim *kratkim* krajnjim slogovima s *nepostojanim a bez* prediduće kvantitetske dužine također povlači akcenat, dok u istim slučajevima ostaje ponajviše nepromijenjen na starom mjestu u Gocu, Jelovicama i Vodicama. U Danama: ōtac, lōnac, dōlac, kōnac, u Vodicama, u Gocu i Jelovicama: otāc, lonāc,

dolac, ali u Danama i u Vodicama itd. samo jezik, patok, svidok itd. Odlišne akcentuacije prema štokavskom su vanredno mnogobrojne u Gocu, a pri tome ne mislim na razlike, koje su same od sebe razumljive kao na pr. bóba za štok. boba, gdje uzlazni stoji kao redovni zamjenik štokavskoga sporoga, nego na one razlike, gdje u štokavskom stoji " a u Gocu ' ili u štokavskom ^ a u Gocu uzlazni, u štok. " u Gocu ^, u štok. ^ u Gocu " akcentat. Većina ovih razlika može se shvatiti, kao da su nastale po analogiji i izjednačivanjem, a mnoge pokazuju starije stanje te se podudaraju s jedne strane s „čakavskim“ i s druge strane s ruskim akcentom, kako se može za mnoga štokavska narječja vidjeti također u nenatkriljivoj radnji profesora Rešetara: Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten (Schriften der Balkankommission, linguistische Abteilung I, südslavische Dialektstudien Heft I, Akademie der Wissenschaften, Beč 1900.). Primjeri kao grād - grada, klās - klasa, brīg - briga, dūb - dūba, pored mūž - mūža, rēd - rēda, sīn - sīna itd. su posve sigurno analogijske tvorbe prema krāj - krāja; analogije su također: bōk - bóka, bōr - bóra, mōst - mósta prema bóba, gróba itd., ali u bōr - bóra bi moglo biti također starije stanje poradi kratkoće u bōr. S ruskim i slovenskim se slaže pōst - pósta m. (pored pōst - pōsti f.); odlišno je pōt - póta m. (pored pōt - pōti f.); genitivi hōda, rōda, plōta su samo izjednačenja prema nominativnim hōd, rōd, plōt (tako i u Vodicama); s ruskim i slovenskim se slaže grāh - grāha (' mjesto `), sa slovenskim dīm - dīm, ali: prāga, dīda, hlība. Govori se doduše plāšta, hrāma, brīsta, grīha, prišta, klúča, ali trūda, sūda (des Gerichtes i des Gefäßes); sekundarno otezanje se nalazi u kōń (također u Vodicama), ali gen. glasi ispravno kōńa (s ' mjesto štokavskoga ` , u Vodicama kōńa) kao bóba, gróba, kóša, pópa, slóga, snópa, stóla, vóla, kléna; sa štokavskim se slažu dvōr, dvóra, nōž - nóža; kaže se vřh gen. vřha, křt - křta, Třst - Třsta, přst - přsta, křst - křsta (krštenje, narod, plebs); gvōzd (visoka bukova šuma — slaže se s ruskim — gen. gvōzda; pōd - póda, tvōr - tvóra; proti pravilu je također zřno i dřvo, ali drivo; kaže se ókno, čélo, pléče, sédlo, stégno, stáкло, ali rēbro, slēbro; kaže se grāza (Zaun), strāža, žēža sūša, jētra (pl. ntr.), plūča, ali vlāka, klētva (tako i u Vodicama); isto tako góra, kóza, nóga, rósa, smóla, vóda, zóra, séstra, zémļa, žena, dáska, mágla, stáza, ali kōsa, mōra, mētla, žēļa, žbēla. Razlika među nominativom

i akuzativom je kod mnogih ovakvih imenica sačuvana: vóda - vǒdu, nóga - nǒgu, dáska - dǎsku, zémļa - zǐmļu, također u nom. i ak. plur.: vǒde, nǒge, žǐne itd. Bilo bi vrijedno poduzeti potanja istraživanja.

Trosložne *a* osnove sa tri kratka sloga imaju u Gocu ovakav akcenat: živína, čistína, krivína, ali ledína; gospóda, lobóda, grdóba, hudóba, grihóta, mehkóta, strahóta, siróta, sramóta, do-bróta; višesložne: velikóta, nečistóta; kaže se: tǒpala. (topola). U Vodicama ima -ina sada brzi a sada silazni akcenat: živína, pla-nína, ledína, mladína; čistína, širína, crnína, ravnína, vedrína; starišina, Matesína (augmentitiv od Mâte sa značenjem rugobe), Juretína, Jakovína; visočina, širočina, dimbočina, dalečina; u Vodicama: gospóda pored gǒspoda, ali lǒboda, slǒboda; būdala, tǒpola; hudǒba, grdǒba, rugǒba, ali također hǔdoba, sǒtona; gri-hóta, dobróta itd., ali sramǒta pored srǎmota, a samo šírota, mǐkota.

U Gocu: proklǐstvo, vǔténo, vǔténce, žumánce, ali rešǐto.

Od adjektiva navodim iz Goca ove akcente: drǎg, drǎga, drǎgo, mlǎd, mlǎda, mlǎdo; slǎn, slǎna, slǎno; jǎk, jǎka, jǎko, a na isti naćin također: gnǐja, gǔst, krǐv, pǔst, sǔh, svǐt, tǐd, žǐv, glǔh, hǔd, tǔp, vrǔć, tǔst, ali: bǐja, bila, bilo, bǒs, bósa, bóso, blǐd, blǐda, blǐdo, tǔj, tǔja, tǔje, ćǐn, ćǐna, ćǐno; kaže se: smǐšan, smǐšna, smǐšno, isto tako krǎtak, žǐdan, nǎga, ali svǐta, svǐtla, svǐtlo; kao gnǔsan, gnǔsna, gnǔsno idu trǔdan, trǔdna, trǔdno, dǔžan, mǐran; kao ćǐst - ćǐsta - ćǐsto idu tǎšt, bǐstar, mǒkar, đštar, tǎnak, mǒdar, ali dǔk, dúga, dúgo, nǒv, nǒva, nǒvo, tǐh, tǐha, tǐho, tǐpa, tǐpla, tǐplo, slǎdak, slǎtka, slǎtko, ũzak, ũska, ũsko, stǎr, stǎra, stǎro, pǔn, pǔna, pǔno, sǐt, sǐta, sǐto, ćǐja, ćǐla, ćǐlo, zǐrija, zǐrija, zǐrijo, slǎb, slǎba, slǎbo; kao dǔk (k mjesto g) idu još: pijǎn, pijǎna, pijǎno, dǒbar, dǒbra, dǒbro, gǒja, gǒla, gǒlo. Konsekventni izuzetak prema štokavskom pokazuje se ne samo u Gocu nego u *svim* „slovinskim“ selima donje Istre, gdje inaće dolazi uzlazni mjesto štok. sporoga, u akcentuaciji infinitiva kao mǐsti, nǐsti i zǐpsti, trǐsti. U ovim slućajevima ne javlja se nigdje uzlazni akcenat, nego brzi za štok. spori i silazni za štok. uzlazni. U tome se ova akcentuacija potpuno podudara s vodićkom. To je to ćudnovatije, što se u prezentu pojavljuje sekundarni naglasak uzlazni ili (u mnogim „slovinskim“ selima donje Istre) ostaje mjesto staroga glavnoga tona s napuštenom

kvantitetskom dužinom. Infinitivni oblika mēsti glase u Gocu itd.: mēsti, nēsti (jaja), -nēsti, tēči, bōšti, grēpsti, plēsti, pēči itd. Prezenti u Gocu: méten (= prez. od mēsti, miješati!), nésen, téčen, bóden, grében, pléten, péčen itd.; slično glase prezenti (koji prema štokovskom odaju starije stanje): béren, péren, rénen (štok. bēřem, pēřem, rēnēm). U Medulinu je 3. lice sg.: nése, téče, bóde, grébe, pléte, péče, bére, pére, réne.

Infinitivi oblika rásti glase u Gocu i inače: rēsti, lēči, mēsti, trēsti, zēpsti, -prēči - sēči, skūpsti, dūpsti, tūči itd. također mrīti, drīti, klēti, ožēti, sapēti itd. Prezenti u Gocu: léžen, résten, méten, trésen, zében, skúben, dúbén, tūčen. U Medulinu na pr.: rēstēn, rēstēš, rēstē, rēstēmo, rēstēte, réstu itd.

Prof. Rešetar je češće govorio o izvoru naglašivanja sélo, vóda. Koliko mi je poznato, svoje je mišljenje o tome iznio ponajprije u maloj radnji „Čakavština u Dubrovniku“, Cetinje 1890. Kod toga je mišljenja ostao i kasnije. On naime zastupa mišljenje, da se ovaj način akcentuacije, gdje se pojavljuje, razvio posve nezavisno u pojedinačnom životu narječja. Ovo se gledište nije nikako moglo pobijati, dok su bila poznata samo neka zapadna narječja s ovom akcentuacijom i dok se znalo, da je ista pojava poznata tamo daleko od zapada u Kano-narječju. Ali sada, kad smo već pomalo upoznali nekoliko dijalekata, koji su sigurno spadali ka staromu području prije velikoga pomještenja naroda, nehotice se nameće misao, da li je samo slučaj, što se akcentuacija sélo, vóda itd. redovno razvila u Dubrovniku, Šibeniku, Trogiru, Zlarinu, u srpskohrvatskim kolonijama u Italiji, u golemoj većini „slovinskih“ sela u Istri, kod jednoga dijela katolika u Žumberku (cf. Dr P. Skok: Mundartliches aus Žumberak, Archiv für slav. Phil. XXXII., 1911., p. 380.). Nije li možda moguće, da se pred turskom invazijom po svem srpskohrvatskom jugozapadu na prostranom pojasu poznavao način akcentuacije sélo, vóda, premda nije bila svuda jednako provedena? Možda bi studij hrvatskih kolonija u Gradištu u Ugarskoj mogao doprinijeti razjašnjenju ovoga mišljenja, dakako samo onda, ako bi se moglo ustanoviti, da je pređašnja domovina nekima od ovih kolonija bila u jugozapadnom dijelu našega jezičnoga područja.

Svakako se slažem s prof. Rešetarem, „daß sich der Verjüngungsprozeß der štokavischen Betonung auf irgendeinem Punkte des štokavischen Sprachgebietes zu entwickeln begann

[wohl in der jekavischen südlichen Herzegovina...] und von hier aus sich allmählich nach allen Seiten des štokavischen Gebietes verbreitete“. (cf. Rešetar: Die serbokroatischen Kolonien in Süditalien, p. 180.). Iz svega, što je do sada izneseno o naglasku na riječima „slovinskoga“ narječja, slijedi, da nigdje nema štokavskoga sporoga akcenta.

Isto tako je potpuno nepoznat t. zv. „aufspringende“ akcent (∞), kako ga je Ivšić konstatirao u narječjima Posavine i opisao u Radu 187. Mjesto njega je *svuda* silazni akcent: vlāsi (gen. pl.), strān (gen. pl.), pītan, potēgnen, vēžen; klātiš, mlātiš, lūbiš; drāgi, mūdri; trēsa, dūba, lēga, rēsa, skūba, tūka, vēza, prezēba (pre- mjesto pro- u Vodicama često, u donjoj Istri prozēba), zaprēga, sēga, potēga; 3. lice pl.: letē. bizē, stojē; jā; līšće (gdje ta riječ postoji), pērje; zemlē, ženē; zemlōn, ženōn; gen. sg. pron. dem. fem.: tē; nē (gen. sg. od ōna, resp. ōna); nējē (pored nējē), gen. od nēja ili nējā, štok. nēna ili nēzina); grāja (ili grāza), klētva (rede klētva); gredūč, bizēč, letēč; vrūč; trēst [gdje se izuzetno govori infinitiv bez i pored običnoga trēsti i t. d.)

U svim ovakovim slučajevima stoji u sjevernočakavskom narječju Liburnije i u Hrvatskom Primorju, nadalje u većini sjevernočakavskih dijalekata na otoku Krku dugi uzlazni akcentat, a njegovu bih kvalitetu mogao identificirati s Ivšićevim akcentom samo onda, kad bih imao prilike, da upoznam taj njegov akcentat. Izuzetno glasi u sjevernočakavskim dijalektima Liburnije (u *većini* sela) gen. sg. ne zemljē, vodē nego zemlji, vodi (no kod imenica na -ica je završetak -e po svoj prilici radi disimilacije *svuda* sačuvan): žlicē, vodičē (vrsta vina) i t. d., ali plāci kao rībi, isto tako se u Liburniji ne kaže vodōn, ženōn, zemlōn, nego je nastavak -ūn. Kako pak svaki uzlazni akcentat (također različiti sekundarni slučajevi) na kraju otvorenih i pokritih slogova *moгу* postati *silazni* u sjevernočakavskom narječju Liburnije u tekućem govoru, ne spada u ovu radnju.

## Akcentat u složenim riječima

### A. Složenice dvaju imena (nomina)

U vodičkom narječju osnovna riječ (prvi sastavni dio) gubi nesamo svoju kvantitetu nego uvijek i svoj akcent: rukovēta, vodopīja, sinakdša, vinotōč, golobrād, bilorēpa, gologlāv, kolovrāt, kolovdž, samosvōj (egoističan), samodrūg, samodrūga, samotrēti,

samotrêta, blagoslôv, bosonôg, vinogrâd, bogomôljan, srakopêrka i t. d. Ovamo spadaju i riječi, koje se osjećaju i izgovaraju kao jedna cjelina gola+čast (Rückgrat, Wirbelsäule), šta+m+bôčina (u Gocu: tašta+bočina), tanki+bôk (Lendengegend kod čovjeka), dobra+rûka, Čista+srîda; (pepelnica) i t. d., bilo da se adjektivi pred imenicom ne mogu više deklinirati (kao gola+čast i šta+m+bôčina ili tašta+bôčina) ili se još uvijek dekliniraju kao tanki+bôk i t. d. Ova posljednja pojava mogla bi se shvatiti također kao proklitični naslon na iduću riječ.

Osobitu pažnju zaslužuje izraz vâščîst pored vâščîsti, vâščîsta, vâščîsto u značenju sav, ganz, *πας*, u pl.: svi zajedno. Riječ je složena od vas+čîst, čîsta, čîsto, pri čemu čîst služi samo kao pojačanje za vas i sam inače ne dolazi *nikada*. U spoju vâščîst ima izuzetan slučaj, da se čîst doduše naslanja na adjektivnu riječ vas, koja ima glavni akcenat, ali i čîst zadržava svoju dužinu. Pored vâščîsti i t. d. postoje za fem. takođe oblici svâ—čîsta ili sâ—čîsta, a za neutrum svê—čîsto ili sê—čîsto, a onda se oba sastavna dijela dekliniraju. Po mojem mišljenju ovaj čîst, čîsta, čîsto nije ni u kakvoj vezi sa čîst, čîsta, čîsto. U Gocu se naglašuje isto tako vâš—čîsti, svâ—čîsta, svê—čîsto, ali čîst—čîsta—čîsto u značenju čîst. U Gocu se kaže: Jêla je svâ+čîsta čîsta, a to znači, da je Jelena posve čista. Mislim, da se čîst može dovesti u vezu sa staroslav. *въсѣчьскъ*, *въсѣчьскъ*, *въсѣчьскаа* (cf. Vondrak: Kirchenslavische Chrestomathie, p. 185). i izvoditi od staroslav. *чисти*(\*чит—ти), *чѣтъ* u značenju „gezâhlt, ganz, insgesamt“ (cf. štok. čiti, čitav). Isprva je to jamačno bio samo part. praet. pass. *чѣтъ*(\*чѣтъ—тъ)чѣтъ—с—тъ, a kasnije je iz infinitiva i nekadašnjega aorista *чисъ* mogao prodrijeti viši glasovni stepen, kako se u Vodicama može čuti još uvijek infinitiv sa slabijim glasovnim stepenom *žřti* staroslav. *жръти* pored *žřti* (î mjesto ě); u Vodicama ima i požřt staroslav. *пожрътъ*, ali ne u značenju požderen nego „der fressende, gefräßige, u mnogim selima u Istri također mřt mjesto mrtav vrlo obično (u Vodicama mřtâv, mřtva, mřtvo). Od štiti=čitati glasi part. praet. pass. štît, -a, -o.



## b. Složenice od prepozicije i imena

U vodičkom dijalektu ne skače akcenat na prijedlog tako često kao u štokavskom, a češće dolaze pored povučena akcenta i takovi oblici, gdje akcenat ostaje na imenu; mjesto štokavskoga sporoga pojavljuje se više puta silazni akcenat (^), koji je jamačno postao od negdašnjega uzlaznoga za štok. spori. Primjeri: *đbist*, *đblast* pored *obläst*, *prđzib* < *prđzeb*, *prđpast* pored *propäst*, *pđmoč* pored *pomđč*; *pämet*, *ugar*, 'zrästi (cf. rječnik), *näpast*, *näruč*, *prised*, *pričest*, *nästin*; samo *obläk*; *pögled* pored *poglëd*, *đgled* pored *oglëd*, *pokřč*; *poplët*, *đbruč* pored *obrûč*, *Prđsik* (selo nad Trstom), *prësika* (Durchhau), *zämer*, *zäver*, 'zvräti < *uzvräti* (zaokret kod oranja), *zäkon*; *pđklon* pored *poklön*; *ütara* f. (Kimme); 'stđk (istok), *đbrok*, *đblog* pored *oblđg*, *pđgreb* pored *pogrëb*, *pđrod*, *padlđg*, *zähod* (zapad), „*nähod*“ (hunjavica), *zämet*, *nämet*, *räzbor*, 'zmët < *izmët*, *susëd*, 'rđki < *uroki*, 'štäp (( \*uštъръ ili izravno štъръ), *ubđg*; *otäva* pored *ovtäva*, *pđtkova*; *naväda*, *räzlika*, *zabäva*; *đgřda* < *đgrada*, *đdluka*, *pokđra*, *potpđra*, *prilika*, *zäsluga*; *susëda*, *sükřvica*; *pđruka*, *zäruka* itd. Povlačenje akcenta kod složenih glagola bit će spomenuto, kad bude govor o konjugaciji.

## Akcentuacija složenica od prijedloga i padeža

S izuzetkom nekih petrificiranih slučajeva akcenat se ne povlači od imenice na prijedlog. Vrlo rijetki izuzeci su adverbijalni izrazi kao *zä+vrat*, *dđ+dne* (cf. rječnik), *nä+red*, *ov+dan* < *ob+dan* (v < b pred d) i sl. Isto vrijedi za spojeve padeža adjektiva: *zä+lud*, *zä+jeno* pored *za+jêno* itd.

Konsekventne su ove složenice s pronominalnim padežima:

pđ	} +me, te, se, í, íe (štok. njih), č,
û	
nä	
zä	
predä	
padä	
nädä	
mežû	
suzä	
krezä	

Mjesto mežŭ+me itd. može stajati po analogiji padâ+me također mežâ+me itd. U Gocu je u ovim slučajevima svuda uzlazni mjesto silaznoga izuzevši kod elemenata ŋ, č, koji nailiče na konsonantske završetke. Netom stupi *što* kao upitna zamjenica na mjesto — č, pretvara se dužina na prijedlopu u brzi akcenat: pō što, ū što, nā što, zā što. predâ što, padâ što, nadâ što, mežŭ što, suzâ što, krezâ što.

Dužina <sup>o</sup> (respektive ' ) upućuje, da se nekada naglašavalo počb, <sup>u</sup>čb ( <sup>v</sup>čb, stoga se u Vodicama kaže i naglašuje ničâ pored ništo aliquid. Pored predâ-te govori se također prê-te ( <sup>p</sup>rêd-te ) prêt-te. Pored do mēne čuje se rijetko također dô-me, do tēbe — dō-te.

Prijedlozi se inače naslanjaju [također dvosložni kao mimo, priko, koji se u adverbijalnom značenju naglašuju mīmo, pŕiko] na iduću riječ proklitički: prez - bēči, zarad - brāta, sporad(i) - mŭža, zavoj(u) - kŭma, 'spred (ispred) - hŭže, 'zmež (izmež) - nās, okolo (ili okoli) - brŭga, 'spad - sēla; mimo - glāve, priko - mōra, 'spriko (ispriko) - ŭčke, radi - sēbe, zdola - cēste (adverbijalno zdōla), stransina (izuzevši sina). Kako se vidi, gube se također kvantiteske dužine, koje se inače nalaze u adverbijalnom položaju.

Izuzetak čine spojevi sa *srid*: nasrīd, posrīd, usrīd, koji mogu i sačuvati akcenat: nasrīd sēla ili nasrid - sēla (zapravo nasricēla), posrīd ņīve ili posrid - ņīve, usrīd zīme ili usrid - zīme (zapravo usrizīme); z zvučna afrikata prema bezvučnom c).

Posve je drugačija akcentuacija prijedloga u sjevernočakavskom dijalektu Liburnije. Navodim iz Brežaca (nom. Bréšca) ove primjere bez pravila akcentuacije: pō - vođu, nā - nogi, nā - brēge, vā - dōl, vā - grād, pōd - grādōn, zā - zīdōn, vā - more, prék - lē/hŭ, prék - ņīvi, prék - grāda, prék - sta/zŭ, prék - go/rīcē (zapravo pré - γo/rīcē, a taj γ nije potpuno jednak Brochovu γ, nego nastaje, kad se meko nepce kod zatvorenoga glasa g (Verschlußlaut) bez šuma samo malo otvori. Ovaj se glas ne smije zamijeniti s Brochovim h, koje je posve zvučno h. Mislim, da je ovakav glas γ čuo i Belić u Novom i da ga je označio sa g<sup>1</sup>), prék - lete/šīcē, prék - Vo/dīc, prék - že/nŭ, prék - crékvi, strán - ma/nē, strán - ņe/gā, strán - Kŭn/kēli, zā - grādōn, pō - kapuz (ali

po rěpu), pōd - kolo, pōd - kola, p̄rēd - tobūn, p̄rēd - sobūn, zā - sobūn, nad - sobun, nad - nīn, p̄red - nīn, pozā - manūn (štok. iza mene), poza - nīn, poza - nūn, pozā - nūmi, pozā - vami, ōkole manē itd.

### Čestice. Proklitika i enklitika

U vodičkom narječju ne mogu čestice biti naglašene i ni u kojem slučaju u rečenici ne prelazi akcenat na njih kao u štokavskom.

K običnim proklitikama i djelomice ka enklitikama pridružuje se cijeli niz riječnih grupa, koje su potpuno proklitične ili (rjeđe) enklitične, netom se ne moraju istaknuti osobitim načinom.

Kao proklitike služe sve zamjenice s izuzetkom onih, koje su već po svojoj prirodi uvijek istaknute, kao na pr. upitna zamjenica *kī* ili *kojī*, *kojā*, *kojē* (*kojō*), *čā*; *sām* i *vās*. Istotako je proklitično „jedan“ u značenju „neki“ i mnogi drugi brojevi, kad se ne ističe baš sam broj, pa svi adverbi (s izuzetkom onih, koji su uvijek istaknuti kao na pr. upitni adverbi). Proklitičan je uvijek genitivni oblik kuma (od *kūma*, nom. *kūm*) kao naslov ili izraz poštovanja pred krsnim ili vulgarnim imenom ili nadimkom: kuma - Mīho, kuma - Šīme, kuma - Stīpe, kuma - Pīrko, kuma - Slāmar, kuma - Pīlin, kuma - Kālac; isto vrijedi i za „botra“.

Proklitično se upotrebljavaju verbalni oblici *san*, *si*, *smo*, *ste*, *su*; *ču*, *češ*, *čemo*, *čete*, *te* ili *čedu* (gdje u štokavskom stoje puni oblici od *biti* i *htjeti*) i *nisan*, *nisi*, *ni*, *nismo*, *niste*, *nisu*, *bija*, *bila*, *bilo* i različiti drugi oblici, koji nisu naročito naglašeni.

Enklitičan je uvijek zamjениčki element *to*, kad nije naglašen, u spojevima kao: *čā* - *to* *dēlaš?* (*što* *to* *radiš?*) Ali: *ča* - *tō* *dēlaš?* kad znači: zar *to* *radiš?* *Ča* - *si* - *tō* *učinija?* *Ča* - *si* - *tō* *učinija?*

Isti bi se enklitični zamjениčki element *to* mogao pretpostaviti također u štokavskom *što* iz *čto* < *č̄to*. I u sjevernočakavskom narječju je zamjениčki element *to* u ovom položaju i značenju uvijek bez tona i bez kvantitete. Zbog ovakovih pojava nastaju u rečenici i inače nove riječne jedinice ili kompleksi, proklitični sandhi sa idućom naglašenom riječju, a pritom iščezava uvijek također kvantiteta na onoj riječi, koja je upotrebljena proklitično. Nekoliko primjera: *moja* - *hiža*, ali *mōja* - *hiža*, oni -

*čovik, oni čovik; tā nīva, ta - nīva; z onima - kōni, z onīma koīi; z onima - līpima kōnji, z onīma līpima kōnji.*

Ovakove proklitično upotrebljene riječi mogu slijediti jedna za drugom u neodređenom broju: oni - njihovi - *prijātelji* nasuprot *oni* - njihovi - prijatelji ili: oni - *njihovi* prijatelji; mi - nismo - nikad - *sīti* ili *mī* - nismo - nikad - siti ili mi - nismo - *nīkad* sīti ili mi - *nīsmo* nikad - sīti; oni - *čovik*, ki - je bija - ovde - *dōli*.

Relativne zamjenice su uvijek bez naglaska, jer nisu nikada osobito istaknute; porušila se hiža, koju - su (ili: ča - su - je, ili: ki - su - je) - lāni uzīdali, ali upitno: *kojū* hižu su - lāni uzīdali?

## 2. Rečenički akcenat.

U vodičkom dijalektu gube svoj akcenat u opisanim prilikama ne samo navedene vrste riječi, nego u tekućem govoru također adjektivi i imenice, pa i glagoli gube nešto od svoje samostalne akcentuacije na korist riječi logično istaknutih. Logično istaknuta riječ u govoru je često vrlo individualna i svojevolsna pojava; ona zavisi također od estetske darovitosti pojedinca, često od njegovog duševnog raspoloženja, kako da dadne svomu govoru ljepši oblik, na što hoće da položi veću ili manju važnost. Mislim, da je muzikalna intonacija rečenice mnogo doprinijela postanku štokavske pomlađene akcentuacije, jer se logički neistaknute riječi izgovaraju tako reći nekom „lebdećom“ akcentuacijom. Sklon sam, da različite gubitke vodičke akcentuacije smatram posljedicom negdašnje „lebdeće“ akcentuacije. Mislim naime, da u primjeru „*hiža, koju - su...*“ nije stara dužina na *kojū* naprosto iščeznula, već pretpostavljam prije nestanka dužine jednu *slabašnu* (ne tako izrazitu kao u štokavskom) akcentuaciju *kojū*, pri čemu se ponajprije skratila kvantitetska dužina, a onda je potpuno izgubio akcenat također onaj polunaglašeni pređašnji slog na korist logički istaknute iduće riječi. Neuvježbanom uhu čini se čak, da „*koju*“ imade jedan *neoštri* brzi akcenat (˘) na prvom slogu (*kōju*), ali nije tako, jer vokali *o* i također *e* u ovakovim proklitičnim riječima mogu prijeći u *u* i *i* zbog svoga položaja pred akcentom, kao na pr. *o* pred naglaskom u *utāc* ili *e* u *nīdīļa*, na pr. *uvi - lūdi, koji su - danās bili - pali - māše, unumu - uštāru nisu po - vōli*. Ova bi se rečenica po kretnji svoga reče-

ničkog akcenta zajedno sa sporednim kretnjama (intonacijama slogova u pojedinim riječima) mogla grafički prikazati ovako:

o - vi lu - di, ko - ji su da nas bi - li pa - li ma - še, o - no - mu  
 q - šta - ru ni - su po vo -  
 li

Kao što je opazio Broch u štokavštini, da kretnja tona kance može oslabiti i posve izbrisati parcijalne kretnje (viši tonovi u intonaciji riječi) (cf. Slavische Phonetik p. 229), pa je ovakav nestanak parcijalne intonacije doveo u vezu s koncentracijom rečenične intonacije na kraju rečenice, ovako se na sličan način može rastumačiti u Vodicama nestanak parcijalne intonacije riječi na logički istaknutoj riječi (zbog koncentracije riječi na logički istaknutoj riječi). No važno je da je nestanak ovakove intonacije riječi običniji *pred* logički istaknutom riječi nego poslije nje: Piši - *tí!*, ali: Tí piši! Ipak se može vrlo često opaziti, da je kvantitetska dužina kod proklitičkih imenica i glagola ponešto sačuvana.

Razlika od piši - tí! i tí piši! mogla bi se grafički prikazati ovako:

piši tí!      tí piši!

U upitnim rečenicama *može* logički istaknuta riječ sa silaznom intonacijom riječi dobiti uzlazni akcent:

Ča ćemo pojt po meso? „Pojt“ ima ovdje uzlazni akcent.

### 3. Oblici

Dijalekat u Vodicama — kao uopće dijalekat „Slovinaca“, pa i ikavsko-južnočakavskih sela tipa Sv. Ivana i Pavla, Sv. Petra u Šumi, Kašćerge, Grdosela, Kršikle itd. — ne pokazuje u morfologiji ni izdaleka tako mnogo arhaističkih oznaka kao sjevernočakavski dijalekti na istarskom poluotoku. Pomladeno izjednačenje ne pokazuje se doduše svuda na isti način, nego su oblici na različitim mjestima različiti, ali i s ovoga gledišta

vidi se, da narječje Slovinaca (zajedno s ikavsko-južnočakavskim selima) nije na istarskom poluotoku od davnine samoniklo, dakle nije organski nastavak sjevernočakavskoga narječja, nije prirodni prijelaz ka južnočakavskom, nego narječje, kojega počeci sežu u predistarsku domovinu u pomlađenom izjednačenju oblika. Bez sumnje se lokativ singulara osnova na *o*, a i drugih izjednačio s dativom singulara još u staroj domovini. Dašto da su dalja izjednačenja nastajala također u novoj domovini. Pored ovih novih izjednačenja ima u oblicima prilično mnogo starijih završetaka.

### *Osnove na o*

Za deklinaciju osnova *o* tipičan je ovaj primjer:

	sing.	plural	dual
nom.	mráz	mrāzi	mráz-i
gen.	mráz-a	mrāzi	mráz-i
dat.	mráz-u	mráz-an	mráz-an
akuz.	mráz	mráz-e	mráz-a
vok.	mráz-e (rijetko)	mrā-i	mráz-i
lok.	mráz-u	mráz-i	mráz-i
instr.	mráz-on	mráz-i	mráz-i

Iste završetke imaju i meke osnove. Akuzativ sing. živih bića je dakako jednak genitivu. Vokativ je slabo sačuvan, osobito u ovim tipičnim slučajevima: Bōže, gospodīne, čoviče, sūče, kūme, svāte itd., nadalje uvijek također kod supstantiva rodbinske veze: sīne, brāte, brājne, strīče, ūjče, tēče, dīde (premda je akcenat dīd, dīda; možda je dīde nastalo pod utjecajem strīče, tēče, ūjče), rjeđe također tāste, svāče, svēkre; ali poznati su i vokativi za neživo: grāde, cvīte, dāne, glāde, glāse, grūse, smrāde, vīde, zūbe, brōde, rōde, svīte, hlāde, mrāče, premda ima među njima slučajeva personifikacije. Vokativni završetak *u* kod mekih osnova čuje se rijetko u primjeru: mūžu.

Na nekadašnje *n*-osnove sjeća nas kāmik, plāmik, krēmik, rēmik, no kaže se samo jāčmen.

Imenice na *-in* ili *-janin* gube u nom. sg. *-in*: Gōčan, Lanīštan, Bršljan (ili Bršljanac, stanovnik Bresta), Rakitljan (Rakit + l + jan (stanovnik iz Rakitoviča ili Rakitovca), Rāčičan (iz Račica), Rāčan (iz Račje Vasi, u Vodicama Račevās (Rače- iz gen. Račje

kao vuči < vučji, jajnči < jajnčji, rači < račji ušlo u nom.; cf. golečast u rječniku), Jelovčan (iz Jelovica) krščan, grajan, Buzječan itd. Kao petrefakt je sačuvan oblik *pûten* u značenju usput, inače *pûton*, jer su muške osnove na -i prešle k osnovama na -o, O asibilaciji guturala u nom. pl. bilo je već govora, a sada još ovdje spominjem samo to, da ono malo asibiliranih oblika kao: vûci, vrâzi, hajdûci, sînci, mômci, junâci, Tûrci, siromâsi, Vlâsi (pored Vlâhi) *mogu* se pojaviti i u kosim padežima.

Duljih oblika na *-ovi* odnosno *-evi* kao u štokavskom nema u vodičkome narječju. S obzirom na ove dulje oblike nom. pl. mogu istaknuti, da i „slovinsko“ narječje u zapadnoj i južnoj Istri stoji na istom stupnju razvitka kao vodičko; ni ondje nisu poznati dulji oblici, premda se može pretpostaviti, da su oblici na *-ove* osnova na -u isprva bili poznati. Uostalom je poznato, da se u primorskim lekcionarima oblici na *-ove* malo kada prenose također na jednosložne osnove -o. U tome je dakle „slovinsko“ narječje zaostalo, ono je šta više još eventualno sačuvane oblike osnova na u izgubilo u korist osnova na o.

U Vodicama su samo dva primjera na *-ovi*: strahđvi (petrefakt: =sablasti) i židovi; strah je mogao već vrlo rano prijeći među osnove na u, kako pokazuje slov. strah, gen. strahu, a židovi je moglo nastati pod crkvenim utjecajem, a moglo se i sačuvati od starine.

U narodnim pjesmama ovi su primjeri vrlo rijetki: gradđvi, svatđvi, darđvi i dr.

Poznato je, da su imena sela Poljane, Jelšane, Žejane prvobitno nom. pl. konsonantskih osnova na -an- (-an-in); u Vodicama je također nastao ovakav supstantiv: Brgužane (ime dijela sela, gdje su se navodno naselile porodice Miljević iz Brguca, stoga Brgužani < Brgužani < Brgudani).

U gen pl. je završetak -i kod imenica muškoga roda općenit, a kod imenica srednjega roda dolazi redovno pored kraćih oblika bez završetka. *Lito* se deklinira ovako:

	sing.	plur.
nom., ak. vok.	lĭto	lĭta
gen.	lĭta	lĭt ili lĭti
dat., lok.	lĭtu	dat. lĭtan lok. lĭtah ili lĭti
instr.	lĭton	instr. lĭti (rjede lĭtami).

Eventualni završeci -a ili -ov (ev) u gen. pl. posve su nepoznati ne samo u Vodicama nego i u narječju sviju „Slovinaca“. Kako se vidi, završeci -i, koji se po analogiji osnova na i nalaze već u južnočakavskim lekcionarima XV. vijeka i u štokavskom narječju u XIII. i XIV. vijeku, prevladali su i posve potisnuli sve ostale izuzevši kraće završetke za imenice srednjega roda. Tomu je udaren početak bez sumje još u staroj domovini, jer nije puki slučaj, da se štokavsko-čakavska oaza na visoravni u tome posve slaže s narječjem „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri i da sjevernočakavsko narječje Liburnije kao i središnje Istre ima oblike bez završetka. Punih završetaka na -a nije po mojem mišljenju nikada bilo u narječju „Slovinaca“, jer sam nakon proučavanja perojskog narječja uvjeren, da štokavsko -a u gen. pl. potječe od starijega poluvokala, kako je taj poluvokal shvatio i razjasnio Vondrák (O původu kijevskýh listů, 1904. i u Vergleichende slavische Gramatik, II., 21). U perojskom dijalektu dolazi konsekvantno mjesto nekadašnjeg Vondrakova  $\text{ř}$  jedan vrlo široki dugi  $\text{ę} = \text{a}^e$  u *nenaglašenom* položaju i jedan normalno otvoreni kratki e u *nenaglašenom* položaju (kratak, jer u Peroju nema kvantitetskih dužina u nenaglašenim slogovima). Evo genitivi pl. različitih osnova iz Peroja: A.  $\text{ę}$  i e mjesto  $\text{ř}$ : 1) a-osnove: ruk $\text{ę}$ (h je prodrlo ovamo po analogiji zamjenica i pridjeva), žen $\text{ę}$ , duš $\text{ę}$  tůžbeh, b $\text{ř}$ rkeh, k $\text{ę}$ peh, gl $\text{ř}$ v $\text{ę}$ h, s $\text{ę}$ streh,  $\text{č}$ steh ( $\text{č}$ esta mjesto  $\text{č}$ esta), gr $\text{ř}$ neh,  $\text{đ}$ veceh (štok.  $\text{đ}$ v $\text{ř}$ c $\text{ř}$ ), cr $\text{ę}$ v $\text{ę}$ leh; 2) stare r-osnove fem.; š $\text{č}$ er $\text{ę}$ , m $\text{ř}$ tereh; 3) o-osnove: a) masculina: v $\text{ř}$ leh, k $\text{ř}$ neh, p $\text{ę}$ seh (pasa), sv $\text{ę}$ kereh, p $\text{ř}$ steh (ili p $\text{ř}$ st $\text{ř}$ h), m $\text{ř}$ žeh, p $\text{ř}$ peh, gr $\text{ř}$ b $\text{ę}$ h,  $\text{đ}$ ceh, sv $\text{ř}$ teh, gr $\text{ř}$ zdeh, mj $\text{ę}$ seceh, (n $\text{ř}$ kteh), s $\text{ř}$ koleh, go-  
spod $\text{ř}$ areh, jun $\text{ř}$ keh; b) neutra: d $\text{ř}$ v $\text{ę}$ h,  $\text{đ}$ ec $\text{ę}$ h (kolektiv *đeca* može biti također fem. sg.), s $\text{ř}$ nceh, s $\text{ř}$ leh; 4) nekadašnje i-osnove masc.: g $\text{ř}$ -steh, p $\text{ř}$ teh, n $\text{ř}$ kteh; B. —  $\text{ř}$  u gen. pl. zub $\text{ř}$ h (h po analogiji zamjenica i pridjeva), kost $\text{ř}$ h, stvar $\text{ř}$ h, o $\text{č}$ h, us $\text{ř}$ h, prs $\text{ř}$ h, crv $\text{ř}$ h, zec $\text{ř}$ h, lon $\text{č}$ h,  $\text{ř}$ u $\text{đ}$ h.

Refleks  $\text{ę}$  za Vondrakov  $\text{ř}$  je u Peroju identičan s dugim  $\text{ę}$  u op $\text{ę}$ nka od nom. op $\text{ę}$ nek (štok.  $\text{đ}$ panak),  $\text{đ}$ en (štok.  $\text{đ}$ an). Da bi taj poluvokal (odnosno njegov refleks  $\text{ę}$ ) mogao nastati drukčijim utjecajem ili biti posve sekundarnoga izvora, vrlo sumnjam. Upućujem na različite pokušaje tumačenja gen. pl. —  $\text{ř}$  na Leskiena: Serbokroatische Grammatik str. 434—437 i na tumačenje u Ivšičevim „Prilozima za slavenski akcentat“ (Rad 187).



Završetak dat. pl. je u Vodicama i u većini sela štokavsko-čakavske oaze na visoravni kod sviju imenica — an (< am) kao u ruskom jeziku. To je posve lokalna pojava, kako se opaža i u drugim do sada analiziranim narječjima. Ona dokazuje samo to, kako može da bude analogija na malom području jaka. Bez sumnje je ovo izjednačenje nastalo pod utjecajem osnova -a, pri čemu je analogija počela djelovati najprije kod imenica srednjega roda (sela, polja i t. d.), a onda i kod drugih osnova -o. Stalno je ova pojava produkt, koji je nastao tek u novoj domovini, jer narječje „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri je ne poznaje. Ondje su sačuvani ili stari završeci -on< om (eventualno -en, em kod mekih osnova) ili se pojavljuje završetak -in< im istodobno za dat. instr. pa gdje i za lok. (kao na pr. u Medulinu). Lokativ se izjednačio s instrumentalom i s genitivom, koji na posljednjem slogu nema ni akcenta ni dužine; izuzetno dolaze kod imenica srednjega roda pored oblika na -i (u lokativu) također oblici na -a. Vrlo se rijetko javlja oblik na -ah u imenica muškoga roda, ali ih djeca upotrebljavaju dosta često.

U instrumentalu općenita je upotreba završetka -i, *rijetko* se kod imenica srednjega roda čuju oblici na -ami: litami, pišmami, rjivami, plječami. Začudo se izgubio oblik duala u nom. za imenice muškoga roda, a za akuzativ je sačuvan. Upotrebljava se samo kod đba, dvâ i trî: nom. đba, dvâ, trî .... dđbri sđci, ak. đba, dvâ, trî ..... dđbra sđca.

U Vodicama su se stari oblici duala za *uši* posve, a za *oči*, djelomice izgubili. Deklinira se *đči* (nom. gen. ak. vok., lok. i instr.) i dat. *đkan*. Vrlo rijetko se čuje oblik *đcima* za instr.

*Űho* nema oblika za dual *Űši* nego samo plural *Űha*, gen. *Űh* ili *Űhi*, dat. *Űhan*, lok. instr. *Űhi* (deklina se dakle kao *sělo*). Tlđ i dnđ nemaju u gen. pl. kraćih oblika bez završetka *dân*, *tâl*, nego samo *tliđ*, *dnđ*. U lok. od *tla* je -h sačuvan: *tliđ* pored *tliđ*. O etimologiji različitih lokaliteta Dane od st. crkv. slov. ДѢНО, cf. rječnik sub Dane.

O akcentuaciji osnova na -o. Općenito se može reći da i ondje, gdje bi se mogao očekivati naglasak na kraju riječi, dolazi do izjednačenja prema ostalim padežima, gdje se akcentat povukao. Moglo bi se na pr. očekivati u instr. sg. *bobđn*, *gřmđn*, *grobđn* i t. d., ali se čuje samo: *bđbon*, *gřřmom*, *gřđbon* i t. d.,

a rijetko se čuju oblici s izjednačenim akcentom na kraju batôn pored bâton, podôn pored pōdon, košôn pored kōšon, popôn, pored pōpon, stolôn pored stōlon, volôn pored vōlon; ključôn pored kljûçon, nožôn pored nôžon, plaštôn pored plâšton, smihôn pored smîhon i t. d.

I u dat. pl. rijetko dolazi akcenat na kraju pored povučenog akcenta: prascân pored prâscan, loncân pored lōncan, ognjân pored ôgnjan, đrvân pored đr̄van i t. d.

Imena od milja. Završeci hipokoristika muškoga roda glase u nom. sg. -o ili -e, ali deklinacija je različita. Na -o se svršavaju: Mârko, Mîho, Pêro (pored Pêre), Gřgo, Jřvo (pored Jřve); na -e: Tôme, Mâte, Jûre, Šime, Gâre, Stipe, Jâdre, Jože, Pâve, Lõvre i t. d. U kosim padežima *jednine* dekliniraju se i jedni i drugi kao osnove na -a: gen. Mârke, Mîhe, Stipe i t. d. U pluralu se upotrebljavaju samo oblici muškoga roda osnova na -o: Mâti, Mîhi, Pêri, Stîpi i t. d. kao vûci. Pored ove deklinacije *mogu se neki* od ovih hipokoristika sklanjati još uvijek i u singularu i u pluralu po nekadašnjoj konsonantskoj deklinaciji osnova na -t: Jřvo isključivo Jřvota, Jřvotu i t. d., u pluralu Jřvoti; Pêro u gen. Pêre i Pêrota; Gâre gen. samo Gâreta i t. d., Lõvre samo Lõvreta. O tumačenju ove pojave vidi Rešetar: Der štokavische Dialekt, str. 164.—165. -ota mjesto -eta stoji u gen. kod. imenica na -o.

Ovamo spadaju također: Jânko, Jřko, sřnko, Pırko, Pêcko, Mäcko, Jêcko, dëčko, čajko, bräjko, Mřtre, bräjne i t. d., od kojih su neki stari porodični nadimci — nastali bez sumnje prema imenima osoba. Sve ove tvorbe ne prolaze u deklinaciji jednako; sřnko i bräjne još se uvijek shvataju kao sřnak (još se često upotrebljava pored sřnko) i bräjjan, pa se i dekliniraju u singularu i pluralu po o-osnovama, dečko ima pored završetaka o-osnova također završetke konsonantskih t-osnova, čajko i bräjko imaju samo završetke o-osnova, a svi ostali samo završetke t-osnova (s -ota mjesto -eta kod onih na -o).

Od hipokoristika prave se deminutivi i augmentativi. Deminutivi na -ica: Mârkica, Mîhica, Gřgica, Jřvica, Mâtica, Jürica, Šimica, Stîpica; na -ka: Jřvka; na -ič: Gřgič, Jđzič. Augmentativi na -ina (s primjesom prezira): Matřna i t. d.; na -ülja: Markülja, Gřgülja, Jivülja, Matülja, Šimetülja (nastalo prema nekadašnjem

gen. Šimeta, sada u gen. samo Šime), Jankülja. U Jelovicama ima vulgarno ime na -urina: Stipurīna.

Akcentuacija hipokoristika u Gocu je dašto: Mâte, Jive, Gřgo, Stipe i t. d. (u vok. Mâte, Jīve, Gřgo, Stīpe), ali Pêro, Lûka.

O množini treba istaknuti: brāti i gospodīni je pravilno, brāća se kaže rjedje i ne znači samo braća nego i prijatelji, znanci, a gđspoda je kao kolektivni pojam vrlo čest; kaže se plēča, přsa; od ūsta u značenju usta ima sing. ūsto u značenju usna.

### Konsonantske osnove

O konsonantskim osnovama na -n nema osobitih napomena; za njih vrijedi ono, što je bilo rečeno o imenicama srednjega roda na -o. I osnove na -s prešle su k osnovama na -o. Preostaci su: nebēsa (ne samo u Očenašu) i čudēsa pored čūdesa, od čega je načinjen također singular čūdeso u značenju ništarija, nevaljanac. Čini se, da naglasak čudēsa i nebēsa upućuje na starije čudēsā, nebēsā (Belić navodi za sjevernočakavsko narječje u Novome akcente nebesā, gen. nebés, lok. pl. nebesīh, nebēsīh — u molitvi — i nebésīh; ja sam zabilježio za Brešca nebesēh u molitvi), ili se ovdje radi o prvotnom povlačenju uzlaznoga akcenta mjesto štokavskoga sporoga, iz čega je naknadno nastao silazni akcentat kao u kádi < kádi < kǎdē.

Konsonantske osnove na -t kao prāse, pīplje, tēle, brēče i t. d. ne tvore množinu fem. kolektivima na -ad, nego glase u množini prāseta, pīpljeta, tēleta, brēčeta; prema oblicima gen. sg. i t. d. nastadoše naknadni nom. kao prāseto, tēleto, brēčeto, tēleto, koje vrlo rado upotrebljava mlađa generacija. [U narječju „Slovinaca“ *drvo* nema *nigdje* gen. drveta ili plur. drveta, a jednako *jaje, uže* ne glasi *nikada* jajeta, užeta, nego svuda drva, jaja, uža (gen. sg. i nom. plur.). U Vodicama s naglaskom: dřva, jāja, ūža. Za štok. drvo se obično kaže *drivo*, gen. driva.]. Kolektiv na -ad je žīvad. I dīte ima u množini ditēta pored dīca. Dīca se sklanja kao osnova na -a, no i ovako: gen. pl. dīc, dat. pl. dicān, lok. pl. dicāh, instr. pl. dicāmi. Dān glasi u gen. sing. dāna i t. d., u pluralu dāni ili dnēvi; dvādni, trīdni, ali pēt dñi; dne u pōdne, dōdne.

## Osnove na -a

Tvrde i meke osnove su se izjednačile. Sklanja se:

	Sing.	plur.
nom.	žēna	žēn-e
gen.	žēn-e pored žen-ê	žēn
dat.	žēn-i	žēn-an pored žen-än
ak.	žēn-u	žēn-e
vok.	žēn-o	žēn-e
lok.	žēn-i	žēn-ah pored že-äh
instr.	žēn-on pored žen-ôn	žēn-ami pored žen-ämi

Za poređenje sa sjevernočakavskim narječjem navodim po jednu tvrdu i meku osnovu iz sela *Bréšca* uz imenicu na-ica.

		sing.			plur.	
nom.	ženä	küca	žlica	ženi	küce	žlice
gen.	ženi	küci	žlice	žên	küc	žlic
dat.	ženê	küce	žlice	ženän	küčän	žlicän
ak.	ženü	kücu	žlicu	ženi	küce	žlice
vok.	žëno	küco	žlico	žëni	küce	žlice
lok.	ženê	küce	žlice	ženäh	kücah	žlicah
instr.	ženún	kücün	žlicün	ženämi	kücami	žlicami

U *Gocu* se sklanja:

	sing.	plur.
nom.	žēna	žēne (premda štok. žëne)
gen.	žēne pored ženê	žên
dat.	žēni	žēnan pored ženän
ak.	žēnu	žēne
vok.	žëno	žēne
lok.	žēni	žēnah pored ženäh
instr.	žēnon pored ženôn	žēnami pored ženämi

U *Medulinu*: žēna, gen. ženê, dat. žēni, ak. žēnu, vok. žëno, lok. žēni, inst. ženôn; plur. nom. žēne, gen. žên, dat., lok., inst. ženän, vok. žëne. Još mogu dodati, da se stariji oblici ženê (gen. sg.), ženôn (istr. sg.), ženän (dat. pl.), ženäh (lok. pl.) i ženämi i u Vodicama i u Gocu, Danama, Jelovicama i t. d. mnogo češće javljaju nego oni oblici, koji su nastali pod utjecajem kosih padeža.

Vok. sg. ličnih imena na-ica i hipokorističnih ličnih imena na -a imaju završetke na -e: Ānice, Kātice, Lūcice, Mārice, Jēlice (tako i drugi deminutivi na -ica: divōjčice, dūšice, gōrice, sēstrice pored sestrīce, pūnice i t. d.), Māre, Jēle, Kāte, Lūce i t. d. od nom. Ānica, Kātica, Lūcica, Mārica, Jēlica, Māra, Jēla, Kāta, Lūca, ali ipak: Ūrso, Jāgo, Māndo od Ūrsa, Jāga, Mānda. Inače je vok. na -o sačuvan u sličnim slučajevima i u istoj mjeri kao kod osnova muškoga roda na -o: mājō, mājko, sēstro, žēno, bābo (od nom. bāba, slično dīde od dīd), ūjno, strīno, tēto (od nom. tēta), zāvo, jētŕvo, brātano, stŕnično, tetično, ujīčno, svēkŕvo, dūšo, gōro, vōdo, rūko, nōgo, brādo, jēlvo, štrīgo i t. d.

Kod ponovnoga i glasnog dozivanja, osobito ako kod dozivanja osoba nije blizu, lična imena osnova na -o, a također i na -a sa naglaskom na prvom slogu s kvantitetskom dužinom: Mārko, Stīpe, Jīve, čāčo, mājō, dīde, bābo, tēto i t. d. mogu imati u vok.: Markō, Stipē, Jivē i t. d. To se može protumačiti, da se uzmogne cilj dozivanja postići dugim trajanjem konačnoga vokala. Ima dozivanja i sa dva vokativa istodobno: Mārko, Markō! Stīpe, Stipē! čāčo, čāčō! mājō, majō! dīde, didē! bābo, babō! i t. d.

U Gocu su ženska hipokoristika na -a naglašena ovako: nom. Māra, Lūca, Jēla, Jāga, Mānda, Kāta, u vok. Māre, Lūce, Jāgo, Māndo, Kāte. Jednako je i u većini sela „slovinskoga“ dijalekta. Nominativi na -e: Māre, Jēle i t. d. su karakteristični za sjevernočakavsko narječje u Istri, a i za sva ikavsko-čakavska sela tipa *Rāčice* i *Mune*; ikavsko-južnočakavska sela tipa *Sv. Ivan* i *Pavao*, *Sv. Petar u Šumi* i t. d., a ni štokavsko-čakavski prelazni dijalekat „Slovinaca“ ne poznaje ženskih hipokoristika na -e. Cf. o tome Rešetar: *Der štok. Dialekt*, str. 177—168. U vok. također: Māte, Kāte, Jāgo kao Stīpe.

Deminutiv Jēlka glasi u vok. Jēlko; u jednoj narodnoj pjesmi Jēka (u Danama vulgarno ime Jēka, Jēkini, Jēkič) (Je + a/oka (ĕ + a/o = ê); od toga još dalje deminutiv Jēlkica (sa sačuvanim k kao u štok. seki).

U gen. pl. bāčva, brōskva, čerišnja .... glasi bāčav, brōskav, čerišanĵ, isto tako dēkal, dŕitav, grābalĵ, frūšak (f mjesto h), lōkav, brīskav, smōkav, tīkav. Od bānda, brājda, hārta, kvārta,

mûrva .... glasi bând, brâjad pored brâjd, hârat pored hârt, kvârat pored kvârt, mûrv pored mûrav; od mâlta, mâjka, prâvda, sôrta, tôrba samo mâlt, mâjk, prâvd, sôrt (pored sôrat), tôr; od crîkva, smûtnja.... crîkav, smûtanj; od dâska (čakavski daskâ), ôvca, zêmlija pravilno dasák, ovâc, zemâlj, ali izjednačeno prema nom. pl. sêstar, jîgal. Inače glasi gen. pl. krâv, bâb, dlâk, .... isto tako besîd, dragînj, tegînj, drnjûl, konôb, kraljîc, nedîlj, večêr i t. d., črnîn, daljîn, dugâc; žên, kôz, têt, strahôt, gôr, bûh, vôd, lipôt, sramôt pored srâmot, sirôt pored sírot; lîh, brâd, rûk, strîl, Mâr, Lûc, Jêl i t. d.

### *Osnove na -i*

Nekadašnje imenice muškoga roda prešle su većinom k osnovama na -o, a neke k osnovama na -i ženskoga roda kao u štokavskom. Kaže se bô — bôla pored bô — bôli, zvîr — zvîri, pût — pûta pored pût — pûti (ali pût — pûti samo u značenju „Weg“ a ne „Mal“). Neke su imenice ženskoga roda prešle k osnovama na -a, prihvativši odnosni završetak, druge su prešle k osnovamâ na -o, a mnoge su do današnjega dana ostale u i-deklinaciji. Kaže se: bolêč — bolêči (samo jedanput u narodnoj pjesmi, cf. rječnik), bolîzan — bolîzne pored bolîzna — bolîzne, glâd — glâdi pored glâd — glâda (običnije), gûsle (fem. pl. t.) — gûsal, zagřst — zagřsta (zglob ruke, prema tomu zagřsnica, cf. rječnik sub — grst), kâzan — kâzni pored kâzna — kâzne, nêsvîd — nêsvîdi (cf. rječnik), lûc — lûci (uljana svijeća), jîd — jîdi, (jelo) i jîd — jîdi pored jîd — jîda (srdžba), u značenju jad srdžba također jâd — jâda pored jâd — jâdi, ùjd — ùjdi (kolika kod životinja, < ùjid), mîsa — mîsli pored mîsla — mîsle (rjede), pôt — pôta pored pôt — pôti (u st. crkv. slav. masc.), pôst — pôsta pored pôst — pôsti (u st. crkv. slav. postъ m.), rêbar — rêbri (pristranak ispona, grbina, svagdje također kod sjevernih čakavaca, prema rebro?), rêd — rêdi (samo niz) pored rêd — rêda (niz i red), nâstin — nâstina (cf. rječnik), ali stîna — stîne, râvan — râvni (rijetko) pored râvnîca — râvnîce, strân — strâni pored strâna — strâne, kâp — kâpi pored kâp — kâpa i kâplja — kâplje, lâz — lâzi, sô — sôli, ali râsol — râsola, stîd — stîdi (studen, stîdan = hladan, kaže se također stîdîna = studen) pored stîd — stîda (stidljivost, obično srâm — srâma), sřđ — sřđi pored sřđ — sřđa (srdžba), svîrâla-e, rukovêta — rukovêt-e, vřst — vřst-i, (štok, vrsta) i vřsta —

vř̄ste, (řtok. red) kř̄koř̄ — kř̄koři pored kř̄koř̄a — kř̄koře, pogibř̄ja (masc.). Deklinacija riječi kost glasi:

	sing.	plur.
nom. i ak.	kř̄st	kř̄sti (nom., gen., ak., vok., lok., instr.)
gen., dat. i lok.	kř̄sti	kostãn (dat.)
vok.	kř̄sti (rjeđe)	
instr.	koř̄ćõn pored kostõn	

I ovdje se u inst. sg. i dat. pl. opaža utjecaj osnova na -a, u lok. i istr. pl. izjednačenje prema ostalim padežima plurala i prema osnovama na o.

Kao *kř̄st* deklinira se i *kř̄v*, koja je nekada spadala među osnove na -u, isto tako řubãv; ostale su osnove na -u prešle među osnove na -a kao u řtokavskom narječju.

### Osnove na -r

Mãti se sklanja: nom. mãti, gen. i lok. mãtere pored mãtare, ak. mãter pored mãtar, instr. mãteron pored mãtaron; plur. mãtere ili mãtare, gen. mãter pored mãtar, lok. mãterah pored mãtarah, instr. mãterami ili mãtarami (a mjesto e uvuklo se ja-mačno po mnořtvu slaćajeva nepostojanoga a).

řćĩ glasi: sing. nom. řćĩ, gen. řćėri pored řćėre ili řćėř̄, dat. řćėri, ak. řćėř̄, vok. řćėri, lok. řćėri, instr. řćėř̄õn; plural: nom. řćėri pored řćėre, gen. řćėř̄, dat. řćėř̄ãn, ak. řćėri pored řćėre, vok. řćėri pored řćėre, lok. řćėř̄ãh, instr. řćėř̄ãmi. Oćit je utjecaj ořnova na -a.

## Zamjenice

### 1. Lićne zamjenice

jã	tĩ	õn	õno (rijetko onõ)	õna (rijetko onã)
mẽne, me	tẽbe, te	nřẽga, ga		nřẽ, je
mẽni, mi	tẽbi, ti	nřẽmu, mu	kao	nřõj, <i>ji</i> ili joj
mẽne me	tẽbe, te	nřẽga, nj, ga	kod	nřũ, je
mẽni	tẽbi	nřẽmu, njin	masc.	nřõj
nãmon	tõbon	nřĩn		nřõn

mī	vī	ōni (rijetko onī)	ōna (rijetko onā)	ōne (rijetko onē)	
nās, nas	vās, vas		njīh, jih	} za sva	} tri roda
nān, nan	vān, van		njīn, <i>njīma</i>		
nās, nas	vās, vas		njīh, nje, jih		
nās	vās		njīh, <i>njīma</i>		
nāmi	vāmi		njīmi, <i>njīma</i>		

Refleksiv: — sēbe, sēbi (si), sēbe (se), sēbi, sōbon.

Napomene: Metateza *nāmon* već je spomenuta; upozorava se na kratkoću *vās, nās, njīh, njīn*. Lok. *njīn* (pored *njemu*) valjda je izjednačenje s instr., kakovih imade i inače kod zamjenica i pridjeva. Zanimljiva je pojava jedinstvenoga oblika (za dat., lok, instr. pl. od *ōn, ōna, ōno*) *njīma*, premda postoje za 1. i 2. lice samo stariji oblici. Razlog, da je analogija djelovala samo kod *njīma*, nalazim u tomu, što je mnoštvo završetaka *-ima* ostalih zamjenica, pridjeva i brojeva moglo utjecati na *njīn, njīh, njīmi*, a oblici *nan, nas, nami, van, vas, vami* ostadoše pošteđeni. Razvitak završetaka na *-ima* čini se da je u vodičkom narječju imao svoj početak u oblicima brojeva dvima, obima (eventualno u nekadašnjim oblicima očima, ušima), osobito pak u nekadašnjim oblicima duala na *-ima* kod zamjenica i određenih (složenih) pridjeva. Svakako je upotreba oblika na *-ima* pored ostalih oblika općenita i kod zamjenica i pridjeva i brojeva, a oblici na *-ima* ili *-ama* su kod imenica posve nepoznati. Enklitični oblik *ji* pored *joj* odgovara st. crkv. slav- ѿи (jeji) kao *je* st. crkv. jeje. Oblik *ju* nije poznat.

## 2. Pokazne zamjenice

tā pored tī tō	tā	onī	onō	onā } u svim ostalim
tōga	tē	ovī	ovō	ovā } padežima imaju
tōmu	tōj	pored tī		iste završetke kao tā (tī),
tā pored tī tō	tū			tō, tā.
tōmu „ tīn	tōj	„ tī		
tīn	tōn			

tī	tā	tē	
tīh			
tīma pored tīn			
tē	„ tā	tē	
tīh	„ tīma		
tīmi	„ tīma		



Napomena: *tâ* (masc.) odgovara st. crkv. sl. *тъ; тї, онї, овї.*, u nom. nastali su prilikom na *kojī, kī* i na nom. određenih pridjeva. Dat. i lok. fem. *tī* kao i dat., lok fem. *onī, ovī, mōji, tvōji, svōji, nāši, vāši, njihovi* i t. d. tvorba je po analogiji prema dat. i lok. fem. oblika pridjeva *zdrāvi, līpi, čīsti* pored *zdrāvoj, līpoj, čīstoj*. Dat. i lok. fem. *zdrāvi, līpi, čīsti* su oblici prema neodređenim pridjevima. Oblik dativa *tīma* se ne upotrebljava u vezi s imenicama, nego samo sam za sebe i s pridjevima, zamjenicama i brojevima, dakle samo *tīn orāčan*, ali *tīma-dobrima, tīma-dvīma* (pored *tīn-dōbrin, tīn-dvīn*), ali s *tīma-orāči* (pored s *tīmi orāči*). Tako se upotrebljavaju također svi ostali oblici na *-ima*.

Pojačani oblik pokaznih zamjenica *tâ (tī), ovī, onī* je *tajīsti (tijīsti), tojīsto, tajīsta; ovijīsti, ovojīsto, ovajīsta; onijīsti, onojīsto, onajīsta*, pri čemu se obično sklanja i prvi dio *tâ, tō, tā* i t. d., a inače dolazi u gen., dat., lok. sg. masc. i neutr. osakaćenje prvoga dijela: *tojīstoga, tojīstomu*; isto tako u pluralu *ovojīstih, onojīstih, ovojīstih, onojīstih*, i t. d., gdje *ono-, ovo-* ostaje (bez obzira na padež). Samostalno se *jīsti* ne pojavljuje. *Svejīsto* znači *svejedno*, ipak, *uza sve to*.

Pokazne adjektivne zamjenice *kakvoće i kolikoće takōv, ovakōv, onakōv, tolik, ovolik, onolik, tolican, ovolican, onolican* sklanjaju se kao obični pridjevi.

Stare zamjenice *съ* sjeća nas: *danās, večerās, načas* ( *nočas* (o se pretvorilo u *a* pred naglaskom kao u riječi *patōk*), *sīnoč, segūtra* ( *sēga + jūtra; se-zīme, se-jēseni, sega — līta ōve (prošle) zime, jeseni, ovoga ljeta, ali sih — zīm, sih — jēseni, sih — līt* znači: *negdašnjih zima, jeseni, ljeta*. („U se vrime godišta“ je poznata drevna crkvena pjesma).

### 3. Upitne, neodređene i odnosne zamjenice.

Upitno i odnosno staro *кѣи, кѣи, коѣ* ima u Vodicama ove oblike:

<i>kī</i>	pored <i>kojī</i>	<i>kō</i> (rjeđe)	uz <i>kojēi</i>	<i>kojō</i>	<i>kā</i> (rjeđe)	pored <i>kojā</i>
<i>kōga</i>	„ <i>kojōga</i>	„	„	„	<i>kē</i>	„ „ <i>kojē</i>
<i>kōmu</i>	„ <i>kojōmu</i>	„	„	„	<i>kōj</i>	„ „ <i>kojōj</i> i <i>kojī</i>
<i>kī</i>	„ <i>kojī</i>	„	„	„	<i>kō</i>	„ „ <i>kojū</i>
<i>kōmu</i> i <i>kīn</i>	pored <i>kojōmu</i>	i <i>kojīn</i>			<i>kōj</i>	„ „ <i>kojōj, kojī</i>
<i>kīn</i>	pored <i>kojīn</i>				<i>kōn</i>	„ „ <i>kojōn</i>

kī (rjeđe) pored kojī kâ (rjeđe) pored kojâ kē (rjeđe) pored kojê  
 kīn (rjeđe) pored kojīn  
 kīn „ „ kojīn i kojīma  
 kē (rjeđe) pored kojê kâ (rjeđe) pored kojâ kē (rjeđe) pored kojê  
 kīn (rjeđe) pored kojīn i kojīma  
 kīma, kīmi (oboje „ ) „ kojīmi „

Upotreba ove zamjenice u odnosnom značenju uvijek je nena-  
 glašena; odnosno kī može se sintaktički upotrebljavati jednako  
 kao i relativno *što* u štokavskom i *ki* u slovenskom.

*Ča* se sklanja: *ča, čega* pored *čēza, čēmu, ča, čēmu* pored *čin, čin.* *Ča* se može upotrebiti relativno kao i *ki*: *jābuke, ča-smo-jih-*  
*donēsli* ili *jābuke, ča- (ke) -smo-donēsli* pored *jābuke, koje-smo-*  
*donēsli.*

U Jelovicama se pita ne samo sa *ča* nego i sa *čēs* (česa).  
 Sadašnje *ča* je valjada nastalo gubitkom enklitički prislonjenoga  
 pronominalnoga elementa *to*, jer u sjevernočakavskom narječju u  
 Liburniji i u Hrvatskom Primorju glasi *ča* s dugim naglaskom,  
 kada stoji samostalno.

*Niš* (rijetko *ništar*) < *ništ* < *ništa* kao *dāž* < *dāžd* — sklanja  
 se: *niš, ničēza, ničēmu, niš, ničēmu* pored *ničin, ničin.* Pored  
*niš* ima u Vodicama još *ničare* kao imenica u značenju „ništa-  
 rija“; jamačno nastalo od \**ničъze*; u Korlevičima kod Sv. Ivana  
 od Šterne *ništarica* f. u istom značenju. U ovim primjerima, a i  
 u drugim već spomenutim primjerima na drugim mjestima opaža  
 se borba za prvenstvo zamjenice *ča* i *što*. Ovo kolebanje možda  
 se pojavljuje samo na prelaznom području još u staroj po-  
 stojbini, sjeverno od njega pobjeđuje *ča*, a južnije *što*.

*Nikī, nikā, nikō* pored *nikojī, nikojā, nikojê* (ō) sklanja se  
 kao *kī, nikojī.* *Ništo* (aliquid) se sklanja: *ništo, ničēga* pored  
*ničēza, ničēmu, ništo, ničēmu* pored *ničin, ničin.* Obraćam pažnju  
 na različiti akcenat kosih padeža od *niš* i *ništo*.

Pored *ničēza* ima i *ničera*, a to je jamačno osakaćeno mje-  
 sto *ničegare* prema nom. *ničare*, kod kojega je u gen. -ga od  
*ničega* otpalo, a -re se sklanja, jednako dat. i lok. *ničeru* mjesto  
*ničemure* (-mu otpalo, -re sklonljivo) i slično instr. *ničirin* (-m  
 otpalo, -re sklonljivo).

*Nīdan, nīna, nīno*, znači *nijedan*, sklanja se kao pridjev,  
 jednako *niti* - *jēdan* u značenju baš *nijedan*.

*Kojigòd, kigòd, čagòd.*

Predmetanjem naglašenoga pronominalnog elementa *to* na *kī*, *kā*, *kō* ili na *kojī*, *kojā*, *kojō* (-e) ili na *ča* nastaju u Vodica neobično naglašeni tipovi: *tó - kī* (pored *būdi - kī*), *tó - kā*, *tó - kō* pored *tó - kojī*, *tó - kojā*, *tó - kojō* (-ē) i *tó - ča* u značenju bilo ko, bilo koji itd. U ovim slučajevima dolazi dugi uzlazni akcentat na *to* s kvantitetskom dužinom na *ki* i t. d. No jasno se može opaziti, da je interval između svršetka prvoga (uzlazno naglašenog) sloga i početka drugoga sloga znatno manji nego na pr. u *riba* između *rī - i - ba* ili *mē - i - so* u riječi *mēso*. Isto kao u štokavskom može se na *kī* nadovezati *mu drāgo*. Upitna pridjevna zamjenica: *kakōv*, *kolīk*, *kolīcan*. *čigōv* sklanja se kao pridjev.

## 4. Posvojne zamjenice

Posvojna zamjenica *mōj* sklanja se ovako:

<i>mōj</i>			
<i>mōjega</i>	pored	<i>mōga</i>	
<i>mōjemu</i>	„	<i>mōmu</i>	
<i>mōj</i>			
<i>mōjemu</i>	„	<i>mōjin</i> i <i>mōmu</i>	
<i>mōjin</i>			
<i>mōje</i>	<i>rjeđe</i>	<i>mojē</i>	<i>mōja</i> <i>rjeđe</i> <i>mojā</i>
		<i>mōje</i>	„ <i>mojē</i>
„	„	„	<i>mōjoj</i> „ <i>mojōj</i> ; <i>mōji</i> — <i>mojī</i>
			<i>mōju</i> „ <i>mojū</i>
			lok. kao dat.
			<i>mōjon</i> <i>rjeđe</i> <i>mōjōn</i>

<i>mōji</i>	<i>rjeđe</i>	<i>mojī</i>		<i>mōja</i>	<i>rjeđe</i>	<i>mojā</i>	<i>mōje</i>	<i>rjeđe</i>	<i>mojē</i>
<i>mōjih</i>	„	<i>mojīh</i>							
<i>mōjin</i>	„	<i>mojin</i> ; <i>mōjima</i>							
<i>mōje</i>	„	<i>mojē</i>	<i>mojīma</i>	<i>mōja</i>	<i>rjeđe</i>	<i>mōjō</i>	<i>moje</i>	<i>rjeđe</i>	<i>mojē</i>
<i>mōjih</i>	„	<i>mojīh</i>	„						
<i>mōjimi</i>	„	<i>mojīmi</i>	„						

Jednako se sklanjaju *tvōj* i *svōj*; također *njēj* (pored *njēji* i *njeji*), *njēje*, *njēja* (pored *njeje*, *njejä*), dakle gen. *njējega*,

njêje (pored njejê) i t. d. štok. njên, njézin; náš, váš, njihov, njegŏv sklanjaju se u kosim padežima kao pridjevi: našega, naše, vašega, vaše, njihovoga, njihove, njegŏvoga, njegŏve i t. d.

### 5. Druge riječi, izuzevši brojeve, koje se sklanjaju poput zamjenica

Sâm, sâma, sâmo sklanja se kao pridjev: gen. sâmoga, sâme (pored samê) i t. d. Neodređeni oblik je sačuvan u izrazu „na sâmu“ (pored na sâmin) = u četiri oka.

Väs, svä (pored sä), svê (pored sê) ima u deklinaciji iste završetke kao náš, naša, naše: gen. svêga, svê i t. d., a -v- može uvijek ispasti.

Sväki, sväka, sväko sklanja se kao adjektiv. Za štok. svašta kaže se sväčeso (pored säčeso) i sväčesa; sväčeso je jamačno nastalo prema gen. sväčesa. Pored svačeso i svačesa čuje se također sväčezo i svačeza; u ovim slučajevima dolazi z mjesto s prema gen. čeza pored česa. Slično oblicima ničera, ničerin ima još sväčera, sväčerin.

### Pridjevi

Tragovi nekadašnje nominalne adjektivne deklinacije sačuvani su samo u petrefaktnim adverbijalnim izrazima: odävna, zdävna, zaräna, od mläda, 's tîha, š čîsta, 'z dôbra, 'z nŏva, 's tŏda, 'z lîpa, 'z lîva, 'z dêsna, od mäla, 's krätka, 'z düga, 'z blîza, 'z dalêka i t. d.

Nominalni je oblik sačuvan u nom. sing. masc. gen.

Završeci -oga, -omu tvrdih osnova razlikuju se od -ega, -emu mekih osnova. U Jelovicama imaju *ega*, *-emu* i tvrde i meke osnove. Tako i u mnogim selima „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri.

Evo deklinacije:

sûh, sûhi	sûho	sûha
sûhoga		sûhe
sûhomu		sûhoj pored sûhi
sûh		sûhu
sûhomu pored sûhin	sûho	sûho „ sûhi
sûhin		sûhon

sûhi	sûha	sûhe
sûhih	—	—
sûhin pored sûhima	—	—
sûhe	sûha	sûhe
sûhih     "     "	—	—
sûhimi   "     "	—	—

Meke osnove: vrûč, vrûći, vrûča, vrûče, gen. vrûčega, dat. vrûčemu i t. d. Samo određene oblike imaju kao i u štokavskom: bôlji, gôri, bôžji, dîvlji, krâvlji, danâšnji, slipârski (rjeđe također slipârsk), cesârski (rjeđe cesârsk). U predikatnom položaju kaže se samo: on-je-sûh, krâtak, dôbar i t. d. I inače se razlikuje sûh konj od sûhi konj (sûh u značenju sušan i mršav, mršav se kaže mřšov, a znači samo mršav); mřšov po analogiji ôčov, kâlčov, zêčov, jêžov, ali oni-sûh-kônj pored oni-sûhi kônj, jedan-mlâdi čovîk.

U predikatnom položaju nalazi se kod *fem.* i *neutr.* završetaka — premda rijetko — naglasak na kraju, koji dakako potječe od neodređenih oblika: žêna je dobrâ (obično: dôbra), vîno je dobrô (obično: dôbro). Isti je slučaj u nom. i ak. pl. *svih* triju rodova, a nom. sg. masc. kod ovakovih pridjeva *uvijek* je naglašen na korijenu (dôbar, môkar, bîstar, slâdak, ôštar, krâtak, glâdan, smîšan).

Od muških hipokoristika na -a, -o i -e, koji se u gen. sg. i t. d. dekliniraju poput ženskih, nastaju pridjevi na -in: Mârkin pored Mârkov od Marko, brâjkin od brâjko, pâšin od pâšo (maritus sororis uxoris meae), čâčin od čâčo, Stîpin od Stîpe, Mîhin od Mîho, Jâdrin od Jâdre i t. d. Od ovakovih pridjeva mogu često puta nastati dalji pridjevi na -ov: Jadrînov, Mârkinov, Šîminov i t. d.

Praznici: Jivânja, Stîpanja, Mihôlja, Martînja (scil. „festa“), ali također: Mandalênina, Sabôtna, Rôkova, Petrôva, Jûrjova, Marînjina (dakako daljni oblik od Marînja); isto tako je vjerovatno Stomôrina u Liburniji mjesto Stomôrinja (Suto Môrinja), Jelênjina pored Jelênja, Jadrînjina i t. d. Ove se imenice sklanjaju kao žena, premda su to nekoć bili pridjevi.

Komparacija: U sjevernočakavskom narječju Liburnije i središnje Istre stoji *e* u formansu -ê + *js-* mjesto ê, a u selima čakavsko-južnočakavskoga tipa (Sv. Ivan i Pavao, Sv. Petar u

Šumi, Sv. Ivanac, Kašćerga, Grdoselo i t. d.) i u cijelom području „slovinskoga“ narječja stoji na tom. mjestu *i*. U Vodicama je taj *i* dugačak: zdraviji, pametniji, cinljii i t. d. Dužina ovoga *i* pred *j* pojavljuje se i inače u ovim slučajevima: bĳja (bel), ċija, pĳja (pil), šĳjati, vĳjati i t. d.). Stari osnovni oblik kosih padaže (-*bs-*) je sačuvan u pridjevu *rajsi* pored *rajše* (pored *raj* i *rāje*) i *hūjsi* pored *hūji*. Kaže se samo: lĳplji, lāglji, mēklji, dūglji (pored *dūži*). Završetak -lji stoji ovdje po analogiji od *dēb-l-jī*) *dēblji*.

S formansom -*bs-* nastaju kao u štokavskom: blĳzi, niži, tĳši, bĳlji, blāzi, brži, grži (< gŕdži), tŕži (< tŕdži), gūšci, tūšci, jači, ljūci (pored ljuťji; ljuť znači „böse“ i „sauer“), mlāji, sūši (pored sūhlji), žĳvlji, žūci (pored žuklji), dēblji (mjesto dēbelji, cf. Leskien: Serbokroat. Gramm. p. 378), glāji, mŕži, slāji, tānji, ūzi, krāči, krōči (pored krotkĳji), plĳči (pored plitkĳji), rĳži (< rĳdži; štok. rjeđi), krĳplji [rjeđe kripkĳji i kripĳci], viši [pored visočĳji], dūblji [pored dimbočĳji], šĳri [pored širočĳji], žēšci, ċĳšci [pored ċistĳji]; također defektiva: bōlji, gōri, mānji, vēci.

Začudo se može čuti također meki -šć- mjesto tvrdoга -šč-: gūšci, tūšci, žēšci, ċĳšci, što očito pokazuje nekadašnje kolebanje u razvitku prim. t+j kao ċ < tš < tš' (štok. ċ) < tš (poljsko tš = ċ) < tš (rusko т') < t' (ćak. ċ) (cf. Belić: Замѣрку str. 190.) kao ž < ġ u žēža, rĳži pored *j* u slāji, grāja. Protivno nego u štokavskom kaže se samo: cinĳji, tisnĳji, bisnĳji, stidnĳji. Superlativ se pravi predmetanjem čestice nāj, koja ima također glavni akcentat.

## B r o j e v i

Sklonljivi su jēdan, jēna, jēno [pored jedān, jenā, jenō], dvā, trĳ, četĳri, ōba i ōbadva, ōbe i ōbedvi, ali izuzetno mogu i pēt, šest... dēset, jedanājst, dvājset, stō imati završetak određenih pridjeva u gen., dat., lōk. i instr., što se posve rijetko događalo i u st. crkv. slav. kod nekih glavnih brojeva. Stoga mislim, da u istarskoj narodnoj pjesmi „Stipan ženu mlati — z devetima bati“ doista dolazi oblik „devetima“, kako se upotrebljava u govoru, a Zgrablić (o. c. str. XXVII., § 39.) isključuje iz govora ovakve oblike. [Usput spominjem, da Zgrablić ostavlja posve nerazjašnjene završetke na -ima u Sv. Ivanu i Pavlu (u Žminju ih

dakako nema, jer je tip žminjskoga dijalekta posve sjevernočakavski) u deklinaciji zamjenica (izuzevši nãmi, vãmi kao u Vodicama!), pridjeva i brojeva, premda se baš po ovim i mnogim drugim pojavama ističe dijalekat Sv. Ivana i Pavla kao neautohton južnoslavenski dijalekat Istre prema onomu u Žminju.]

Jêdan se sklanja:

jêdan	por. jedän	jêno	por. jenô	jêna	por. jenâ
jênoga	„ jenôga	—	—	jêne	„ jenê
jênomu	„ jenômu	—	—	jênoj	„ jenôj; jêni-jenî
jêdan	„ jedän	jêno	„ jenô	jênu	„ jenû
jênomu	„ jenômu, jênin por. jenîñ	—	—	—	lok. = dat.
jênin	„ jenîñ	—	—	jênon	por. jenôn
jêni	„ jenî	jêna	„ jenâ	jêne	„ jenê
jênih	„ jenîh	—	—	—	—
jênin	„ jenîñ, jênima por. jenîma	—	—	—	—
jêne	„ jenê	jêna	„ jenâ	jêne	„ jenê
jênih	„ jenîh	„	„	—	—
jênimi	„ jenîmi	„	„	—	—

Dvã, dvî: gen. dvîh, dat, dvîñ pored dvîma, ak = nom., lok. dvîh pored dvîma, instr. dvîmi pored dvîma. Isto tako trí, četîri i ôba; kod ôbadvã sklanjaju se oba dijela: ôbih dvîh, ôbin-dvîñ (pored ôbima-dvîma) i t. d. Mjesto četrdeset kaže se kvarnãr (cf. rječnik sub kvarnãr). Pored stô ima i stôtina, onda: dvîstô, trístô, četîri-stô i t. d., miljãr pored tãvžan (tisûč vrlo rijetko), milijûn.

Kolektivni brojevi: dvôji, ôboji (pored obôji), trôji, četvôri, petôri i t. d. sklanjaju se u kosim padežima kao dva: dvôjih, dvôjima i t. d. Brojne imenice: dvojîca; trojîca, nadalje samo: nas četîri, nas pêt i t. d. ili njih četîri, njih pêt (pored četîri od nãs, četîri od vãs, nastalo pod utjecajem talijanskoga jezika).

Množidba se izvodi sa pût (rjede s „bôt“): jêdan-pût, ali jedampût u značenju jednom, nekada, (dvã pûta, trí pûte, četîri pûte, pêt pûti i t. d. Krat je sačuvan samo u: dvãkrat, tríkrat. Kaže se po slovensku također pÿvič, drûgič i t. d. u značenju za prvi, drugi, treći put.

## P r i l o z i

Od starih pronominalnih osnova:

## 1. za oznaku mjesta:

a. gdje: dī, kādi, kadī; ōvde, ovdē, ovdē; tôte, totē, totē; ōnde, ondē, ondē; ōvdeka, ovdēka, ovdēka, tôteka, totēka, totēka, ōndeka, ondēka, ondēka; drūgdari < drugdi+re (negdje drugdje), pri čemu je kasnije nastalo metatezom drugderi i konačno drugdari kao mātari mjesto māteri, pōstalj mjesto pōstelj; isto tako svāgdari svagdje; tāmo pored tāmoka, sīmo pored sīmoka, ovāmo pored ovāmoka, onāmo pored onāmoka.

b. kamo i odakle: kāmo, dovōklje < do+ovo+kālē, klje iz kle epentetskim shvaćanjem glasa l prema cvītlje i t. d., dōklje (u vremenu i prostoru), dōtlje, onōklje, onōtlje, tōtlje, odonōklje, otōtlje; kūda, kūd, kudāj, (interog. i relat.), tūda, tūd, tudāj, onūda, onūd, onudāj; ovūda, ovūd, ovudāj; kudājka, tudājka, ovudājka, onudājka; svūda, svūd pored posvūda, posvūd (-v-može ispasti); pōtlje samo za oznaku vremena.

## 2. za oznaku vremena:

a. kād, kāda, kadā (interog; relat. uvijek nenaglašeno), nikād (štok. nekad, negda); nīkad, katḡkād, ōndar (rijetko; također ōnṡrt (ṡrt iz tal. „tratto“), vāvik pored vāj, vāzda (rijetko), sāda, sād, sadā i t. d.; sēlin pored sēli=uvijek.

## 3. za oznaku načina:

kāko, kakō, kakō (interog.; relativno uvijek nenaglašeno); ovāko, ovakō, ovakō; onāko, onakō, onakō; tāko, takō, takō; nikāko, nikakō, nikakō štok. nekako; nīkako štok. nikako; jednāko, svakojāko, jāko (nikada štok. vrlo, veoma ili zdravo). — Iz nominalnih padeža:

dōbro pored dobrō od dōbar, gōre (gore meni! = jao meni!), vēc, u negativnim spojevima znači „više“; lāzno (u Omišlju lēzno, u Dobrinju lozno) i naopaku etimologiju Bernekerovu cf. u rječniku sub lazno, isto tako blāzar < blazer sub blāzer (i lāzno i blāzar potječu od lok. sg. ntr. l̥zē i blazč), gōri, dōli, lāni; līti, zīmi (samo u spojevima līti i zīmi); natḡbūšice, potḡbūšice, pīšice (rijetko); nauznāk, naōpak, nāpro, zastūnj pored zaustūnj; rītomski „idući natraške“, skōkoma, samorād štok. hotimice. Pojednosti se tumače u rječniku.



## G l a g o l i

Aorist i imperfekt su se izgubili. Sačuvano je biše u izrazima „biše mi, ti, mu (joj), nan, van, jin i t. d.“ Oblici na -aše bez obzira na lice (obično samo za lice sing.) dolaze pojedince u narodnim pjesmama. Od participa prezenta upotrebljavaju se samo adverbijalni gerundi hōdeč, na spēč (rjeđe na spēči i na spēče), letēč, bižēč, kantājuč, jigrājuč, pīvajuč, skāčuč i mnogi drugi. Neki se od ovih participa prezenta upotrebljavaju kao pridjevi, mučēč(i), -a, -e. budūč(i), -a, e, rastēč, -a, -e i mnogi drugi. Od participa prezenta potječe bez sumnje također adverb skrivāj isto tako od participa pret. I skrivši, opřitiši (pored -e) (oprivši (cf. rječnik); nekadašnjega part. praes. pass. sjećaju nas današnji pridjevi lākoman i pītoman [pored pītovan po analogiji fem. pītovna (pitomna)]. Infinitiv na -ti je sačuvan [u Gocu, Danama, Jelovicama uvijek, isto tako u većini sela kod „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri, u Vodicama također kraći oblik-t], ali u *negativnim rečenicama* može uvijek mjesto infinitiva stajati konstrukcija finitnoga glagola sa *da*: nēču pīti pored nēču da pījen, nēte jīsti pored nēte da jīdu, nīsan stīja kopāti pored nīsan stīja da kopān. Ista pojava poznata je u svim narječjima „Slovinaca“, a poznata je također u narječju sjevernočakavskom. U ovakvim rečenicama treba tražiti izvor štokavskomu opisivanju infinitiva s finitnim glagolom i sa *da* također u pozitivnim rečenicama.

Oblici prezenta. A. Glagoli s tematskim vokalom.

I. vrsta.

Konjugira se: plēten, plēteš, plēte, plētemo, plētete, plētu (*rjeđe* plētedu). Oblici plētedu, rāstedu pojavljuju se sad češće sad rjeđe također kod glagola 2., 3., 4. i 5. vrste, a izvor im je u oblicima dādu, jīdu, znādu (cf. Rešetar: Der štok. Dialekt str. 193, 194.) Od glagola *рлѣти* ima grēn i t. d. — grēdu (u Gocu i Danama i mnogim selima „Slovinaca“ grēden, grēdeš, grēde, grēdemo, grēdete, grēdu, ali grēdemo, grēdete rjeđe), za *српаштж* ima srītin prema inf. srītiti 4. razreda, od *цвѣтж* prema cvitāti 5. razreda cvitān, za *члѣж* štījen prema štīti 1. vrste 7. razreda. Nēsti — nēsen znači samo nēsti jaja, ali donēsen, ponēsen, unēsen i t. d.; za *плѣж* plīvin prema plīviti IV. vrste. Guturalni glasovi k, g, h nisu sačuvani u 3. licu plur. nego su izjednačeni prema ostalim licima: rēču, pēču, strižu, vřšu. Za

**врѣж** ima vřšen pored vřšin prema inf. vřšiti IV. vrste. U narječju „Slovinaca“ ima u vrlo mnogim selima za st. crkv. slav. \***врѣштн** vřhti (prez. vřšen), koji je učinjen prema prezentu; infinitivni oblik *vrići* nijesam mogao nigdje čuti. Za st. crkv. slav. **лѣж** ima u Vodicama lēšen prema inf. V. vrste lēhati. Isto tako kao što je vřhti nastao prema prezentu, tako je mogao sek. lēkti ) lēhti u prezentu dati lēšen i u inf. lēhati prema mašen — māhati (cf. lēhati u rječniku). Za **врѣштн** baciti ima vřči, prezent vřžen, za **жѣж** žgēn (žgēš, žgē, žgēmo, žgēte, žgū), prema inf. V. vrste žgāti sa sačuvanim g pred e kao tkēn, tkēš, tkē, tkēmo, tkēte, tkū pored tkāju sa sačuvanim k ispred e. Hūzen inf. hūsti se = klizati se na ledu mogao bi potjecati od \*hlyzā (cf. češki klouzati, klouzání, cf. Berneker EW sub glyzdajā); kaže se vličen pored vūčen, slīčen pored svūčen od infinitiva vliči pored vūči, slīči pored svūči (također slīka, slīkla, slīklo i vlika, vlikla, vliĳlo), ali samo obūči — obūčen, part. obūka, obūkla, obūklo, part. praet. pass. obūčen, isto tako samo mūsti — mūzen, lūči — tūčen. Ka pāsti ima pāden, pādeš i t. d. pādu što odgovara sjevernočakovskom pādén, pādēš i t. d.; prejēti ima u prez. pñmen, uzēti -ūzmen, znēti u značenju \***сѣнати** skinuti i **изѣнати** ima prez. znēmen (imperfektiv: pñmati, uzñmati, znñmati), žēti ima žānjen prema st. crkv. slav. **жнѣж** štok. žnjem, klēti -kūnen, a u sjevernočakovskom narječju Liburnije kljanén od kljēt, -čēti u prez. -čmen pored -čnen: pđčmen, nāčmen pored pđčnen, nāčnen (impf. počñmati, načñmati, prez. počñman, načñman pored počñmljen, načñmljen). Strīti pored stñti ima prez. stāren, zatřti pored zatñti u prez. zatāren pored zātren, utñti — ütren, otñti — otāren, ali samo tñti — tāren; zapřti — zāpren, otpriti — ōtpren pored odđpren, upřti -- ūpren, patpriti — padāpren, — odupřti se — odūpren; žřti pored žñti obično u prez. žāren, rjeđe žēren (e po svoj prilici radi lakšega izgovaranja ž i r), k tomu prez. od složenih požēren, prežēren (pre mjestu pro) pored přēžren; mrñti prez. mrēn, mrēš, mrē — mrū, k tomu umřti prez. ūmren, zamřti — zāmren, pomřti — pōmren; drñti dēren, odrñti — odēren razdrñti — razdēren; udřti — ūdren (cf. Rešetar: Der štok. Dialekt str. 207.) štok. udariti — udarim; zřti — zrēn, k tomu nazřti — nāzren, uzřti — ūzren; klāti — kđljen, slāti — šāljen, k tomu poslāti — pošāljen (rjeđe pōšljen); mñti — mñjen (prati tijelo, inače prāti — pēren) -- dñti prez. dēnen, k tomu udñti,

nađiti, krezđiti, razđiti, zdđiti glase svi u prez. — dēnen; dīn, dīš, dī, dīmo, dīte, dīdu (ovi se oblici gube, upotrebljava ih samo starija generacija); razdijāti — razdijān prema V—1 (upropastiti prema st. crkv. slav. **Дѣити** slov. razdejati).

### II. vrsta:

**-нж-** pojavljuje se kao **-ni-** kao u *mnogim* selima „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri, a u sjevernočakavskom dijalektu Liburnije i središnje Istre **-nu-**. U Vodicama: dvigniti, makniti, nagniti i t. d. Vrlo često može otpasti sufix **-ni-** u part. pret. II.: dviga, zavika, māka, klēka, zdāha, uskřsa, stisa, znika i t. d.; stāti — stānen, gīniti — gīnen (oba glagola imaju u sjevernočakavskom narječju Liburnije i drugdje naglasak stānen, gīnen, kao plāčen i neki drugi glagoli, a to je u narječju „Slovinaca“ isključeno); spomēniti — spomēnen; sklēniti — sklēnen, zaklēniti — zaklēnen; svēniti pored zvēniti — svēnen (nogu, ruku).

### III. vrsta:

Umīti se spreže: umīn, umīš, umī, umīmo, umīte, umē pored umīdu. Kod glagola ove vrste kao i kod nekih glagola V. vrste može u *Danama* vrlo često stajati **-de** u 3. licu sg.: umīde, tṛpīde, spīde, stojīde, kopāde i t. d. Šta više čuje se spīden, spīdeš. U sjevernočakavskom narječju Liburnije i središnje Istre stoji dakako **-e-** mjesto **ḥ** u infinitivu i u kontrakcijama prezenta. Samo noviji doseljenici kažu jimāti — jīman, dok stari čakavci istarski upotrebljavaju infinitiv imēt. Kao umīti idu: želīti, smīti, tṛpīti, kričāti, bižāti, spāti, bojāti se, stāti (stajati), držāti i t. d.

stīti ima u prez.: čū, čēš, čē, čēmo, čēte, tē pored čēdu.

viditi, s akcentom na prvom slogu, ima 3. pl.: vīdu kao hvālu, mđlu, ljūbu IV. vrste.

U akcentuaciji nema stalnosti: pored želīn, tṛpīn, gorīn bojīn ima oblika: žēlin, tṛpin, gōrin, bđjin, a to je izuzetak od postavljenoga pravila o povlačenju akcenata. No čini se, da glagoli rēčen, plēten, bōden, grēben, kūnen, donēsen, pēčen, tēčen, zōven, lōmin (isto tako bēren, pēren, rēnen, jer u Gocu glase béren, péren, rénen) i t. d. pokazuju, da je povlačenje glavnoga tona zahvatilo ponajprije glagole i da je kod njih jače napredovalo nego kod imenica i pridjeva. Kad je akcenat povučen, 3. l. pl. glasi **-u** žēlu, tṛpu. Glagol **вѣдѣти** je sačuvan u

složenim: povīdati — prez. povīn pored povīdan, spovīdati — spovīn pored spovīdan, prepovīdati — prepovīn pored prepovīdan, pripovīdati — pripovīn pored pripovīdati, zapovīdan — zapovīn pored zapovīdan; svi ovi glagoli imaju iterativne oblike na -vīdati -vīdan.

#### IV. vrsta.

hvālin, gospodārin, trūbin, prūdin (inf. prūditi, biti od koristi; štok. prūditi, prūdim). nōsin, ali također lōmin pored lomīn i svidōčin. Svi glagoli IV. vrste, koji nemaju naglasak na posljednjem slogu, imaju u 3. pl. -u pored -idu, a oni, koji imaju akcenat na posljednjem slogu, svršavaju na -ê ili ĩdu.

#### V. vrsta.

V. — 1.: kopāti spreže se: kopān (štok. kōpām!), kopāš, kopā, kopāmo, kopāte, kopāju (rjeđe kopādu).

jigrāti — prez. jigrān (štok. ĩgrām!) i t. d. kao kopān. Primjeri glagola, koji nemaju akcenat na posljednjem slogu: pādan, dēlan, prāvdan, jūžinan, večēran, pītan, klānjan jāvljan i t. d. Primjeri glagola s akcentom na posljednjem slogu osim kopān, igrān: skončān, prodān, ovinčān i t. d. Iterativni glagol *lecati se* prema st. crkv. slav. *лѣцати* u prenesenom smislu „bojati se“, „ustručavati se“.

V.-2.: jīščen, jīščeš, jīšče, jīščemo, jīščete, jīšču (rjeđe jīščedu); isto tako: vēžen, rīžen, gībljen, drīmljen, lāčen se pored lākan se (od inf. lākati se=lakomiti se, sezati za nečim, k tomu polākati se pored polakomići se, cf. st. crkv. slav. *лакати, лачж*), kāžen, klēpljen, zīhati -zīšen, līžen, mēčen (pored metān), ōren, plāčen, plēšen, samo posteljān, čēšen, šōpčen, pāšen, skāčen, dvīžen. Mnogi glagoli V.-2. idu prema V.-1.: gīban, drīman, klepān, metān, pipān, sīpan, zīban, a to je pojava, koja je općenito poznata.

V.-3.; pēren, bēren, sāsen od inf. sāti za st. crkv. slav. *сѣсати-сѣсж*; kovān pored kūjen, od řvati se samo řvan, osnovān pored osnūjen, bljuvān običnije bljūjen.

V.-4.: dājen pored dāvan od inf. dājati i dāvati, kājen (štok. kājēm), lājen, mājen, stājen (od inf. stājati, iter. prema pf. stāti), trājen, vījen, sījen, lījen prema lījati pored līvan prema līvati, smījen. Mnogih naglasaka V. vrste u sjevernočakavskom: rīžēn, dīžēn, jāšēn, kāpljēn, lājēn, mīčēn, nīčēn, pāšēn, plāčēn, sīpljēn,

zīmljen uopće nema u narječju „Slovinaca“; mjesto silaznoga akcenta stoji brzi: rižen, dvīžen, jāšen i t. d.

VI. vrsta:

Treba spomenuti, da mnogi glagoli ove vrste idu po V.-1. Iterativne tvorevine na -ivati idu većinom po V.-1., rjeđe u prez. po ovoj vrsti: zapljuskivan, padrigivan, namigivan, zamahivan, nadvikivan rjeđe: namigtūjen, nadvikūjen. Premnoge tvorevine frekventativa i iterativa na -evati idu po V.-1.: pijēvati, grežēvati, hožēvati, stojēvati, bojēvati se, držēvati, pišēvati — pijēvan, grežēvan, hožēvan i t. d.

### B. Glagoli bez tematskoga vokala

O složenima od **вѣдѣти** već je bilo govora.

Prez. od dāti: dān, dāš, dā, dāmo, dāte, dādu pored dāju.

U Danama: dāde.

jīsti: jīn, jīš, jī, jīmo, jīte, jīdu. U Danama: jīden, jīdeš, jīde i t. d.

bīti; sān, sī, jē, smō, stē, sū.

Kondicional (optativ. aor.): bīn pored bīh, bī, bīmo, bīte, bī (rjeđe bīdu).

Part. pret. akt. II. Oblici su već bili spominjani. Ovdje se još može istaknuti važnije o akcentuaciji. Oblici bīla, bīlo mjesto štok. bila, bilo nastali su u težnji izjednačenja s masc. ili pod utjecajem rečeničnog akcenta. Možda sa part. oblici bīja, bīla, bīlo nastali također za razliku od pridjeva bīja, bīla, bīlo, a svakako je sada posve jednak akcentat part. pret. akt. II. od bīti esse i bīti=tući. Pored poslā, doznā, rasklā, zagnā, zabrā kaže se također: dōzna, rāskla, zāgna, zābra, ali samo poslāla, rasklāla i t. d. U Vodicama samo: dōša, nāša, pōša, obāša, zāša, prōša i t. d., ali u Gocu; došā, nāšā, i t. d. Kaže se samo držā, bižā, jigrā, kupovā, jiskā, ali pored kovā, kopā, orā, česā, bojā, motā, sedlā, lagā, ležā, glodā i t. d. također kōva, kōpa, ōra i t. d., ali uvijek: kovāla, kopāla i t. d.

Part. pas.: zjīden, zjīdena, zjīdeno, pāšen, pāšena, pāšeno od pāsti (štok. pāsen), ali ukredēn, ukredēna, ukredēno; strīžen, sīčen, zgrīžen, ali predēn, rečēn, pečēn, pletēn, pometēn, donešēn, grebēn, ali nājden pored najdēn; strešēn, zamēten, ali stūčen, obūčen, zdūbljen.

Glagoli I. — 5., 6., 7. prave part. pas. ponajviše sufiksom -t-: napēt, -a, -o, prejēt, -a, -o, pored prīmjen (od prez. prīmen), uzēt, -a, -o, znēt, -a, -o, žēt, -a, -o rjeđe žānjen, -a, -o, klēt, -a, -o, pored klēt, -a, -o, prokljēt, -a, -o, pored prokljēt, -a, -o i prōkljet pored oblika s jednostavnim -l-, načēt, -a, -o, stjēt, samlīt, ali zaklān, -a, -o, razbīt, -a, -o, pīt, -a, -o, šīt, -a, -o, spočit, -a, -o, kriīt, -a, -o, mīt, -a, -o ali zābljen, -a, -o, od zābiti, nadīt, udīt i t. d. od -dīti, skriīt, -a, -o i t. d. Kod ostalih vrsta obično sa sufiksom na -n-; tāknjen, (rjeđe taknīt, -a, -o, hvāljen, nōšen, dŕžān, -a, -o, lōmljen, željēn, -a, -o, 'zgdren, -a, -o pored 'zgorēn, -a, -o, 'zgdubljen pored 'zgdubljen, skrōjen, učinjēn, -a, -o pored učinjen, -a, -o, zdrōbljen, -a, -o pored zdrōbljen, -a, -o, glēdan, -a, -o, stēgnjen, -a, -o, 'skopān, -a, -o, počesān, -a, -o, orān, -a, -o, glodān, -a, -o, zobān, -a, -o, darovān, -a, -o i t. d.

### I m p e r a t i v

Već je prije spomenuto bilo, da -i- u 1. i 2. pl. može vrlo često ispasti. Glagoli na -ojīti: brojiti, kojīti, rojīti imadu 2. sg.: brōji, kōji, rōji. Glagoli s naglašenim korjenitim -i- imaju ovakav imperativ: pī, pīmo, pīte; razlī, razlīmo, razlīte; povī, povīmo, povīte i t. d. (cf. Zgrblić § 43, str. XXXII.). Glagoli s naglašenim -uj, -ujmo, -ujte u imp. su *većinom* kratko naglašeni: čūj, čūjmo, čūjte. kupūj, kupūjmo, kupūjte, sūj, sūjmo, sūjte (od sūti), zūj, zūjmo, zūjte pored zūj, zūjmo, zūjte. Nestanak dužine u ovim slučajevima valjada je mlađega datuma, možda se može protumačiti skraćanjem vokala u pred gotovo vokalnim j(i) (vocalis ante vocalem brevis), a u slučajevima pī, pīmo, pīte nastala je kontrakcija vokala i + gotovo vokalno j.

Istrošeni su oblici: hōmo, hōte. Kaže se: nemōj, nemōjmo, nemōjte. U Jelovicama čuje se vrlo često: glē! mjesto glēdaj! Za čudo ima dvije tvorevine imperativa od glagola V. vrste koji se sprežu i po 1. i po 2. razredu: orāj (pored orāj kao čūj!), orājmo, orājte pored ōri, ōrimo ili ōrmo, ōrite ili ōrte; česāj, česājmo, česājte pored čēši, čēšimo ili čēšmo, čēšite ili čēšte i t. d.

### III. S i n t a k s a

Neke su sintaktičke osobitosti već dosada istaknute, a druge će još slijediti u rječniku.

Vrlo mnoge imenice, koje su po obliku ženskoga roda, a po smislu muškoga, kongruiraju se samo po smislu: līp gradīna, nāš starišīna, nījīhov Grgūlja, vėlik praščīna, Pīrkov Jivetīna i t. d., a pri tome je vrlo zanimljivo, da ove imenice, koje se u singularu dekliniraju, kao da su ženskoga roda, u pluralu se i kongruiraju, čak i dekliniraju kao imenice muškoga roda: līpi gradīni, nāši starišīni, nījīhovi Grgūlji, vėliki praščīni, Pīrkovi Jivetīni i t. d. slično kao mlādi Lūki, stāri Šīmi, bogāti Jānki, siromāšni Gǧgi od gen. sg. fem. Lūke, Šīme, Jānke (pored Jānkota), Gǧge.

Ali se kaže samo vėlika prasīca, šporkīca (od talij. sporco) i t. d., u plur. vėlike prasīce, šporkīce također onda, kad se misli na muško lice. Deminutivi: Jūrīca, Mātīca, Pērica zadržavaju oblik ženskoga roda i u pluralu: Jūrīce, Mātīce i t. d. i kongruiraju se dakako prema smislu.

Numeralia. Iza dvā, đba postavljaju se u *nom.* pluralni oblici, a adjektivne riječi u rečenici stoje također u pluralu muškoga roda: moji-dvā brāti su-bīli bōni; đba naši-težāki su-dđšli. U ak. stoje dualni oblici: moja-līpa dvā brāta, đba naša-težāka. Spojevi sa tri, četiri: moji-trī kōnji su-prodāni; kūpija-san svė trī vėlike kōnje, svė četīri debėle vđle.

Red riječi. I u Vodicama i kod svijū „Slovinaca“ mogu enklitike stajati na početku: san-bīja pored bīja-san, me-bolī, pored bolī-me, ti-je-dā pored dā-ti-je, čemo-pōjti pored pōj-čemo i pōjti-čemo i t. d. To je nema sumnje „čakavizam“, ali ne mora da je nastao na istarskom tlu, već je mogao doći s doseljenicima iz stare domovine.

Negacija. Govori se: prez-nīnoga, prez-nīčesa; ni-mėni, ni-tėbi, ni-nīnomu; nego-nīkomu; niti ne plāčen, niti se ne smījen ili ni ne plāčen, ni se ne smījen, a tako je bilo u starom jeziku, a danas je još kod čakavaca i kajkavaca.

Konjunkcije *prez* u spoju s *da* u rečenici: porīza-san-se, prėz-da-me-je jāko bolīlo (pored a-da-me-nī niti-jāko bolīlo), prez također u spoju s infinitivom: potrđšija je bėče prez- uzīdati hīže

(gen. sg. kao u negativno osjećanoj rečenici *nīman hīže*), ali i ovako: *potrđšija je bēče prēz-da-je uzīda hīžu (ili hīže) i ... a-da-nī niti-uzīda hīže (ili hīžu)*.

*Za* s infinitivom: *Za-ne-hodīti trī pūte z brēnton po vōdu je uzēla vōz*, ali također: *da-ne-jīde trī pūte z brēnton po vōdu, je uzēla vōz*.

Pred neka *može* stajati da u slučajevima kao: *rēka-je, da-neka-gren-čā*, ali također: *rēka-je, neka...*

Mjesto štok. *ili* kaže se *ali, eli*: *ali-jā ali-tī; eli-ōn eli-ōna*; za štok. *li* u zavisnim rečenicama upitnim kaže se: *ali, eli* ili kao u štok. *li* iza glagola: *ne znān, ali-te-pojīsti svū hrānu ili: ... eli-te...* Čini se, da se *eli* razvilo u samostalnu konjunkciju iz *je-li*: *pīta-me-je, eli — znān*. Pored *ali, eli, li* dolazi također *ako; pīta-me-je, ako (pored 'ko) znān*.

„*Pōšto*“ se ne upotrebljava temporalno nego kauzalno (pored *zač, zašto*, rjeđe „*ař*“ = štok. jer). Temporalni je veznik „*kako*“, „*ča*“, „*otkad*“, „*otkako*“, *pōtlje ča*. Simulatque = ščin (štok. čim) < s čin.

*Da* upotrebljava se u uvjetnim rečenicama kao u štok.: *da znān, bin ti rēka; da san znā, bin-ti-bija-rēka*, ali također: *da-bin-zna, ... da-bin-bija-znā, ... i ako-bin-znā*.

Štok. kauzalno „*budući da*“ kaže se „*budūč-da*“.

Koncesivno se upotrebljava: „*i ako*“, „*ako i*“, „*ma da*“.

Padeži i prijedlozi.

*mīmo* stoji uvijek s genitivom: *mīmo-hīže, mīmo-glāve*. s (odnosno *z*) postavlja se pred instrumental u narječju sviju „*Slovinaca*“: *z rūkon, z nōžon ga je*.

Talijanizam je: *tō je od-nās mjesto: tō je nāše, ali je drugi način običniji*.

Oblici glagola.

1. U namjernim rečenicama stoji futur (buden i part. pret. akt.) mjesto štok. prezenta kao i u čakavskom: *povī-mi, da-buden znā, ali pored toga: povī-mi, da znān*. Cf. Tentor o. c. str. 185.

2. Kaže se ovako: *Povīte-nan, jīmate pāmeti? Ko-znāmo, ko-nē, vās to-nī brīga. Ōn-gre u Mēriku, pak-ča-būde, būde*. Cf. Tentor ibid.



3. Imperativno značenje opaža se ne samo kod „biše“ nego također u perf. od jimāti: jimā si ga vīditi, cf. Tentor ibid.

4. Infinitiv s akuzativom ka subjektu: vīdija je prōjti jenu-žēnu (cf. Tentor, o. c. str. 186.) pored: vīdija je, kako-je-prōšla jena-žēna.

## IV. T e k s t o v i

### Iz Vodica:

#### 1. Ut-palcīča

Jena-māti i-jedan-utāc su-jimāli jinuga-sīna. Šlī su-urāti na-pōlje. Utāc drži za-plūgo, māti gōni. Mātari nīsu-stili vōli hudīti, sīw guvōri: „Mājo, dājte (pored dājte), ču-jā gunīti! I-je-ūza mā-tari karabāč, je-ša-vōlu nūtra u-ūho, guvōri: „Lē-sēbi, lē-sēbi!“ I-su-svū-njivu zurāli i-su-pusādili zēlje. Kad' e (< kad + je) -zrēslo vèliko, jin-ga-je-nikī ukrēja jeno-mālo. Utāc je-ša-čūvati jinu-nōč, su-mu-ga-ukrēli jōš-nikuliko. Sād-dojde utāc dōma i-puvi žēni i-sīnu, da-su-mu-ukrēli jōš-nikuliko zēlja. Māli sīn guvōri: „Čāco! grén-jā čūvati?“ Ta-māli je-pōša, skrīja-se-je nūtra usri-zelja (Z < d + z) pad' inin pēron. Dōjdu trī tāti. Pučēli-su lumīti glāve u-zēlja. Ta-māli tō vīdi i-zašvīkne. Tāti su-se-ustrāšili, glēdaju jino-vrīme, pak-su-pučēli ōpet krēsti. Ta-māli zašvīkne jōš jedam-pūt i-rēče; „Čā-mēne- vīdite?“ Ōni-su rēkli: „Pukāži nan-sē(!)“ Ōn se-je-pukāza. Ōni guvōru tumu-mālumu: „Tī, ki-si-māli, znāš, kadi-je-čā za-ukrēst?“ „Ja-znāw, kadi-su-u-jinin- dvōru čitīri krāve““. I-ōn jih-je-pupiljā u-ta-dvōr i-ja-šā kys (< kres) -ključinīču u-dvōr, jin-je (zapravo: ji-nje) -ōtpra vrāta. Tāti su-šli-unūtra i-su-udvēzali dvī krāve. Ta-māli zakriči: „Ō guspudār! tāti van-krāve krēdu!“ Tāti su-ūšli vān, a-jena-vrīča pasīvk je-bila-za-vrāti, i-palcīč je- ūša u-tu-vrīču. Guspudār i-guspudarīca su-dōšli dōli, su-zavēzali krāve i-zapīli dvōr. U-jūtro je-šla-dēkla načīnjat krāvan rīzanicu, je-uzēla šakon (š < š + š < s + š) z-vrīče pasīvk, je-dīla u-kabā, stāvila, krāvan u-jāsla, i-krāva je-palcīča pujīla. Dēkla je-šla- mūsti i-mūze, a-palcīč guvōri:

„Cūzi, mūzi, samar-mēne ne-pumūzi!“

Dēkla se-je-prestrāšila, puvi guspudāru tāko. Guspudār je-doša-dōli, pučēja je-ōn mūst. Palcīč guvōri:

„Cûzi, mûzi, samar-mêne ne-pumûzi!“  
 Guspudâr ubîje krâvu. Palčič guvõri:  
 „Ubi, ubi, samar-mêne ne-ubi!“  
 Guspudâr je-pučêja pârat, a palčič guvõri:  
 „Pâraj, pâraj, samar- mêne ne-prepâraj!“  
 Dêkla përe čirîva, a palčič guvõri:  
 „Përi, përi, samar-mêne ne-pupëri!“  
 Kad- je- dêkla raspârala čirîva, je-palčič skučîta vãn i-ûša  
 dôma.

## 2. Zâruke i-pîr

Prije-zâruk se-jîde (ili: se-grê) na-„uglêde“, zašto-snubõki murāju znâti, kâmo-te-pôjt. Ôni več-prije znâdu, da-su-si-mlâdi ubičâni i-da-grêdu na-gutõvo. Kad-bi-šli-zarûčiti, bi-pošli-trî, čitîri ud-mladiča u-hîžu ud-divõjke (zapravo: u-divõjke). Ônde su-nâšli družînu. Na-vrâti bi-puzdrâvili: „Dubar-vêcer, bõg-daj, stâri čajko!“ Družîna bi uzdrâvila: „Bõg-daj svâku večer!“ Utac ud-divõjke bi-vâlje pîta: „Čâ-vas-je, sinci-moji, dunêslu vičerâs u-muju-hîžu?“ A-uni-drûgi bi-zašli-z-bisîdon vãn: „Dõšli-smo, da-čete-nan-dâti vašu-tičicu za-našega-tičiča. Natõ bi-stâri čajka rêka: „Dõbro, site-dõli, čemo-se-ča-mâlo puguvurî!“ Sâ-cu (< sad + su) šîli i-se puguvurîli. Družîna je-preprâvila ništo za-vičeru, ča-nâjliplje mõgla. Bilo-je-krûha, vîna i-mê-a. Ka-cu-se-punapîli i punajîli, „užênja“ i „narečêna nivîsta“ dâli-su-si nâjprije rûke priko-mîze. Kada-su-si dâvali rûke, su-jîm-njihova-brâca ulîli u-šâke vîna. Ôna je-pupîla vîno, z-njigõve, a-ôn ž-njêje šâke. Ako-bi-ča-vîna ustâlo u-šâkah, bi-ustânke pljûsnili jedan-drûgumu u-õci. Põtlje su-si-mînjali pîstene i-tâko su-se „mlâdi“ zarûčili. Bîzo pu-„zârukah“ bi-doša-„pîr.“ „Užênja“ je-murâ-jimat svõje „svâte“ i-„svâtнице“, a „nivîsta“ opet-svõje. Na-rêdu su-bili-nâjprije za puzvâti unî ud-rõda, a-põtlje prêtelji. Na-dân „põruke“ bi-šli-prije-mâše „spe-ljât nivîstu“ užênja i-njiguvi-svâti, „stâri-svât“ nâprid, a „svâca“ za-njîm. Kada-su-dõšli pret-hîžu ud-„nivîste“, su-bila-vrâta zapîta; samo „stâri svât“ ud „nivîste“ i-još-kî-trj-kî je-bija vâni. Oni su-se-pučêli-šjdit na-svâte ud užênje, da-čâ su-dušli-hîžu pukrêst. „Stâri svât“ ud-užênje je-pukâza svê pravice i-dupuvîda, da-je-u-unoj-hîzi zapîta jena-gulûbica, da gulûbica mora-vãn, da-bude-pâr gulûbu. Sâda se-õtpru vrâta i-pu-rêdu shâjaju s hîže „svâtнице“

lipo okičene, a-prije-„niviste“ zájde stára jena-bába u-kuťigi. Sváti ud-užēnje utklānjaju svē, doklje-ne-dōjde práva gulūbica — „nivista“. Staríji pāmetu, kađ-e murā „užēnja“ striljati jābuku na-bandīri, prije-nego-su-mu-dāli nivistu, a-sāda mora-„užēnja“ prelomit sāmo jedan-kulāc i hītit ga priko-hīže. Natō grēdu svi-skupa u-crīkvu i s-crīkve na-pīr.

Iz **Brežaca** (sjevernočakavski tip iz Liburnije):

Kastāvci širē crékāv. (U ovom tekstu  $\mathfrak{J} = \text{lj}$ ,  $\mathfrak{n} = \text{nj}$ .)

Ľūdi-su jūšto kot-i-mrāvi: nājprvo pride jedán, pak-sū-dvā, pak-dēset, pāk, jēzero brégi (g=γ Beliće v g'), nājzāda nīmāš već-kadē, da-mi-prostiš, ni-kocā-storit, da-nēkēga ne-pitāš, āko + mū-j právo. Naši stāri sū-velīku crékāv storīli i nīkad-nī-mēznār s tórbicūn od-lemōzini va-človēka-zadēl zarād prostōra, a-danāska, tō-j-bīlo ónpūt, ne-mōre-se žīv obrnūt va-crēkve, čā-j Ľúdi kot-i-mrāva. Trēbē-j věcu crékāv, aš-vēč ni-pod-lōžu ne-mōrū sī Ľúdi, a-čā-tē brīžni za-nēvremena ale-súnca z golún glāvún pod-golén nēbōn?

Tākō-j razmišlāl župān Mātešić i-na-kljč pōzval mūzi, nēka sī pridū nedēlju grād.

Ľūdi prišlī i-to-bāš s (=h pred idućim c kao u Vodicama s pred t u stiti) crēkve. Bīlō-j tēplo i-sī-sū po-rēde odložīli vardakōli pūl-zīd o-crēkvi (d+c)t+c)c). Sādā Mātešić svētuje: „Sī-hote va-crékāv i-uprīte z-rāmenī i-s hrtón vā-zīd pak rīnite zīd na-vān, kolīko kī mōre!“ Mūzi-sū sē tāko poslušali i storīli, aš-sú-se nádēli (slov. nadejali), dā-tē tāko tlākū prišpārat, ako-se-dēlo na-tāko lāgak mōd storī. Jūšto óntrat, kad-je-Mātešić glēdāl, ako-sāki dōsta rīvā, prišlī-sū s crēkve (s=h) nēkakovi Jstrani, pōbrāli vardakōli i pobēgnūli š njīmi.

Sād zīlēzē Mātešić vān s crēkvi i vīdī na-svojo-čūdo, kākō-j zīd već-tāko-dugo rīnjēn, da-sú vardakōli pod-njīn ostāli. Dōsta, dōsta! Sī zīlēzū i-sāki pōčne zā-se mislet: Na-slāvu Bōzju i vardakōli, sāmo-dā-j crékāv vēčā!

Od-ónpūt-gredū-vāvēki dvā lemōzinu pobīrat va-grackōj crēkve, aš-dā-j-mēsta dōsta, a nēkī kālkalāju, dā-j-zāto i zabo-gātela svēta Jelēna.

## V. R j e č n i k

U rječnik su uzete riječi većinom iz Vodica s naglaskom tamošnjega izgovora. Podrijetlo neke riječi iz drugoga sela izričito je istaknuto. Premda je tip vodičkoga dijalekta posve štokavsko-južnočakavski te u glasovnom i oblikoslovnom pogledu nije učinio gotovo nikakvih koncesija narječjima sjeverne Istre oko sebe, očiti su kajkavski utjecaji leksički.

Vrlo mnoge njemačke i talijanske riječi moglo je ovoj štokavsko-čakavskoj oazi na kraskoj visoravni ostaviti u baštinu južnoslavensko žiteljstvo, koje je ovdje bilo naseljeno u davnini, ali su ih i došljaci na oazi mogli izravno uzeti od Nijemaca i Talijana. Trebalo bi napose ispitivati, što je preuzeto neizravno, a što izravno.

Ima i rumunjskih riječi, ali malo: *bâta* (Rückentlehnung) (pozaimana natrag iz slav. blato ili izvorno ilirska riječ? cf. sub *bâta!*), *birikata*, *čūma* (u Krnici), *degečkāti* (također *gadīčkati* u drugim selima Slovinaca pored *kadīčkati*; možda i nije rumunjska riječ), *glindūra*, *mugāra*, *petrikāti* (u Korlevićima patrukāti), *Poropāl*, *pūca*, *střpla*, *sūgati*, *šūrla* (ako je u vezi s frulom), *trzjāk*, *žinžire*. Ove riječi nijesu možda uzete od rumunjskih Čiča u sjevernoj Istri, kojih je nestalo, nego mogu da su posve lijepo jezično blago iz stare domaje. *Bâta*, *birikāta*, *glindūra*, *pūca*, *střpla*, *šūrla*, *trzjāk*, *žinžire* upotrebljavaju se u svim selima „Slovinaca“, mnoge od ovih riječi također inače u Dalmaciji (*glindūra*, *birikāta*, *třze*), *pūca* i *šūrla* u srpskohrvatskim kolonijama južne Italije, *třze* na vrlo velikom dijelu srpskohrvatskoga jezičnora područja izvan Dalmacije (u Bosni, Srbiji i t. d.). Vezu s Dalmacijom pokazuju riječi: *blankitovan*, *bērsa*, *zbērsiti se* (štok. birza), *būcak* (štok. buča u Dubrovniku), *grānk* -a -o (u Dubrovniku ranketiv), *jāšlja* (od hastula), *komōštre*, *mirine*, *palāča*, *pēča*, *plāsa*, *prkāt(?)*, *pūč*, *sablūn*, *škāba*, *trpež*.

U rječniku se spominju i takove „čakavske“ riječi, koje nije moguće protumačiti zajedničkim življenjem doseljenika sa starosjedilačkim sjevernim čakavcima i utjecajem ovih na one, nego bez sumnje pokazuju na onu prelaznu zonu, gdje su se sudarile ikavska čakavština i ikavska štokavština, a to je po mom mišljenju gorovito područje srednjodalmatinske Zagore. Možda je prelazni pojas išao preko rijeke Cetine (u Krvavićima kod Filipana u Istri ima mnogo porodica s prezimenom Cetina!), gdje

je onda počela da se razvija čistija ikavska štokavština, premda i u njoj ima tako zvanih „čakavskih“ osobitosti. K ovim — recimo — za južnočakavske dijalekte karakterističnim riječima pribrajam: *dimbòk, drìvo, hiža, krèsti, kùs, lāčan, mālín, mūka, orih, pērje, rēsti, sīmo, škrlnja, tēpa, vāle, vāvik, vrēda, zābiti*. Svih ovih riječi ima i u nekadašnjoj ikavskoj štokavštini u Dalmaciji.

I leksičko blago pruža dokaz, da štokavsko-čakavska oaza na kraskoj visoravni i „Slovinci“ u zapadnoj i južnoj Istri spadaju zajedno.

Izuzetno su u rječnik uzete također riječi iz posve čakavskih (autohtonih hrvatskih) sela, jer su zanimljive s bilo koga razloga.

## A

*áda* (a + dā) u Danama afirmativno „da“, u Vodicama, Jelovicama, Gocu, Trsteniku, Rašporu, Črnjehima samo „dā“; kod Brkina „jä“, isto tako kod Bezjaka u Bužeštini.

*anciprēš* (n nastalo disimilacijom): talij. cipresso, veljotski arzi-pres; cf. Tentor: Der čak. Dialekt der Stadt Cres, ASPH, 30. sv., str. 187.

*ār*, također samo ђr, srp.-hrv. staro a-re (od a-že), „jer“, upotrebljavaju samo stari ljudi, inače u istom značenju kao „āč“, „āšto“, „āč“ (upitno zāč), „zāšto“, „pōšto“.

*arbādija*, cf. erbādiga (erbatice) kod Kušara: Rapski dijalekat Rad 118., str. 22.

*āščerica* f., u Klani čačkalica; etim. u vezi sa hastella; (òščela u Dubrovniku); cf. jāšje.

## B

*bābiti* se, rađati, štok. bābiti koga, obstetricem agere.

*badāc*, gen. badāca, štok. probadi, protisli, također u psovki: „Badāc te ūza!“ o ) a pred akcentom, cf. Kušar, o. c. str. 50.

*bādniti*, v. pf. prema impf. bādati.

*bādñak*, panj, koji se na Badnji dan svečano donese iz šume, da od Badnjega dana na ognjištu tinja do Svetih triju kraljeva, na Badnju večer polije se pićem i naspe jelom, na dan Triju kraljeva se ostaci drva razaspu po staji, da stoka

- ostane zdrava. O etimologiji cf. Berneker: Slav. etym. Wörterbuch sub бѣд'ѡ, бѣдѣти, str. 106. Prema tome također u Vodicama „zbădan“ = budan, pored „bădar“. Istrorumunji kažu bodl'azi (l' = lj), što odgovara srpskohrvatskomu Badnji dan; lj mjesto nj kao u sumlja mjesto sumnja; vokal o je ovdje jamačno izravni zastupnik poluvokala њ i nije nastao iz a, kako kaže Dr A. Belulović u svojoj disertaciji: Darstellung der istrorumänischen Mundart, fil. fakultet bečkoga sveučilišta, 1908., str. 7. U Peroji: Băcđni dăcñ.
- băh** u adverbijalnom spoju ūbah = neprestano, u Pomeru, Premanturi, Medulinu, cf. Rešetar: Die skr. Kolonien, Berneker, o. c. str 107, sub бѣхъ.
- bătvo**, surculus, cf. Kušar o. c. str. 50., cf. Kurelac: Jačke pjesme, 111. U Gocu: bătvo.
- băkina**, riječ, kojom se plaše djeca, kad nešto metnu u usta, što ne valja.
- băloga**, štok. balega; cf. Rešetar: Der štok. Dialekt, Beč 1907, str. 225.
- balōne**, f. pl. t., gen. balōn, ime za starinski ples kolo, što se izvodi vrlo slikovito.
- banabrêke**, barnabrêke, barnovêke, bñnovêke, uske bijele hlače od domaće vune, nekada tipične za sve došljake iz Dalmacije u Istri.
- bănica**, 1. izraz za stari sada nepoznati novac; 2. banîca, ime jednog dijela šume u Munama; 3. krăĭ-banîca nadimak.
- bâr**, gen. bāra, u narodnoj pjesmi: Mănji dōša neg zñno od bāra! Cf. Rešetar, o. c. str. 226.
- băren**, štok, barem.
- băštvo**, baštinsko dobro; „băšto“ kao odgovor na šaljivo pitanje: zašto? (Zăšto? Za băbino băšto).
- băta**, 1. lokva u blizini kuće s mutnom stajaćom vodom; 2. iskopana jama, u kojoj se drži đubre. U Gocu, Danama, Jelovicama: băta; tako isto kod „Slovinaca“; Rašpor: băta; Žejăne: batę (a iza akcenta postaje u istrorumunjskom jeziku vrlo otvoreno e (ę); cf. Belulović o. c. str. 7); [băta f. lacuna, bara, glib. Biće od turskoga batak; batmak tonuti, isporidi batlak, batun.

Ke Pira s bate rekoše odrinut  
ispod Sparte da te, ali s njom izginut.

M. Marulić

Na Krku se zove *bāta* svaka jama uz put, koja se za kiše napuni vode. I. Milčetić. Akad. Rječnik sub v. 4. *bāta*.] Ja sam u Milohniću općine Dubašnice našao *bāta*. Riječ je ondje opće poznata, ali samo na području općine Dubašnice, u kojoj su se — kako je poznato — polovinom XV. vijeka nastanili bjegunci, od kojih su se tragovi još do danas sačuvali u tipu, koji se znatno razlikuje od ostalih čakavskih dijalekata otoka Krka. U seocu Milohniću je kvantitetska dužina sloga — čini se — vrlo znatno skraćena (*bāta*, *měso*, *blāgo*, *zvězda*, *mliĳko*), a i naglasak se povukao prema početku riječi kao ni kod kojega narječja na otoku: *sěstra*, *nōga*, *čělo*, *mliĳko*, *zvězda*. Po mojem mišljenju bilo bi posve krivo, kad bismo sve došljake na otoku Krku proglasili negdašnjim Ćićima rumunjskoga jezika. Potanje istraživanje narječja na području Dubašnice jamačno bi potvrdilo ovo nagađanje. O obliku *bāta* treba spomenuti još ovo: silazno dugo a nije drugo nego kontrakcija *āa*, pri čemu se drugo a razvilo od vokala, koji se kolebao između o i a, kao zastupnik predašnjega l na kraju sloga kao u riječi *zāva*. O etimologiji ove riječi isporedi Miklosich: *Über die Wanderungen der Rumänen*, Beč 1879; Jireček: *Die Romanen I.* str. 88.; Jagić: *ASPh* 22 (1900.) 32.; Vasmer: *Rocznik* 1909. *Rumänisch-slavische Berührungen*, str. 28.; Berneker: *EWörterbuch* sub *bolto*.

*bēba*, štok. *béba*, dječje ime za ovcu.

*bēč*, gen. *bēča*, singular samo u narodnoj pjesmi:

Uzēla je jedan *bēč*,  
Poslāla ga je u Porēč.

Plural: *bēči*, novac; Brkini upotrebljavaju izraz „*dnār*“.

*bēja!* *bēja!* zov pastira ovcama.

*bēka*, *bēkica*, dječje ime za ovcu.

*bēka*, talij. *venco*, *venca*.

*Benēce*, gen. *Benēc*, Mleci.

*Bēnetovi* porodični nadimak u Vodicama; od hip. *Bēne* za Benedikt.

*bērsa f.*, vinum mucidum; „vino se *zbērsilo*“ kaže se o vinu, koje prelazi u ocat. Cf. Akad. Rj. sub v. *Břs*, *břsāta*; štok. *birza f.*

*besīda f.*, riječ.

*bilorēpa*, ime ptice s bijelim repom, štok. bjeloguza

*biļāva*, *biļāvina*, bjelanjak kod jajeta.

*bilūša*, ime za bijelu ovcu, koja nema crnih tačaka na glavi.

*biļūška*, visibaba

*birikāta* f., grlo; riječ je poznata kod svijuju „Slovinaca“ u Istri, našao sam je u Vodicama, Danama, Jelovicama, Gocu, Trsteniku, Rašporu, Črnjehima i u mnogim selima na Krasu, gdje su se nastanili novi došljaci, onda u Baderni, Sv. Ivanu od Šterne, u Kašteliru, Vabrizi, Filipanu, Mrčani, Krnici, Raklju, Medulinu i Pomeru. Kod „Brkina“ i u „Liburniji“ riječ je posve nepoznata, a Istrorumunji je naravno imadu. O etimologiji riječi cf. Pušcariu: EWörterbuch der rumänischen Sprache, Heidelberg 1905. sub v. birikata: vīna sf. (ar. mgl. vinā, ir. viřē) „Ader, Sehne“ (vēna, — am: it. po. cat. sp. vena, sic. vina, eng. vaina, frz. veine, pg. vēa. — catinā, „Rückgrat“ (catēna, — am „Kette“: talij. catena. Riječ poznata i u Dalmaciji.

*biskāti*, *biščen*, štok. bískati, bištem.

*bīvati*, v. impf., 1. postajati, 2. stanovati, boraviti.

*blāgo* n., stoka.

*blāgor* (*blago-že*), isto kao blāzar; upozoravam na akcent kod blāzar i blāgor prema adjektivu (u Vodicama): blāg, blāga, blāgo; cf. srp.-hrv. adj. blāgo, blāga, blāgo i izraz „blāgo meni!“

*blāniti se*, čuditi se: Berneker: EW sub blēdǝ -blēšti; srp.-hrv. blēnēm, blēnuti.

*blankitovan*, iz svjetloplavoga sukna; cf. Berneker: EW sub blankyt.

*blāzar mēni!* blago meni!; blāzar (blazъr (blazer (blaze + r (iz že); u Rukavcu: blāze manē! cf. ruski adverb mjesta бόлозе.

*blāzniti*, mamiti, raznježiti; štok. blāzniti; u Krnici blāzniti, (osobito kod stoke).

*blīsak*, munja; blīskati, blīsniti, štok. sijevati, sijevnuti.

*blīštiti*, štok. bliještiti.

*blītva*, blitum, βλίτων loboda; talij. bietola; cf. Kušar o. c. str. 14.

*Blīžnāk*, nadimak jednoj porodici u Vodicama.

*blūditi*, 1. miješati vodu, 2. lutati; „zablū:iti svinjān“, miješati svinjama hranu s mlakom vodom; blūd, bl dnik, blūdница sa značenjem kao štok.

*blēzgati*, štok. baljēzgati.



*bļūštiti*, značenje kao štok.

*bļūta f.*, u psovki: bļūta te ubīla! Bolest, koja se razvija životinjama pod vratom. Cf. ARj. sub blūta.

*bļūzgavica*, tekuće blato, kad se tali snijeg.

*bōbica f.*, bacca.

*bōbulica*, štok. bubuljica.

*bōca*, „flaša“ uopće, cf. Budmani: boca (bozza); Brkīni kažu samo „flaša“.

*bodila*, kobasica krvavica.

*bōjži paslč*, duga; u Gocu bōjži pāsak; Brkīni kažu māvrca, u Kastvu isto tako māvrca.

*bōh m.*, gen. bōha, najdeblja slanina na svinji; od Bauch?

*bōlan*, *bōna*, *bōno*, bolestan; pridjev bolestan je nepoznat.

*bolčč f.*, bolčči, bol; u narodnoj pjesmi: Līpa Māre, sān te do bolčči?

*bolizna*, bolest; „bōjža bolizna“, padavica.

*boljāhv*, boležljiv.

*borēne*, borba volova.

*boriti se*, kaže se samo za goveda, kad se glavama bore jedno proti drugomu.

*bōška f.*, hrastova šuma.

*bōt*; „oni bōt“, tada; „jedambōt“, jednom; „na bōt“, odmah; cf. Rešetar: Der štok. Dialekt, str. 228. sub bōt.

*brāne*, gen, brāna, trava sabrana na livadi za svinje.

*brājne*, hip. od brāt, vok. u službi nom. 1. brate, 2. dragi (u nagovoru kaže se tako i ženama); često se upotrebljava, kad se nešto potvrđuje ili niječe; u tom smislu nije poznata hrvatskim starosjediocima u Istri.

*brāška*, tanki, posve razdrobljeni drveni ugalj slabije kvalitete; od tal. frasca? U Liburniji „prāšče“ = suho granje.

*brātan m.*, bratov sin.; brātana f., bratova kći.

*břčkati*, čeprkati.

*brđájce n.*, ime „polja“ u Brdu kod Goca (pod samim starim kaštelom Carsperch); stanovnik Brda: Brijovac, Brijovka; (brijovac < břjovac < brđjovac).

*břgēše* < bragēše, hlače, ven. braghesse.

*briči*, u Nerezinama na otoku Lošinju slaviti, prez. břžen; cf. Berneker: EW sub bergō, berkti; srp.-hrv. (od XIII—XVII v.)

břzem (\*břgo), inf. brijeći (\*berkti), čuvati, brinuti se; slaviti. K tomu u Nerezinama: obr<sup>u</sup>ač<sup>e</sup>ne = „godišnja svečanost“?

*brīza* f., u Gocu, breza (u Vodicama: brēza); brīza u Vodicama „crna ovca s bijelom mrljom na nosu“; pridjev: brīzast.

*Břgud*, ime sela u kastavskoj općini, Břgod — seoce u župi Klanec, Břgudac — selo u župi Lanište; Břgužān (Břgu-gān (Břgudan (Břgudjan) — stanovnik Břguda. Cf. Mon. croat. 245; tal. borghetto dem. od borgo; vjerovatnije u vezi s rom. virga.

*brēst*, u Gocu brīst.

*brīg*, brīga, pl. brīgi: brdo i u plur. gorje; pristranak, k tomu brīžina f. svodovit pristranak brda.

*brīskva* pored brīska, breskva, u Peroji prāskva.

*brīzgati*, 1. štrcati; 2. izlučivati mlijeko; pf. u frazi: brīzniti u plač.

*brīzgalica*, štrcaljka.

*brīžan*, jadan, ubog.

*brlti* pored brījati.

*Brkin* m, Břkina, stanovnik pješčanoga humlja (flišnoga) u sjevernoj Istri; Břkinlja je područje Brkina; Brkinčinlja je isto u Gocu; Dr Norbert Krebs u svom djelu „Die Halbinsel Istrien“ Leipzig 1907. str. 39. misli po Pospichalu, da ime „Berkin“ znači vlažnu zemlju (feuchtes Land), što dobro pristaje za kraj, koji je sa svih strana opkoljen krasom. Ipak mora da je postanak riječi u vezi s brdo: brd + jec (břjec) břic) břic) bric. Doista se *stanovnik* ovoga humlja — slov. „brda“ oko Gorice u opreci s „Krašeuc“, žiteljem s kraske zemlje — nazivlje „Bric“. Za ženskinje se kaže brika (briika (břika (brd + ika; Břkin (Brik + in, pri čemu k pred i nije dalo č (protiv pravila) prema srp.-hrvatskomu Jelkin, sekin i t. d. Břkinlja (Břkin + ija; Břkinčinija (Břkink-in-ija. Cf. k tomu brijovac. Břkina (Břkin + ka. Břkin je dakle stanovnik zemlje brda, koja je naravno u opreci s krasom obilata vodom i „vlažna“. Novija je tvorevina Břčin (Břk' in (Brkin zbog lokalne pojave u dijalektu brkinskom, gdje k' prelazi preko k pred e, i u č, kao što obratno meko č može prijeći preko k' u k (u Repniču župe Zgonik zabilježio sam Opkina mjesto Općina, selo iznad Trsta); Šćedin u Vodicama za Servola kod Trsta prema izgovoru stanovnika u tom slov. selu Šćeden (Śćeden (Sk'eden (Skedeñ.

*brkovit* pridj., u narodnoj pjesmi: Ocika je kitu brkovitu.

*bŕŕati*, bacati kamenje.

*bŕŕāv*, musav; srp.-hrv. star (XVI. vijek) brna. Cf. Berneker EW sub brъпъje.

*brñüsa* (dlačica u brku, pl. brñüse, gen. brñüs, brk: bez sumnje složena riječ, a u drugom dijelu je riječ poznata u st. crkv. slav. вжсъ ili жсъ. Prvi dio riječi mogao bi biti u vezi s braniti; dakle brñüsa < brñ + üsa < brañ + üsa = zaštitna dlaka, brk; cf. češki „vous“; dem brñüsica, augm. brñüsina; brñüsar, čovjek s gustom bradom. Riječ je poznata u Vodicama, Danama, Gocu i Jelovicama na Krasu i gotovo kod sviju „Slovinaca“ u Istri; kod Brkina i Bezjaka, pa i u Liburniji nepoznata. Prvi dio brñ — možda od brъпъje.

*brōc* m., crvena boja, kojom se uskršnja jaja (pirihi) crveno mažu; „bročati“, bojadisati uskršnja jaja; cf. Rešetar: Die skr. Kolonien sub brōc.

*brōj*, brōja, brojiti; Brkini kažu samo „šet“.

*bŕs* u vezi s prijedlogom süz < uz: suz bŕs, mimogred okrznuvši.

*bŕsa* f., vrsta vrećice za drveni ugalj, dem. bŕsica; tal. borsa.

*bŕst* frondes.

*bŕšēŕ* m., komad loše livade; cf. Berneker EW sub brъselъ.

*bŕš* m., crvotočina; pridj. bŕšñiv pored bŕšliv, u Rukavcu bŕšñiv, u Mošćenicama bišiv = crvotočan.

*bŕšñivati* se, ići k pričesti; < brašñivati (ra < ŕ u nenaglašenom položaju). Cf. ARj. sub brašnovati.

*bŕšñivanje* 1. pričest, 2. pričešćivanje; obje riječi upotrebljavaju samo stariji ljudi; mladi se služe slovenskim crkvenim izrazima ophājati se, ophajilo, a najmladi izrazima iz škole pričēstiti se, pričēst. Jamačno u vezi s brašno,<sup>1)</sup> tijelo Gospodnje, premda se inače brašnu kaže samo „mūka“. U Liburniji riječ nije poznata, a ne znam, gdje je još znadu.

*Bŕte* obiteljski nadimak.

*brūkva*, dem. brūkvice i brūkvič, vrsta čavla; cf. Tentor o. c. str. 188.

*brünce*, gen. brünca, malo zvonce na ovci; novogrčki μπρουνζος alb. brunze; cf. Berneker sub brōnza.

<sup>1)</sup> Cf. Jagić, Glagolitica, str. 25; Vondrák: Archiv f. sl. Ph. XVI. 131.

- bŕzda* f., frenum; bŕzdāti, držati na uzdi. Cf. Berneker brŕzda.
- bŭbrik*, gen. bŭbrika, pl. bŭbriki, bubreg; cf. r. crkv. slav. bubrekъ osm. bŭbrek'; kod Brkina nema te riječi.
- Bŭcalo*, nadimak porodice u Vodicama.
- bŭčak*, bŭčka m., mala drvena bačvica; štok. (u Dubrovniku) bŭča f. staklen okrugao sud s grličem gore. Rj.; od tal. boccia; cf. Berneker EW бѣчьнѣ.
- bŭdalo*, luda; štok. budala.
- bugārīti*, pjevati stare narodne pjesme po nekoj određenoj melodiji; bugārština, stara narodna pjesma od deset slogova.
- bŭkati*, bŭčen, samo „mugio“.
- bŭla* f., sigillum; bulāti, pečatati.
- bŭna* f., vika, buka.
- bumbāk* m.. pamuk.
- bunište*, (u Medulinu) smetište; cf. Broz-Iveković sub bunište.
- Buñēvac*, gen. Buñēvca m., znači u pravoslavnom Peroju katolika iz sela „Slovinaca“ (posprdno); pobuñēvčīt se, „postati katolik“ u prezirnom smislu. Cf. tumačenje Bunjevac od „Bonifac“ od Martina Nedića u „Glasniku“, Đakovo 1881.
- bŭrica*, drvena okrugla posuda, u kojoj se nosi hrana radnicima u polje.
- bŭsati* se, također tŕtabŭsati se, tući se rogovima, kako se bore ovnovi, kad se zatrkivaju jedan na drugoga; cf. ARj. sub bŭsati.
- bŭsalica* f.. frula izrađena od bŭsa (šimšira): tal. bosso.
- bŭs*, dem. busič, cf. ARj. sub bŭs.
- Buždŏn*, ime porodice u Laništu, također i drugdje vrlo obično; cf. Tentor o. c. str. 188. sub buzdo. Ovaj čas mi nije pri ruci Štrekeljeva radnja Zur. slav. Lehnwörterkunde, Beč 1904., u kojoj tumači riječ „bezjak“. Mislim, da za tumačenje riječi „Bezjak“ i „Bizjak“ može služiti mlet. riječ buzdo, a pri tom se mora uzeti u obzir, da se romansko „u“ vrlo rano pretvorilo u muklo, stegnuto ō ili ŭ, kao što se dogodilo s praslav. „u“ u narječju sela Sluma i Draščića, kako je već bilo istaknuto. Prema tome se bezjak i bizjak moglo razviti ovako: buzđ + jak > buzjak > bŏzjak > bezjak; analogno bizjak < bŭzjak < bŭzdjak < buzđ + jak; cf. mir prema murus, Mīle prema Mugla; po tomu bi „Bizjak“ bio nadimak za budalastog seljaka.

## C

- căf* m., raspušteni momak; capîn isto; cf. Berneker EW sub căf.
- cêk* m., poljubac, cêkiti poljubiti, ali v. impf. celîvati.
- cesâr* m., car („câr“ samo u narodnim pjesmama!).
- cic*, cîca, m. cijev iz bazgovine (zove), koja služi djeci za štrcaljku.
- cîca* f., die Zitze, cicăti sisati (samo majčino mlijeko); dîte cică ili săse.
- cîcniti*, štrcati.
- cîcu*, prijedlog s gen. radi, još danas u Brešcima (sjevernočakavsko selo!) u kastavskoj općini; cîca sam našao još samo u Opricu kod Lovrana, gdje taj prijedlog upotrebljava devedesetogodišnja Marija Priskiċ- Lûcinovica.
- ciganêsati*, facio more Zingaro; štok. cigănisati se.
- cijăhan* pridj., kao pojaċanje za cîja — cîla — cîlo kao gojăhan, novăhan, puňăhan, samăhan.
- ciklîċ* m; sisa u djevojke (u narodnoj pjesmi).
- cikom*, -a, -o, pridj., jedini, samo jedan; cf. Berneker sub cêglъ; štok. cigli.
- cilinkeš* m., pored cilîнкуš, vrsta muhe; u Danama Cilîнкуš, nadimak porodice, Cilîнкуšovica, žena njegova; cf. Broz-Ivekoviċ: sub cilîнкуša f. vidi komar Stulli.
- cimitar*, cimitara m., groblje; cf. Tentor o. c. str. 189.
- cinglăti* se, igrati se s novcima; s neke udaljenosti bacati metalne novce do nekog kamena, koji služi za cilj.
- crîkva* f., (u Liburniji crékăv), cċkvên; crkvênština f., crkveno zemljište; ģ < ri ispred naglasa.
- crŕenica* f., „terra rossa“.
- cûcice!* interjekcija, kojom se zove dijete, kad ga želimo iznijeti iz kuće: hđmo cûcice! Cf. VRj., cûcati.
- cûgaĵ*, cûgĵa m., 1. ledena svijeća; valjda je nastalo daljnom metatezom od galûc, gelûc, koje se pretpostavlja; cf. gelût, Bartoli Vorl. Ber. 78. 2. uzda (od njem. Zûgel).
- cvôl* m., cvijet u narodnoj pjesmi „O Mitretu junaku“:
- U-vŕtlu-je jeno-sûho drîvo,  
Kada-bude zêlen cvôl pregnălo,  
Ondar mi se iz vojnîce trôštaj.
- Obiċno cvît, kol. cvîtĵe.

## Ć

- čābi* < ča + bi (rěči) = zašto? na pr. čābi da si tō rēka?
- čād*, gen. čāda m., plava magla ljeti u zraku, koja smeta pogledu (u Rukavcu), odatle pridj. čādno; srp.-hrv. čad (XVII. i XVIII. vijek) „caligo“; ruski чадъ; cf. Berneker EW sub чадъ.
- čāda*, ime crnaste krave; „čadīn“, m., ime crnastoga vola, također čāde, gen. čādeta.
- čāčo* m., hip. vok. u službi nom. upotrebljavan samo u nom., vok., ak. (čāču), instr. (čāčon).
- čājka* m. hip., pored čājko; čājko < čāčko kao štok. nojca < noćca. U Gocu, Ližnjanu, Filipanu: čāko < čājko; „Čāki“ je nadimak za stanovnike Ližnjana, Kāvra, Valture i t. d., gdje se riječ izgovara „čāko“ mjesto „čāčo“ kao u Medulinu, Pomeru i Premanturi, jer kod stanovnika posljednjih sela ističe se meki izgovor primarne konsonantske grupe t + j što je oni sada izgovaraju vrlo mekano (gotovo t'!).
- Čendāk* m., ime porodice u Jelovicama; od 56 porodica ima ih 35 s tim prezimenom, a inače nigdje u Istri izuzevši nekoliko porodica u piranskoj okolici, koje su se ondje naselile u najnovije vrijeme iz Jelovica. Možda je u vezi sa čedo? Glas n razvio se pred d sekundarno, ali nije isključeno, da se ж kao „en“ u porodičnom imenu sačuvalo petrefaktno kao j u Moščēnicama u porodičnom imenu Velčić. Cf. Akad. Rj.: čēdo.
- čēpniti* v. pf., čēpiti v. impf., Golac: čēpiti; odatle raščēpiti se, raširiti noge toliko, da se osjeti bol; također u psovski: Bōg daj se raščēpila! U Gocu: kōkoš čēpi na jājci. Cf. Berneker EW čep'p.
- čērēda* f., stado govoda; „e“ se uvuklo zbog lakšega izgovora između č i r kao u čerišnja, čerīp pored črīp; u Gocu: črēda; Nerezine: črēdā; Rukavac: črēdāt se = ređati se u nekom poslu.
- čērma* < ječērma f., nekadašnja haljina za ženskinje od pleća do nogu, izrađena iz vune ovčje, bez rukava.
- čētver* m., pretpreg, četverīti dati pretpreg.
- čētvr̄t* pored čēt̄rt f., gen. čēt̄rti pored čēt̄rti, četvrt, samo za oznaku četvrtine mesa, zapravo polovice prednjeg ili stražnjeg dijela janjeta, ovce i t. d. — inače se kaže „kvārat“.

**Čič** m., gen, Čiča; u sjevernočakavskom izgovoru: Čič; također u štok. govoru ponešto tvrde Čič; u venecijanskom narječju „čičo“ jednako tvrdo kao kod štokavaca. Žejanci kažu „Čič“. Bez sumnje nadimak za Vlahe **rumunjskoga** govora u staroj Hrvatskoj, Dalmaciji i Bosni, koji su im nadjeli slavenski stanovnici poradi česte upotrebe sloga „či“, koja je za vlaško narječje tako karakteristična, a Slavenima nerazumljiva. Ispravno je tumačenje ove riječi dao Dr Artur Byhan u „Sechster Bericht des Institutes für rumänische Sprache“, Leipzig 1899., Istrorumänisches Glossar, p. 174.—396., sub voce tšitš: tšitšij. Byhan piše: „tšitš: tšitšij stanovnici Žejana, hrv. čić -ći, ven. Chichi (ch = č) cicaluccio, pissipissi, passerajo, confuso e romeroso cicalamento di donne, e dicesi per lo più motteggiando. Die Bedeutung von tšitš entspräche also der von tsiribiri; andere Ableitung dieses Namens halte ich für unwahrscheinlich“. Sub voce tširibiri veli: „tširibiri die Wallachen südlich vom Monte Maggiore Wgd I. 241 ist wohl ursprünglich ein Spitzname der Ir., im Kr. čiribirac — birci“. Da nadimak Čič nije nadjenut Istrorumunjima tek u Istri, potvrđuje Petar Frašić u ivičnoj glosi hrvatskoga psaltira iz godine 1463., gdje se pojavljuje ime Čič u sjevernočakavskom mekanom obliku čić (glag.  $\text{Ч}$   $\text{X}$   $\text{У}$ ) kao gen. pl. (Bidermann se u svom djelu „Die Romamen und ihre Verbreitung in Österreich“ Graz 1877., p. 86.) vara, kad misli, da je čić, što ga nalazi u listini, genitiv plurala od čiča; to jeste doista tadašnji oblik gen. pl., ali ne od čiča nego od čić u starom obliku bez nastavka osnova na -o, ali s kvantitetskom dužinom čić za razliku od nom. čič, kako je još do danas u sjevernočakavskom narječju sačuvan ovaj gen. pl. bez nastavka). Ovo se ime daje ljudima kneza Ivana Frankopana na otoku Krku odmah na početku njihove pojave na poluotoku Istri. No da ovaj nadimak nije izmišljen tek u Istri za nove došljake, razabira se iz „Ugarske kronike“ koruškoga župnika Jakova Unresta iz god. 1499., koji spominje „Czyschnlandt“ „zwischen Wossen und Krabaten“ (cf. Vjekoslav Klaić: Povjest Hrvata, svezak treći: dio prvi, Zagreb 1911., str. 18.). Bidermann hoće da identificira „Zygen“ i „Zitzen“, koji se spominju u Itinerariju Benedikta Kuripešića od godine 1530,

te ih smatra Čičima (cf. Bidermann: Neuere slavische Siedlungen auf süddeutschem Boden, Stuttgart 1888., str. 365; cf. Eleonore Gräfin Lamberg-Schwarzenberg: Benedikt Kuripešić: Itinerarium der Botschaftsreise des Josef von Lamberg und Niclas Jurischitz durch Bosnien, Serbien, Bulgarien nach Konstantinopel 1530, neu herausgegeben, Innsbruck 1910), a Petar Matković (Rad jugoslavenske akademije CVI., str. 164.) se ne obazire na različite nazive Kuripešićeve i piše pod crtom: Potonji su sredovječni Zygeni ili Zigeuni, o kojih Du Cange (Clossarium VI. 935.) opaža „apud Krantzium in saxonica historia 1417 iidem, qui Gallis Aegyptii seu Bohemi, Italis Zingani vel Zingeri, Hispanis Gittani nuncupantur. Errones, praestigiatores, qui fictionibus et mendaciis imperitae multitudini imponunt“. Ostavimo po strani kasnije nazive u Istri Tschizen, Tschitzen, Zitschen, Ziegen, Chichius, Chichi i kažimo samo, da su i macedonski Vlasi dobili s istog razloga sličan nadimak kao Čiči u staroj Hrvatskoj, Dalmaciji, naime nadimak „Cincari“. Na istarskom tlu razviše se novi nadimci za Istrorumunje, u kojima se opažaju osobitosti tuđega jezika — vrijedne podsmijeha i poruge. Novi porugljivi nadimci su Čičerani, Cicerani, Čiribiři, Čiribrći; drakulāti, čičerāti = istrorum. govoriti. Za sve ove nadimke treba tražiti i naći izvor u govoru Istrorumunja. Ponajprije treba spomenuti, da se gutural k u istrorumunjskom pred e, i palatalizira, ali tako da u Sušnjevići postaje c a u Noselu č. Ta razlika u palatalizaciji k pred e, i je jako razvita, premda ova sela nisu jedno od drugoga ni deset minuta hoda daleko. Dr Belulović kaže u svojoj radnji: „Die Bewohner des einen Dorfes spotten diejenigen des anderen wegen der zu starken oder zu leichten Palatalisierung“. Za stanovnike Žejana mogu istaknuti, da k pred e, i palataliziraju jednako kao Noselci. Belulović navodi:

lat.	coelu		
Sušnjevića:	ter (t kod njega kao srp.-hrv. c; c kao naše k)		
Noselo:	čer		
lat.: cinque,	Sušnjevića: t̃int̃,	Noselo	činč
„ civitate	„ tetätę	„	četätę
„ cinere	„ teruse	„	čeruse
„ cervice	„ tetrbięę	„	čerbięę



Osim toga javlja se u rumunjskim dijalektima također vrlo jako sekundarno palatalizovanje. Tako se i konsonant *t* pred lat. *i*, *ie* u istrorumunjskom pretvara u *ț* (naše *c*) u Sušnjevići, a u Noselu *i* u Žejanama č. I vulg.-lat. *k'* postaje u Sušnjevići *ț*, a u Noselu *i* u Žejanama č. Ta je jezična pojava morala Južnim Slavenima udarati na uši osobito u nekim vrlo običnim riječima kao u ličnoj zamjenici *țire* (*țir'*) u Sušnjevići, *čire* u Noselu i Žejanama (iz lat. *qui-ne*, „ko“), *ținț* -*činc* „pet“ i t. d. i *stoga* su Istrorumunji nazvani još u svojoj staroj domovini Čiči, možda također Cīci, južnije na Balkanu Cīncari, a u svojoj novoj domovini Cicerāni, Čičerāni, Čiribīri - Čiribīrci [iz *čire* (= *ko*) + *bire* < *bine* (*i* iz otvorenoga *e* u proparoksitonu pred *n*; *n* > *r* među vokalima zbog rotacizma) „dobar“], stoga čičerāti kod Hrvata u Istri znači „govoriti istrorumunjski“ a „drakulāti“ (u Munama za govor u Žejanama) isto (od draku zmaj, vrag). Po mome mišljenju izraz je „Čič“ sinonimni pojam sa „Vlah“, pa kao što je smisao riječi „Vlah“ doživio najrazličitije metamorfoze, tako se isto dogodilo s riječju „Čič“. Značenje riječi se je od prvotnoga svoga smisla toliko udaljilo i tako generalizovalo, da dandanas „obrazovani“ liječilišni gosti u Opatiji smatraju domaće hrvatsko stanovništvo „Čičima“, a talijanski stanovnik grada Pule ili Trsta podruguje se svakomu našem seljaku svojim „čičo“.

*čibūla* f., crveni luk; u Melnici kod Barbana *žbūla* < *čbula*; u „Liburniji“ *kapūla*; lat. *cepulla*; mlet. *civola*, *sivola*.

*čifułka* (Rukavac), grozd od 5—15 zrna grožđa.

*čimiček* < *čemiček* < *ečmiček* < *ječmiček*, (Peroja) ječam na oku, štok. *ječmičak*.

*činka* f. (u Medulinu), stjenica, < *čimka* nastalo promjenom roda iz nom. *čim*ak, gen. *čim*ka.

*Čiritēž* m., ime mjesta za skup kuća Ilići, Sušići, Rim, Buljavci, Kolinasi, Grgurinčići, 2.8 km daleko od Roča. Mjesto leži na vlažnom tlu (formacija fliša!) „Ročkoga Polja“. Čiritēž < Čeretēž < Čretēž; cf. Berneker EW sub *čertъ* morastiger Ort; slov. *črêt*, staročeški *Střietež*, *Třietež*, danas *Střítež*, imena lokaliteta, srp.-hrv. *črêt*, gen. *črèta*, močvarna šuma; često ime mjesta.

- čirjak* m., štok. čir. cf. Berneker EW sub čirъ (čirъjъ); Slum: čiraj;
- čisti*, čista, čisto adj., samo u pojačanju sa vās, svā, svē: vāš-čisti, svā-čista, svē-čisto; cf. štok. čit, čiti.
- člĕn*, člĕna pored šlĕn, šlĕna, dem. člĕnak pored šlĕnak, štok.članak, član, kost, porodično koljeno, generacija; u Slumu členič, štok. gležań; cf. Tentor o. c. str. 189.
- čĕk*, čĕka, panj, također onaj dio drva, koji ostaje u zemlji; cf. ARj. sub čĕk.
- čokāti*, razgrtati i rahlijom učiniti zemlju oko rašća u vrtu.
- čĕpiti*, štipnuti; „čĕpati“ — štipati; cf. ARj. čĕpati.
- črĕāva*, modrica.
- čŭbit* se, pokazati se upornim, mušičavim; kōń se čŭbi; odatle „čŭbast“ „mušičav“, čŭba je ime za kokoš s čuperkom na glavi; cf. Berneker EW sub čubъ.
- čŭd*, gen. čŭdi f., čud.
- čŭdo* n., 1 čudo, 2. niko i ništa; pored toga čŭdeso, pl. čudĕsa n. štok. nevaljanac; čŭda adv. mnogo.
- čŭma* f. u Kŕņići, guka, kvrga iza rogova kod goveda i ovnova; rum. cŭmă, aromun. tšumă = poganac, čir; srp.-hrv. čuma = kuga (= lat. cyma iz grč. κŭμα); cf. Berneker EW sub čŭma; cf. Mladenov St.: Zur slav. Wortforschung ASPH 33. Bd. p. 7—9.
- čŭńak*, gen. čŭńka m., samo svinjsko rilo, zapravo samo krajnji dio sa dvije nosne šupljine; cf. Berneker: čŭńp,
- čŭp*, gen. čŭpa m., čuperak (kose, sijena, slame i sl.); cf. Berneker: čubъ (čurъ).
- čvrĕĭuga* pored švrĕĭuga, poljska ševa.

## Ć

- ćākula* m., brbljavac; „ćakulāti“ brbljati, govoriti.
- ćāp*, gen. ćapa m., samo stado ovaca, jato ptica.
- ćĕdan*, tjedan, sedmica.
- ćĕka* kristalni crkveni svjetionik; tal. ciocca, grozd.
- ćĕra* f., žena s jednim okom; ćĕro m., gen. ćĕrota slijep na jedno oko; pridj. ćĕrast -a -o onaj, koji vidi samo na jedno oko.
- ćĕrda* f., sablja, ćĕrda je vāni! svađa je nastala!
- ćŭk*, gen. ćŭka m., ćŭkati, prez. ćŭčen pored ćŭkan.

## D

*Dana* pl. tant. n., sastavni dio sela Sabdñe u podgradskoj općini.

*Dãnca* n., pl. tant., ime poljske čestice u Raćicama u podgradskoj opć.

*Dane*, ime dvaju sela u sudskom kotaru sežanskom.

*Dãne* f., pl. tant., gen. Dãn, dat. Dãnan, vok. Dãne, lok. Dãnah, instr. Dãnami.

Sve ove lokalitete leže u nižem položaju prema svojoj okolini, neke u udubini kao u rupi. Etimologija ovih riječi bit će u vezi sa đño, gdje je *a* moglo ući u nom. kao zastupnik nekadašnjega poluvokala iz gen. pl. dãn. Sela Dãne su prema tome glasila Dãn-a, dok nije završetak na *a* izjednačen s najvećim dijelom imena sela na -e; cf. također Dr P. Skok: Mundartliches aus Žumberak (Sichelburg), ASPH XXXII., 1911., str. 364. § 6. Inače se đño deklinira kao sělo, gen. pl. đñi, od sělo gen. pl. sěl ali također sěli.

*decipãti* se, cf. Tentor o. c. str. 189.

*děćak*, gen. děćka m., dječak; děćko m., gen. děćkota i děćka, 1. dječak, 2. snažan, jak čovjek, junak; cf. Broz-Iveković sub děćak u Vojv. (osnova u starom děťkъ).

*degečkãti*, v. trans., — se, v. refl., škakljati; pored degečãti; u Křnñici, Medulnu: „kadičkati“ značenje isto, „kadičļiv“ u Krnici „škakljiv“, kadičkav u Medulinu isto; cf. Pušcariu o. c. déget sm., prst < Digitus; -um; metatezom \*gđđitus razvilo se osim ar. dzeadit također neap. jidęte; cf. također Byhan o. c. sub ģadičkęj — kęjt — kės škakljati u Žejanama Nil. samo bug. ģadičkamъ pored ģadiličkamъ, ģadičnã. U Gocu: godičkati se. Poredi bugarski ģđđičkam = škakljem.

*děkla* f. samo služavka.

*dělati*, raditi; dělo n., rad, dļlati u Korlevićima samo reskati, djelkati.

*děštar* pridj., pored dęštar, dęštra, -o, lijep, talij. destro.

*dįmļe* n., obično u pl. dįmļa; cf. Akad. Rj. sub dįmļje; štok. dįmñja, — dįmñã — u naše vrijeme čuje se u Boci Kottorskoj. Cf. Berneker EW. dymaję, dymati; „Leistengegend“; ļ < ñ kao sįmļa < sįmñã.

- dirâka*, grm od trnja u Kastvu; Dirâčje, selo u blizini mora u općini kastavskoj; cf. Tentor o. c. str. 154.
- diti* v. pf., prez. dēnen, part. pret. II. dija, diļa, diļo, „ponere“; dīvati v. impf. ds.; zadīti v. pf., „pogoditi“, zadīvati v. impf.; udīti v. pf., „einfädeln“. udīvati v. impf.; zdīti (sēno) v. pf. „aufschobern“, zdīvati v. impf.; nadīti (črīva, kobasīce.) „füllen“; nadīvati v. imp.
- dīver* m. brat mladoženjin, nevjestin pratilac u svatovima.
- diviĉa* f., samo virgo, u „Liburniji“ služavka (deviĉa).
- divojĉina* f. augm. od divōjka, samo odrasla djevojka već za udaju.
- dīža* f., posuda za vodu s jednom uškom, mhd. dōse.
- dlāžica* f., 1. daštica za uravnavanje slomljenih kostiju, 2. tanka daštica kod koša za sijeno, slamu i t. d.; cf. Berneker EW sub dolga. U Dalm. dlaga; cf. Akad. Rj. sub dlaga.
- dōdne* adv., „pred osvit“, na pr. bile su dvī ūre dōdne, 2 sata prije zore; iz prep. do + gen. dne.
- dragāti* se, ljubiti se; cf. Kurelac; Jaĉke 276.:
- mat i otac mi zaspali,  
a mi dva smo se dragali.
- drēn* m., gen. drēna; štok. drījen; od toga drīnūla < dreñūla jagoda od drijena; drenovīna drvo od drijena; drenōv štok. drēnov; u Gocu: drīn.
- drēžiti*, drēžin, stajati i čekati; Golac: drēžiti; štok. drēždati (zapravo kribbēln).
- drītva* f., postolarska nit, mhd. drat.
- drīvo* u., drvo; dem. drīvce; drvo.
- drōĉiti*, gurnuti (osobito nekim oštrim predmetom), drōĉiti z rōgi, z nōžon. U Gocu isto. Tog izraza nema u štok. i slov. Cf. Berneker EW sub droĉo, droĉiti.
- drōzg*, gen. drōzga m., drozd; u Krnici: drōzāk, gen. drōska; u Korlevićima: drōzg, gen. drōzga; u Nerezinama: drōzgot.
- dūh*, dūha m., 1. duh; 2. miris, na pr. rōža jīma līp dūh.

*dūpal* — *dūpla* — *dūplo* pridj. duplus, doppio.

*dūpla* f., *dupla* strana; „duplāti“, zvoniti na sva zvona.

*dūriti*, stajati na nekom mjestu bez interesa. Cf. Berneker EW sub durь.

*dūšiti* v. trans., „odoror“; v. intrans. „oleo“, oboje samo za ugodan miris.

*dvēčiti*, razmekšati hranu za dijete u svojim ustima, žvakati; u Gocu: dvēčiti u istom značenju; p̄gdvēkvat (kod Brkina) preživati (o stoci); u Slumu: dvēčit, žvakati, p̄gdvēķet, preživati; cf. Berneker EW sub dvęka. U Liburniji: žvēčit.

*dvōjci* pl. tant., blizanci (Rukāvac).

*dvōjnice* f. pl. tant., flauta sa dva glasa i dvije cijevi.

*dvōr*, gen. *dvōra*, 1. staja uopće, 2. staja za goveda i ovce, a za mazge i konje kaže se modernije „štala“. Pl. *dvōri* u narodnoj pjesmi „kuće i dvorište“.

## D

*dāva*, gen. *dāvla* m., *đavao*, *đavolēsati* = štok. *đavolisati*.

## F

*fāgac*, gen. *fākca* m., vrijedan, sposoban (u Gocu), na pr. *fāgac* je hoditi, *fāgac* = *kāpac*?

*fāgla* f., „Fackel“, štok. *vaklja*, *faklja*, lat. *facula*, Diez: „Wörterbuch 1, 178; *faglāti* „buktjeti“; *nafaglāti* v. trans. „prevariti, uckajući zavesti.“

*famīlija* pored „družina“ f., porodica.

*fažō*, gen. *fažola*; *grah*.

*finīda* f., ime gorskoga pristranka, na kojemu raste samo slaba trava; u Baderni: „*finīda*“ površje obraslo travom; od lat. *foenum*?

*fīrtōh* m., „Fürtuch“, kecelja.

*flandrāčina*, riječ, kojom se kori raskalašena žena; cf. Kalužniacki kod Miklosicha: Über die Wanderungen str. 15. sub + *flondra*.

*fřčiti*, letjeti;

*fřfeliti*, řfelin, letjeti; bez sumnje onomatop.; cf. Kalužniacki kod Miklosicha: Über die Wanderungen str. 14.; řfeliti u Korlevićima samo za lijet leptira („viške“); cf. Fancev o. c. sub filipa<sup>o</sup>r — leptir.

*fřk!* skok! řřkniti v. pf., skočiti, řřkati pored řřcati isto impf. řřkalāc ili řřkalās m., mladić od 12—15 godina.

*fřmetin* ili řřmentin, kukuruz, formentone; cf. Berneker EW sub fromentin; on > in kao Albona-Labin, Ancona-Jakin i t. d.

*fřndati*, cf. Akad. Rj. sub frndati-kovrčati, presti. U naše vrijeme u krajini. Mačka frnda na peći ili u kutu. F. Hefele.

*Fřndar* m., nadimak porodici u Vodicama, u čijoj se kući nekada kovrčala vuna; řřndalo n., sprava za = kovrčanje vune.

*frûdeļ*, gen. frûdeļa pored frûdļa, lišće, koje služi zimi za hranu ovcama i janjadi; u Korlevićima: frûbje; tal. fronde.

*Frûnka*, ime stare žene u Vodicama; ne znam, da li nadimak ili krsno ime od Veronika.

*fufnāti* njuškati; štok. (h)unjhati.

## 6

*gācati*, prez. gācan, gaziti visoki snijeg, gācati snig ili po snigu; štok. gacati.

*ganāč* m., onaj, koji rješava zagonetke, gonetalac.

*gānati* v. impf., rješavati zagonetku, gonetati; „ugānati“ pogoditi, odgonetati.

*gānka* f., 1. zagonetka, 2. pripovijetka, anegdota; odatle „gānkati“.

*Gāre*, gen. Gāreta; hip. od Gāvre, štok. Gavro; posljednji nosilac ovoga krsnog imena Gāre umro je pred 50 godina; nekada nadimak porodici Gāretovi sa da Skāmeničovi.

*gāštarica* f. štok. jāšterica.

*Gāvš* < Gavž < Gauž, nadimak čovjeka u Vodicama, jamačno hip. od Gaudentius; cf. Akad. Rj. sub Gavž; u Klani prezime porodice Gauš.

*gāvge* f., pl. tant., vješala cf. Galgen; v < l u Vodicama samo u par slučajeva. Riječ ušla preko kajk. Brkina.

*gladēnac* m., plod glogov.

*gladiš* m., Laserkraut, isto štok. glādiš, ruski gladyš, die Hauhechel ononis spinosa.

*Glavičôrka* f., ime najviše glavice u planinskom lancu među Vodicama i Gocem (na specijalnoj karti Rasušica 1084 m), u Danama isto Glavičôrka. Naziv „glaviča“ za svaki čunjasti ili glavičasti brežuljak ili brijeg u Vodicama; tako ima na pr. Glaviča, Matina Glaviča, Jivkina Glaviča, Grabrôva Glaviča, Mež-Gtavice. -ôrka, ũrka augm. form.

*glâvna* f., cjepanica, koja gori, cf. Berneker EW sub *golvna*.

*glindūra* f., vratna žlijezda; u tom je obliku riječ poznata u svim selima štok.-čak. oaze na visoravni i u svim selima „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri (cf. *glindūra*, *glindürast* kod Parčića: Vocabolario croato-italiano, Zara 1901.). Kod Brkina i u Liburniji nije poznata, pa ni kod Bezjaka. Cf. Pušcariu EW *ghindură* sf (ar. mgl. *gl'indura* „Mumms, Drüse im Halse“ < *Glandula* -am i t. d. Cf. Byhan o. c. sub *gl'indę* u Žejanama „Eichel“. Cf. Kušar o. c. str. 51. sub *glendura* ili *gl'iva* — žlijezda. Oblik *gl'indę* je po Belu-lovičevu mišljenju izuzetak u istrorumunjskom jeziku, jer naglašeno *a* pred nazalom postaje *ă* (naš poluvokal *ъ*) u istrorumunjskom, u dakorum. i. Cf. također Tiktin: Rumänisch-deutsches Wörterbuch, Bukarest 1907. sub *ghindură* „Drüse“.

*glista* f., 1. *glista*, 2. pl. t. dugačke paralelne grede iznad ognjišta za sušenje drva.

*gl'iva* f., gljiva na stablu (krûh kako *gl'iva*); u Gocu isto.

*gl'iza* f., osušeni teleći želudac za pravljenje ovčjega sira. Cf. Zovko: Zbornik za narodni život, Zagreb, 1. sv. str. 110.: Podvratne glize (žlijezde od nazeba) mogu biti ko tičija jaja. Riječ „gliza“ čuo sam od seljaka Mije Mihaljevića iz okoline Livna u Bosni: gliza, da ukiseli mliko. Cf. Akad. Rj. sub *glizica*; cf. Pušcariu EW I. 30. sub *chiag*; Berneker EW *gl'ag*; cf. Parčić: Hrv.-tal. rj. sub *gljiza*; cf. MEW sub *želza*.

*gmâjna* f., pašnjak mjesne općine, „općinsko dobro“, koje se nazivlje također mlet. (rom.) izrazom „komunêla“. Ušlo iz kajk. -*gnâti*, -rênen samo pf. u vezi s prepozicijom: *ugnâti*, *pognâti* — porênen, *zagnâti* — zarênen, „goniti“ v. impf. *tjerati*, također *opremati* na leđima konja ili magarca, na pr. *goniti* vîno, *karbûn*, *sô* i t. d.; k tomu frekv. „*goñêvati*“; nova iteracija ka *goniti* — *gâñati* samo u vezi s prepozicijom: *ugâñjati*,

pogañati, nagañati 1. tjerati ovce po redu, da se pomuzu, 2. bez prekida lajati na nekoga (o psima), pregañati štok. progoniti.

*gnûriti*, 1. štok. ròniti; 2. štok. kñnjhati.

*gôd*, gen. gôda, imendan; godovno.

*gôdina* f., sitna kiša; u Žejanama: svaka kiša; cf. Kurelac, Jačke: godinica šprica, odpri mi, rožica!

*godîšte* = „lîto“ rijetko, češće u narodnoj pjesmi: devet godišt danak.

*gogrân* m., gen. gogrâna, domaći vuneni kaput ženski od pleća donogu s rukavima, ali danas ga više ne nose. Zar etimološki u vezi s kaparan, kopran? cf. Bartoli: Das Dalmatische II. str. 292. U Korlevićima jednako „gogrân“.

*Gôjak*, gen. Gôjaka m., prezime porodice u selu istoga imena Gôjaki (10 minuta na jugozapad od Goca, pod samim ruševinama staroga grada „Carsperch“); 7 porodica, sve imaju isto prezime. Seoce istoga imena nalazi se u župi Šterni (lat. Cisterna) općinskoga đekanata (lat. Portulae). Cf. Ak. Rj. sub Gojak m. ime muško. XIV. i XV. vijeka, a između rječnika u Daničićevu (gojaky).

*golečâst*, gen. golečâsti, „Rückgrat“, „Wirbelsäule“, zapravo „golidio“: prvotno jamačno gôla + čâst, od gen. mēso od gôlečâsti postade nom. gole-čâst > golečâst. Također u Gocu, Danama, Jelovicama jednako. U Vodicama je „čâst“ jedini slučaj sa refleksom *a* poslije polatala mjesto *e* u korjenitim slogovima. U Medulinu: golačâst! (s proklitičkim izgovorom pridjeva).

*golîda* f., drvena posuda za mlijeko.

*gomîla* f., đubrište. Cf. Berneker EW sub gomola.

*gomolîti*, vrvjeti, micati se, polako nicati u Gocu: gombolîti; „gomojîka“-gomolj.

*gončîn* m., onaj, koji tjera goveda.

*gôra* f., 1. brdo, 2. šuma.

*gôrak*, gôrka, gôrko, 1. grk, 2. bolan; „žuk -a -o“ samo grk.

*gôvno* n., stercus, odatle: gôvñar scarabaeus stercorarius. U Gocu: gôvno.

*gôzd*, gôzda m., gusta šuma, bukova šuma; „Pred Gvôzd“ je ime jedne čestice; dem. gozdîč pored gozdâk. U Gocu: gvôzd,



gen. gvózda, gusta šuma, bukova šuma. U Rukavcu: gvózd.  
gen. gvózdà je ime za veliku šumu Lisinu u kastavskoj  
općini.

*grâcati*, prez. grâčen, graktati; također u narodnoj pjesmi: grâvran  
grâče, zač ne znâ drugâče.

*grâh*, gen. grâha, samo grašak, pisum.

*grâja* f., ograda, živica; u Gocu: grâža < grağa < građa. U Danama:  
grâža; u obliku grâža u Korlevićima, Sv. Vitalu, Ferencima,  
Markovićima, Montrilju, Baderni i t. d., tj. u selima „Slo-  
vinaca“.

*grânniti*, grânen, effulgeo, štok. granuti, granem; kod starosjedi-  
lačkih Slovenaca i Hrvata u Istri nepoznata riječ.

*grânk*, *grânka*, *grânko*, „ranzig“; cf. Kušar o. c. str. 24. grancid;  
cf. Budmani, Rad jug. akad. CXV., str. 162. ranketiv. Cf.  
ARj. granak.

*grâšica* pored grâška f., sitna tuča.

*grâšča* f., pastirski štap sa savinutim držalom.

*grêdeja* pored grêdej i grêdaj. štok. gredelj.

*-greže* u vezi s prepozicijom i prilogom: zâgrže < zagreže < za +  
greže = usput, mimogred, također: zagarže < zagrže kao  
ôgarda pored ôgrda < ôgrada i t. d.; tâmo-greže „onamo  
idući“, pri čemu se prvo *e* u nenaglašenom položaju poslije  
akcenta izgovora kao *i*, dakle tâmo-grîže, nâzad-grîže = vra-  
ćajući se; greže < greže < grede gerundij prez. kao štok. grede  
od gredem. Ne bih znao kazati, kako je došlo do *đ* mjesto  
*d*, odnosno do *ž* < *g* < *đ* mjesto *d*; možda kontaminacijom  
od *v*. frequent. grežêvati < gregevati < gredevati < gred + je-  
vati i gredem. Ista pojava također u Gocu.

*grîbļa* f., brazda usred njive.

*grîntovica* f., vuna od ovce u proljeće.

*grîvinga* f., crkveni izraz za poenitentia (uveden posve sigurno u  
Vodicama po kuratu Martinu Poklukaru, koji je umro pred  
30 godina). On bijaše „Gorenjec“, a u Vodicama bio je  
župnik preko četvrt stoljeća, propovijedao je slovenski, a  
osnovao je također slovensku „pomoćnu“ školu, u crkvi je  
ukinuo upotrebu „šćavêta“ i druge hrvatske obredne običaje,  
uveo je potpuno latinsku liturgiju, dok su njegovi nasljed-

nici — Hrvati i većinom Slovenci — obnovili pređašnje prilike); mhd. riuve(n) = Reue.

*grīža* f., cf. ARj. grīža; slov. grīža; cf. njem. „Gries“.

*gr̥dašāti* (vūnu), čihati; cf. Akad. Rj. gardašati; tal. scardassare.

*Grgūļa*, augm. od „Grgo“, Grgur.

*gromāča* f., hrpa kamenja. Cf. Berneker EW sub gramada.

*gromāda* f., hrpa *drva*.

*grōt*, grōta m., u gospodarskim kolima prostor od dna do ruba ljestava; cf. Berneker EW grotъ.

*gr̥st* u „zag̥st“, ručni zglob; odatle zag̥snica f., od domaće vune spletena manšeta, njem. „Pulswärmer“.

*grūstīti* se, cf. ARj. grustiti; grusti mi se, taedet me; cf. Berneker EW grustъ.

*grūšalina* f., Biestmilch; cf. Zovko u Zborniku za nar. život, sv. 1. str. 110.; štok. gruševina. Cf. ARj. grūšalina.

*gūba* f., fungus.

*gūditi*, gūdin, 1. gudjeti na violini, 2. naricati, osobito plakati za mrtvacem po starom običaju recitirajući stihove. To rade samo žene; „zagūditi kōga“, tugovati za nekim, koji umire. „Līpo ga je nēgo zagūdila, kad je umīra“. U Jelovicama „gūsti“ u istom značenju. Također u Žejanama u značenju naricati: gōndī: gāndī — dīt — desc. Brkini ne poznaju ovog običaja. Od guditi im. gūdac, gen. gūca, svirač gūdalom.

*gūlič*, gūliči! zov za mlade svinje.

*gūsna* f., štok. samo dem. gusjenica; od gōsēnica = vōsēnica. U Slumu: gōsēnica.

*gūsle*, gen. gūsāl f. pl. tant., sada samo usna harmonika.

*gūša* f., strumosa.

*gūštar* < gūšter, bolest, kad nabubre vratne žlijezde. Fraza: „gūštar t̥ti“, jer se misli, da se bolest može izliječiti, kad se žlijezde jako taru.

*gūštarica* f., siva gušterica.

*gūšte* f. pl. tant., ime dijela guste šume, gdje su još do nedavna stajale krupne bukve; cf. štok. gūšta. Etimologijski je u vezi sa gōstъ; ali „guščāva“, gusta šuma.

*gūt* m., grlo. Cf. Berneker EW sub glъtъ.

## H

*hâjati*, hâjen, brinuti se; upotrebljava se više u negativnom značenju.

*hâļa* f., dugi pastirski kaput iz ovčje vune.

*hîp*, gen. hîpa, čas; „prije nego se žēna obâbi, ji dōjdu hîpi“; „u hîp“ odmah.

*hîrati*, hîran, siechen; u Brešcima: zahvirēt versiechen; kajk.-čak. prelazna riječ. Cf. Tentor A. 30, 203. Berneker EW. чырѣ.

*hiža* f., 1. kuća uopće, 2. prostor u kući, koji služi za kuhinju i u kojem gori vatra, 3. kuća izuzevši „dvōr“ = (staja). U tom se smislu upotrebljava ova riječ u svim selima štok.-čak. oaze na visoravni i kod sviju „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri izuzevši jedino Medulin, Pomer i Premanturu (*ū kl' a*). Starosjedilački Hrvati kažu „kūča“, Brkini „hīša“, Bezjaci i Šavriini „hīša“ pored „šīša.“ Cf. Bartoli: Das Dalmatische II. str. 268., cf. Jāgić: Historija književnosti, str. 20., Berneker EW. sub chyz. Iz života riječi „hiža“ kod istarskih bjegunaca razabire se, da se nekada ta riječ širila dublje u Bosnu i Dalmaciju. Cf. Akad Rj. sub hiža.

*hlabōtnica* f. u Korlevićima neka biljka.

*hlād*, gen. hlāda, sjena; štok. sjena u ikavskom obliku „sīna“ ne postoji nigdje kod naših došljaka.

*hlāpac* m. servus.

*hlāpniti*, „schnappen“, cf. Berneker EW. chlapajō.

*hlāsнити* na što, stati naglo na nešto, k tomu v. impf. „hlāstati“.

*hlēniti*, hlēnen, v. pf. (također pohlēniti), krivo stati nogom i stoga posrnuti; od hlēpnuti (p ispred n ispada).

*hlēpati se*, hlēpjen se, „zūb se hlēpje“; cf. Berneker EW. chlēpajō.

*hlīb*, gen. hlība, 1. hljeb (Laib), 2. *bijeli* kruh, a „krūh“ je panis uopće; cf. Tentor o. c. str. 191. sub hjēp.

*hīām*, gen. hrāma, 1. odijeljeni dio u kući, gdje se čuvaju različite sprave i suđe za hranu, 2. crkva (čini se, da je samo crkveni izraz). cf. Berneker sub chormъ i chorna. Po svoj prilici je korijenom srodan sa chorna. Dem. hramič, augm. hramīna m.

*hrāst*, 1. hrast, 2. grčevita bolest kod djece: „hrāst lōmi dīte“.

*hrbotāc*, gen. hrbotāca m., neka biljka.

- hrôpiti*, teško disati; štok. (u Dubrovniku) schnarchen, röcheln vom Sterbenden; „hropać“ m. extremus spiritus;
- hrôstati*. cf. ARj. hrostati, štok. hrstati.
- hřpěl* < hripěl m. nozdrve; cf. ARj. hripelj samo u Kavanjina; „hřpati — hřpljen“, jako kašljati.
- hrůška* pored frůška, stablo i voće; Frůšvica mjesto Hrušica (selo).
- hūd* -a -o, zao, zločest; u okolini Kastva poderan (na pr. cipele).
- hũja* f., plemenita jela; slov. hõja, štok. hvõja (u Dubr.); po svoj prilici uzeto iz slov., pri čemu je *õ* prešlo u *u* prema osjećaju jezika srp.-hrvatskoga kao sũra < sora < svora; sũdra < sodra (tuča).
- hũliti* se, šuljati se; „uhũliti se“, „pohũljen“; pridj. zgrbljen, pogružen, Cf. Berneker EW sub chulõ, chuliti i chylb.
- hũncut* pored hũncvut m., Hundsfott.
- hũsti* se, hũzen se, klizati se na ledu; pohũzniti se, skliznuti se na ledu i inače. Cf. Berneker EW glbzdajõ, glbzdati; češki klouzati, klouzání.
- hvãtiti*, hvãtin, comprehendere (samo u narodnoj pjesmi), inače prijãti, uloviti.

## J

- jãklo* n., ocjel, nado; ocãl je nepoznat, tal. acciaio.
- jãne*, gen. jãneta n., odatle „jãnac“, janje muškoga roda, „jãnica“ je janje ženskoga roda; ta imena pripadaju janjadi od rođenja do sv. Jakova, kad se striže; „jãne od pãroda (otkãd se zlãže) do svãtoga Jãkova, kad se ostrize“.
- Jãnko* m., Jãnkota, vrlo stari nadimak jednoj porodici u Vodicama; odatle augm. s primjesom prezira: Jãnkũlja; Jãnkovica je Jãnkova žãna. Vukov Rj.: ime muško u našega naroda zapadne crkve.
- jãrica* f., mlada kokoš; isto u Rukavcu.
- jarika* f., kukuruz po žetvi sijan za krmu (u Korleviãima).
- jãre* u., gen. jãreta, pl. „jãreta“, kozle, „jãriã“, muškoga roda, „jãrica“ isto ženskoga roda.
- jarũše* n., gen. jarušãta, pl. jarušãta, gen. jarušãt; odatle: jarũh, gen. jarũha i jarušica, gen. -e, janje od Jakovlje do Đurđeva — „jarũše“ se zãve jãne od-svetoga-Jãkova do-mlãd lita — do Jũrjove“.

*jâpno* n., vapno; odatle „japlënica“ < japnenica zbog disimilacije *n* u *l*; japnica f., jama s vapnom.

*jâs* lična zamj. 1. lica, u Tometićima kod Kastva i inače u Liburniji kod *starijih* ljudi u samostalnom položaju, a inače „jâ“. U Vodicama i kod ostalih štok.-čakavskih došljaka: „jâ“.

*jâspra* f., novac, imanje (danas već rjeđe), pozajmano iz grčkoga još u doba prije Turaka; cf. Jiriček ASPH XXXI. str. 449.

*jâšļa* f., u Korlevićima i kod sviju „Slovinaca“ u zapadnoj i južnoj Istri iver, a to se u Vodicama kaže „jiver“, pl. jiveri; obično samo pl. jâšļe, gen. jašļ. U Gocu „jâšļe“ su mali izrasti na „orūpku“ (cjepanici), koje treba odsjeći, da se „orūpki“ mogu vezati u „fâš“ = snop. < hâstūla < hâstla < âstla < âsla (prema volja, želja i t. d.) < âšļa, s pokrićem početnoga *a* sa *j* i sljubljanjem *s* u *š* pred *ļ*: jâšļa; jâšļa i âšćerica (u Klani) upućuju na dalmatinsko-romansko područje, odakle su mogle biti te dvije riječi pozaimane. Cf. ôščela (u Dubr.) iz hastella.

*jâta* f., mjesto zaštićeno od vjetra; „razjâtiti dvôr“, otvoriti vrata staje, da unutrašnjost ne bude zaštićena od vjetra; u vezi sa jęti?

*jâzbac*, gen. jâzbaca, jazavac.

*jęćiti*, 1. jećati, 2. stenjati; „oblâk jęći“; cf. Kurelac: Jačke 250: po gori krićala, gora je jećala.

*Jělka* pored Jěllica i Jělja, hip. od Jelëne. U pjesmi također Jělka; u Danama Jélka, Jékini, nadimak danske porodice, Jékunica je žena Jékina. U Gocu: nadimak Jęčko, Jęckini jamačno također nekada hypokoristikon od Jela.

*Jelōvice* f. pl. tant., selo u župi Vodice. Naokolo nema nijedne jele, nego mnogo borovice, kleka, koji se ne zove jalovac ili jelovac nego „smriķva“ ili „brñ“. Etimologijski êlovćć klek? Ili Jelōvice < Jalōvice prema jâllov = neplodan? Ime sela spominje se već godine 1320. u obliku Geloiz; cf. S. Rutar: Newhaus — Castelnuovo am Karste u Mitteilungen des Musealvereines für Krain, III. Ljubljana 1890.

*Jelovišta* n. pl. tant., ime livada jelovačkih.

1. *jelovina* < jalovina f., kol. za neplodne ovce.

2. *jelovina* f., drvo od jele, meko drvo uopće; jelōv.

*jělva* f., jela, pored jëlva.

*jěňati*, popustiti.

*jerebica* < jarebica f., Jerebinovi pl. tant., nadimak vodičoj porodici.

*jesěnka* f., vuna, koja se dobiva jeseni.

*jětrova* f., leviri uxor, štok. jětrva.

*jěza* f., srdžba; jězan, jězna, jězno; razjěziti se, ali i jād, jādan, jāditi se; ļutīna, ļūt, -a, -o; ļūtiti se.

*jlca* f., žestina, uporno svojstvo; od Hitze?

*jlčika* f. i m., peckalo Hetzer, Stänker; jicikāti, hetzen, stänken.

1. *jīd*, gen. jīdi f., srdžba, fraza: „pojīsti se od jīdi“; također jīd. jīda m.

2. *jīd*, gen. jīdi j., jelo.

*jīdro* n., jedro; također u narodnoj pjesmi: neg su ono jīdra od mornāri.

1. *jīglica* f., oštrina, što nastaje kod brušenja.

2. „ drveni klin, što se tura u „kāmbu“.

*jīlac*, gen. jīlca m., lice, koje jede.

*jīšt* -a -o pridj., proždrljiv; štok. ješan.

*Jīve*, Jīvka, Jīko, Jīvče, Jīvo, Jīkola, hip. od Jivān.

*Jivāña* f., Ivanjdan.

*jivānčica* f., Zwillingarnarzisse; dva sraštena sunovrata.

*Jivaniš*, Jivanišovi, nadimak porodice u Danama, Jivanišovica je žena Jivaniševa.

1. *jōh!* interj. jao!

2. *jōh*, gen. jōha m., bijeda, nevolja jaoh.

*jūgno* < ūgno < guno < gūwno < gūmno Dreschtenne. U Slumu: j<sup>u</sup>gno.

*Jupšāne* < Jubšāne < Juvšāne < Juwšāne < Joušāne < Jeušāne < Jelšane, selo i sjedište općine i dekanata Jelšane. Prvi put se spominje oko 1330. u Cod. W 594, f. 126' državnoga arhiva u Beču prema obavijesti Dra Franje Kosa u obliku „elsach“ (jamačno lok. „Jelšah“).

*Jělše* f. pl. tant.; domaće ime za predjel na Rijeci (Fiume), što je sada prekršten u „Pioppi“. Na onom mjestu rastu lijepe *jělše*; štok. jělša, jělšje.

*jezerīna* f., močvarno udubljenje.

*jūr* (od оуже) pored „věč“; štok. po zap. krajevima u krščana.

*Jurišovič* < Jurišević; ime porodice u Gocu, u Brdu kod Goca, u Vodicama, u Materadi doseljena iz Goca). Riječ složena od hip. Juriša (a to od Jûre) i od nastavka -ovič nakon toga, što je *e* otvrdnulo poslije palatala. *Piše* se još uvijek Jurišević.

*jūsar* m.; seljak, koji u seoskoj zadruzi ima „jūs“ (lat. jus), da uživa zajednička dobra (šume, pašnjake).

*jūžina* f., objed; u Danama: ūžina; „māla jūžina“ se uzima poslije podne.

## K

*kabīti* < habiti, otupiti (sikīru), zgrušati se (o mlijeku); odatle: skabīti v. pf. trans., — se v. refl.; štok. hābati, slov. hābiti.

*kāča* f., zmija; u Danama: kāčka; *zmija* nepoznata, ali ipak „gūjina“ u nar. pjesmi: gūjina mu u nidro ulžla.

*kājzar* m., siromašan seljak bez „jusa“, t. j. bez prava na zajednička zadružna dobra; iz kajk. kājža, a to iz alp. njem. keische.

*kālāti* u Korlevičima; u Vodicama „klāti — kōljen“ isto.

*Kalāžini* m. pl. tant., nadimak porodice u Vodicama; od Kolēđini > Kolēđini > Kolēžini > Kalēžini > Kalāžini? Cf. koležan.

*kālež* m., calix; pored kēlih, gen. kēliha. U riječ kālež romanski (južni), a u kēlih njemačko-slovenski (sjeverni) utjecaj.

*Kalīč* m., ime lokvi na putu među Vodicama i Munama. Dem. od kal, a ta je riječ u Vodicama nepoznata, pa se mjesto nje upotrebljava lōkva ili lōkvica, ili također „bāta“ za *mutnu* lokvu. U Mūnama je „kal“ riječ opće poznata, a „bāta“ nepoznata. U Liburniji se kaže općenito „kāl“ mjesto lokva.

*kalīmbati* trans. i — se refl., ljuljati se.

*kalīmbaie* n., das Baumeln. Osobito na „Jurjevo“ je običaj, da djeca objese dugo uže na neko drvo, na đaski učine sebi sjedalo, pa se ziblju ovamo onamo; kalīmbati < kolīmbati > kolībati, štok. kojēbati, cf. Berneker EW kolēb'ō.

*kāmba* f., svinuti štap na jarmu, koji se meće volu oko vrata Cf. Berneker EW sub kāmba.

*kāmbra* f., soba; od kāmra > kāmra > kāmbra.

*kāmenica* f., prirodno udubljenje u kamenu vapnencu, gdje se

nakupi voda od kiše. Skāmeničovi, nadimak porodice, jer se u blizini njezine kuće nalazi kāmēnica; prema s+ kamenice.

*kamižōt* m., ženska suknja, cf. Tentor o. c. str. 192.

*kanā*, gen. kanāla, tal. canale; štok. konā (u Dubrovniku).

*kanēštra* f., pletena torbica; starohrv. br̃nēstra, tal. ginestra.

*kāp* m., gen. kāpa; dem. kāpac, gen. kāpca; također kāp, gen.

kāpi f., štok. kāplja, kāp gen. kāpa također štok. streha.

*kāpica* f., 1. kapica za glavu, 2. potkova za goveda.

*kāpla* f., 1. kaplja, 2. apoplexia. U psovki: kāplja ti pāla!

*kaporā* gen. kaporāla, kaplar.

*kārīt* v. trans. u Nerezinama, prez. kārīn, 3. lica pl. kārīju, sprečavati nekoga. Odatle. zakārīt se, zakasniti, „sēn se zakārīt“ = zakasnio sam, jer sam češće stao putem. Cf. Berneker: k̃r̃t'on. Cf. ARj. k̃r̃titi, k̃r̃tjeti.

*Kastāv* u vodičkom izgovoru, gen. Kāstva ili Kastāva.

*Kastāv*, gen. Kastvā u izgovoru sela Brēšca.

*Kastāf* u kastavskom izgovoru i u cijeloj njegovoj okolini, gdje zvučni konsonanti na kraju riječi postaju bezvučni. Valjada je nastalo iz: Kastel › Kastel › Kasteu › Kastew › Kastev, pri čemu se *e* izgovaralo analogno vrlo širokomu *e* kao zastupniku nekadašnjega poluvokala (*a<sup>e</sup>*) i pretvorilo u *a*, dakle postalo Kastav preko Kasta<sup>e</sup>v. Čudnovato je samo to, da u „liburnijskom“ dijalektu nije sačuvan u tom primjeru *l* na kraju sloga, već je nastalo *v*. Ako ne ćemo da mislimo na prvotni dualizam u izgovoru *l* na kraju sloga, možda bi se moglo reći, da riječ Kastav pretpostavlja kajkavski izgovor i da je možda u vrlo rano doba sfera kajkavskoga dijalekta sezala dalje nego danas u sjevernoj Istri također na istok, naime prema današnjoj Liburniji. Uostalom stanovnici zovu svoj gradić samo Grāt ( Grād: Grād, kega - gōspoda Kastāv-zovū (u Brēšcima). Kastua, Castua nije drugo nego genitivni oblik srp.-hrv. nom. Kastav. U Slumu: Ka<sup>e</sup>stvo, gen. Ka<sup>e</sup>stva.

*Katūn*, ime mnogih sela u Istri, gdje su se, nema sumnje, isprva nastanili novi došljaci; također Katunāri u župi Brtonigla (lat. Vertenelium) dva puta; Katunār, prezimena na otoku Krku. Cf. Berneker EW sub katuñ.

*kič!* kič! poklik, kojim se tjeraju goveda.

*kičkati*, kič! zvati; Akad. Rj. sub kič.



*kičer*, gen. kičera m., ime kamenite čestice. U Gocu: gīčer 1. ime jednoga krivoga puta, 2. ime brežuljka, na kojemu strši oštro kamenje; „kičer“ m., 1. zaokret ceste, koja vodi iz Tinjana u Beram, 2. velika pećina pod selom Rusci kod Berma. Cf. Akad. Rj. sub kičer. Cf. Naselja srpskih zemalja, uredio Dr. Cvijić, Beograd 1907. str. 1024. Berneker EW sub kyka, кѣкѣръ, кѣкѣ.

*kičica* f., kičica na nozi.

*kičiti*, — se; kititi se.

*kilac* m., gen. kılca, nezreli plod od šljiva i dr., koji zbog neke bolesti nabubri i djeca ga jedu; u vezi s „kıla“ hernia. Cf. Berneker EW sub kyla.

*kīnec* m. gen. kīnca stjenica u Pěroji, pl. kīnci < kimci < kimki, pri čemu je od *k* nastalo *c* kao junaci, vuci. Iz nom. pl. prodr'o je *c* u nom. sg. Nepostojano *e* refleks poluglasa.

*kīnkati*, hinken, šepati.

*kīta* f., 1. grana s lišćem, 2. stidno udo (kod goveda), 3. kita cvijeća. Cf. Berneker EW sub kyta.

*klānac*, gen. klānca m., uspon, štok. klānac-tjesnac.

*klapētac*, gen. klapēca m., die Charfreitagratsche (vrsta čekića); cf. Wolf: Slov. — nemški slovar sub klepētec; cf. Berneker: EW klep'ō.

*klātiti*, klātin, tresti voće sa stabla, k tomu: klāč, 1. dugi štap za onu svrhu, 2. skitnica; klāto, gen. klāta n., u zvonu; klātki se pored klātiti, lutati.

*klavarnāti* pored klavrnēsati, bez cilja lutati, k tomu: klāvaran pridj. glup; cf. Tentor o. c. str. 192.

*klēn*, gen. klēna, acer campestre; k tomu klenđv -a -o; Klenđva stāja, ime staje od klena (cf. stāja); Klīnovica, ime vrhunca brda u šumi, gdje raste klen; u Gocu: klīn, u Peroji: „klēn“ u značenju kolac u vinogradu; u Slumu: klēn; cf. Berneker EW. sub klenъ.

*klēncati*, zvoniti tako da „klāto“ udara samo o jednu stranu zvona.

*klēp*, klēpa m., oštrica, što nastaje klepanjem.

*klīn*, klīnā (Volōskō) mali izbojak u moru („punta“) kod Crnikovice.

*klēka* f., kratka kriva žlica, koju pravi pastir od tvrdoga drveta.

1. *kľuč* gen. kľuča, ključanje vode kad vri. Cf. Berneker EW. kl'ukajō.
2. *kľuč*, zaokret ceste, prema „kľučiti se“, kriviti se, skľučen -o -a pogrbljen; kľŭka f. kuka.
- kńâk*, gen. kńâka m., štok. gnjat (kńat); u riječi „kńâk“ je drugo k nastalo asimilacijom. Cf. Berneker EW. sub gńatъ.
- kobâc*, kobâca m., štok. kôbac.
- kôca* f. „Scherbe“, crepina.
- kodâlba* < coda + alba, ime za bijelu kravu (u Žminju).
- kokodâkati*, kokodâčen.
- kôla* f., ovca s okruglom žučkastom mrljom na glavi; *kôleš* m. jednaki ovan.
- kolêdvati*, 1. na Stjepanje ići pjevajući od kuće do kuće sakupljati darove; 2. lutati amo tamo; 3. „lumpati“, bečariti.
- kolêncič*, gen. kolênciča, dijete, koje se postavlja na koljena mladoj nevjesti, kad ona dođe u kuću vjerenikovu. Cf. Vukov Rj. nâkônče i Rešetar: Der štok. Dialekt, str. 254.: nâkolenče.
- koležâni* m. pl., ime za pjevače, koji su nekada — još prije 30 godina o Božiću išli od kuće do kuće pjevajući božićne pjesme, a nešto je od tog običaja još ostalo; oni su posjećivali također susjedna sela i sakupljali jaja, kobasice, suho meso i sl. Običaj se izrodio, kako se vidi po sadašnjem značenju riječi; koležâni < kolegâni < koledâni. Cf. Berneker EW kolęda.
- kolombâr*, gen. kolombâra, krug, kružnica; *m* pred *b* je sekundarno.
- kômač* pored kômoč, jedva; štok. kômaj.
- komât*, gen. komâta, Kummet, mhd. komat. Cf. Berneker EW. chomotъ.
- komôštre* f. pl. tant., verige, na kojima visi kotao nad vatrom. Cf. Jireček, Die Romanen I. str. 88. camastre; Cf. Bartoli, Das Dalmatische, II. str. 192. U Liburniji i kod Brkina, Šavrina i Bezjaka nepoznata; kod sviju „Slovinaca“ opće poznata riječ. Poznata na Cresu, cf. Tentor, o. c. str. 192.
- konôp*, gen. konôpa m., funis cannabinus; Brkini kažu „štrik“ ili „wřw“; konoplâr, ime polja, konôpļe n. kol.; konopljšte, njiva, na kojoj raste konoplje.

- kõnik*, gen. kõnika, samo vojnik na konju, a čovjek na konju je „jaháč“.
- kopãñ*, gen. kopãña, drvena kovanja za čišćenje žita od kukolja, pljeve. K tomu Kopañić, gen. Kopañiča, ime dijela šume u udubljenju; od kopãti — kopãñ, štok. kòpati — kðpãm.
- kõpa* f., stog sijena, koje preko zime ostane kraj kuće, „kopište“ n., mjesto, gdje stoje stogovi sijena; cf. Berneker EW. kopa.
- koporiti* se, cf. štok. kopòrati, kòporëm D Posl. Kako pregaļ u siru kopore.
- korët*, gen. korëta, kaput od ovčjega domaćega sukna, s rukavima ili bez njih što nose muškarci. Cf. ARj. sub kòret.
- kõsa* f. 1. die Sense, 2. die Haarflechte; a štok. kosa (coma) kaže se „vlási.“
- kotlovina* f., cf. ARj. kotlovina.
- kotlga* f., krzno za muškarce ili također za žene; cf. Tentor o. c. kotlga str. 193.; cf. Berneker: kotyga.
- kotlžina* m. pokladna muška krabulja u okrenutoj kotigi.
- ksò! ksò!* zov za ovce; kad hoće da im dadu soli.
- kràs*, gen. kràsa m., Kàrst, takav teren.
- kràsa* f., u Korlevičima, Krnici i kod sviju „Slovinaca“ loš kameniti pašnjak, koji se ne može kositi, „Weideplatz“.
- Krãsan*, gen. Krãšana m., ime stanovnika Bresta, Sluma, Klenovštaka, Črnjeha, Brljavaca, Praproća, Podgaća i t. d., koji stanuje na kraskom tlu iznad bužetske zavale, za razliku od naziva:
- Krãšovac* m., gen. Krãšovca, ime za kraske stanovnike Trščanskoga Krasa.
- kršín*, kršína m., vrsta trave manje vrijednosti i vrlo raširene na Krasu.
- krãstovac*, gen. krãstovca m., vrsta krumpira, komu je kora hrapava.
- křč*, gen. křča m., grč; křčiti se, kriviti se; pored toga žgřč, gen. žgřča m., grč; pokřč, gen. pokřča m., drveni štap, kojim se jače napne konop na kolima; [žgřč < žgřč < zgřč s + gřč; gřčiti] cf. Berneker EW. křčò; ali gřča f., > Kvrga, gřčast -a -o pridj. kvrgast prema gřčò.

*krĕlo* n., pl. krĕla, 1. krilo, 2. obod kod šešira.

*krilo* n., samo žensko krilo; dem. krilce i krilajce.

*křdŭn* m. lanac, tal. cordone.

*krĕs* m., krijes; u Gocu: krĭs, gen., krĭsa.

*kresāti* dĕvo, gorivo drvo riješiti grančica sa strane,

„ drĭvo, oĉistiti stablo; „kresāti kāmik“, tesati kamen,

„ jĭskre, praviti iskre; „kōñ še krĕše“, kaže se o konju, kad udara stražnjim nogama jednom o drugu; i „zvĭzde se krĕšu“, zvijezde se prosiplju.

*kresĭlo* n., štok. kresalo; cf. Berneker krešĭ, kresati sub krĕsŕ.

*krĕvati*, na otoku Krku u Dubašnici oporavljati se; cf. Berneker krĕjĭ, krĕjati.

*krĕža* < krĕga < krĕda, krađa, od „krĕsti“, kod sviju „Slovinaca“, a inaĉe u Istri nepoznata rijeĉ; ovamo pripada možda „zakrĕžati“, malo zadrijemati (upravo ugrabiti malo sna).

*krĭjest*, krĭjesta m., u Peroji; cicada. Cf. Akad. Rj. 3 krĭjes 536.

*křke* pored křkice u frazi: uzĕti dĭte u křke (ili u křkice), ũzeti dijete na leđa, pri ĉemu obavije rake oko *vrata*; cf. štok. křkaĉa f., křke na-krĕ pril., cf. Berneker EW křk.

*křmĕle* pl. tant. f., gramiae; křmĕlĭv pored křmĕžlĭv.

*křmĭne* pl. tant. f., karmine; cf. kārmina kod Bernekera EW.

*krōsna* n. pl., u frazi: pustĭti kādĭ krōsna = negdje izgubiti život, svršiti, umrijeti; Cf. Berneker: krosno i krošĭa.

*křšĉāna*, žena uopće.

*křtovlĉiti* se, savijati se (o niti, kad je prejako savijena); cf. Berneker EW. křt.

krug str. 662.

*krŭg*, gen. krŭga, pećina; „krŭgi“, suvisle mase pećina. Cf. ARj.

*krŭšarica* f., žena, koja prodaje kruh.

*kŭco*, hip. za psa, k tomu „kŭĉka“, kuja; pas neobiĉno; mjesto toga „brĕk“; kŭš! zov za psa; cf. Berneker EW kuĉ.

*kŭĉak*, gen. kŭĉka i kŭĉica f., kukac, koji hvata kukicu; k tomu: „zakuĉĉāt“, zakopĉati.

*kŭjati* se, duriti se, „raskŭjati kĉkoše“, rasplašiti kokoši, da stanu gakati i boje se povratiti. Cf. Berneker: kujati, kujajĭ.

*kŭlva* f., u Voloskom: lanac.

*kûm*, gen. *kûma* m., 1. kum na krštenju, 2. oslovljavanje *bilo koga* čovjeka kao štok: čiča ili inače u Istri „kumpâr“ ili u Kranjskoj „botŕ“. Ovo oslovljavanje upotrebljavaju u Istri samo doseljenici, osobito na Krasu. Vok.: *kûme*; u oslovljavanju uvijek *bez* akcenta u obliku „kuma“, tvori s riječju oslovljenoga jednu cjelinu, na pr. kuma-Stîpe, kuma-Jâdre, kuma-Pîrko, kuma-Bûcalo, kuma-Pîlin; k tomu hip. *kûmica* m.; *kûmit* se, *pokûmiti* se, *kûmstvo* n.; štok. kuma zove se „bôtra“ f. što se jamačno udomilo pod slovenskim utjecajem crkve. U „Liburniji“ kaže se „kumpar“, „kuma“, kod Brkina „kompare“, „botra“. Cf. Berneker EW *кѣмотръ*.

*krgâti* < *kargâti*, tovariti, mlet. *carigare*.

*kûriti*, *kûrin*, prašiti; *kûriti* se, *dimiti*, prašiti (o snijegu); fraza: *patkûriti kômu*; *kûrež*, gen. *kûreža* m. vijavica prašine i snijega; u Voloskom *kûrit* se, *pršiti* (o morskim valovima po vjetru „tramontani“); u prenesenom smislu: *kûriti* *snači trčati*. Cf. *skûriti*.

*kûrnjak* m., kokošinjac.

*kvarnâr* pored *kŕnâr*, četrdeset; također kod „Slovinaca“ i svude u središnjoj Istri. Stada ovaca broje se samo na „*kvŕnâre*“, na pr. 60 ovaca je „jedan *kvŕnâr* i *pô ovâc*“, 85 ovaca „*dvâ kvŕnâra* i *pêt glâv*“.

*kvôcati* pored *kôcati*; prez. *kvôcan* *kvôčen*; *kvôčka* pored *kôčka*. Cf. Berneker EW *kločq*.

## L

*lâc*, gen. *lâca* m., Fallstrick; cf. Budmani, Dubrovačko narječje *lâc*; Cf. Pušcariu o. c. sub. v. lat.

*lagînja* f., *lakôća*; staroslov. *lǫgynji*; cf. Berneker EW *lǫgъкъ*.

*lâhniti*, *lâhnin* v. intrans. pf. prijevoj prema *lêhati*, *lêšen* (vidi to!), *nagnuti* se, *vinuti* se, *pasti*, također tranzitivan u značenju „im Schwunge weggeben“, *zalâhniti kôga* na *kônja*. Primjeri za *lâhniti*: *Čûvaj* se, da *ne lâhneš* priko *ôkna*, od *mûke* je *lâhnija* na *zêmļu*; *zalâhniti* također *refleksivno*:

kako tič se je zalahnija na kōnja. Cf. Berneker EW sub lęq, lękti; prijevoini stepen „lāhniti“ prema „lēhati“ nije poznat ni u kojem slavenskom jeziku; lāhniti jamačno od lākniti.

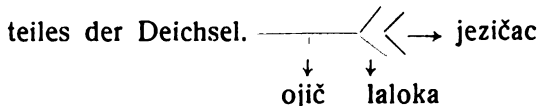
*lājbič*, gen. lājbiča m., prsluk, nastalo prem, „slov.“ „lajblc“.

*lākati* se nā što ili za ničīn; k tomu „polākati se“ isto pf. (vrlo obično); također u narodnoj pjesmi:

Mārko svōju prodavāše ljūbu,  
Mārko se je na grāde polāka  
I na jāspru nīkad nebrōjenu.

Cf. st. crkv. slav. alkati; k tomu lāčan — lāčna — lāčno = glādan pored „glādan“; lākota f., glad, pored „glād“; „lākoman“ pridj., lākornik m., lākomicica f. U Voloskom: lākomicica f., flaches Holzscheit (etim. prema lakom — Holz-scheit, das gierig brennt).

*lāloka* f., 1. „Kinnlade“, 2. der eine Teil des gespreizten Hinter-teiles der Deichsel.



*lāndati* s kin, vladati nekim; nekoga držati na uzdi; lāndati se: vladati se; prema vladati bez početnoga v i tvorbom n predentalom.

*lārgo* pridj., daleko; z lārga, iz daleka; cf. Tentor o. c. str. 193, i Pušcariu sub larg, -a pridj.

*lāskati se*, samo: sijevati (bez groma, „wetterleuchten“), k tomu „zalāskati se“ v. pf.; lāskanje „sijevanje“. Bljesak kaže se blīsk pored blīsak, a bljēskati „blīskati“ i „blīskati se“. U Krnici i Marčani: laskīta. Cf. Rešetar, Die skr. Kol. sub laskītati; Cf. Berneker EW lask i t. d.

*lastiti se*, ulagivati se; lastiv; u okolici Kastva lastit se, prez. lāstīn; cf. Berneker EW laskъ.

*laštiti se* i također tranz.; splendere; laštiti se-laštīn pored lāstīn se; laštiti „polieren“, učiniti sjajnim, Cf. Berneker EW laskъ.

*lařica* f., cuneus tunicae, řtok. latica.

*laticiti* se pōsla; řtok. laticiti se.

*laticnik* m., sjenica od vinove loze.

*latun* m. gen. latuna (cf. Budmani o. c. str. 164. latum) mjed.

1. *lav*, lava m., lav pored „lijun“, gen. lijuna.

2. *lav* m. gen. lava (vāl-vāla uslijed metateze: talas, na pr. lavi su ga pokrili).

*lavrika* f., lavorika.

*laz*, gen. lazi f., 1. otvor kod ograde; 2. proplanak, čistina u řumi Cf. Berneker EW sub lař.

*lazno* u frazama: „jimam lazno“, imam vremena, „meni je lazno“ isto, „nimam lazno“ ili „ni mi lazno“ nemam vremena. Berneker postavlja slov. „nimam laza“, „ni mi lazno“ „nemam vremena“ neispravno pod izvođenje lař: laziti (EW str. 697.). Lazno potječe bez sumnje od laře „licitum“, a to potvrđuje za srp.-hrv. jezik odnosni oblik lazje (cf. Akad. Rj: sub v. lazje „licitum“). Prema ovom obliku lazje učinjen je oblik lazno; razvitak značenja je ovaj: moguće mi je, dakle smijem, imam vremena. To je posve logično, jer moram imati vremena za ono, řto mi je moguće. Čini se također, da je u lazje isprva bilo ne samo odredaba mogućnosti nego i brzine (da li se jedna radnja može u vremenu izvršiti brže ili laganije), pače je moguće, da je radnja nastala upravo zato, jer je bilo raspoloživa vremena. Da vokal a u lazno potječe od poluvokala i da nema ništa zajedničko s lař, potvrđuje dijalekat Omiřlja na otoku Krku, u kojemu se kaže lařno mjesto lazno, jer se onđe pojavljuje e kao zastupnik nekadašnjega srpskohrvatskoga poluvokala. Ne bi bilo nimalo čudnovato, kad bi se u Dobrinju na otolu Krku kazalo lařno. Ovaj čas nemam o tomu potvrde iz Dobrinja. (Naknadno sam saznao, da se u Dobrinju i u Krasu kod Dobrinja doista kaže lařno!). Kaže se također „ni lazno“, nema vremena, i „lazno je“ ima vremena. Tek iz ovih izraza razvili su se po svoj prilici ostali izrazi. Cf. Berneker EW sub лагъкъ; лага, лађа, str. 753.

*lêhati* v. imf. trans., prez. lêšen i lêhan, amo tamo tresti, gibati, naginjati, njihati osobito stvari, koje lebde u uzduhu, na pr. „lêhati grânu, ôkno, vrâta, trâvu, dâsku (ne savijati); „lêhati se“ v. refl. imp., klimati se, amo tamo njihati na pr. „lêše se zûb, grâna, dâska, konôp“; k tomu „zalêhati“ v. pf.; „zlêhati“ v. pf. (na pr. zlêhati dŕvo, jâbuku — tresti drvo, da s njega padne voće), pri čemu kod „zalehati“ radnja jedva počinje i odmah svršava, dakle „zalêhati“ „malo potresti“, a „zlêhati“ znači radnju, koja dugo traje. Štok. njihati znači isto. K tomu još: „lêhalo“ n., „lêhalica“ f., njihalica; „lêhati“ preko lêhti < lêkti, k pred t prelazi u h kao gen. nôhta < nokta. Prema prez. lešen učinjen je lêhati po analogiji glagola V. razreda. Cf. Berneker EW str. 707. sub lękŕ. U prenesenom smislu: „lêcati se“, bojati se. Cf. Berneker ibidem.

*lêla* f., riječ, kojom se djeca plaše, da se umire, kad plaču, na pr. „lêla će dôjti pŕ te, lêla će te pobrâti“; također u psovki. „lêla te zalêlala“. Cf. Berneker EW sub lefa.

*lêš*, gen. lêsa m, građevni materijal (ekavski oblik ne mora biti slovenskoga podrijetla, jer već Bunić-Vučičević ima „les“).

*lêsl* (ê vrlo široko e) poklik, kojim gončin tjera goveda, upregnuta u kola, kad hoće da se lijevo idući približe među sobom: lêskati „les govoriti“. Cf. slov. les u istom značenju.

*lêsa* f., craticula, Pritsche, u Korlevičima: lîsa; štok. jesa.

*lêtwice* f. pl. „lumbi“, pečenje od bubrega; u Varvarima kod Poreča: lêdvíce; u Mošćenicama: ledvenice. Lungenbraten kaže se zarêbrnjak m; u Mošćenicama: zalêbrnica (l uslijed di-similacije). Cf. Berneker EW lędvjja; srp.-hrv. star. ledva (kod jednoga čakavskoga pisca XVI. vijeka).

*lîgati*, prez. lîgan i lîžen, iterativ od ležâti — polîgati, iterativ od polêči, leći po redu jedan do drugoga. Pored lîgati ima i ležêvati u istom značenju.

*lîk* adv., neparni broj, štok. lîh, lîho; možda je h stupilo na mjesto k prema koliko?, jer se kod igre „par i nepar“ uvijek pita „po koliko“?, na što se odgovara „po lîk“ ili „po



*pâr\**; pokolĳkati se = igrati na par i nepar. Cf. Berneker EW lichъ.

*lisli, lĳzen, puzati*; srp.-hrv. ųlezĳm, -ĳesti=iĳi unutra, slov. lĳzem, lĳsti.

*lĳto* n., 1. godina, takoĳer kod „Slovinaca“ svuda samo lĳto, u Peroji godina, 2. lĳeto.

*lĳtnjĳca* f., pĳeniĳni hljeb, u koji se na Badnji dan zatakne svi-jeĳa, koja se kasnije ĳuva.

*lĳona* f., mala posuda za kavu; dem. lĳonica.

*lopĳtica* f., prema lopata — Schaufel.

*lĳpuh* m., „ĳiĳak“; lĳpuh neka druga biljka.

*lĳvnica* f., hrpa sijena na livadi poslije koĳnje, kad sijeno nije gusto i zbijeno nabacano, jamaĳno od lĳviti sĳno.

*lĳpiĳ* m. u Medulinu, „lopĳiĳ“ u Voloskom, cf. lopiĳa u Dubrovniku (mlet. lavezo), u Voloskom „lavĳc“ m. za jednu drugu (manju) vrstu posude. Cf. Tentor o. c. str. 193.

*lĳza* f., ime ųume kod Kaĳtva, cf. slov. lĳza takoĳer u ovom znaĳenju; cf. Berneker EW loza.

*lĳĳa* f., plodva kod ųivotinja, a „posteljĳca“ je kod ųena. Cf. Berneker EW loĳe.

*lĳb*, gen. lĳba, meka unutraĳnja kora stabla; ųtok. lĳb, kora stabala.

*lĳĳ*, gen. lĳĳi f., laterna, sviĳeĳa na ulje ili petrolej; ųtok. lĳĳ-lĳĳa, der Kienspann.

*lĳg*, lĳga, pepeo i luĳina; pepel ili popel nepoznat, ali ipak pepelĳti se i pepelĳga; lĳĳiti. Cf. Berneker EW 744, luga.

*lĳpa* f., „Laube“, cf. Fancev o. c. lĳpa.

*luĳija* f., luĳina, cf. Berneker EW lĳųija.

#### ĳ

*ĳuctvo* n. pored ĳustvo, mnoųtvo ljudi, narod; ĳuĳski -a -o, 1. ųto pripada narodu, 2. ųto nije moje, „tuĳ“.

lûl, gen. lûla, lolium. U narodnoj pjesmi u Vodicama ima lûl epiteton „mûnjen“:

Dāj jin zđbat (akcent u recitaciji) lûla mûnjenoga,  
 Da jin būde mûnjeno srdājce,  
 Da se būdu na pūtu smutīli (akcent u recitaciji).

lupīna f, lupina, luska; lūpiti, lūpin; štok. lūpine (u Dubr.); cf. Berneker EW lup'g.

## M

Mācko, gen Māckota, nadimak porodici u Gocu; od Mātko < Mātsko > Macko kao Lacković < Latsković < Latković < Vlatković ili Pecko < (nadimak porodici u Vodicama) od Petsko < Petko.

māčesina f., vrsta loše trave; prema māčeha pored māčaha.

madliti, probljediti; zamadliti = pasti u nesvijest; prema st. crkv.-slav. mǣdliti.

madrūša f., vrsta gljive, koja se jede; < modrūša.

māgniti, bljesnuti, a da se grom i ne čuje, kod lāsirati ide sijevanje na šire; viši stepen mīgati; migati 1. zuwinken, 2. blinzeln, aufblitzen (mīgla strīla ū te!); mīgovac, gen. mīgovca, spretan mladić, mīgovica f., spretna djevojka. Cf. Tentor o. c. str. 195; cf. Berneker EW migъ.

māj, gen. māja m., dugačka grana kao znak, da je paša zabranjena; u vezi s omagium.

mājo, hip. vokativ od nom. māja, koji se ne upotrebljava, nego se kaže samo mājka.

māk, māka m., štok. māk, māka.

māntrali se, sich mārtern; mučiti se.

mārīti, brinuti se, mar adverb.

martīnčica f., u Korlevičima vrsta gljive, koja se jede.

māžina f., velika vreća, koja se napuni drvenim ugljem. K tomu dem. māžica Cf. alb. mađi „velik“, lat. magnus.

*medenica* f., neka mala medalja, koju imaju žene oko vrata, osobito kad doje, jer će onda tobože imati više mlijeka. Možda je u vezi s nekim starijim bakrenim novcem iz stare domovine; inače je med mjesto mēd nepoznato.

*mějina* f., svaki skup niskoga grmlja, koji je isprva služio za među (meja); kod „Slovinaca“ ovdje ondje meža < medža < međa.

*měl*, gen. mēla, u Rukavcu: vrlo fini pijesak od vapnenca; cf. Berneker mēlъ, u Vodicama piska, a u Rukavcu: pēsāk znači kamen velik kao šaka, također peščak (u Rukavcu). U Liburniji ima pjesma:

Hitala je Mare  
Peščaci va more.

*mēnti* u frazi: na mēnti držāti, z mēnti pustiti; tal. mente.

*memtŕga* f., Mehltruhe, jamačno nastalo pod uticajem slov. = korito za brašno.

*merāla* f., divlja jabuka (stablo), kojoj je plod velik kao orah; i plod „merāla“. U Gocu merala neka druga voćka. U Žejanama: uopće jabuka. Cf. Pušcariu o. c. sum mār sm. (ar. mgl. ir. mer) jabuka Mēlum. Forinans -ala možda mjesto -ula < uja kao dŕnjūla < drenūla.

*mēsti*, *mēten*, tući maslac.

*mešekinja* f., ime neke bilke.

*metūļ*, gen. metūļa m. 1. vrsta močvarne bilke („slākar i bobōvac“), od koga navodno ovce postaju metiļave; 2. metiļ.

*Mihōlja* f., dan sv. Mihaila.

*Miloš*, gen. Mīloša, vrlo obično porodično ime u Materadi i okolici, također inače u mnogim selima zapadne Istre.

*Milošov brig*, ime nezatnoga brežuljka kod Vodica (zapravo jednog svodolikog pristranka).

*mīsečina* f., „mīsec“ samo mensis, a Mond luna.

*mīši* pl. tant., u Krnici bolest vratnih žlijezda kod svinja.

*mīška* f., u Gocu „leptir“ bijele ili žute boje; štriga u Gocu „crni leptir“.

*mīšnjīce* f., pl. mijeh sa dvije svirale.

*Mitre*, gen. Mītreta, stari porodični nadimak u Vodicama; štok. Mitar Dmītar Demetrius. Također u narodnoj pjesmi: Mītre mi se na vojniću sprāvja.

*mlād līta*, samo u frazi „na mlād līta“ u proljeće (rijekto), obično se proljeću kaže „sproliče“ ili spomlad.

*mlāj*, mlāja 1. mjesec mlād, 2. otesana mlada grana.

*mlič*, gen. mliča i mličak, mlička, mlječika.

*mļāva* f., nježne odsječene grane, k tomu dem. mļāvica f. 1. oduji štap, 2. znak za zabranu paše, koji se postavlja u proljeće. Cf. Berneker EW mlava str. 64. Nepoznata postanja. Jamačno u vezi s mlad.

*mōča* f., vlaga, mokrina.

*mōčice* f. pl., sanctorum reliquiae, dem. prema moči.

*mōdřna* < *mōdrina* f., vrsta ženskoga kaputa s plavim rubom (iz fine vune; sada nije više u upotrebi); ipak *modřina* f. die Blāue. Cf. štok. mōdrina i modřina.

*molīti*, *mōlin*, moliti se Bogu, inače prošīti.

1. *mōļ*, *mōļa* m., u Vodicama moļac; u Gocu mōļ, mōļa.

2. *mōļ*, *mōļa* m. u Vodicama „rupa u kamenu, ulaz u pećinu sa strane“, isto u Gocu „podmōļ, podmōļa.“ Cf. Berneker sub moļъ.

*mřkati*, mřčen, spariti se (o ovcama), mřk, gen. mřka die Brunst der Schafe. Cf. istu riječ u češkom jeziku!

*mřskr*, mřskā, mřskō = mnogokoji, slov. mar-si-kateri.

*mřš+ča* < mr-s-ča < mar-si-ča, cf. slov. mar-si-kaj.

*mřkūša* f., ime ovce s crnom mrljom; mřk, gen. mřka, pomrčina sunca, mřkniti, također u psovki: mřklo ti bōg daj!

*mřmōr* m., razum, tal. memoria.

*mřštīti se* (o čelu).

*mugāra* f., ovca s mlijekom, kojoj je janje već prodano. Cf. Pușcariu EW mulg < Mulgeo.

*mûka*, brašno, a „brašno“ nepoznato, također kod „Slovinaca“ svuda *mûka*, u Përoji „brášno“.

*mûna* f., munja, „umûniti“ omamiti; također u psovki: *mûna* te umûnilal štok. munja, st. crkv. sl. mъlnъji, ruski molnija. Čini se, da je u riječi *mûna* nastala depalatalizacija glasa nj kao u Rukavcu u kamenê (pešćevê, ugljevê), korenê, p-í sanê, čitanê, hđjenê, kantânê, skákanê, tancânê, iverê i t.d. ili u Krasu kod Dobrinja zelí përi. Također etimologija imena *Mûne* može potjecati od *muna*, jer završetak -e stoji po analogiji velikog broja završetaka na -e u sjevernoj Istri. Treba istaknuti, da su dva sela istoga imena pa je moguće, da su stranci oblik *Muna* mogli za obje pretvoriti u plural *Mune*. Historijski je ovo ime sela poznato od god. 1330. (po prilici) u oblikun *Mûn* (Cod. W 594, f. 123 Državnoga arhiva u Beču, kako mi je prijateljski saopćio slov. istraživač Dr. Franjo Kos) i iz godine 1358. u obliku *Muen* (Cod. W 594, f. 54 istoga arhiva po saopćenju istog); iz godine 1414. (cf. Atti e Mem. Parenzo 1890. str. 7. Senato Misti vol. L.) sačuvan je oblik *Muna maior* (današnje *Mune Velike*) i *Muna minor* (današnje *Mune Male*). Što se tiče položaja sela, treba spomenuti, da leže u zavali opkoljena naokolo od šuma i brda, pu ih stranac i ne vidi. Stanovnici niže položenih sela u materijskoj uleknini i u nizini pasjačkoj na istoku smatraju gorski lanac od *Muna* s čunjevima Trstenikom [838 m] i Tusarom [901 m] te vrhunce Gomilu [1037 m] i Šiju [1234 m] dalje na istoku pravom kolijevkom nevremena t kiše uopće. Cf. slični naziv u Bosni u Trëskavici planini.

*muráva* f., u Gocu i Danama tratina; cf. ruski mypavá tratina.

*mûrva* f., dud, a kaže se i *mûrga*.

## N

*nâbar* m., nabor.

*načäs* pored načäska = ove noći (nočas, o pred akcentom prelazi u a.

*nâčin*, gen. načina.

*nāčve* f. pl.; Slum: nāčve, Pěroja: nāčve.

*nādo* n., nādo, nāditi, nādin, na pr. kovač je nādija sikiru; podnāditi, a također u prenesenom smislu nekoga nalemati; štok. nāda f. (u Crnoj Gori).

*nāduha* f., astma, nadušjiv.

*nākvalo* < nakovalo n., štok. nākovanj.

*nāj više*, 1. najviše, plurimum, 2. plurimi; pored toga nāj već.

*naōpak* adv., retrorsum, štok. nāopako.

*nāpa* f., kredenc; cf. Budmani o. c. sub nāpa (mappa).

*nāpredak*, gen. napretka m., unāpredak adv. unaprijed.

*nāpro* < naprao < nāpravo adv. pravo, dosta, vrlo; na pr. košūja je nāpro sūha, jā san ga nāpro natūka.

*nārazan*, auseinander; cf. slov. narazen; st. crkv. slav. ~~nasak~~; u Drazi kod Mošćenica: narāžān, na pr. stāvi kūmpīr narāžān, da ne būde tžžān! U Vodicama rāzvan „osim“; štok. rāzmi, rāzma. Tako valja tumačiti „narazance“ u Mažuranićevu 970 stihu u „Smrti Smail-age Čengijića: ter ih poljem narazance redi kao narazan + ce = odjelito.

*nāred* adv., pripravan; nāredan, paratus, spretan, pōredan, nespretan, „spitzbübisch“.

*nāruč*, gen. nāruča pored nāručaj, gen. nāručaja.

*nāručan* adj., commodus, nāručnije adv. commodius.

*nāsed* m., gen nāseda, „Garbenschicht“; štok. nasad. U riječi nased je u e sačuvan niži prijevoini stepen kao u riječi pri-sed (cf. to).

*nāstin* m. i f., kosi krov na kući.

*natikāča* f., papuča; štok. natikača (u Lici), takođe u Krasici kod Bakra.

*natīsak*, gen. natīska, oteklima.

*natȳc*, gen. natȳca; janje s jednim jajetom, također takav čovjek.

*nātȳznjak*, nātrznjaka m., 1. mesnata biljka, koja se goji blizu kuće i treba vrlo malo zemlje; njezin je sok lijek protiv boli ušiju, a dobiva se iz biljke trenjem među dvije cijepa-

nice. 2. jedna od dviju drvenih motaka, koje stoje u „oplenu“ na seljačkim kolima.

*nāvar biti*, nāvar jimāti na nikōga, paziti na nekoga; cf. Kurelac Rad XV. str. 101. sub var; slov. navar dati, Istra C. cf. Tentor, o. c.

*nečāk*, gen. nečāka, ex sorore nepos, pored sēstrič; sēstriča, isto; nečāka f. gen. nečāke, sestrina kćerka (rijetko), obično sēstričina. U narodnoj pjesmi „néča“ (U Danama), hip. prema nečāka s tvrdoćom sekundarne grupe t + j.

*nenavidan* pridj., nenavīdnik m.; nenavīdija f. pored nāvist, gen. nāvisti.

*nepřētel*, gen. nepřēteļa m.. pored neprijatelj.

*něsvid*, gen. něsvidi f., mahnitost, die Tollheit; „z něsvidi“ adv. mahnito u Draščićima: neveden, mahnit.

*nevīsta*, f., l. 1. nevjesta, udavača, 2. bratova žena, 3. svi članovi porodice zovu je „nevīsta“ i kao ženu, kad već ima djece. U nar. pjesmi nēvka“, hip. prema „nevīsta; štok. snaha; nevjesta štok. „bratova žena“ po jugozap. kraj. Cf. Broz-IV. Rj. Kod Brkina u 2. i 3. značenju nepoznato, u Liburniji mjesto toga „kunjāda“ iz tal. cognata.

*nīčast -a -o*, koji malo vrijedi (o osobama); „znīčiti“, abnützen, „znīkniti“ isčeznuti.

*nīt*, gen. nīti f., samo vršak čavla za potkovu. Također u narodnoj pjesmi:

S pūnjom mu je čāvle zabijāla (akcenat recitacije),  
Zūbi mu je nīti otkidāla ( „ „ ).

K tomu: padnītiti, otupiti one vrške, u prenesom smislu: učiniti nekoga neškodljivim.

*njūriti*, biti ljut i ne htjeti govoriti.

*nōžnice* pored nōžnice f., pl. tant., korice noža.

*nūditi*, nūdin, k tomu: ponūjati pored ponūvati; u Korlevićima: ponūžati; u Slumu: ponūđjet.

## 0

*obârati* (črŕiva), čistititi i prati drob; štok. obariti = ob-variti.

*obečãti*; kod Brkina nepoznato; obečãnje n.

*õbičaj*, gen. õbičaja.

*obikniti* se komu, svidjeti se nekomu (samo o devojkama), part. pret. I. obika, obikla, obiklo ili -nija -nila -nilo; štok. obiçi se, naviknuti.

*õbila* f., smok, obiliti ili sabiliti = začiniti.

*õbist* f., gen. õbisti, obijest, õbisan pridj. obijestan. Cf. Jagić ASPH XXX str. 458.

*obitica* f., povitica.

*oblitč*, m. lice.

*obljûbiti*, 1. deosculor, 2. obećati (jamačno prema slov.).

*obriska* f., (obično pl. tant.), otpatci od jabuke, kumpira i t.d.

*õbruč -a*, pored obrûč, õbruča, štok. obruč.

*obûča* f., obuća.

*obuvãča* f., dugi remen za opanke, koji se splete oko noge (dugi rêmik od opãnki, čã se oplête oko nõge), za razliku od „vlãka“ f., vez za cipelu.

*ocãt*, gen. õsta (c pred t u s), cf. Kušar o. c. str. 19.

*odbire* u frazi: na odbire = po slobodnom izboru: meni je na odbire.

*odoliti*, št. odoljeti; istarski kajkavci nemaju.

*õganj*, *õgnja*; vatra se ne upotrebljava, ali je poznata kao tuđa riječ.

*ogledãnje* n., sjajan nakit na glavi (u narodnoj pjesmi).

*õgleđi* pl. tant m. g. pored oglëđi, „Nãj prije se jide na õglede, pak se jide prositi eli snûbiti, pak zarûčiti i pðklje na pîr“.

*ogrëblo* n. pored ogrëblica f., alat, kojim se uređuje peć za kruh; štok. ograblo die Flachsraufe.

*õj!* odgovor na poziv.



*óje*, gen. ója, die Deichsel (u Gocu); u Vodicama dem.: ojič  
gen. ojiča; oboje samo kod seljačkih kola, što ih vuku  
krave ili volovi. Kod kola, u koju su upregnuti konji,  
kaže se „štájnga“.

*okòs*, *okòsa* m., pokošeno mjesto u travi.

*òmorina* f., modrikasta para za žarkoga ljeta.

*onòditi*, prez. onòdim, part. prez. onòžen, glagol, koji može  
značiti svašta, a upotrebljava se, kad u govoru ne dolazi  
na jezik pravi izraz. U Drašćićima: onêgat. Cf. Vukov Rj.  
sub ònoditi (u Risnu i Dobroti); slov. onegaviti.

*oplèn*, gen. oplèna; u Gocu: opliń; gornji komad (pokretni) na  
prednjem dijelu kola; štok. òpljen.

*opřčálo*, n., konop, kojim se „bríme“ učvrsti na ledima. U Gocu  
još dem. opřčálce.

*opůta* f., u Korlevićima mjesto obuvača.

*orùbak*, gen. orupka, na sitno izrezana cijepanica.

*Osíp*, gen. Osípa (riječ izumire), a običnije je sada Jòže, gen.  
Jòža.

*ostrižak* m., malo vune.

*òšljak* Ost-l-jak, ime čunjastoga brda između Vodica i Muna.

*òšva* f., gen. òšve, crveno ili plavo sukno za obrublivanje vu-  
nenog odijela stare narodne nošnje; štok. òšve, òšvā, dio-  
ženske košulje; cf. sub šāv.

*otarâč* gen. otarâča, ručnik.

*otřkati*, prez. otřkan, jagnjad odbiti od sisanja; u vezi s třkati,  
udarati, janje udara glavom, kad siše, trka.

*otřzati*, otřžen, otrgnuti; vide sub trzati.

*ovčarica* f., die Bachstelze; cf. Vukov Rj. (u C. G).

*ožènja* m., onaj, koji se nedavno oženio. Cf. Rešetar, Der štok.  
Dialekt 264.

## P

*pacmāga* f., papuča, štok. pačmaga.

*pâčiti*, pâčin, priječiti, biti na putu; štok. škoditi.

*padbrâdnjak* m., 1. dio vrata pod čeljusti, 2. vrvca od šešira, koja ga drži pod bradom; o u pod uvijek a pred akcentom.

*padlâska* f., lasica.

*padôčnjak* m. očni zub; cf. Rešetar, Der štok. Dialekt 270.

*padlôg* m., 1. podloga od domaćega sukna u opanku, 2. podmetnuto jaje u kokošnjem gnijezdu.

*padložina* f., gošćenje poslije ponoćne mise na Bošić. Poslije ponoćne mise žuri se prijatelj prijatelju, rođak rođaku, da mu zaželi sreću. Čestitar ide u kući ravno k ognjištu (ognjište), uzme nagorenu cijepanicu (glâvnju) u ruku i tare njome badjak, tako da iskoče iskre, a pri tom govori: Koliko jiskar, toliko Bôže dâj ovâc, jânjet, kônji, têlet (i t.d.) svê u zdrâvlju i vesêlju, a u milosti Bôga svemogûćega. Osobita je čast pojaviti se u kući kao prvi čestitar. Za ovu čestitku pogosti gospodar svakoga. Sav se ovaj običaj zove „padložina“, „pôjti po padložinu“, „dojti na padložinu“. Dokle je ovaj običaj raširen, nije mi poznato. Je li riječ etimologijski nakažena od „polâžina“? Cf. Vuk sub пѡлажај, пѡлажајник. Ovdje i ondje isti običaj!

*padrêcati*, aufschürzen; slov. podrecati.

*padrêpnik* m., pogrдна riječ za onoga, koji podupire moga n e prijatelja; k tomu padrêpnica f., isto za ženskinje.

1. *pâhati*, pâšen, čistiti žito.

2. *pahâti*, pâhan, gurati; udarati; u vezi s пѡхати; cf. Tentor, o. c.

*palâča* f., veliko predsoblje u prvom spratu, u koje se ulaz<sup>i</sup> ispravno po unutrašnjim stubama; nema vrata. Cf. Vorläufige Berichte der Balkankommission, III. 67; polâča na Velikom Otoku: „ebenerdiges Haus... für den Palast würden sie wahrscheinlich „palac“ sagen“. U Vodicama kaže se doista „palac“ m. Iz palače može se još eventualno doći u „kambru“. Svaka kuća, koja *nije* prizemna, ima ovakovu

palaču. Prizemni su „hīža“ i „hrām“. Cf. Bartoli, Das Dalmatische II. str. 298. palac, gen. palaca je u novije vreme pozajmljena riječ iz tal. palazzo. U ovom smislu „palača“ upotrebljava se samo kod novijih doseljenika u Istri.

*paļ*, gen. pāļa m., posuda za crpljenje vode; k tomu paļkati, crpati vodu; štok. pāļj (u Boci) = ispolac, ispolca.

*Pāļko* m., nadimak porodici u Vodicama.

*pānati*, „bannen“, prokleti; iz austrijsko-njemačkoga pannen; k tomu pānanik m., pānanica f., prokleti, prokleta.

*Pāpruče* pored Prāpruče, izgovor u Vodicama ime sela Prapoče u župi Lanišće.

*pāred*, gen. pāreda, 1. ime dijela šume, 2. odijeljeni prostor za prenoćište ovcima ljeti.

*paredīne* f. pl. tant., gen. paredīn, ime predjela, očito iz mlet. „paredo“ zid.

*parēnta* f., srodstvo, iz tal. parenta.

*parīci* m. pl. tant. u Voloskom, par malih malih vesala, s kojima može veslati jedan veslač, a veslo je veliko veslo.

*parūh*, gen. parūha, zarez u uhu, znak za prepoznavanje ovaca.

*pāšo* m., gen. pāša pored pāšota, maritus sororis uxoris meae; štok. pašenog, pašanac.

*paštūre* f. pl. tant. gen. paštūr, uže, kojim se vežu prednje noge konju na paši; iz tal. impostura prevara.

*pařnka* f., u Korlevićima: vrsta gljive, koja se jede (a mjesto o pred akcentom).

*patrbūšina* > podtrbūšina, potrbūške pored potrbūšice pronus; protivno tomu nauznāk.

*pāvan*, gen. pāvana, pauk; pāužina f.

*pāzduh*, gen. pāzduha m. pored pāzduha, gen. pāzduhe f. Stariji oblik s *d* sačuvan je inače samo u slov. Cf. ducha kod Bernekera EW. U Slumu: pāziha.

*Pēcko*, gen. Pēckota, nadimak porodici u Vodicama; cf. Macko. Pēcka ili Pēckinica f., Peckova žena.

- pěča* f. pored pečdva f., vrsta marame za glavu u staroj narodnoj nošnji; također u narodnoj pjesmi. Cf. Bartoli o. c. str. 297. K tomu: pěčica f., mrežica od masti oko droba svinjčeta.
- pečina* f., pećina s horizontalnim ulazom, a jama ima vertikalni ulaz.
- pečûrka* f., u Korlevićima, champignon, agaricus campestris.
- peļāti*, peļān, voditi i voziti; vesti nije poznato.
- perilo* n. rublje; štok. perilo, mjesto za pranje rublja.
- pêrje* n. kol., 1. lišće stabala, 2. perje pinnae, plumae, 3. lišće od biljki.
- pěro* n., 1. folium arboris, 2. perje; list i lišće poznato, ali se osjećaju kao tuđice; list u najnovije vrijeme mjesto pismo.
- perûčac*, gen. perûšca m., bolest, koja se navodno može izliječiti vodom iz šupljega hrastova panja.
- petāra* f., vrsta daske (u Korlevićima), koja se upotrebljava za miješanje tijesta.
- petopŕsnica*, f., frula prizmatičkog oblika od jednoga komada drveta sa 5—7 rupica.
- petrikāti se*, petrikān se, kamenjem se igrati tako da se kamenčići ponajprije postave na dlan, onda se naglo prebace na gornju površinu ruke i jedan dio njih drugom rukom uhvati (igra dječaka i djevojčica). U Korlevićima: patrukāti. Srodno s petra, pietra? Rum. petra, pećina.
- pića* f., krma; st. crkv. slav. пшѣа, štok. pića. Zanimljiva je reprodukcija primarne grupe t + j sa ć, a inače ima vodički dijalekat uvijek č izuzevši onomatop. ćûk, ćûkati. Možda je pića nastalo uticajm od piće radi srodnosti značenja; čuo sam pače „pića“ mjesto „pića“, dakle je i akcentat prema „piće“.
- pī! pī!* zov za piliće.
- pīk*, gen. pīka m., štap s ravnim drškom.
1. *pīka* f., točka.
2. *pīka* f., bijela ovca s crnim točkama na glavi (pīkeš m., takav ovan).

*pikati* v. impf. doticati, *pikniti* v. pf. isto; *popičiti*, *spotaći* se.

*Pile* n., gen. *Pileta*, hip. za nadimak porodice *Pilin* (s prijezirom). *Pilin* i *Pilini* pored *Pilinovi* je vrlo stari nadimak porodice *Rupena*, jednako star kao nadimci: *Pirko* (cf. *Pirko* kod *Nikše Zvijezdića* u *ASPh XVI. str. 362. M. Rešetar, Die ragusanischen Urkunden des XIII. — XV. Jahr.*) (štok. *Pijerko*). *Jânko*, *Stipan*, *Gäre*; jamačno nastalo od *Filip* > *Pilip*. Sada se kaže samo *Filip*, jer je ponovo riječ došla u upotrebu, premda se također novija riječ *fotografat* izgovara također *potigrafat*.

*piļug*, gen. *piļuga*, der *Hühnergeier*; Cf. *Rešetar, Die skr. Kol. in Südtalien sub piļuh, Kušar o. c. piļuh, slov. -uh.*

*piplje* n., gen. *pipljeta*, *pipljica* f., mlada kokoš.

*pirih*, gen. *piriha*, 1. uskršnje jaje crveno namazano, 2. govedo s crvenim mrljama.

*piriha* f., krava s crvenim mrljama; *pirihast*, pridj.

1. *pisak*, geu. *piška*, pijesak.

2. *pisak*, gen. *piška*, 1. glas, ton, 3. trubljica od slame.

*piškala*, 1. trublja, 2. tibia (*Schienbein*); *piškati*, svirati, puhati na neko glazbalo. U *Tometićima* kod *Kastva piščēt „piepsen“* na pr. *pišćenac* je počel *piščēt*.

*piština* f., ime izvoru, štok. *pištalina*.

*pištiti*, *pištin*, izvirati.

*plādanj*, gen. *plādnja* m., veliki tanjur, također drvena tasa. Cf. *Rešetar, Der štok. Dialekt str. 268.*

*plāndovāti*, lutati amo tamo; štok. *plāndovati* (za stoku i pastire), *plāndište*, *zaklonište*, pol-dšne.

*plāsā* u *Brešcima*, čistina u šumi, *plase* u *Vodicama* ime šume, *plasića pašnjak* u šumi; cf. *Tentor o. c. str. 152.*

*plaštēnka* f., široko pleteno uže (u *Gocu*); u *Liburniji* *plaščanica*; cf. *Broz-Iv.: plāšnjača.*

*platište* n.

*plēs* m., ples, *plēsati*; svuda kod „*Slovinaca*“; *igranka*, *igrati* u značenju ples, *plesati* nepoznato.

*plet*, gen. plêta, živica [u Korlevićima] (e mjesto o kao niži glasovni stepen); u Vodicama plôt, gen. plôta m., 1. plot, 2. pleteni zid.

*plištv -a -o*, calvatus; plišiviti v. impf., zaplišiviti v. pf.

*Plišivica* f., ime brda, čiji je vrhunac go; ćelav je nepoznata riječ. Cf. Broz.-lv. sub plješiv. Cf. Kurelac, Jačke 410.: živim, mučno živim, pod skrbljum plišivim.

*pliveļ*, gen. plīveļa m.. kukolj; pliviti, plivin.

*plâkati* v. impf., k tomu oplâhniti v. pf. isprati.

*plęsk!* riječ za zvuk, koji nastaje, kad nešto padne u vodu.

*plęskati*; plęska f., zaušnica, plęsniti, ćušnuti.

*pločka* f., plosan kamen; pločkati se, igrati se s plosnim kamenjem; etim. u plosk.

*plūča* n. pl. tant., pluća.

*plūkati*, plūčen, pljuvati; plūkāt, gen. pljukāta m., pluvačka, plukniti v. pf.

*plūštiti*, plūštin, kaže se na kišu.

*poččk*, gen. poččka m., „na poččk“, rok čekanja.

*podāvati*, prez. podājen pored podāvan, davati djetetu hranu, dok ne može samo jesti; podāvati si, kod jela, kad nema dosta žlica, davati dalje žlicu naokolo svakomu, koji jede.

*pödora* f., die Pflugschleppe; u Korlevićima kažu „vlaküja“, a to je riječ, koju navodi također Petar Stanković kao „istriano illyrico“ u svom „Aratro-seminatore“, Venezia 1820. (vlaguglia).

*pogibëja* m., samo u frazi: jöh i pogibëja je dđša na svît, dakle kao propast, također u rečenici: vani je pogibëja, vani je ružno vrijeme; jamačno u vezi s pogybël; štok. pögibija.

*pöhod* m.. posjet; u pöhode pöjti.

*poklâdati*, samo stoku hraniti: poklâdati živini (scil. seno i t.d.), inače klasti, kladati nepoznato, a u Liburniji i kod Brkina opće poznato.

*pokřč*, gen. pokřča m., 1. vrsta užeta, kojim se vežu kola po širini, 2. drveni štap (cf. sub. krč).

*pòlovan*, pridj., attritus.

*pomînjati se*, colloqui (vrlo rijetko) kajkavska riječ.

*pô miša i pô tiča*, šišmiš; cf. Rešetar, Der štok. Dialekt 271.

*pomûliti se*, prevariti se; pomuta f., slov. pomota.

*põnjer*, l. u Nerezinama „quod“, jer; st. crkv. slav. поиже; u Draščićima: potom, tada, također u Kaštelu kod Buļa.

*popěčak*, gen. popěčka m., lopatica za vatru; cf. Kušar o. c. str. 52.

*poplět*, gen. poplěta m., remen, cf. Rešetar, Der štok. Dialekt 279.

*pôrod* m., partus i proles; štok. samo proles (porod).

*Poropât*, gen. Poropâta, prezime porodice, koje zasluĝuje osobitu paĝnju, jer je vrlo obiĉno u selima štokavsko-ĉakavske oaze na visoravni i jer je historijski vaĝno. U Trsteniku od 43 porodice godine 1931. bile su 33 toga prezimena — kako je javio dekan Ellner, ŝupnik u Brestu; prema alfabetskom popisu ŝupe Laništa [lanišće], kojoj je Trstenik pripadao prije godine 1902., bijaše pred 36 godina od sviju 51 porodice 47 porodica Poropat [minus je u sadašnje vrijeme nastao iseljavanjem mnogih porodica] prema obavijesti Josipa Vrbke, ŝupnika u Lanišću, u Rasporu od 33 porodice 6 Poropata, u Danama [ŝupa Vodice] bilo je prema matičnim knjigama godine 1911. od 73 porodice 33 Poropat, u Vodicama od 88 porodica 14 Poropata, u Jelovicama od 55 porodica 4 Poropata. Izvan štokavsko-ĉakavske oaze bijaše prema spomenutom indeksu iz Lanišća u samom Lanišću od 91 porodice 6 Poropata, u Klenovšćaku (u Vodicama: Klenoštak) od 27 porodica samo 1 Poropat. Inaĉe ne bijaše Poropata ni u sadašnjoj ŝupi Golac ni u ŝupi Mune pa ni u ostalim ŝupama. Ta je pojava zanimljiva, jer znamo, da se u Frati kod Poreĉa na jednom „torchio“ nalazi grb nekoga capitano Marco Poropat s oznakom godine 1590. Ova je porodica imala nadimak „Cernogoraz“, a sada je izumrla (Cf. De Franceschi Carlo: L'Istria, Poreĉ 1879. str. 358.). Godine 1594. izvešćuje kapetan Raspora u Mletke o svađi meĝu poreĉkim kaptolom i morlacima, a spor je nastao, jer Morlaci njesu htjeli plaćati desetinu. U ovom izve-

štaju kaže se doslovno: ....Ancorchè avanti settanta ed ottanta anni i loro progenitori siano venuti scalzi, nudi, poveri e mendichi in questo paese, sono al presente in tanta ricchezza, che non cedono ai Vasalli ricchissimi di questo Serenissimo Dominio, perchè il capo Giorgio *Poropatic*., come dal clarissimo Signor Pietro Gradenigo, e da altri si potra sapere, ha fatti mille Ducati d'entrata, altrettanti, più o meno, ne ha Filippino, Casalaz, Florich, Cernizar..." (Cf. De Franceschi o. c. str. 370—371.). Kako se vidi, mletački kapetan postavlja dolazak ovih porodica u Fratu u prvu četvrt XVI. vijeka. Po prilici u isto vrijeme pojavljuju se porodice s prezimenom Poropatić u Sv. Vitalu kod Vižinade (cf. Bernardo Schiavuzzi: Cenni storici sull'etnografia dell'Istria u Atti e memorie, Poreč, XVIII. str. 94.). Čini se, da danas nema više nijedne porodice Poropatić na porečkom krasu; ima još ondje samo *nekoliko* porodica toga prezimena u kraćem obliku Poropat, što je dakako jedno isto. *Vjerojatno* je došlo do promjene boravišta: ljudi navikli na pastirski život, malo poslije svoga dolaska u donju Istru, preseliše se u nova naselja na visoravni u gornjoj Istri, gdje su za sebe i svoju stoku našli podesnije tlo. Samo se tako može razumjeti, da se mnoge porodice Ćičarije, koje više stoljeća stanuju ovdje, spominju među došljacima XVI. vijeka u donjoj Istri; to su naročito porodice Rupčena — Rupčnovich, Brājčkovič, Miļevič — Miļovich, Vratovič, Grdevič i Poropat (cf. o došljacima ovih prezimena u donjoj Istri Schiavuzzi o. c. str. 78. sq.). Podrijetlo imena Poropat je tamna postanja; pojavljuje se također u obliku Parapat, a to bi moglo biti stariji oblik. Franjo Kurelac u predgovoru svojim „Jačkama“ str. XVI. spominje selo „Parapatić Brig“ (mađarski Parapatics Brig), iz kojega potječu pjesme 229., 447., 448. i 600., pa kaže: Vsi su oni tamo iste krvi... svi čakavci; osim ono nekoliko sel, što je oko Bandola i *Parapatić Briga*, od prilike devet ih na čislu, što ih zovu *Vlahia*, te koji, bez ikakve sumnje, plemenom su Srbliji iz Bosne otkuda li tamo se naselili i na katoličku veru prestupili, te je za njih (valja da ih onda bilo veće) Gjurski biskup (1685. — 1695.), a potonji arcibiskub Bečki Kolonić dao



štampati u Trnavi one „nauke Kristijanske“, što su ugledali sunce pismom ćurulice.“ Mislim, da bi se u srednoj Dalmaciji još danas našlo porodica prezimena Parapat ili Parapatić. Sjećam se posve dobro, da sam pred nekoliko godina u novinama čitao dopis iz Omiša, u kojemu se spominjalo prezime *Parapat*. Gospodin župnik Ivan Mandić u Kašteliru uvjeravao me, da se u Krbunama namjerio na *Cigane*, koji su se zvali *Parapat*. Prof. Ivan Koštial pisao je o porodičnom imenu Parapat u ljubljanskom „Slovenskom narodu“ (14. X. 1910.), a kasnije je sastavio jednu opširnu radnju za „Listy filologicke“, koja još po svojoj prilici nije štampana. On misli, kako mi je dobrohotno javio, da je Parapat alpinsko-njemački izgovor riječi Parabat (kao *pirn-paum*, *turchtrücken*). Slaveni su uzeli ovu riječ od alpiskih Nijemaca. U njemački je jezik došla iz starogrčkoga *παράβατης* (vojnik pješak, koji se bori među konjaništvom i sl.). On spominje, što kaže Karl Lamprecht u svojoj *Deutsche Geschichte* I. sv., 2. izd. Berlin 1894. str. 134.: „Neben dem Fussvolk bestand auch bei den westlichen Germanen eine Reiterei, sogar in doppelter, sehr eigentümlicher Ausbildung. Es war 1) die Parabatanreiterei und es war 2) das berittene Gefolge der Häuptlinge. Die Parabatanreiterei wurde zu je 50 Reitern aus jeder Hundertschaft formiert, dadurch aber auf das Doppelte der Manschaft gebracht, dass es jedem Reiter freigestellt war, sich aus den kräftigsten Kriegern der Hundertschaft einen *Fussgänger* als *Beigänger* (Parabatan) zu wählen. Die Parabatan bildeten, leicht bewaffnet, die Aufnahmstellung für die Reiterei im Kampfe: führten die Reiter grössere Bewegungen aus, so schlossen sie sich ihnen an, indem sie sich, jeder *neben* seinem *Reiter laufend*, an den Mähnen der Rosse festhielten“. To je jedno s filološkoga gledišta prihvatljivo tumačenje riječi Parapat, ali se mora pitati: da li je alpskonjemački kulturni uticaj u XIII. i XIV. vijeku doista dopirao do srednje Dalmacije i još dalje, da su ondašnji stanovnici mogli uzeti riječ Parapat po njemačkom izgovoru? Velim još dalje nego u srednju Dalmaciju, jer je vrlo vjerojatno, da baš nosioci imena Parapat > Poropat ne spadahu među autohtone srpsko-

hrvatske stanovnike, nego da su onamo došli kao „došljaci“ iz nekoga još južnijega predjela Balkanskoga poluotoka pa da su u *srednjoj Dalmaciji* prihvatili štokavsko čakavski prelazni dijalekat.

Svakako pokazuju barem *neke* porodice Poropat u Trsteniku i Vodicama posve tuđi tip, koji kao da nije kavkaski, a podudara se s orim, što ga je Weigang u svom djelu „Wlacho-Meglen“ Leipzig 1892., str. XXIX. i 56. kod Vlaha iz Moglena konstatirao i ovako opisao: „ein Auge ohne Feuer, ja sogar häufig *Schlitzaugen*, hervorstehende Backenknochen, etwas aufgeworfene Lippen, spärlicher Bartwuchs, ein gelbschmutziger Teint, bei den Weibern plumpe Gesichter und straffe Haare“; „ich konnte mich des Gedanken nicht erwehren, dass anderes als kaukasisches Blut in ihren Adern fließen müsse.“ Jireček je mnijenja, da u ovom tipu Weigandovu treba tražiti potomke vojničkih kolonista Pečenega (cf. Jireček, Über die Wlachen von Moglena u Kritischer Anzeiger ASPH sv. 15, 1893., str. 94., 95.). Etimologija riječi Poropat ostaje dakle uza sav Koštiálov pokus tamna. Još navodim samo radi kurioziteta, da u macedorumunjskom jeziku ima riječ *pärpódz* „čarape“ iz grčkoga *παπαπόδια* (Weigang o. c. str. 56.). O „fara-para“ upućujem na Niederla Slov. Star. II. 2., str. 309, sub 1. i 3).

*pôruka* f. vjenčanje: poručiti, vjenčati; slov. poroka, poročiti.

*poskakiče* (voc. u službi nom.), gen. poskakiča, onaj, koji skače, ep. ornans Janka od Sibine u jednoj nar. pjesmi.

*posrđnjak*, gen. posrđnjaka, uže, kojim se povežu kola sijenom natovarena po širini; opasivnica f., dugačko uže, kojim se kola sijenom natovarena povežu po dužini.

*pôt*, gen., pôti f., gen. pôta m., znoj; znoj i znojiti se nepoznato; potiti se, znojiti se; štok. pot (po jugozap. kraj.).

*pôžled*, gen. pôžieda m., poledica, ledene padaline zimi.

*prăprot* < paprot (uslijed daljnje asimilacije) < paprat (prvo r uslijed daljnje asimilacije, drugo o uslijed disimilacije).

*pravica* f., pravda, sud. Cf. Kurelac o. c. str. 169.:

Ak nas bog razdruži : pravice ni tribi;

ne mora biti slovenskoga uticaja; riječ poznata i na Cresu.

*prâz* m., *prâza*, ovan; ovan nepoznato; u Istri svuda, također na Cresu.

*prâžnjak*, *prâžnjaka* m., papak sviju dvopapkara; ( *pârožnjak* ) *pâržnjak* ) *prâžnjak*.

*přč*, m., Ziegenbock, cf. Rešetar, Die skr. Kol. in Südit. str. 368.; k tomu: *přčiti* se.

*prêdivo* n. *pletênje* n.

*prêgaļ*, gen. *prêgļa* m., onaj drveni ili željezni čavao, kojim se učvrsti jaram.

*prehodivka* f., ovca s drugim janjetom; cf. štok. *prêhodnica*.

*prejêti*, prez. *prîmen*, part. pret. II, *prejêja*, *prejêla*, *prejêlo*, v. *pf.*, uzeti, dobiti; *zaprejêti* se, *percipere*.

*prîmati*, *prîman*, v. impf. prema *prejeti*. U Gocu: *prijâti* v. *pf.*, isto značenje, prez. *prîmen*, part. pret. II. *prîja*, *prijâla*, -o.

*prêma* f., prednji ili sraznji dio kola (*přva prêma*, *zâdnja prêma*); u Gocu *préma*.

*prelitati*, prez. *prelîčen*, na mahove letjeti (o prvim sniježnim pahuljicama); *snîg prelîče*; iter. od *lititi*.

*prepôžica* f., primjer; prema tal. a *proposito*; obično: *prîlika*.

*prêsika* f., isječena, očišćena pruga u šumi; štok. *prêsjeka*, dolina.

*prêtîl* u Nerezinama *mastan*.

*prežîmati*, prez. *prežîmjen* pored *prežîman*, *preživati*; cf. Rešetar, Der štok. Dialekt str. 277.

*přha*, *přhla*, *přhlo*, morsch, in Staub zeronnen.

*přhâvka* f., (puhor), der Glutstaub.

*pridvrâtļe* n. pored *predvrâtļe*, prostor pred kućom.

*prîsed*, gen. *prîseda* m., povrće i sl. koje se *presaduje*; u Gocu: *prîsed*; štok. *prijêsad* „der Setzling“; e mjesto a kao niži glasovni stepen (cf. *nased*); k tomu *prisedišta* n. pl., gen. *prisedišt*, mjesto, gdje se *presaduje*.

*pristanlište* n., odmor.

*-priti* u otpriti, zapriti v. pf.; prez. otrpen, zāpren; otvoriti samo u narodnoj pjesmi. Cf. Kurelac, Jačke str. 268.: Nit će roža vrat *odpriti*, ali odmah zatim u pjesmi: str. 270.: mila će mi *otvoriti*. Impf. otpirati, zapirati.

*pritis*, gen. pritisa m., u Korlevićima (motka za pričvršćivanje sijena), u Vodicama: žŕd, gen. žŕdi, u Gocu: žŕt, žŕdi.

*pritoka* f., u Korlevićima „ber Langbaum“; u Vodicama: sūra.

*prkāt*, gen. prkāta m., 1. isprva mali prostor u štali za krave odijeljen daskama za telad ili svinje, u staji za ovce prostor za jagnjad; 2. odijeljeno sagrađena staja za svinje. Od tal. porc-ato? Je li ta riječ istarskim Talijanima poznata? Ili od češkoga „prkno“? U Korlevićima prkāt samo za odijeljeni prostor u staji.

*prnja* f., fufures; štok. krpa; također pŕhut m.; pŕnja < pŕhnja.

*prognân*, pridj. vragolast.

*prōmuhe* u frazi: „na prōmuhe“: bez kaputa u samom prsluku ili u „koretu“ bez rukava; na pr.: „na prōmuhe“ je poša na cĕstu. Cf. Rešetar, Der štok. Dialekt str. 279. sub prōmah (i nāpromāhe). Prōmuhe se valjda razvilo od prōmohe, pri čemu se a od promahe asimiliralo vokalu o i kasnije postalo u u položaju iza akcenta. Ova fraza je u Liburniji i kod Brkina posve nepoznata.

*prosinac*, u cijeloj Istri kod Hrvata ime mjesecu januaru, gen. prosinca.

*prōzib*, gen. prōziba < prozeb < prōzeba (e) i u položaju iza akcenta), prehlada; štok. nāzĕb.

*Prporūša* m., mladić, koji se u sušno doba ljeta po želji svojih drugova skine go, okiti zelenjem (lišćem zovinim ili lipa) pa u društvu svojih drugova ide od kuće do kuće, gdje ga svaka domaćica polije vodom. Tom prilikom njegovi drugovi pjevaju pjesmu:

Prporūše hōdile,<sup>1)</sup>  
slāvu Bōga mōlile<sup>2)</sup>

<sup>1)</sup> U običnom govoru: hodile.

<sup>2)</sup> „ . . . molile.

i šeniće bilice,  
svake dobre sričice.  
Bôg nan ga dâj  
jêdan tîhi dâž!

*Prporûše*, gen., Prporûš f. pl., društvo mladića u dobi od 10—14 godina, koji mole kišu i pritom skupljaju darove (jaja, kruh, kobasice). Ovaj je običaj poznat kod svijuu „Slovinaca“.

*pršûra* f., tal. mlet. fersora, lat. frixorium; štok. prsura.

*přšnjak*, gen. přšnjaka; štok. náprstak (prstnjak).

*pûca*, f., gen. pûce, „muško udo“ (također kod posve male dece), ne zvuči obsceno. Dem. pûcica; obsceno. Cf. Rešetar, Die skr. Kol. in Südit. str. 369. sub puca f., pennis. Cf. Pušariu, Etym. Wörterbuch der rum. Spruche sub „puța“ sf., Glied und Scham kleiner Kinder (ar. mgl. putsa männliches Glied, ir. putș männliches Glied, Scham < \*Pûtea, -am ili \*Pût(ũ)la, -am (od Pûtus, dijete)..... Također hrvatski puca malo djevojčce (u familijarnom govoru). Riječ puca je u Liburniji i uopće kod starosjedilačkih Slavena u Istri nepoznata; kod „Slovinaca“ je opća.

*pûč*, gen. pûča m., ime izvora, koji služi selu kao rezervoar za vodu. Cf. Bartoli, Das Dalmatische II. str. 299. Cf. Pušariu o. c. sub. „puț sm. (ar. ir. Brunnen) < Puteus, -um: alb. pus, tal. pozzo....“ Poznato kod svijuu „Slovinaca“. Cf. Budmani o. c. str. 162.

*pûkvica* f., klica.

*pûliti*, pûlin, „pissen“ (o djeci), prema pulla?

*pûtrih*, gen. pûtriha m. ručna posudica, mhd. buterich, slov. putrh (Miklosich, Etym. W.).

## R

*rabôta* f., samo zajednički rad po zapovjesti cijele mesne zajednice za popravak šumskih puteva, za čišćenje snijega i t.d. U Peroji „rabôta“ je svaki rad, „rabôtat“ raditi (u Vodicama „dêlo“, vidi ondje.).

- râ*, gen. râla m., mjera za površinu, štok. jutro; u Kaštelu jünjer od tal. jugero.
- râčiti*, râčin; mĕni se râči; štok. râčiti (u Hrv.). U Gocu isto; kod sviju „Slovinaca“ poznato, također u Liburniji i u Drašćićima.
- râha*, râhla, râhlo; sipak.
- rakatâč*, gen. rakatâča, u Korlevićima posuda za čišćenje sira; od tal. „gratta cacio“; gratakâč > ratakâč > rakatač uslijed daljnje metateze cijeloga sloga kao magazin gamazin; cf. Tentor o. c.
- rakija* f., Brkini žganje; inače u Istri svuda rakija.
- rakita* f., pašnjak u Livadamu i u Pĕroji.
- raskišâti* trans., razdrobiti; raskišati se isto; prema kysno? štok. kišati (u Dubrovniku), razmekšati.
- raskorĕčiti* se, < raskoračiti; u Imotskome: raskréčiti noge.
- râsul* < râsol, gen. râsola m., pored salamûra f.
- râša* f., odijelo žensko od pleća do nogu, koje se više ne nosi; tal. rascia; panus e lino et lana factus.
- řta*, gen. řta pored toga rât, gen. râta, uspon; zařčiti opânak, uređiti nos na opanku, onda uopće zaviniti.
- râtati* se, fieri, uspijevati; novoslov. gratati; mhd. geraten.
- râvan*, gen. râvni f., u Voloskom; ravnina, mala ravna površina.
- râzbor* m., razum.
- rĕbar*, gen. rĕbri, pristranak brda; u Voloskom isto; u Korlevićima rĕbra f.; cf. Miklosich EW mhd. lêver brežuljak. Ili u vezi s rĕbro?
- rĕbac* m., rĕpca, nadimak porodice.
- rĕbast* pridj., s kratkim repom, otupljen.
- rĕcař*, rĕcļa m., ručka na kosi; slov. rĕcelj.
- rĕd*, gen. rĕda m., red i niz.
- rĕd*, gen. rĕdi f., ordo graminis demessi i niz uopće.
- rĕha* f., 1. lacinia (kod koza i ovaca), 2. cvijet lješnjaka.

*rehin*, gen. *rehīna* m., naušnica; cf. Tentor o. c. str. 199.

*rēja* f., devojka, koja se udala u kuću, gdje nema djece, a udala se za čovjeka, komu kažu „rējac“.

*rējac*, gen. *rêca* < *rejca* (ê < ěj uslijed kontrakcije) m., 1. čovjek, koji se oženi u kući bez djece, 2. čovjek, koji se priženi štok. újez i domâzet. Pridj. *rêčov* prema *rêca* i *rêkin* < *rêjkin* prema suponiranomu *rêka* < *rêjka* kao *brīka* < *brjka*!

*rênje* n., gen. *rênja* pored *rīnje*, gen. *rīnja* m. u frazi: *daj si rênja (rīnja)! òn si nī dā rênja (rīnja)* = nije se dao nagovoriti; cf. štok. rijeti.

*rīc*, gen. *rīci* f., 1. riječ, 2. stvar; danas štok. samo „dictum“.

*ritati* se, prez. *rīčen*, nogama udarati; k tomu pf. *rītniti* pored *rīkniti* (k mjesto t poradi posve bliskog fiziološkog postanja grupe *tn* i *kn*).

*rōgaļ*, gen. *rōgļa* m., ugao na suknu.

1. *rōj*, gen. *rōja* m., skup pčela.

2. *rōj*, *rōja* m., ime izvora pod Kaštelom; cf. slov. *rója*, potok od kiše.

*româr* pored *ormâr* (uslijed metateze *or* u *ro*, što odgovara slov. jezičnomu osjećanju); također *gmâr*; cf. Bartoli, *Das Dalmatische* II. 65).

*rōška* f., ime ovce s rogovima.

*rōtkva* f., *lactuca*, isp. st. slav. *ꙗꙋꙋky*. U Pěroji *ardĕkva*.

*roženice* f. pl. tant., gen. *roženīc*; frula sa dvjema naporedno stojećim cijevima, koje su pričvršćene na jedan usni „kotlić“ ili „žbānj“, te zračna struja prolazi kroz „kotlić“, u obje cijevi.

*rūbati*, *rūban*, juridički izraz za pravo poljskoga čuvara, da nekome na licu mjesta oduzme zalog, kad je in flagranti uhvaćen, da čini štetu; k tomu *rūbež*, gen. *rūbeža* m., stanje zaloga; *rubanje* n., zalaganje; tal. *rubare*.

*rublna* f., pelene, *Kinderlappen* < *robina*? o kao u u položaju pred akcentom? Prema češkomu *robě*, *ěte*, *robátko*? Augm. od *rōba* (odijelo, štof) je *rōbina*, dem. *rōbica*, *robičica*.

*rûčati*, *rûčan*, doručkovati prije podne između 9—10 sati, „ručenje“, a „jûžina“ f. je ručanje oko podne. Cf. za „ručenje“ Rešetar, Der štok. Dialekt 285.

*rûha* f., rublje za krevet; *rûšce* n., odijelo (u narodnoj pjesmi); štok. ruho.

*rûkati*, *rûčen* pored *rûkan*, rikati.

*rukovêta* f; štok. *rûkovêt* f., dem rukovêtica; zapravo samo ono, što se može uhvati rukom, na pr. rukovêta trâve, sêna, lôbode.

*Rupèna* m., ime porodice u Vodicama, prema tradiciji jedna od najstarijih porodica u Vodicama. Godine 1911 bilo je 11 porodica Rupena; inače nema Rupena u Istri osim par porodica kod Višnjana i Rupènoviç u Baderni i u ondašnoj okolici. Schiavuzzi o. c. 98. piše: „Nel 1558 delle famiglie morlacche venute dalla Dalmazia, stanziavansi nel territorio di S. Lorenzo del Pasenatico, in una località in cui già nel 1556 s'erano stabilite le famiglie morlacche Pascotich, Dunsan, Descovich, Gardevich (Gredeviç ima sada u Gocu i Skadanjštini, a spadaju među najstarije porodice oba ova sela), Cossulich (Kozlôviç, kojih ima vrlo mnogo u zapadnoj Istri?), *Rupenovich*, Vratovich i Grubacevich, e vi fondarono una villa, che venne detta Villanova“ (Atti e mem. VI. 298.). Etimologija?

*rusîna* f., štok. résa.

*rûžditi* prez. *rûždin*, ljuštiti (o grahu, kukuruzu); < družditi s gubitkom d; štok. *drôzga* f., što otpada od *gvožđa*, kad se kuje; cf. štok. *drôzda*, *drôždina*, *drôžde*, *zdrozgati*, *zdruzgati*; k tomu *rûždenje* n.; *narûžditi* v. pf.; u < o kao u sura < sora < svora? Cf. slov. *rûžiti*.

*rûžiti*, *rûžin*, učiniti ružnim; *narûžiti* v. pf. — *narûžen* -a -o; ali nema „ružan“, nego samo *gŕd*.

*ŕž*, *ŕži* f., *raž*; *ŕžên* -a -o; pored toga i „šegâla“ prema tal. *secale*.



## S

*sablûn*, gen. *sablûna* m., pijesak, koji se upotrebljava za pravljenje maltera; *sablunât -a -o* pridj. pjeskovit; cf. Tentor o. c. 199.

*sagnjijâti* v. pf. od *gnjijâti*; također *zgnjijâti*.

*sâje*, gen. *sâj* f. pl. tant., čađ-a, u Gocu, Danama i u Sv. Ivanu od Šterne kod Baderne i kod „Slovinaca“ uopće; *sâže* < *sadže* < *sađe*.

*samorâd* pridj., također *samorâda*; štok. *hotimice*.

*sanĕn -a -o* pospan; štok. *sĕnan*.

*sapĕti*, prez. *sĕpnen*, alligo *pedes*.

*sapĕlûnac*, gen. *sapĕlûnca*, upljuvak od muhe, koji se pojavljuje za vrućeg ljeta na mesu, koje je izloženo na uzduhu.

*sapônka* f., (u narodnoj pjesmi: *bĭle dĕjke pad zĕltnĕ sapônke*); štok. *sápon* = u Lici *kaiš* i *gvôzdac*.

*sapûn*, gen. *sapûna* m., poljsko oruđe; 1. *sapunĭca* f., ono poljsko oruđe maloga oblika; tal. *zappone*, 2. *sapunĭca* f., voda sa sapunom, kao štok. *sapunica*; *sapunâti*; ali *sapûn* u smislu sapun nije poznata riječ, nego se kaže „*žajfa*“; ondje romanski, ovdje germanski (njemački) kulturni uticaj.

*sâti*, prez. *sĕsen*, part. pret. II. *sâ*, *sĕla*, *sĕlo*, *sisati*; od *сѣсати*.

*Sâva* f., rijeka, generalizacija prema rijeci Savi, koja je većinom poznata.

*sĕlin* pored *sĕli* prilog, uvijek.

*selĕ* n., gen. *selâ*, ime jedne *jedine* kuće, dobra, *jednoga naselja* u Liburniji; na pr. Bĕkarčĭćevo *selĕ*, kuća *Bakarčĭć*.

*serabĕt*, gen. *serabĕta* m., šumska vinova loza; *Serabĕtnik*, ime brda u lancu *Žbejĕnice* (*Žbelnici*); e radi lakšega izgovora u grupi sr kao *čerĕda* mjesto *črĕda*, a od o u položaju pred akcentom.

*sĕta* f., 1. odijelo za korotu, 2. vrijeme korote (*seta* za *ocem*); cf. Marulić: *Judita*, Zagreb 1901. cf. Tentor o. c. 200.

*sĕtovat* u *Nerezinama* *tugovati* za mrtvacem, obući se u crno.

- sijanice* f. pl. tant. stabljika od kelja ili druge zeleni, koja se sprema zimi u podrumu, pa se u proljeće zasadi, kad potjera mladice; u vezi sa sijati ili siliti? *sijanice* < *sianice* < *siānice* < *siñnice* kao *stějana* mjesto *stelna* i *Žbejanica* mjesto *Žbelnica*?
- siļ, siļa* m., neka biljka (1 m visoka) neugodnoga mirisa, vrlo raširena na livadama, plod nalik na kim. Cf. Rešetar, Der štok. Dialekt 297.: *šļ šļa* (u Konjicu) 1. vrsta žita.
- sln*, prijedl. osim, štok. sjem (u C. G.).
- siñā*, gen. *siñāla* m., znak; tal. segnale; „zasinjāti“, označiti.
- sirēnje* n., pikantni sir, koji se pravi na osobiti način i sprema u mijehu; cf. Rešetar, Der štok. Dialekt 287.: *sirēnje* — Dubr.
- sjājna* ovca, ovca s plodom u sebi; s+*jajnja* < s+*janj-na*: uslijed metateze nj u jn kao *štajnga* < *štanjga* i n+*n* > n.
- skadānj*, gen. *skādnja* m., 1. gumno pod krovom, 2. zgrada, gdje se nalazi gumno; ahd. *scugina*, nhd. *Scheune*; nastalo uticajem slov. *skedenj*. Cf. *Ščeden* sub Brkīn.
- skičāti* pored *škičāti*, vikati, plakati (o djetetu); štok. *clamo* (de sue), k tomu „*škik*“, „*škika*“ m. vika i dreka; *uškičkniti* v. pf., plakati i derati se, part. pret. II. *uškička* - *uškičkla* -o pored *uškičknija*, *uškičknila*, -o.
- sklapušāti*, povući za uho; cf. Fancev, Beiträge ASPH XXIX 387:  
                   h  
 sklapovu—ati.  
                   v
1. *sklīp*, gen. *sklīpa* m., sljepić (k radi lakšega izgovora grupe s+l, koja je inače tako laka), 2. *sklīp*, članak iz slov. *sklep*, pri čemu se e pretvorilo u i, kao da ima izvor u *ě*; 3. *sklīp* prema *klep'o*, *klepati*; cf. *sklěz* pored *slěz* u slov.
- sklīpica* f., 1. otvor na svodovitoj kuhinji, kuda izlazi dim, 2. pod od dasaka u svodovitoj kuhinji (1—1½ m pod svodom), gdje se čuva drvo za gorivo; < *sklepica* (e prešlo u i u položaju pred naglaskom)? Cf. Berneker EW 513.

- skōrīca* f., abnormalno, prerano dozreli plod šljive (u Voloskom); u Beličima kod Kastva „škōrcī“, pl. t.
- skolīti*, skotīn, oprasiti, ali se ne kaže „skōt“.
- skūta* f., der Topfen; cf. Tentor o. c. 200.
- skrāda* f., stara, suha trava; u Gocu: skrāda, gen. skradē; k tomu skrāčina f., ona zelena supstancija (vodenih algi?), koja se pravi na vodi musavih lokava.
- skrāma* f., u Korlevićima oko od masti u mlijeku ili juhi; u Vodicama škrāma isto; cf. Rešetar o. c. 289.
- skrivāj*, pridj., potajno, pored „na skrivāj“: zakržljali ger. prez. mjesto skrivaje.
- skrivēč*, pridj., potajno, pored „na skrivēč“; zakržljali ger. prez. načinjen po analogiji od „ležēč“, hōdeč; „bižēč“ i t.d.
- skrivōši*, pridj. potajno; zakržljali ger. pret. I.
- skrōzi*, adv., kroz; prijedlog kroz glasi skrēz pored skřz, krēz pored křz, skroz pored kroz.
- skūriti*, skūrin, otjerati, od s + kūrīti prema, kur'ō, kurīti, a ne od tal. correre, od čega bi nastalo kūrīti kao u: „meni kūrī bēči“ = trebam novaca („kūrī“ [rijetko] od tal. occorre).
- slāb* -a -o, pridj. zao, slab; „slabīna“ f., slabost, nesvijest, „slābost“ f., zloća.
- slāk*, gen. slāka m., der Knöterich, štok. (u Dubr.).
- slavīč* m., slavuj; štok. slāvīč (u Omišu). Cf. Rešetar o. c. 289.
- slavīn*, gen. slavīna m., ime goveda.
- slēbaran*, slēbrna -o, srebren; l mjesto r uslijed disimilizacije, a -a uslijed sekundarnoga razvitka od suponiranoga poluvokala.
- slēz*, gen. slēza m., althaea officinalis: u Gocu: „slīz“; štok: šljēz, slījez (u Dubr.).
- slīva* f.; čespa f. crvena šljiva, a ono žuta šljiva.
- slōg*, gen. slōga m., svota novaca, koju daju seljaci za svoje zajedničke (zadružne) izdatke.

- slôga* f., 1. Eintracht (pored slôština f), 2. novina (generalizacija prema imenu hrvatskih istarskih novina „Naše sloge“).
- smêt*, gen. smêti f., smeće.
- smîliti* se, leid tun; štok. gefallen.
- smîron*, adv., uvijek, cf. slov. zmiraj.
- smrîkva* f. 1. borovica, 2. vrsta omorike (kao u st. crkv. slov.); šmrika svuda u Liburniji u ikavskoj formi znači borovica; u Cresu smrêka.
- smûk!* interj. husch! k tomu smûkniti, durchschlüpfen.
- smûtiti* se refl., također trans.; k tomu smûčak, gen. smûčka m., jaje pod kvočkom, od koga se ne izleže pile.
- snâga* f., čistoća; k tomu snâžan pridj., čist, lijep; cf. slov.
- snâpati*, *snâpan*, galopirati; snâp, gen. snâpa, galop; „u snâp“, u galopu.
- snûbiti*, *snûbin*, isto kao i štok.; cf. slov. snûbiti; k tomu snubôk, gen. snubôka; pored toga u istom značenju prositi, prosâc, gen. prôsca.
- sôha* f., 1. račvasto drvo, 2. vješala, 3. mrtvački liješ (rijetko).
- sôje* < *osôje*, gen. sôj f. pl. tant., ime brdskoga pristranka, koji je okrenut od sunca; *osôvina* < *osoina* < *osojina* f., kraj, koji je okrenut od sunca.
- sôline* f. pl. tant, die Salzlecke (za ovce).
- sôtona* m., štok. sotona.
- spadôba* < *spodoba* f., slika; *spadôban* pridj., sličan, „spadobivati komu“, biti nekomu sličan.
- splîta* f., die Rinne, u koji se uvlači remen od hlača.
- splôšan* pridj. u Rukavcu: onaj, koji rado jede svaku hranu.
- spočititi* se, otpočinuti; *spočitán* pridj. odmoren.
- sprâvlje* u adverbijalnoj vezi „za sprâvlje“, ozbiljno; u Liburniji: „zâ spravě.“
- sprêž*, gen. sprêža, helleborus niger; štok. sprêz, kod Stulli-ja sprêž, neka biljka.

- sproliće*, gen. sprolića n., proljeće.
- spûž*, gen. spûža pored špûž (s prema š uslijed asimilacije na ž), puž.
- spružiti* trans. i refl., samo pritisnuti (kokot na puški), odapeti (pušku); pruga, pružiti nepoznato.
- srakopêrka* f., u Gocu: slakopêr, gen. slakopéra (1 postalo disimilacijom kao u srebro).
- srđina* f., meki dio kruha, < sridina; za štok. sredina kaže se „srída“.
- srêbati*, st. crkv. slav. срѣбати, cf. Tentor o. c. 200.
- srêž*, gen. srêža m., jaki mraz u zimi, kad je sve zaleđeno; prema st. crkv. slav. срѣжъ; poljski srogi, tvrd, grozan.
- stabâr*, gen. stâbra, stup; dem. stabrič, 1. mali stup, 2. takav zasjek u uhu ovce kao znak za raspoznavanje.
- stâja* f., samo otvoreni ljetni prostor pod velikim sjenovitim stablima (bukvama, lipama i t.d.) za boravak ovaca i goveda, a po tome je nastao izraz „staje“.
- stâklo* n., 1. staklo, 2. krilo na prozoru.
- stânje* n., 1. das Befinden, 2. kuća i dvor sa svim ostalim posjedom.
- stâp*, gen. stâpa m., drvena dugačka posuda, u kojoj se miješa mlijeko, da se napravi maslac; stâpati, prez. stâpan, kad se od mlijeka pravi maslac; cf. Fancev o. c. str. 387.: stêpki, slov. Plet. stêpki. U istom značenju u Duvnu u Bosni. Bélići kod Kastva imaju za to „maslenica“.
- stapînjica* < stopînjica (a < o u položaju pred akcentom) f., stepenasti znak na uhu ovce za raspoznavanje.
- stâr*, gen. stâra m., mjera za žito; dem. starič m., mala mjera za žito.
- stârka* f., stara ovca, 2. ženka kod ptica.
- stâvak*, gen. stâvka m., „stajanje“ (djeteta), „delati ili učiniti stâvak“, kad nejakom dijete kuša da stoji na nogama.
- stâviti*, stâvin v. trans pf., staviti; k tomu stâvljati v. impf., štok.

metnuti se ne upotrebljava, a ni čakavski klasti u ovom značenju; (metāti, mēčen znači samo bacati, k tomu „zamītati“ iter. prema zametāti, pokriti, zakopati; u prenesenom smislu: nekoga zapostavljati. Ipak u narodnoj pjesmi: mēkne < metne od mēkniti < metniti (kn mjesto tn!).

*stēn* f., u Voloskom i drugdje u Liburniji, cf. Tentor o. c. 201.

*stīd* f., gen. stīdi pored stīdīna, gen. stīdīne, oštra zima; stīdan, stīdīna, stīdno, hladan, ali studēnac, gen. studēnca, ime izvora; cf. Tentor o. c.

*stīd* u običnom značenju samo u vezi „od stīda i srāma“, stīditi se nepoznato, a sramiti se poznato.

*stōčišće* n. u Belićima sastanak žena (od steći se).

*stožišće* n., gen. stožišća u Rukavcu: ravni prostor pored kuće, gdje se suši trava; u Draščićima: stožer, čvrsto zabit u zemlju, oko koga se naslaže sijeno u „kopu“.

*strāmica* f. u Gocu; u Vodicama se kaže ručica f., uspravne ljestve na sejačkim kolima.

*strân* f., gen. strâni pored strâna f., strana.

*strēpiti* v. pf. prema trēpiti v. impf., drhtati; običnije nego drhtati (inf. rijetko), dršćen.

*stṛgāti*, stṛžen, 1. schaben, 2. schälen; cf. Tentor o. c. 201: nastṛgāti, postṛgāti.

*strgūla* f.; cf. Tentor o. c. str, 201.: u Pěroji: strugača; u Slumu: strgōla.

*striči*, strižen, strići, rezati.

*striči*, strižen (prema *стрижати, стрижка*), samo „ministrirati“, māšu striči (jamačno slov. uticaja); „postrīči komu“, nekoga poslužiti, također u poslovi: Kāko si postrīžeš, tāko češ ležāti. U Voloskom: „postrēć pōstelju“ — pripravit krevet. U Rukavcu: „nastrēgovat“, uhoditi nekoga, kad krade. Cf. Vondrak, *Altkirschenslav. Gramm.*, Berlin 1900. str. 368.

*striha* f., 1 streha, 2. krov (osobito od slame); k tomu padstrišle n., prostor pod slamnatim krovom.

*strmēnak*, gen. strmēnka m., stremen; u narodnoj pjesmi: Mari su se stṛmēnki zadīli; štok. stremen; stremenak.

*strmîna* f., ruski стреминá.

*strnič*, gen. strniča m., sin brata moga *oca* (izvedeno od *strina* f., žena moga strica sa strane očeve); < strnič; k tomu strnična f., kći brata moga *oca*; cf. ujič!

*střpla*, gen. střple f., mlada ovca počevši od drugoga proljeća. Cf. Pušcariu o. c. sub *sterp*, *steárpa* adj. (ar. mgl. ~) neplodan (\**exstirpis*, -e ili \**exstirpus* -a -um, bez naraštaja (od *stirps* izdanak...), alb. šterpë, abručki šterpe „che non ha più latte“, bresc. *sterpada* „agnello che non ha ancora partorito“ ven. *anjela sterpa* „pecora vergine – che non ha fruttato“. Zapravo je „střpla“ neplodna od drugoga proljeća do rane jeseni, kad postane bređa, premda i dalje nosi isto ime s janjetom, a onda je zovu „prehodivka“. Riječ upotrebjavaju svi Slovinci. < *sterpula*.

*strûp*, gen. strûpa m., otrov pored đtrov; slov. *strup*.

*stûpa* f., stûpati; ječam tući u „stupi“; „stupanik“ m. u Përoji ječam.

*sûdra* f., zrnata tuča, smrznute snježne kuglice, slov. *sódra*.

*sûgati*, sûgan pored sûgjen, sisati. Cf. Pušcariu o. c. sub *sug* (ar. smg. *supšu*, *suptu*) ir. *sugu*, *supt*, *sisati*, < *sûgo* -*xictum* -*ëre*: tal. *suggere*. U Liburniji je nepoznato; kod „Slovinaca“? K tomu sûgovica f., narcisa (tako je nazvana, jer biljka sadržava slatki sok, koji djeca sišu).

'*Sûkrst*, '*Sûkrsta* (< *Isûkrst*); pored '*Sûs* < *Isûs*, gen. '*Sûsa*.

*sûkrovica* f., gnoj s krvlju.

*sûra* f., der *Langbaum*, die *Lugwiede*; slov. *svora*, *sora*, *sovra*; cf. Broz-iv. Rj. sub *svôra*, ovako se u Hrvatskoj u mnogim krajevima zove srčanica; *svornica* (u Granici). *Sura* je valjda posuđeno iz slov. *sora*, pri čemu je promijenjeno o prema vlastitom jezičnom osjećanju, pa je o prešlo u u.

*sûvra* f. < *suvra* (metatezom vr rv) *pluto*; cf. Tentor o. c. 201.: *sûvar* iz mlet. *suvro*.

*svâca* f., svatovi (pored *svačđva* f. samo u narodnoj pjesmi: *Jivina* *svačđva*).

*svät*, gen. svata pratilac mladoženja; svätница f., pratilica mladoženja, die „Kranzjungfer“.

*svīditi se*, pored dopästi se.

*svinjštāk* gen. svinjštāka m. u Gocu, pored švinštāk (prvo š uslijed asimilacije).

*svīsan*, svīсна -o pridj., svijestan; ‹ svistan.

*svīsla* n. pl. tant., zid kuće sa strana (bez prozora); također u slov.

*svīsniti*, part. ptet II. svīsa ·svīsla -svīslu pored svīsnija.

## Š

*šāka* f., pest ili grst nepoznato; cf. grst.

*šāmpljov* pridj., onaj koi ima noge poput X; k tomu šāmpljovac m.

*šārko*, ime psa s mrljama; k tomu šār -a -o pridj., šaren, mrljav; šārīn m., ime goveda; šārci pl. tant. struk crne i bijele vune.

*šātar*, gen. šātara m., koliba, koju sebi učine ugljenari u šumi (‹ šator, o premo a u položaju poslije akcenta).

*šāv*, gen. šāva m., šav

*ščīnjati se*, pretvarati se, štok. ščīnjati, zaudern.

*ščētiti se*, tiskati se međusobno, kad se vuku kola (o govedima), cf. Štrekelj, Slav. Wortdeutungen ASPH XXVII. U Pěroji u istom značenju „rīskati se“.

*šēsta* f., u Marčani šestilo, u Vodicama kažu „šestīlo“ n.

*šība* f., šībiti se, savijati se; šīpak, šīpka, šīpko (p ‹ b iz oblika za ženski i srednji rod).

*šīkara* f.

*šīpak*, gen. šīpka, der. Rosenstrauch.

*škāba* f., crna ovca; škābe, gen. škābeta m., crni ovan; i kod „Slovinaca“ općenito poznata riječ; ‹ skaba od lat. scabaeus.

*škaramūt*, gen. škaramūta, maska; škaramutāti se, maskirati se (oboje u Gocu). Jamačno uslijed metateze od maškarūt — škaramūt i od toga oblik glagola škaramutāti. U Vodicama



„maškara“ pored mačkara i „maškarati se“ pored „mačkara-  
rati se“.

*škile*, gen. škiljeta m., žmirkalo; od škiljiti žmiriti.

*šklät*, gen. škläta f., vrsta, rasa; k tomu šklätan pridj. oplemenjen  
[o govedu] — prešklätati, promijeniti rasu; u Medulinu škläta  
f.; tal. schiatta.

*škōda* f.; „šteta“ nepoznato; „škōda“ kod svijuu „Slovinaca“,  
„šteta“ nigdje poznato.

*škrâjnci* m. pl. tant., sljepoočica sg. i pl.; < skrajnici < skranjci < skra-  
njici. Nom. skranjci je nastao tako, što se ak. žen. roda  
pl. skranjice krivo shvatio kao ak. pl. muškoga roda, kao  
da riječ imade nom. skranjak. Prema jednakosti oblika pro-  
mijenio se ponajprije rod i po rodu također oblik nom.  
pl. St. crkv. slav. скраница, cf. Tentor o. c. 200.: skranjica.

*škřba* f., die Scherbe, pored štřba f., škřbast pored štřbast, bez zuba.

*škrípina* f., kamenita njiva; škrpeljiv, kamenit.

*škrľato* n., škrlet; štok. skerlet.

*škrpěl* m., ovčja uš; štok. krpelj; ali „krpūša“ (bez š) isto.

*škūcati* skucati, „škūcanje“, das Rülpsen.

*škūļa*, luknja; škūļast, rupičav; preškuļati, probušiti; luknja se  
smatra tuđicom pa se ne upotrebljava.

*škūļe*, gen. škūļeta, nadimak u Danama; škūļini, škūļinica.

*škūro* adv., tamno prema pridj. škūr -a -o, taman; taman rijetko;  
k tomu škurina f., tama, škūriti se, tamnjeti; mora da je  
ova riječ odavna u upotrebi; cf. Kurelac, Jačke 253.: u Novoj  
Goli: škuru dolamu.

*štambōčina* f., prazna strana, bok, Rippenweichgend (kod go-  
veda); < štabdčina (m pred b sekundarno) < šta+bočina < ta-  
šta+bočina; tašta prema st. crkv. slav. таштъ; bočina augm.  
od bok, boka; štambōčina nastalo brzim izgovorom i jer  
su obje riječi shvaćene kao cjelina; cf. štok. nāšte sřca, na-  
tašte (po saopćenju d-ra G. Tadića kaže se tako u Svinici  
kod Kostajnice). Doista sam ja ubilježio u Baderni: tāšta  
bōčina, u Varvarima kod Poreča: tāšti bōk. U Liburniji je

riječ nepoznata, također kod Brkina nepoznata. U Vrbanji na otoku Hvaru u Dalmaciji: tãšće bđčine (pored „prazninê“) die Rippenweichgend (kod ljudi).

*štānt* m., stajalište, der Stand potkivača.

'*štāp* (otpalo početno u pred naglaskom), gen. 'štāpa m., uštāp, pun mjesec. štāpi m. pl. tant., neko zviježđe.

*štāpati* se, skakati pomoću štapa; cf. Rešetar, Der štok. Dialekt 298 sub štāpati se.

*štentāti*, zadržavati se, oklijevati; tal. stentare, nešto raditi s mukom.

*šti!* poklik, kojim se goveda tjeraju natrag.

*štika* f., kijača, „zaštikāti“, verkeilen.

*štikniti*, povesti goveda malko natrag.

*štiti*, štijen, čitati.

*štĭkati*, prez. štĭkan pored štĭčen, valjati; štĭk, gen. štĭka pored štĭkanje n., das Rollen: „krava se štĭče“, krava trči amo tamo (kad ju ļeti napadnu obadi); „ušĭkati kuglu“, zavaljati kuglu.

*štrēna* f., die Strähne; u Korlevičima: štrīna.

*štĭmpaļ*, štĭmpļa, panj od stabla, koji preostane, kad se stablo otpili.

*štūmig*, gen. štūmiga m., želudac, mlet. stomigo.

*šūg! šūg!* poklik za tjeranje svinja.

*šūma* f., suho granje s lišćem ili bez njega; cf. Vukov Rj.: šūma, lignum aridum (oko Imotskoga).

*šumār*, šumāra m., grmļe od niže bukovine.

*šuptiti* šuptīn, šaptati; (šoptiti (o u u u položaju pred akcentom); k tomu šōptanje n., šaptanje. Zašto o mjesto nekadašnjega poluvokala? Radi jasnijega oponašanja glasa kod šaptanja?

*šūrla* f., pastirska sopila s jednom cijevi i šest rupica; u vezi s frula? Cf. Berneker EW frula. U Peroji: sūrla. Poznato kod sviju „Slovinaca“.

*švĕļe* n., krevet; samo u frazi: „hđmo u švĕļe!“ (vrlo rijetko). Etim.? švĕnje? šivano rubļje za krevet?

*švĕnje* n., šivanje, pored „šīvanje“.

*švik*, gen. švika m., zvižduk; švikati, švičen zviždati (osobito ustima); švikniti v. pf.

*švik!* udarac bičem. Onomatop.; k tomu švikniti, udariti bičem.

## T

*tabolâc*, gen. tabôca m., tobolac, a mjesto o u položaju pred akcentom.

*tacâti* tacân, sjeći u male komade; mlet. tazzar.

*tâkalj*, gen. tâklja, der Pflock.

*tâkati* v. impf., na mahove valjati prema takniti v. pf. dotaknuti i tlcati v. impf.; „tâkati bâčvu“; u psovki: „bôžja te bô tâkala“! Božja te bolest (epilepsija) valjala!

*tapaļ*, tâpļa.

*tâšt* -a -o prazan želudac.

*teginja* f., nemoć, nesvijest; prema st. crkv. slav. tęg-; pored težava f., poteškoća, nemoć.

*tekačica* f. tekuća voda; u narodnoj pjesmi kao epiteton za vodu.

*têtac*, gen. têca, tetin muž; vok. têče; prema vok. nom. têtac kao ūjac prema uječ s analogijom na svršetak od stríc, vok. striče mjesto tetak, ujak; ili je formans -ac od iskona?

*tefič*, gen. tetiča m., sin, sestre moga oca ili moje majke; tetična f. kći i t.d.; štok. tēčić.

*tēža* (ž = dz) f., u Pěroji: sjenik, također staja za krave i goveda.

*težâk*, gen. težâka, sada samo nadničar.

*tic* m., stanje doticanja; tíc adv. paene.

*tnâlo* n., slobodan prostor, koji pripada kući (u Rukavcu).

*tôk*, gen. tôka m., puce uopće; cf. štok. tôke, tôkâ. Vrlo značajna riječ, jer je avtohtoni čakavci i kajkavci nemaju.

*tôlič*, u Nerezinama „čas prije toga“, tôlička u Barbanu, Melnici kod Barbana; štok. tōlíc (u Dalm.). Vuk: otôič, otôičke.

*trâbļe* n., dio stražnjega dijela kod kola.

*trāle* f. pl. tant. die Trage; cf. Fancev o. c. trāle.

*travūla* f., vrsta dobre trave.

*tréska* f., trijeska.

*tríska* f., udarac dlanom, zaušnica; trískati, udarati, grmjeti.

*tr̄lica* f., 1. Flachsbrechel, 2. slabić; k tomu tr̄ličati.

*tr̄nj*, gen. tr̄nja, trn; ali tr̄nđva stāja, tr̄nđva palica; tr̄nci m. pl. tant., predjel gdje ima više gloga.

*trōjka* f., tropreg u jednom redu.

*tr̄pež*, gen. tr̄peža, tronog na ognjištu; od tal. treppiede ili od nekog dalmatskog ili rumunjskog oblika?

*tr̄šljika* f., trstika; <trst-l-jika.

*trūbac*, gen. trūpca m., gubica, rilo; slov trōbec.

*trūcati*, trūcan, tresti nekoga; nagovarati nekoga.

*trūp*, trūpa, m., 1. panj, 2. budala; zatrūpan, pridj. budalast pored trūpast.

*trūplo*, n., tijelo, trup, cadaver; tr̄p̄plo u Slumu.

*trūs*, gen. trūsa m., die Anstäubung, „natrūsiti ōko“.

*tr̄zjak*, gen. tr̄zjaka m., janje muškoga roda, koje se izleglo kasno; tr̄zjaka f., isto ženskoga roda; tr̄zjāče; gen. tr̄zjāčeta n., isto bilo muškoga i ženskoga roda; k tom tr̄zjačič m.; tr̄zjačica f.; tr̄zjačetājce n.; štok. t̄že, t̄žeta n., jagnje, koje se vrlo kasno ojagnji tako početkom jula. J. Bogdanović. Cf. Pušcariu EW; t̄rziū (t̄rziū), -ie adj. (ar. tr̄dzíu W.) „spät“ < Tardivus, -a -um (Dens. H. I. r. 163.): tal. tardivo, pr. tardiu, frz. tardif, sp. pg. tardío. Ar. njel. tr̄dzíū „nachzeitig geborenes Lamm“. Riječ tr̄zjak (kod „Slovinaca“ ovdje ondje također s epentetičkim l tr̄zjak) je poznata kod sviju došljaka u Istri; čini se, da su je od njih uzeli također starosjedilački Hrvati na poluotoku. Potvrdu za raširenje ove riječi pruža štok. t̄že (ja sam našao t̄že u okolici Banjaluke, u Duvnu, u cijeloj sjevernom Dalmaciji), a njegovi tragovi idu jamačno vrlo široko. U istrorum. selu Žejanama sam zabilježio: tr̄zije, jagnje kasno ojagnjeno.

*tr̄znō*: „kopāt na tr̄znēn“ (u Mošćenicama), kopati na neodređenom, tvrdom tlu, gdje već raste trava; tr̄žno u Draguču, ugareno,

třzna u Draščićima pl. tant. n. gen. („na třzněh se pōslo blōgo“) travom obrastao prostor u blizini kuća, koji se ne kosi. Ondje se skupljaju goveda, prije nego ih pastir povede na pašu ili na napoj (prema saopćenju Jakova Vivode iz Draščića); cf. slov. trzen ugaren. Riječ pripada bez sumnje ka mnogim leksičkim prelaznim pojavama kajkavskoga i čakavskoga jezičkoga područja. U selima „Slovinaca“ riječ je nepoznata.

*tūr*, *tūra* m., čir na tijelu životinja pored tvđr, tvđra m., štok. tvđr Hautausschlag.

## U

*ubrūs*, *ubrūsa* m., marama za glavu ženama kao dio nekadašnje narodne nošnje; štok. (u Dubrovniku) sudarium.

*ūdo* n., muško udo; *ūđ*, *ūda* m., udo tijela.

*udōrac*, gen. *udōrca*, udarac; o mjesto običnoga a.

*ūfati*, *ūfan*, nadati se, *ūfanje*; pored toga *ūp*, *ūpa* m., kredit; *ūpati*, *ūpan*, kreditirati; *ūpanje* kredit; st. crkv. slav. *оуѣпѣати*.

*ūgļen*,<sup>7</sup> gen. *ūgļena*, ugljen, koji preostane na ognjištu od ispaljenih drva, a „*křbūn*, *křbūna*“ je ugljen, koji se pravi od ispaljenih drva za prodaju; ali „*ugļenište*“ n., mjesto, prostor, gdje se pravi drveni ugljen; „*ugļenića*“ pored „*křbunīca*“ je čunjasti brežuljak drva za pravljenje drvenog ugļa; „*ugļēvje*“ n., kol. od ugļen.

*ūjti*, 1. < st. crkv. slav. *въ+iti*, ići unutra, unići; 2. st. crkv. slav. [*оу*]+*ити*, pobjeći.

*uplěčak*, gen. *uplěčka*; vrsta haljine ženske kao komad nekadašnje narodne nošnje; cf. Kurelac, Jačke 148.: tanke vaše coke s uplečki oblicte.

*uplītak*, gen. *uplītka* m., crvena vrvca, koja se uplete u pletenicu od kose; fascia crinalis (to je spadelo k staroj narodnoj nošnji); štok. *ūpletník*.

*ūsanje*, gen. *ūsanja* n., koža; usnjāt, pridj. kožnat; st. crkv. slav.

usmъ, pored toga usnije; štok. ūsmina (u Banatu), Stiefel-schaft; slov. usnje.

*uš!* poklik, kojim se tjeraju kokoši.

*Ūšica* f., ime šume.

*Ušōra* f., ime nekog izvora pod velikim pećinama (u šumi).

Formans -ora tuđ? < -oara? Uš-oara > Ušōra, rum. mala vrata?

*ūštiti se*, usuditi se.

*ūtara* f., quod procurrit de tabulis extra fundum, Rj. ono što se u bureta vidi od duga izvan dna; cf. ūtore f. pl. tant.

ūtōr (u Boci); prvo a mjesto o u položaju iza akcenta.

*utēci se*, nekoga prestići, također u narodnoj pesmi: Ufēkla se Marina majčica.

*utēgnuti*, utēgnen, imati vremena.

*utrāgati se*, taedere, mhd. betragen, mich betraget; novoslov. vtragati.

*ūzalj*, uzļa m., pored vēžalj, vēžļa m. uzao.

*uzglāvāc*, gen. uzglāvca m., neizorani komad tla na oba kraja (na obje glave) njive.

*uzglāvļe*, gen. uzglāvļa n., dio kreveta kod glave, jastuk.

*uznōžļe*, dio kreveta oko nogu.

*ūže*, gen. ūža n., uže, što ga žene same pletu od sukna.

*užiti* v. p., „uživati“ v. impf.; užitak, gen. užitka m.. cf. slov. vžitek.

## V

*vābiti*, vābin, 1. mamiti (životinje), ići na čelu (o ovci ili ovnu), 2. zvati (u ovom značenju možda uzeto iz slov.).

*'vāla* = štok. uvala; štok. vala (u Konavljju) kao uvala ili dubodolina (Vuk Rj.); dem. 'vālica; također obično ime u polju.

*vāļe*, adv. 1. odmah; rjeđe „na-māh“ ili „nā-mah; 2. u vezi s prijedl. „vāļe do“, „vāļe na“, „vāļe za“ i t.d.; štok. sve do..., na sam.... „vāļe do Tj̄sta“; ili „sve do Tj̄sta“; „vāļe

na dno“ = sve do na dno = bis auf den Grund, valje do dna = sve do dna, do samoga dna = bis zum Grunde; valje za njin = *knapp* hinter ihn, gleich hinter ihn. Cf. češki vedle. Kod „Slovinaca“ *svuda* u oba značenja: 1. odmah, 2. posve do i t.d. Vrlo stara ječična pojava!

*vâļovica* f., bolest na ovcama, koju navodno uzrokuje neka otrovna trava.

*vanjūšiti*, njušiti, st. crkv. slav. *внѣхати*; < vonju + ušiti (a mjesto o u položaju pred akcentom); „povanjūšiti“ v. pf.; također „vanjuhāti“, „vanjuhân“ pored „vanjušen“. Cf. Fancev o. c.; vohāti, slov. vohati; povonjāti, ponjušiti nešto, o čemu se ne zna, da li miriše ili smrdi; „dūšiti“, mirisati.

*vaštūna* < *voštūna* (a mjesto o u položaju pred akcentom), saće bez meda; cf. Rešetar, Der štok. Dialekt 308.

*vazān*, vāzma, Uskrs; vazmēn ·a ·o pridj.

*vāvik* pored vāj, pril. uvijek.

*veļāti*, vrijediti; „veļa“, probabiliter, fortasse; „veļa je dōša“ = možda, valjada je došao; štok. valjati, valja; slov. veljati.

*verūga* f., veriga.

*vidro* n., slov. vedro; cf. Kurelac, Jačke 198:

s vidrom vodu grabila,  
vidro rožum kitila.

*viha* f., 1. vranj, rupa na buretu, 2. drveni čep za veće bačve; k tomu „zvištiti“, postati kiselo, ishlapiti (o vinu, kad izgubi snagu, jer je bilo u posudi ili boci otvorenoj). U Gocu: zagŕni zēļe, da ne zvišti. Cf. Rešetar, Der štok. Dialekt 306: vījeh, kamo bez sumnje spada također uzvištati na str. 305; slov. vēha.

*vihar* < *vihor* (a mjesto o u položaju pred akcentom).

*vilič*, gen. vīliča m., izvor, koji pripada vilama.

*vīndar*, ipak; slov. vendar; vin+da+r (vem +da+že). Slovenizam? Kod Kurelca u Jačkama vrlo često.

*vist*, gen. vīsti, savjest.

- vīta* f., u Korlevičima sprava, oko koje se mota povjesmo.
- vićica* f., glatki prsten, što ga nose samo udate žene; štok. *vićica* (oko Sinja). U istom značenju u Duvnu.
- vlačka* f., fibra; vrvca za cipelu.
- voditi se*, tjerati se (o kravi), prez. *vōdin se*; krava se *vōdi*.
- Vodopija* f., stari porodični nadimak u Vodicama; osim toga Odoplja, Doplja; vodopijin pridj., pored odopljijin, dopljijin, dopln.
- voliti*, 1. imati radije, 2. bitati; prez. *vōlin pored volfn*.
- voštiti*, čestitati; učinjeno prema slov. voščiti, privoštiti pored priuštiti, žejeti.
- vrēda*, adv., skoro, brzo; također kod „Slovinaca“. U Nerezinama: vrļjēda = malo prije, nikad vrļjeda = nikad brže. Cf. Kurelac, Jačke 135 vreda. — Pored toga brzo, vrē u srp.-hrv. kolonijama u Italiji (cf. Rešetar 386).
- vrēskati*, prez. vrēšćen, vikati (o djetetu), također pjevati vićući; „vrēskanje“ n., vika; st. crkv. slav. vrēštati.
- vřh*, *vřha* m., 1. vrh, ispon, 2. kao pars pro toto brijeg; dem. „vršāk, vršāka“; „vršić, vršića“.
- vrīditi*, intr. imati vrijednost; „vrīditi“ trans. raniti; k tomu „uvrīditi“, 1. uvrijediti, 2. raniti.
- vrīja*, gen. vrīla, april, mlet. avril.
- vrīme*, gen. vrīmena n., 1. vrijeme (die Zeit), 2. vrijeme (Witterung).
- vřniti* trans., samo povratiti i nekoga potaknuti na povratak.
- vřniti se*, doći natrag; štok. vrnuti pf., okretati, k tomu „vrāčati“ impf.; „obřniti“ v. pf. okrenuti; „obrāčati“ v. imp.
- vřst*, gen. vřsti f., vrsta.
- vřsta* f., vrsta, niz.
- vrūcak*, gen. vrūčka m., izvor; dem. vručkīč, gen. vručkīča.
- vrūļa* f., izvor.
- vrzāla* f., kožnata vrvca na opancima; prema st. crkv. slav. vrēsti; cf. maloruski vopóza vrvca.
- vūcac*, gen. vūčca, gangraena.



## Z

*začinīti* komu, nekoga začarati.

*zadīti si*, nastojati s mukom.

*zadnīti bāčvu*, postaviti bačvi dno.

*zagvōzda* f., der. Keil, „zagvōzditi“, verkeilen; štok. „gvožđe“ nepoznato.

*zāhod* u vezi: sūnči zāhod — zalaz sunca, zapad.

*zāmer* m., zamjera; pored zamīra f.,

*zāmet* m., zamet snježni.

*zānohtica* f., bolest prsta; na+noktica.

*zaostūnj*, adv. badava, besplatno; cf. st. crkv. slav. „tunъ“; također „zastūnj“.

*zaštenīti se*, upaliti se (o rani); etim. zwicken, fassen; slov. zaščēniti.

*zātar* m., gen. zātara, (a mjesto o u položaju iza akc.).

*zatūhniti*, muffig werden; štok. tušiti dāmpfen; cf. slov. tohel.

*zātuļak* m., Genick, pored zavrātņak; cf. štok. pōtiļak; st. crkv. slav. tylъ.

*zāver*, gen. zāvera, die Bremse, zapravo željezni lanac za tu svrhu.

*zavičāti se*, učiniti zavjet; „zavičānje“ n., zavjet.

*zāvrat* adv., oko vrata.

*zbāban* pridj., trudan; trudan nepoznato, ali se kaže „nosēća“

*zdŕh*, gen. zdŕha; < ѕѣдѣгъѣ, lit < kt < gt, pri čemu je ispalo t na kraju radi prevelikog skupa kozonanata; vrsta groznice.

*zēļe* n., kupus nepoznato.

*zīhati*, zīšen, sijevati; cf. Cres, Dubrovnik.

*zlatrīnčiti se*, cf. lōtar (katro, rum. lotru, tal. ladro). Budmani o. c. 162.

*žbica* f., drvena šipka.

*'znēbiti*, *'znēbin* v. pf., iznēbiti st. (u Gospiću o ženi), abortio.

*znēti* v. p., prez. znēmen, part. pret. II. znēja, znēla, znēlo, snimiti i izvaditi.

*znĭmati* v. impf. snimati i vaditi.

*zōnast* pridj., prazan (o klasu).

'*zrāsti* pl. tant. m., rast, bolest uz globovima navodno zbog prebrzoga rasta; cf. Rešetar o. c. 283.

*zūbac*, *zūpca* m., čipka na košulji.

*zūka* f., jeka.

*zvĕniti*, pored svĕniti, svenuti; „zvĕn, -a“ m., svenuće.

*zvir*, gen. *zviri* f., pored *zvirĭna* f., divlja životinja.

## Z

*žābica*, u frazi „žābicu drĭti“, das Rückenblut brechen.

*žāmak*, gen. *žamāka* m., svježi, tek iz kotla izvađeni sir, \* „žьm“ + ak); k tomu „žamāvka“ f., u kotlu preostalo mlijeko, kad se izvadi žāmak; u vezi sa žeti, žmem.

*žāmar*, gen. *žāmara*, žamor.

*žbānj*, gen. *žbānja*, dio svirale kod mijeha (gajda).

*žbĕla* < *čbela*, pčela; zapravo od *gbĕla* < *čbela* < *čybela* kao *žep* < *gĕp* i *žbānj* < *gbānj* < *čbbaŋ* (-nj mjesto -n).

*žbĭca* f., drvena šipka.

*ždrāl*, gen. *ždrāla* m., grus.

*ždrnjóvac*, m., vrsta trave, koju govedo ne voli (U Gocu).

*želĭzdo* n., železo.

*žĕtvenjak* m., juli.

*žgŕc* m., grč.

*žinžire* f., pl. tant.; ci. Pušcariu EW: *gingie* sf. (ar. dzindzie) „desna“ < *Gingiva*, -am: it. pg. *gengiva*.... Čudnovat je sporedni oblik *gingina* sf. = ir. *žinžirĕ*“. *Žinžire* kod sviju „Slovinaca“; kod starosjedilačkih Hrvata nepoznata; r mjesto n uslijed rotacijel

*žir*, gen. *žira*, plod uopće.

*živac*, gen. *živca* = štok. stanac kamen; 2. rub sukna, koji ne treba zarubiti,

*živice* f. pl. tant.

*žlib*, m., gen. *žliba*, *žlijeb*, udubljenje poput brazde, dolina; dem. *žlibak*, gen., *žlibaka*.

*žmđra* < *čmara* f., Fettgriebe.

*žük* -a -o, gorak; štok. *žuk* (govore braća zapadne vjere).

*žükniti*, biti gorak.

*žumboriti*, žuboriti.

*žumâjce* n., žumanjak.

*žûr*, gen. *žûra*, surutka, cf. Miklosich, Über die Wanderungen str. 10.

